

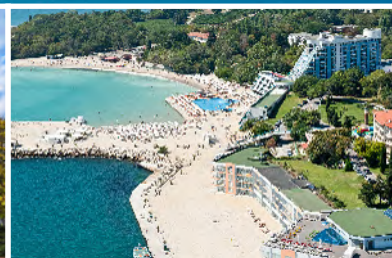
ОБЩИНА ВАРНА

ПРОГРАМА

ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА
НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ВАРНА
ЗА ПЕРИОДА 2021-2030 г.

Visit **VARNA**
Varna | Culture | Visitor | Events

**ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА
ТУРИЗМА В ОБЩИНА ВАРНА
2021-2030**

Програмата е изготвена в изпълнение на задълженията на Кмета на Община Варна да разработи програма за развитие на туризма на територията на общината в съответствие с приоритетите на областната стратегия, маркетинговата стратегия на туристическия район и съобразно местните туристически ресурси и потребности. (Чл. 12. т.1 във връзка с чл. 11. ал. 1 и ал. 2 от ЗТ).

Изготвянето на програмата е възложено с договор № Д20001622ВН от 01.12.2020 г. между Община Варна и сдружение АРКТ

Разработването на Програмата за устойчиво развитие на туризма в община Варна 2021-2030 г. е осъществено от екип в състав:

Ръководител на екипа: Проф. д-р Стоян Маринов

Ключови експерти по проекта: инж. Георги Филипов, доц. д-р Соня Алексиева, д-р Галина Илиева, гл. ас д-р Красимира Янчева и гл.ас. д-р Тодор Дянков

Работна група в състав: Соня Георгиева–Директор на дирекция „Туризм“, Мартин Андонов–Председател на ПК „Туризм, търговия и рекламна дейност“, Тихомир Патарински–Началник-отдел „Маркетинг, реклама и анализи“, дирекция „Туризм“, Младен Стоянов–Началник-отдел „Категоризация“, дирекция „Туризм“, Христина Неделчева–Председател на сдружение „Съюз на екскурзоводите в България“, Д-р Игор Лазаренко–Директор на Регионален исторически музей – Варна, Георги Щерев–Председател на сдружение „Съюз на хотелиерите“, Валентина Илиева–ВАСТА, Явор Георгиев–Член на Българската асоциация на сомелиерите и виноценителите, Дотко Дотков–Директор „Туристически услуги“, „Златни пясъци“ АД, Павлин Косев–ВАРХ, Йовка Иванова–Член на УС на ВТК

Програмата е приета с Решение No 1108-9 от 08.11.2022 г. на Общински Съвет – Варна

СЪДЪРЖАНИЕ

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ	5
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ	6
СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ	7
1. Въведение	9
2. Аналитична част. Ситуационен анализ на Община Варна като туристическа дестинация	14
2.1. Анализ на вътрешната среда на Община Варна като туристическа дестинация	14
2.1. 1. Профил на Община Варна като туристическа дестинация	14
2.1. 2. Проблеми на туристическите ресурси	21
2.1. 2. 1. Природни ресурси	21
2.1. 2. 2. Антропогенни ресурси	36
2.1.3. Оценка на инфраструктурата на дестинацията	54
2.1.3. 1. Обща инфраструктура	54
2.1.3. 2. Туристическа инфраструктура	80
2.1.4. Оценка на суперструктурата на дестинацията	95
2.1.5. Туристическата индустрия на територията на община Варна	105
2.1.6. Дейността на публичния сектор за развитие на туризма в общината	111
2.1.7. Маркетингов микс на Община Варна като туристическа дестинация	121
2. 2. Възможности и заплахи на макросредата на Община Варна като туристическа дестинация	137
2.2. 1. Политически условия - документи	137
2.2. 2. Правни условия – нормативни актове и стратегически документи	144
2.2. 3. Икономически условия	145
2.2. 4. Технологични условия	148
2.2. 5. Социално-културни условия	152
2.2. 6. Екологични условия	160
2.3. Анализ на пазарната среда	167
2.3.1. Туристическо търсене на Община Варна	168
2.3.2. Пазарни сегменти на Община Варна	173
2.3.3. Профил на туристите и потребителски оценки	185
2.4. SWOT анализ на Община Варна като туристическа дестинация	192
2.4.1. Силни страни	192
2.4.2. Слаби страни	192
2.4.3. Възможности	199
2.4.4. Заплахи	199
3. Стратегическа рамка за развитието на Община Варна като туристическа дестинация	203
3.1. <i>Визия за развитието на община Варна като туристическа дестинация</i>	203
3.2. <i>Мисия на публичната администрация на община Варна</i>	205
3.3. <i>Сценарии и количествени стратегически цели за развитието на община Варна като туристическа дестинация</i>	206
3.4. <i>Качествени стратегически цели за периода 2021-2030</i>	215

3.5. <i>Стратегически подходи и приоритети за постигане на целите</i>	216
4. Система за управление и реализация на Програмата за развитие на туризма в Община Варна за периода 2021-2030 година	218
<i>4.1. План за действие за реализиране на програмата</i>	<i>218</i>
<i>4.2. Методика за мониторинг, оценка и реализацията на програмата</i>	<i>219</i>
4.2.1. Процес на мониторинг и оценка на изпълнението на програмата	219
4.2.2. Оценка на изпълнението на програмата	221
4.2.3. Актуализация на програмата	230
5. Програмна част	231
<i>5.1. План за реализация на програмата в таблична форма</i>	<i>231</i>
6. Приложения	231
7. Използвани източници на информация	231

СПИСЪК НА ИЗПОЛВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АМ	Автомагистрала
АРКТ	Асоциация за реклама и комуникации в туризма
БВП	Брутен вътрешен продукт
БХРА	Българска хотелиерска и ресторантьорска асоциация
ДКЦ	Диагностично консултативен център
ЕС	Европейски съюз
ЕСТИ	Единна система за туристическа информация
ЗТ	Закон за туризма
ЗКН	Закон за културното наследство
ЗХР	Заведения за хранене и развлечения
ИКАО	Международна организация за гражданска авиация
ИКОМОС	Международен съвет за паметниците на културата и забележителните места
ИКТ (IT)	Информационни и комуникационни технологии
МПС	Моторно превозно средство
МСП	Малки и средни предприятия
НИНКН	Национален институт за недвижимо културно наследство
НПО	Неправителствена организация
НСИ	Национален статистически институт
ОЕКТО	Общинска експертна комисия по категоризация на туристически обекти.
ОБКСТ	Общински консултативен съвет по туризъм
ООН	Организация на обединените нации
СОТ	Световна туристическа организация
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ПУМ	Пътна улична мрежа
РИОСВ	Регионална инспекция по околна среда и води
СНЦ	Сдружение с нестопанска цел
ТИЦ	Туристически информационен център
МВРИС	Мексико, Бразилия, Русия, Индия и Китай
PEST	Political, economic, socio-cultural, technological factors (политически, икономически, социо-културни и технологични фактори)
SWOT	Strengths, weaknesses, opportunities, threats (силни страни, слаби страни, възможности, заплахи)

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1	Присъствие на материални и духовни следи от различни исторически епохи на територията на община Варна
Таблица 2	Посещения в музеите на РИМ за периода 2015-2020г.
Таблица 3	Регионален Исторически Музей – Варна получени приходи по видове за периода 2017 - 2019 година
Таблица 4	Инвестиции на РИМ за периода 2021-2027 г.
Таблица 5	Конферентни зали в хотели в община Варна
Таблица 6	Брой места за настаняване в курортните комплекси на община Варна 2015-2019 г.
Таблица 7	Брой легла в местата за настаняване в курортните комплекси на община Варна 2015-2019 г.
Таблица 8	Категорийна структура на местата за настаняване в община Варна, бр. обекти
Таблица 9	Категорийна структура на легловата база в община Варна, бр. легла
Таблица 10	Динамика на нетни приходи от продажби на нефинансовите предприятия в община Варна за периода 2017 - 2019 г. по икономически дейности (хиляди. лв.)
Таблица 11	Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в община Варна за периода 2017 - 2019 г. по икономически дейности
Таблица 12	Дейност на местата за настаняване в община Варна за периода 2007 – 2018 г.
Таблица 13	Регистрираните НПО в Националния регистър към Министерството на туризма
Таблица 14	Позиции на туристическите продуктови линии на Варна спрямо фазите на продуктовия жизнен цикъл
Таблица 15	Въздействия на COVID 19 по стълбове на „позитивния мир“ и мерки на противодействие
Таблица 16	Дял на предприятията в област Варна по размерни групи (в %)
Таблица 17	Относителен дял на предприятията с достъп до интернет по големина на предприятията и икономически дейности през 2019
Таблица 18	Справка за населението на гр. Варна, общ. Варна, обл.Варна (01.11.2020 г.)
Таблица 19	Справка за населението на гр. Варна, общ. Варна, обл.Варна (01.11.2020 г.)
Таблица 20	Динамика на броя реализирани нощувки в община Варна от туристи от основни национални емитивни пазари за периода 2017-2019 г.
Таблица 21	Петте основни емитивни пазара за дестинация Варна през периода 2017-2019г.
Таблица 22	Приоритети, специфични цели и проекти
Таблица 23	Общи количествени показатели за мониторинг и оценка

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фиг. 1	Структура на местата за настаняване в община Варна по видове през 2019 (относителен дял на брой обекти в %)
Фиг. 2	Структура на местата за настаняване в община Варна по категория през 2019 (относителен дял на брой обекти в %)
Фиг. 3	Структура на местата за настаняване в община Варна по видове през 2019 (относителен дял на брой стаи в %)
Фиг. 4	Структура на местата за настаняване в община Варна по категория през 2019 (относителен дял на брой стаи в %)
Фиг. 5	Структура на заведенията за хранене според субекта на категоризацията
Фиг. 6	Структура на заведенията за хранене в община Варна по видове през 2019 (брой обекти)
Фиг. 7	Структура на заведенията за хранене в община Варна през 2019 по категория
Фиг. 8	Средна брутна месечна работна заплата в страната по икономически дейности по тримесечия за 2019-2020 г.
Фиг. 9	Жизнен цикъл на Варна като туристическа дестинация
Фиг. 10	Средна цена на нощувка в област Варна в периода 2015-2020 (лв)
Фиг. 11	Средна цена на нощувка в к.к „Златни Пясьци“ и к.к „Св.Св. Константин и Елена“ в периода 2015-2020 (лв)
Фиг. 12	Посетители в ТИЦ Варна по години
Фиг. 13	Топ 6 на посетители в ТИЦ Варна за периода 2014-2019
Фиг. 14	Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет по видове връзки
Фиг. 15	Вид на поръчваните стоки и услуги от лицата по интернет
Фиг. 16	Динамика на пренощувалите лица в местата за настаняване в община Варна
Фиг. 17	Динамика на реализираните нощувки в местата за настаняване в община Варна по години
Фиг. 18	Динамика на средния престой на туристите в община Варна
Фиг. 19	Реализирани нощувки в местата за настаняване в община Варна за 2013 и 2019 по месеци
Фиг. 20	Динамика на приходите от нощувки в община Варна в хиляди лева
Фиг. 21	Динамика на прихода от 1 нощувка в община Варна в лева
Фиг. 22	Динамика на прихода от 1 пренощувал турист в община Варна в лева
Фиг. 23	Брой на пренощували лица в местата за настаняване на територията на община Варна по месеци за 2019 и 2020 г
Фиг. 24	Брой реализирани нощувки в местата за настаняване на територията на община Варна
Фиг.25	Дял на реализираните нощувки от българи и чужденци в община Варна през 2019 в %
Фиг. 26	Пазарен дял (Топ 15 пазара по брой реализирани нощувки на територията на община Варна -2019 г)
Фиг. 27	Пазарен дял (Топ 15 пазара по брой пренощували лица на територията на община Варна -ян.-дек.2019)
Фиг. 28	Относителен дял на брой нощувки на бте най-големи смитивни пазара за община Варна за периода 2017-2019
Фиг. 29	Динамика на относителния дял на видовете въздушни линии в общия брой обслужени пътници на летище Варна
Фиг. 30	Възрастов профил на туриста в к.к „Златни Пясьци“
Фиг.31	Възрастов профил на туриста в к.к „Слънчев бряг“
Фиг. 32	Глобални цели за устойчиво развитие на ООН

Фиг. 33	Международни туристически пристигания: Сценарии за 2021-2024 г. (милиони)
Фиг. 34	Песимистичен сценарий за дестинация Варна до 2030г по брой реализирани нощувки и брой пренощували лица
Фиг. 35	Реалистичен сценарий за дестинация Варна до 2030г по брой реализирани нощувки и брой пренощували лица
Фиг. 36	Оптимистичен сценарий за дестинация Варна до 2030г по брой реализирани нощувки и брой пренощували лица
Фиг. 37	Процес на планиране, реализиране и оценка на изпълнението на Програмата за развитие на туризма в община Варна 2021-2030

1. Въведение

Туризмът е ключов икономически сектор за много развити и развиващи се държави. През последното десетилетие до 2020г. световният туризъм се диверсифицираше и развиваше възходящо. Растежът на сектора се дължеше на сравнително стабилната глобална икономика, на разрастващата се средна класа и ускорената урбанизация, на изгодните транспортни и визови улеснения, на технологичните иновации и на новите бизнес модели.

2019г. бе десетата поредна година на нарастване на международните пътувания и на приходите от международен туризъм. Въпреки политико-икономическите сътресения, породени от Брексит, фалита на транснационалния туристически конгломерат „Томас Кук“ и на редица нискотарифни авиокомпани, износът чрез международен туризъм достигна 1,7 трилиона щатски долара и нареди сектора на трето място в света след търговията с горива и търговията с химикали.¹

В резултат на глобалната пандемия COVID 19 последва 2020г. - най-лошата година в историята на съвременния туризъм след Втората световна война. Повсеместните ограничения и забрани за пътуване причиниха спад от 74% или загуба от 1 милиард международни пътувания спрямо предходната 2019г. Колапсът в международния туризъм се изразява в загуба на 1,3 трилиона щат. долара от износ чрез туризъм и в поставяне в риск от 100 милиона до 120 милиона работни места в туристическата индустрия.²

По данни на Световната организация по туризъм Европа е най-посещаваният континент в света. Общият брой туристически посещения на чужденци в Европа през 2019 г. е около 538 млн..³ Според Европейската

---

¹ UNWTO. International Tourism Highlights. 2020 Edition. (Online) Available at: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284422456> (Accessed on 29.01.2021)

² UNWTO. (Online) Available at: <https://www.unwto.org/news/2020-worst-year-in-tourism-history-with-1-billion-fewer-international-arrivals>. (Accessed on 29.01.2021)

³ World Tourism Organization (UNWTO). Data as collected by UNWTO, January 2021. Published: 28/01/2021.

комисия туристическият сектор в Европа създава 10% от Брутния вътрешен продукт на ЕС и осигурява бизнес на 2 400 000 предприятия. Световната организация по туризъм посочва, че през 2020г. спрямо 2019г. Европа претърпява спад от 70 % на международните пристигания, което е 500 милиона по-малко посетители.⁴ За да спаси милиони работни места, Европейската комисия облекчи правилата за държавна помощ и използва финансовите си инструменти чрез няколко европейски програми и фондове, като например Coronavirus Response Investment Initiative, Sure Programme и Европейския инвестиционен фонд.

България като член на Европейския съюз се утвърждава като „близка” и лесно достъпна туристическа дестинация, предлагаща усещане за сигурност и надеждност. Улесненият граничен и митнически контрол, свободното движение на хора, капитали, стоки и услуги са предимства за България като туристическа дестинация. В периода 2016-2019г. страната ни бележи ежегодни ръстове на чуждестранните посетители и на приходите от международен туризъм. През 2019 г. посещенията на чужденци в България (без транзитните) нараства с 0,4% спрямо 2018г. и достига 9311681. Увеличение има при посетителите с цел почивка и ваканция с 1%, като са реализирани 5 860 447 посещения. Посещенията с цел бизнес туризъм са 1 761 190, като регистрират ръст от 1,9%. Намаляват с -6,7% посещенията с цел гостуване, спадайки на 625 355. Посещенията с други туристически цели са 1 064 689. През 2019 г. общият брой на реализираните нощувки в категоризираните места за настаняване с 10 и повече легла е 27 154 791, като е налице ръст от 1,14 % спрямо 2018 г. През 2019 г. броят на реализираните нощувки от български граждани в категоризирани места за настаняване с 10 и повече легла е 9 674 945 или увеличение с 5,98 %. Реализираните нощувки от чужденци са 17 479 846,

---

⁴ World Tourism Organization (UNWTO). Data as collected by UNWTO, January 2021. Published: 28/01/2021

което е нарастване с 1,54 % спрямо 2018 г. В челната класация с голям брой реализирани нощувки са туристите от Германия – 2 706 423 нощувки, от Румъния – 2 424 794 нощувки, от Великобритания – 1 757 833 нощувки, от Полша – 1 753 830, от Русия - 1 080 838. С най-високи ръстове по брой нощувки за 2019 г. спрямо 2018 г. са туристите от Румъния и Украйна

Разпространението на COVID-19 предизвика срив на туризма в България през 2020г. По официални данни на НСИ посещенията с цел ваканция и бизнес от 7601637 през 2019г. спадат на 2096237 през 2020г. или намалението е с 73,43%. Реализираните нощувки от чуждестранни туристи намаляват от 17479846 през 2019г. на 4609175 през 2020г., което е спад с 73,64%. Всички водещите пазари бележат драстично свиване на пътуванията към България, като почти липсват посещения от руски и британски туристи.

Община Варна заема уникално място в територията на България, изпълнявайки ролята на кръстопът между Запада и Изтока, между Севера и Юга. Затова още през 1908 г. възниква идеята да се изгради курортен център и се построява първият почивен дом „Св. Константин” и част от хотел ”Прага” край манастира „Св. св. Константин и Елена“. През 1909 г. градът посреща и първата за страната организирана група от френски туристи. Постепенно Варна се превръща в международна туристическа дестинация и се утвърждава като флагман на българския международен туризъм. През 1921 г. общинската управа обявява Варна за морски курорт, като институционализирането на курортния статут на града става с царски указ от 1925г. Днес Варна е един от най-големите туристически центрове в страната, посрещайки ежегодно над един милион туристи.

В икономическия профил на община Варна туризмът е един от основните приоритетни и структуроопределящи сектори на икономиката. Тук е съсредоточена 18,61 % от легловата база на България, в която се реализират над 23,27% от общия брой на нощувките в страната. Ежегодно

приходите само от нощувки са от порядъка на близо 300 млн. лв., което формира 29.02% от приходите от нощувки в местата за настаняване в България.

Рекреационните характеристики на общината, наличието на минерални извори, културно-историческите и археологически паметници, мрежата от защитени територии, модерната материално-техническа база и сравнително добре развитата инфраструктура създават благоприятни предпоставки за развитието, както на морския, така и на много други съвременни видове туризъм.

Разнообразието на туристически ресурси изисква лидерска роля на общината в процеса на разработване и реализиране на програми за развитие на устойчив туризъм. Нейната основна задача е задоволяване на интересите и повишаване на благосъстоянието на местното население при съхраняване на природните и социално-културни ресурси на територията за бъдещите поколения.

Настоящата програма за развитие на туризма в община Варна обхваща периода 2021-2030 г. Тя систематизира визията, целите, стратегиите, приоритетите, мерките и проектите по отношение на общинската територия. Програмата представя платформа за координирани действия на всички заинтересовани страни за ефективното усвояване на туристическия потенциал на общинската територия.

Програмата за развитие на туризма в община Варна в периода от 2021 до 2030 г. включва аналитична и програмна част.

Аналитичната част съдържа анализ на развитието на туризма в община Варна, на основата на който е направена оценка на туристическите ресурси, инфраструктурата, суперструктурата, действията на заинтересованите от туризма страни (субекти), маркетинговите позиции на общината като туристическа дестинация и въздействията на туризма на общинско равнище. Посредством методите на PEST и SWOT анализа се

обобщават силните и слабите страни, заплахите и възможностите, свързани с развитието на туризма в общината.

Програмната част включва формулировка на визията, целите, стратегиите и приоритетите за устойчиво развитие на туризма в община Варна. В нея са представени сценарии за възстановяване на туризма след пандемията COVID 19. Разработени са конкретни, финансово обвързани проекти и действия за развитие и усъвършенстване на отделните компоненти на дестинацията.

При разработването на програмата са използвани информационни източници и документи като: закони; международни документи, национални, регионални и общински планови документи; проучвания и публикации в областта на туризма.

2. Аналитична част. Ситуационен анализ на Община Варна като туристическа дестинация

2.1. Анализ на вътрешната среда на Община Варна като туристическа дестинация

2.1.1. Профил на Община Варна като туристическа дестинация

Община Варна - Източната врата на Европа

Община Варна е разположена в източната част на Варненска област, върху площ от 237,5 кв. км., от които 205 се падат на град Варна. На изток Общината граничи с Черно море, на север - с община Аксаково, на запад - с общините Аксаково и Белослав, на юг - с община Аврен. Център на Община Варна е град Варна, наричан „Морската столица на България” или „Лятната столица на България”. Населението на града по сведения на НСИ към 31 декември 2019 г. се изчислява на 336 216 души, което поставя Варна на трето място в България (след София и Пловдив). Варна е привлекателен туристически, културен и образователен център, с отлични възможности за инвестиции. Като източната врата на Европейския съюз, градът е важен транспортно-логистичен център между Европа и Азия, мост за сътрудничество и развитие на търговски, транспортни и културни взаимоотношения. Географското разположение на града, богатите природни ресурси и древна история, го превръщат в един от най-известните и красиви курортни центрове в Европа и в Черноморския регион. Варна е привлекателна дестинация за четири сезона, а туризмът е един от основните отрасли в структурата на икономиката.

Исторически данни

ИМЕ

В древността градът носи името Одесос. Така е наричан от Теофан Одесополис, а при други автори се среща и като Улисополис. След 4-ти век в историческите документи името Одесос изчезва. По времето на император Тиберий (14 – 27 г.) за кратко градът се е казвал Тибериополис.

При царуването на императрица Ирина в края на VIII век също за кратко е носил и нейното име – Иринополис. Предполага се, че сегашното му име идва от старобългарското „варнь” – „черен, вран“. Друга теория свързва името с думата „вар”, означаваща води и минерален извор. Първото споменаване на името Варна е в летописите за настъплението на владетеля Аспарух и войските му, които „...дошли при т.нар. Варна, близо до Одесос...” и заселването на прабългарите по тези места. Според братя Шкорпил тракийско селище с името Варнас е имало по брега на езерото, в района под местността Джанавара, където и днес се откриват множество археологични материали. В началото на 20 век архимандрит Инокентий в своите изследвания споменава, че името Варна идва от хуно-аварската дума „варош”, означаваща град. Кръстю Мирски предполага, че името идва от вар, варовик, имайки предвид, че „във Варна и околността ѝ земята и камъните са варовити...”. Между 20 декември 1949 г. и 20 октомври 1956 г. Варна носи името ”*Сталин*”, на името на Йосиф Сталин.

РАЙОНЪТ НА ВАРНА ПРЕЗ ДРЕВНОСТТА

Най-ранните следи от човешко присъствие във Варненско са засвидетелствани от старокаменната епоха (палеолита) преди около 100 000 г., както и от мезолитните находки от района на м. Побитите камъни. В чертите на града са открити едни от най-древните поселения по Черноморието с над 7000-годишна давност. През 1972 г., по време на строителни работи, е открит Варненският халколитен некропол, който датира около 4400 г. преди Христа. В него е намерено най-старото златно съкровище в човешката история, както и други предмети от сребро, мед, бронз, кремък и глина.

Известно е, че на брега на Варненския залив, където сега се намира старата част на града, се намирала крепостта Одесос, което е старогръцки превод на по-старото име – Варна. Тя е основана през 6 век пр.Хр. (около 570 г. пр.Хр.), в близост до същото старо тракийско селище в областта

Варна от милетски колонисти. Счита се, че градът е имал и храмове на Аполон и Дионис. През следващите години и векове крепостта е под властта на много завоеватели, включително Александър Македонски, но не пада поради обсадата, а става автономна част от империята на гръцкия завоевател със споразумение. Градът остава македонско владение до смъртта на Лизимах през 281 пр.н.е., след което възстановява независимостта си.

В началото на новото хилядолетие Одесос е част от съюза Пентаполис между градовете Томи (днес Констанца), Калатея, Месемврия (днес Несебър) и Аполония Понтика (днес Созопол). През 2-ри век градът е обграден с нова крепостна стена от римляните. След разделянето на Римската империя през 395 г. той е включен в границите на Източната Римска империя, известна още като Византия. Независимо кои са били владетелите на крепостта, градът остава винаги със самостоятелно управление и с развита култура, търговия и занаяти, както и е селище с традиции в сеченето на монети.

Нападенията на готите от север, както и последвалата обществено-икономическа криза, нанасят сериозни удари върху града. През 447 г. император Теодосий II сключва примирие в Одесос с Атила, вожд на хуно-българите, като така успява да го отдалечи от града. По този начин Одесос започва своето възраждане, като по времето на император Юстиниан I градът изживява икономически и културен подем.

ПРЕЗ БЪЛГАРСКО И ВИЗАНТИЙСКО СРЕДНОВЕКОВИЕ

В края на 6-ти век крепостта е напълно разрушена от нашествията на авари и славяни. През 7-ми век кан Аспарух превзема Одесос и се установява в дворците на неговия акропол. В града е бил подписан от посланиците на византийския император Константин Погонат и Аспарух (679 г.) актът, с който е провъзгласено основаването на българската държава на Балканския полуостров. Вярва се, че в същата зала е била

подписана и конвенция между Аспарух и славянските племена, живеещи между Дунава и Балкана за защита от външни нападения.

След това според Теофан (том I, стр. 691) от 773 до 950 г. градът преминава ту във владение на византийците, ту на българите, а от 950 до 1202 г. е владение на Византия. Според Иван Иванов и колегия обаче градът е бил разрушен в средата на 7-ми век и е възстановен през 11 век.

В края на 8-ми век Варна е в пределите на българската държава, където умира българският кан Паган, който се опитва да запази града в територията на България чрез мирни преговори. След покръстването на българите през 864 г. по времето на цар Борис I, градът става важен християнски център, начело на който стоял митрополит. Към 970 г. Варна е превзета от Византия, но в края на 12 век цар Калоян я освобождава. В негова чест в края на 20-ти век признателните варненци издигнаха негов паметник в централната част на града.

През 13-14-ти век във Варна има не само български, но и венециански, ромейски, генуезки, дубровнишки и флорентински търговци. През 1369г. цар Иван Александър отстъпва Варна на добруджанския деспот Добротица в знак на благодарност за помощта, която той му оказва за възвръщането на Видин в пределите на българската държава. Варна става столица на неговия син Иванко Тертер. От 1372 до 1389 г. Варна е включена в Карвунското деспотство на Балик.

ПРЕЗ ОСМАНСКА ВЛАСТ

През 1389 г. Варна е завладяна от османските турци. На 10 ноември 1444 г. край града обединените полско-унгарски кръстоносни войски на крал Владислав III, наречен Варненчик, и трансилванският войвода Януш Хунияди са победени от османците. Днес в морската столица има изграден мавзолей на християнския военачалник.

По времето на османското владичество Варна запазва своето стратегическо и търговско значение. През 18 – 19 век Варна на два пъти е

освобождана за кратко време от руските войски: през 1773 и 1828 г. През май 1854 г. в града се провежда съюзническа конференция на Османската империя, Великобритания и Франция, които заедно воюват срещу Русия по време на Кримската война (1854 – 1856).

На 12 март 1860 г. е отслужена църковна служба за пръв път на български език, десет години преди създаването на българската екзархия. На 24 май 1862 г. във Варна за първи път са почетени Св. Св. Кирил и Методий.

По времето на тази война през Варна е прекарана телеграфна линия, а през 1866 г. е завършена първата в България жп линия (Русе – Варна), която спомага за съживяването на търговията. Създават се община, банка, болница, училище, църква и читалище, които спомагат за възраждането на българския дух. В пътеписните си тритомни проучвания „Дунавска България Балканът“ (1860-1879 г.) прочутият австрийски археолог, етнограф, географ и художник Феликс Каниц, пише за посещението си във Варна през 1872 г.: „Преди няколко години в северния край на града се откри плувно училище с баня... Рядко съм се къпал другаде така охотно както тук. Плажът е от твърде ситен черноморски пясък. От банята може да се плува далеч в морето”.

Варна е освободена окончателно на 27 юли 1878 г., когато руските войски влизат в града по силата на Санстефанския предварителен мирен договор от 3 март 1878 г. и на Берлинския договор от 13 юли 1878 г. Те биват посрещнати възторжено от стеклите се многобройни граждани.

ВАРНА - ЛЯТНА СТОЛИЦА НА КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ

Освобождението на България през 1878 г. довежда до ликвидиране на средновековните остатъци и ориенталските порядки в живота на хората. Варна се превръща в развиващ се, открит за навлизането на европейската култура град. Прозорливи варненски общественици забелязват природния

потенциал на региона като важна предпоставка за развитието му като курортен център.

Тласък в развитието на Варна като курортен център дава изборът на града от княз Александър I Батенберг за лятна столица на Княжеството. В периода 1881- 1885 г. е построена лятната княжеска резиденция *Сандрово* (по умалителното име на италиански език на княза – Sandro), преименувана през 1893 на *Евксиноград* (Гостоприемният град).

Благоприятното местоположение и големият бъдещ космополитен потенциал на град Варна са оценени и от патриарха на българската литература Иван Вазов. След първото си посещение в града., очарован от него, през 1890г. поетът пише пътеписа „Един наш черноморски бисер“, публикуван за първи на 1 септември 1901 г. в софийския вестник "Мир". Вазов възкликва: *„Да, бисер рядък, неоценен прилично от нас, пренебрегнат доскоро, даже не наш..... Защото Варна, ако не може да се гордее с миналото, може да се хвали с бъдещето - нейното честито местоположение ми каза това.“*

През 1908 г. възниква идеята да се изгради курортен център, като се построява първият почивен дом "Св. Константин" и първата част на хотел „Прага“. През 1909 г. Варна се изявява за пръв път като международна туристическа дестинация, поставяйки началото на международния туризъм в България. Градът посреща първата за страната организирана група от 215 френски туристи, които пристигат с френския параход "Ил де Франс". Французите са интелектуалци, решили да се запознаят с Варна и околностите. Те посещават природните забележителности "Побити камъни" и "Девненските извори", а Н.В. царица Елеонора посреща част от туристите в двореца Евксиноград.

Внимание привличат и историко-археологическите забележителности на района. През 1916 г. известният чешко-български археолог и музеен деец, геолог и архитект – Херман

Шкорпил, един от създателите на българската археологическа наука и музейно дело, пише до кмета на Варна: „Най-живописната и най-красивата във всяко отношение част на крайбрежията в България се намира под стръмните склонове на Добруджанската висока равнина, между селата Кестрич и Екрене, на 14 км. от Варна. Тук се намират развалините на най-стария и в древните времена най-прочут манастир на Черноморския бряг - Св. Троица или Аладжа манастир”.

На 10 юни 1921 г., по време на кметския мандат на Йордан Пекарев, с постановление №21 Общинската управа обявява официално Варна за морски курорт - ...” обявява на варненските граждани, на целия български народ и на света града Варна за специален курортен кът, като се подчертава, че името му ще се носи наравно с Ница, Монте Карло, Ривиера и др. знатности...”. Решението е санкционирано и с царски указ от 1925 г., с който Варна окончателно поема пътя на морски курортен град.

В периода май 1925- август 1926 г. са построени модерни морски бани. Още в годината на откриването им баните привличат много български и чуждестранни летовници, като през 1926 г. те са близо 12 500, през 1927 -38 000, а през 1928 г. надхвърлят 40 000.

Реклама с проспекти и плакати започва още с обявяването на Варна за морски курортен град, но едва от 1927 г. тя вече е масирана. Проспектите най-напред са написани на български и френски език, но в следващите години нуждата налага те да се издават на немски и чешки, а по-късно и на други езици.

Следвайки световните тенденции, Варна е новатор в България в развитието на специализираните видове туризъм. В началото на 30-те години идеята за съчетаването на морелечението с гроздолечението е вече узряла и е открита първата почивна и гроздолечебна станция в летовището ”Св. Константин”. До Втората световна война град Варна се прославя като

голям морски курорт, но военно-политическите събития възпират туристическия му възход. След Втората световна война градът продължава развитието си като международен курорт.

ВАРНА – МОРСКИЯТ ТУРИСТИЧЕСКИ ЦЕНТЪР НА БЪЛГАРИЯ

През 1948 г. с Постановление на МС е създадено Държавно стопанско предприятие "Балкантурист". Започва строителство в курорта "Св.св. Константин и Елена". На 29 май 1949 г. се открива хотел "Роза", с което се поставя началото на първия модерен туристически комплекс по Българското Черноморие. На 11 август 1956 г. е направена първата копка на новия международен курорт "Златни пясъци". На 30 юни 1957 г. е открит първият хотел „Родина”.

В град Варна се поставя и началото на системата за подготовка на туристически кадри в България. През 1963 г. е учреден първият в страната Полувисш институт по международен туризъм. През 1965 г. е открита първата в България университетска специалност "Икономика и организация на туризма" към Висшия институт за народно стопанство "Димитър Благоев" в гр. Варна, днес Икономически университет-Варна. На 30 Октомври 2020г. специалност «Туризъм» при Икономически Университет-Варна отбелязва своята 55 годишнина.

Днес Варна, предлага отлични възможности за туризъм. Уникалното съчетание на природни ресурси - 32 км. морска брегова линия, златни плажове, лонгозни гори, повече от 20 минерални извора, с богато културно-историческо наследство и традиции, богат културен календар дава уникални възможности за почивка и развлечения, за развитие на съвременни форми на туризъм.

2.1. 2. Проблеми на туристическите ресурси

2.1. 2.1. Природни ресурси

А) Географско положение

Община Варна е разположена в източната част на Варненска област, върху площ от 237,5 кв. км. На изток Общината граничи с Черно море, на север - с община Аксаково, на запад - с общините Аксаково и Белослав, на юг - с община Аврен.

През град Варна преминават: А-2 магистрала “Хемус” (Е 8) от запад, А-5 магистрала “Черно море” (Е 3) от юг и път I-9 (Е 14) от север. Важен транспортен възел се явява летище Варна. Най-южната и централната част на града се свързват посредством Аспаруховия мост.

Безспорно предимство от геопроостранствена гледна точка е излизът на Черно море чрез Варненския залив, формиран между носовете „Св. Георги” и „Галата”. В комбинация с общия наклон на релефа на района в западно-източна посока, ориентацията на хидрографската мрежа в същата посока, както и сравнително слабата разчлененост на брега, това са сред основните природогеографски фактори, обусловили специфичната пространствена конфигурация на историческото ядро на съвременната урбанизирана територия на град Варна.

Община Варна е с геостратегическо географско разположение. Територията е в близост до три общоевропейски транспортни коридора:

- *Коридор номер 7:* Дунавският воден път (пътната отсечка Варна-Русе свързва пристанище Варна с транспортната магистрала Рейн-Майн-Дунав);

- *Коридор номер 8:* Вльора-Дурас-Тирана-Скопие-Бургас-Варна-Поти - представлява идея за реализация на пътен и железопътен коридор между Адриатика и Черно море чрез пристанищата в България- Бургас и Варна, в Грузия- Потти, в Русия- Новоросийск и Украйна- Иличовск;

- *Коридор номер 9:* Хелзинки-Санкт Петербург-Москва-Киев-Кишинев-Букурещ-Русе-Димитровград-Александрополис.

Чрез своя летищен комплекс Варна е достъпна от всички световни и европейски емитивни туристически пазари.

Б) Релеф

Територията на община Варна се характеризира с разнообразен релеф, като основната ѝ част е ситуирана в Дунавската равнина, а югозападната част попада в границите на Подбалкана. Варненското езеро и изкуствено прокопаният канал „езеро-морски залив“ разделят територията на общината на северна и южна. Около тях се е оформила обширна низина. Тя е почти равна и само на места е усложнена от ясно изразени хълмове. Средната и надморска височина е 20 – 40 метра.

Характеристика и проблеми на морския бряг и плажовете

Дължината на морската брегова линия е общо 32 км., с начало на север– брегът при фар Екрене (Кранево) и достигаща на юг– носът от южната страна Паша дере. Абразионните и акумулативни процеси са факторите, определящи свойствата и състоянието на бреговата ивица. Значителна степен на активност имат абразионните процеси в границите на Общината. Пясъчната ивица е със сравнително добри качествени характеристики, като върху състоянието ѝ голямо влияние оказват антропогенните дейности. Извършваното хидротехническо строителство играе голяма роля за развитието на тази природна даденост. Капацитетът на акваторията и на площта на пясъка в крайбрежната зона на гр. Варна е определен в рамките на Доклада за ОВОС на Плана-извадка "Крайбрежна зона -Съставна зона 5 (Стария градски плаж) и Съставна зона 6 (плажната зона "Под Салтанат") град Варна". Посоченият в Доклада максимален рекреационен капацитет за водните площи с дълбочини до 1.5 m за къпане се равнява на 25 062 плажуващи във върхов час, а максималният рекреационен капацитет за пясъка в Съставни зони 5 и 6 възлиза на 10 976 плажуващи във върхов час. Сравняването на двата рекреационни капацитета показва, че морската акватория е в състояние да поеме значително по-голям брой плажуващи от колкото пясъчните ивици, което от своя страна е предпоставка за търсене на възможности за увеличаване

на плажния ресурс на крайбрежната зона на гр. Варна, например посредством реализиране на “напречен байпас”. В този случай, при известно идеализиране, възможните пясъчно-плажни ресурси се оценяват на 200 650 кв. м., които обезпечават общ брой на плажуващи около 20 066 души. Това число е в пълно съответствие с норматива за капацитет на акваторията - 25 062 плажуващи във върхов час. Реализиране на т. нар. “напречен байпас” - изкуствено увеличаване на пясъчно-плажовете площи, ще доведе до следните положителни въздействия:

- разширяването на плажовите ивици ще увеличи значението им като буфер между прякото вълново въздействие върху дамбата и съответната част от основното тяло на буните. Последното е предпоставка за по-ефективна работа на изградените брегоукрепителни съоръжения;

- разширяването на плажовите ивици ще способства и за намаляване на междубунните пространства и е условие за предаване заоблена форма на урезовия контур. Поотделно и в комбинация, всичко това благоприятства намаляването на негативния характер на джобните ефекти за съсредоточаването на плаващи замърсители и ще допринесе за съществено подобряване на водообмена между бунните акватории и водите на залива, и респективно в открито море.

Варненското Черноморско крайбрежие е разделено на 23 зони за къпане, като за всяка зона има един пункт за мониторинг. Сезонът за къпане за Варненското Черноморско крайбрежие е определен от 1 юни до 30 септември. Един път месечно извън активния и два пъти месечно през активния сезон за целите на микробиологичния анализ се вземат проби от морската вода във всяка зона за къпане. Резултатите от проведените лабораторни изследвания на водите за къпане през активния летен сезон на 2020 във всичките 23 зони на Варненското Черноморско крайбрежие, по изследваните микробиологични показатели, показват качество на водите „отлично“. В момента Регионална здравна инспекция Варна извършва

контрол на 41 плажа. През 2008 г. на плажовете в курортите „Ривиера” и „Слънчев ден” е присъдена оценка за качество и чистота “Син флаг”.

Бурното развитие на туризма в района през последните 20 години е белязано с бум на строителството на места за настаняване и заведения за хранене и развлечения, някои от които и върху плажните ивици и крайбрежните зони. Това води до намаляване на тяхната площ, а изхвърлянето на строителни отпадъци е причина и за замърсяването им.

Други проблеми на морския бряг и плажовете, които следва да бъдат преодолени с цел създаване на привлекателна, уютна, приветлива и сигурна за туристите среда в община Варна и съхраняване на природните туристически ресурси са:

- Укрепване на бреговата ивица и възстановяване на плажните ивици в община Варна;
- Почистване на крайбрежието на Варненското езеро и крайбрежието на Черно море;
- Решаване на проблемите със свлачищата в района на крайбрежната зона

Фактори за свлачищните процеси.

Варна е един от градовете в България, в които непрекъснатото нарастване на населението и курортните зони поражда жилищни и строителни проблеми. Районите в близост до града, подходящи за промишлено и жилищно застрояване, са в значителна степен ограничени от естествения релеф, морето или засягането им от съвременни или древни свлачища.

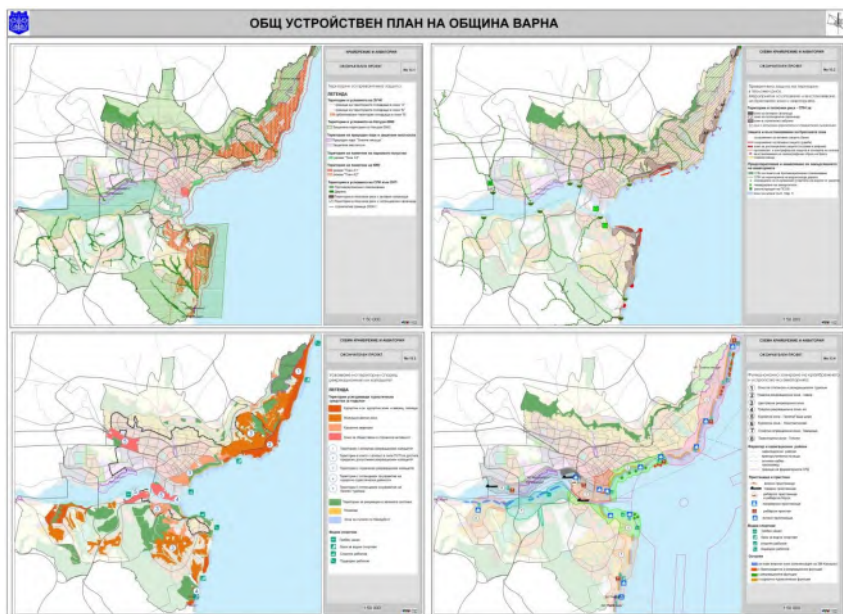
На територията на Община Варна са проявени мащабни свлачищни процеси. Те са резултат от комбинираното въздействие на природни и антропогенни фактори: геолого-тектонско развитие и морфологията на района, интензивността на валежите, морската абразия, състоянието на „ВиК” мрежите и особено експлоатацията им в потенциално опасни

райони, лошата експлоатация и поддържане на изградените дренажни, прогивосвлачищни, водопонизителни и противоабразионни съоръжения, липса на дъждовна и битова канализация в част от вилните зони, незаконното строителство и др.

Геоложките условия на територията на община Варна благоприятстват за развитие на свлачищни процеси. Регистрирани в националния идентификатор са 88 броя свлачища с обща площ 33 000 дка (33 кв.км.).

Територии с проявление на свлачищни процеси.

Основните територии със свлачищни процеси са следните: Трифон зарезан, Златни пясъци, Журналист, Кабакум, Слънчев ден, Траката, Галата, Писател, Розова долина – Аспарухово. (виж картосхема 1)

Картосхема 1. Крайбрежие и акватория

13.1. Крайбрежие и акватория- територии за превантивна защита. 13.2. Превантивна защита на територии в геоложки риск. Мероприятия за опазване и възстановяване на бреговата зона и акваторията.13.3. Усвояване на територии според

рекреационния им капацитет.13.4. Функционално зонирание на крайбрежието и устройство на акваторията.

Източник: Дирекции "Архитектура и градоустройство" и "Инженерна инфраструктура и благоустройство" към Община Варна,
http://agup.varna.bg/attachments/article/133/13_pano.jpg

Обширните свлачищни комплекси обхващат източния склон на Франгенското плато– от ръба до морето. На север от град Варна, в посока север-юг са оформени следните древни свлачищни комплекси: „Дългия яр”, „Златни пясъци”, „Аладжа Манастир”, „Виница” и „Варна”. Древните свлачища са възникнали при различни от сегашните условия и се приемат за условно стабилизирани. На юг от гр. Варна свлачищата са развити по източния склон на Авренското плато. Тук Черноморският склон е по-нисък и изграден от неогенски песъчливо-глинести седименти. Затова и свлачищата са по-малки по обхват и по-слабо активни.

В резултат на щормовото вълнение на морето, трансгресията (заливане на сушата от морето) в определени периоди достига почти максимални стойности, типични за нашето крайбрежие. В следствие на това се активизира бразионният процес, чието разрушаващо действие извършва „преработка” на бреговата линия и подводния брегови склон, редица плажове се размиват и се потопява крайбрежната морска тераса. Почти целият крайбрежен участък на територията на община Варна периодически понася негативното въздействие на високите приливни вълни. В действителност морският бряг се е деформирал в условията на сложните относителни колебания на вълните. Образувани са деструктивни форми по стръмния шелф и брегоукрепителната дамба – отвесни стени, скални ниши на нивото на водата и различни заливни тераси (зони) и отделно стоящи скални късове. Достигнатият към настоящия момент абразионен профил в определени участъци е на критичната граница на равновесието, както и скоростта на отстъпване на клифа. Дирекция Инженерна Инфраструктура и Благоустройство не разполага с точни данни

за изместването на бреговата линия. Може да се потвърди само изместването на линията пред свлачище Трифон Зарезан с около 10-11 м. към морето.

В) Климат

Климатът на Варненската община е формиран под влияние на местоположението (географски координати 43°12` с.ш. и 27°65` и.д.) и циркулацията на въздушните маси. Специфични климатични фактори са микрорелефните особености на територията и климатообразуващата роля на Черно море. Влиянието на морето се усеща в една ивица от крайбрежната част, достигаща до 12-13 км. навътре в сушата. В зависимост от релефа тя може да достигне значително по-навътре. Атмосферното налягане в община Варна е средно 1010.4 hPa, а средната температура на въздуха 11,80 С, максималната е 41,4°С, а минималната -24 °С. Годишната сума на валежите на територията на общината възлиза на 498 мм. Зимата е сравнително топла и снежната покривка не се задържа за продължителен период от време. Характерни за района са умерените и силните ветрове-средногодишната скорост на вятъра е около 3.5 м/сек. През зимата преобладават ветрове от северозападна и северна посока, а през лятото- от северозападна, източна и североизточна посока. Близостта на морето е причина за локална циркулация на приземния слой въздух – бризова циркулация.

В обобщение може да се отбележи, че климатът, в съчетание с природните условия, създава благоприятни възможности за развитие на морски ваканционен туризъм в района на Варненската община.

Г) Води

Община Варна граничи на изток с Черно море и хидрографската мрежа на територията ѝ обхваща Варненското езеро и речната мрежа.

Най-значителният и най-важният от туристическа гледна точка естествен водоем е Варненското езеро. До 1909г. то е закрит лиман,

изтеглен в източна посока, след което е прокопан канал с дължина 5 км. През 1979 г. е прокопан новият канал от морето към езерото. Дължината на езерото е общо 13 км, от които 8.5 км са в границите на общината. Средната му ширина е 1.2 км, площта 17.4 кв. км, средната дълбочина 9.8м. Варненското езеро и свързващият го с морето канал биха могли да имат голямо значение за развитието на спортен туризъм в общината-конкретно яхтен туризъм.

Минералните води на територията на община Варна са важен природен ресурс с рекреационно и балнеоложко значение. На територията на града и курортните комплекси има изградени 27 броя дълбоки сондажи с общ дебит 980 л/сек. Водите са слабо минерализирани с температура 30-54 градуса, с приблизителен ресурс 1.5-3 куб.м./сек, повишено съдържание на сероводород и са привързани към горно-валанжинския водоносен хоризонт. Само един от тях се използва за питейни нужди след допълнителна обработка, включваща аериране и темперирание. Сондажът е с дебит 100 л./сек и се намира в к.к. ”Златни пясъци”, до яхтеното пристанище. Останалите се използват за отопление, балнеоложки цели и за плувните басейни.

Само в к.к.”Св.св. Константин и Елена” термалните минерални води са с дебит 105 л./сек., с температура от 43 до 51 градуса. В рамките на 24 часа от недрата бликат близо 9 000 000 литра термална вода. Термалността на минералните води в к.к. „Св.св. Константин и Елена” има значение освен за балнеолечебния процес, така и за термоенергетичния. Ако тази топлинна енергия се прекара през термопомпени съоръжения би се получила електрическа енергия, достатъчна за отопление на целия комплекс. По този начин биха се спестявали годишно над 20 000 тона течно гориво, а това ще съдейства и за опазване на курортната природна среда.

Д) Почви

На територията на община Варна общото количество на почвения ресурс в държавния горски фонд е 6249,5 ха. Преобладаващата част от почвите върху земеделските земи са представени от черноземите - карбонатни, типични и излужени, а сред горските с най-голямо разпространение са тъмносивите горски почви- 48,9 %, следвани от сиви горски почви - 32,2 %.

На тази основа се създават предпоставки за развитие на селски и екологичен туризъм на територията на Варненска община.

Е) Полезни изкопаеми

Територията на община Варна е бедна на полезни изкопаеми и този факт е в полза на развитието на туризма. Понеже едва 5,9 % от общата ѝ повърхност се използва за добив на полезни изкопаеми, добивната промишленост и нейните съпътстващи производства не са конкуренция и заплаха за туристическото развитие на територията. Във Варненска община се наблюдават още залежи на руда - най-вече на манган, открити в т.нар. "Русларска свита", където са разкрити няколко рудоносни хоризонта. Те обаче не са проучвани с цел промишлена експлоатация.

С важно значение за туристическото развитие е находището на лечебна кал във Варненското езеро (без дълбоководната част и фарватера), запасите на което възлизат на 2 000 000 куб.м. Плавателният канал „Варна-Девня“ застрашава находището от замърсяване, което ще е пагубно за свойствата на това природно богатство. Затова е необходимо да се „размрази“ проектът, съгласно който в района на езерото е необходимо да се изгради басейн, изолиран от свободен достъп на езерна вода, който може да съхранява 400 000 куб. м. лечебна кал.

Ж) Биологично разнообразие

Територията на община Варна попада в зоната на два флористични района- Черноморското крайбрежие и Североизточна България.

Растителността в района включва над 500 вида висши растения, които формират пет основни екосистеми:

- **лонгозен тип екосистеми** с преобладаващи дървесни видове, като полски ясен, обикновен габър, мъждрян, цер и редки защитени тревисти видове, като лимодорум, кавказка иглика и източен лопух;

- **коренни екосистеми** с доминиране на дъб /някои с възраст над 100 години/ в съчетание с едрolistна липа, обикновен габър и разнообразни редки тревисти видове - острица, снежно кокиче, кавказка иглика, битински синчец, горска съсънка и др.;

- **производствени екосистеми** на келявия габър;

- **храсталачни екосистеми** с доминиращи храсти - жасмин, дървовидна зайчина, люляк, драка, къпина, шипка, дрян, черен и бял бъз, жълт и червен кантарион, риган, бял равнец и др.;

- **културни екосистеми**, които са резултат от човешката дейност, като тези на иглолистните гори са значително повече от тези на широколистните – насаждения на черен бор, кипарис и кедър, а от втората на салкъм.

Към 2006 г. във Варненска област са регистрирани 42 вековни дървета. Най-старото дърво е чинар, намиращ се в двора на бившата текстилна фабрика в кв. Аспарухово, община Варна. Възрастта му се оценява на 1000-1036 години, височината му е 15 м., а обиколката – 7,7 м.

Една от забележителностите на природен парк ”Златни пясъци”, която се намира на малка поляна, югоизточно от Аладжа манастир, е източен чинар с височина 22 м и обиколка на стъблото 4 м. Възрастта му е над 200 години.

Територията на община Варна включва местообитания на редки и застрашени растителни видове, съсредоточени в крайморските пясъци и дюни, както и в силно овлажнените терени в близост до Варненското езеро. Срещат се много билки, част от които могат да се определят като

редки лечебни растения: лудо биле (беладона), татул, лютивя мента, мечо грозде, вълнест напръстник, пролетно котенце, полско котенце и мн. др.

В зоографско отношение територията на общината се отнася към Северна зоографска подобласт, Черноморски район, в който преобладават сухоземни животни, характерни за Средна и Северна Европа. Богатството на фауната до голяма степен е свързано с ВИА ПОНТИКА – вторият по големина европейски миграционен път на водолюбиви, грабливи и пойни видове птици. В община Варна се намира влажна зона с международен природозащитен статус - „Корине” (Защитен комплекс ”Варненско-Белославско езеро”).

Фауната на територията на община Варна включва 7 вида земноводни, 18 вида влечуги, 37 вида бозайници и над 100 вида птици. Земноводните са представени от един вид тритон (балкански гребенест тритон) и 6 вида жаби, сред които и един застрашен - балканска чесновница. Балканският гребенест тритон (Southern Balkan crested newt) е защитен с приложение II на Бернската конвенция.

В обхвата на територията на общината изцяло или отчасти попадат четири защитени зони по Директивата за опазване на дивите птици - „Батова”, „Варненско-Белославско езеро”, „Ятата” и „Галата”, както и две защитени зони по Директивата за запазване на природните местообитания и дивата фауна и флора - „Златни пясъци” и „Галата”. В непосредствена близост се намират и други три защитени зони по същата Директива- „Долината на река Батова”, „Побитите камъни” и „Варненско-Белославски комплекс”.

Важен природен ресурс на Варненска община е рибната фауна на Черно море. По данни на експерти българското Черноморско крайбрежие се обитава от около 140 вида риби, като някои от тях- финта (*Alosa fallahnilotica*), малкият тунец (*Euthynnus alletteratus*), прилепалото (*Echeneis naucrates*), хекът (*Merluccius merluccius*) и др. са установени през

последните години. Значителна част от черноморските риби (около 18 %) са типично сладководни и се размножават в прилежащите реки. Тук спадат представителите на шарановите, бодлоперките и др. Към тази група се числят и някои видове от семействата на есетровите и пъстървовите, които живеят в типично морски условия, но за размножаването мигрират в реките. Във втората група са обхванати понтийските реликти (10,7 %) от групата на седловите и попчетата. Най-многочислени са видовете от морски произход (71,5 %), които са навлезли в Черно море след последното му свързване с океана. Това е твърде конгломератна група, в която има типични средиземноморски ендемити, видове от Червено море и други.

Защитените територии в община Варна обхващат общо 2028,7 ха, което представлява 0,9 % от нейната площ. Съгласно Закона за защитените територии те са обособени в шест категории: национален парк, природен парк, резерват, поддържан резерват, защитена местност и природна забележителност. В общината се намират:

Природен парк „Златни пясъци” - обхваща част от източните склонове на Франгенското плато в зоната между скалния ръб на платото и морския бряг. Понастоящем има площ от 1320.2 ха., от които в „Горско стопанство” - Варна – 1294.5 ха. На 3 февруари 1943 г. с Постановление на Министерството на земеделието и държавните имоти част от държавната гора ”Хачука” с площ от 240 ха е обявена за защитена територия. Целта е запазване и защита на ценни растителни и животински съобщества и характерни ландшафти. Отделената горска земя от местността „Аладжа манастир” до старата българо-румънска граница е вторият обявен Народен парк в България след парк ”Витоша”. От август 2001 г. паркът е прекатегоризиран от народен в природен. Паркът играе съществена роля за развитието на туризма в общината. На територията му са разработени 5 туристически и 4 специализирани маршрута, които представят биологичното и ландшафтно разнообразие и са подходящи за:

пешеходен туризъм; природно-познавателен (еко)туризъм- за запознаване със специфичната флора и фауна сред разнообразен релеф и един специализиран Дендрологичен маршрут; културно-познавателен туризъм по маршрут "По пътя на древните отшелници" с посещение на скалния комплекс Аладжа манастир; велотуризм; детски туризъм –с разработен специализиран кръгов маршрут "Домът на сойката" и образователно-атракционен детски кът; фототуризм; маршрут за хора със специални нужди „Природа за всички”, специално изграден за лесен достъп на хора с увреждания (включително незрящи и ползващи инвалидни колички).

Седем защитени местности:

3. „*Ракитник*” - на 800 м. южно от хижа "Черноморец" с обща площ 2.2 ха. - пясъчни дюни с плажова ивица и крайбрежна влажна зона-местообиталище на редица защитени видове растения, птици и бозайници. Обявена е за защитена през 1978 г.;

4. „*Аладжа манастир*” - в землището на кв. Виница с площ 17 ха. и на 3 км. от к.к. "Златни пясъци", изсечен в скалите на Франгенското плато преди столетия се е превърнал в най-известния център на монашеската обител по тези краища; катакомбите му са приютявали десетки монаси, приели християнските норми на поведение през XIII и XIV-ти век. Той е сред малкото скални обители по българските земи, в която отчетливо се разграничават основните помещения на манастира, разположени на две нива във висока над 40 м варовикова скала. Манастирът е паметник с културно-историческо значение и се посещава от хиляди български и чуждестранни туристи;

5. „*Казашко*” - включва тръстиков масив, пясъчни коси и острови, влажни и мочурливи ливади и акватория от Варненското езеро с обща площ 1251.25 дка и установен през 1995 г. защитен режим с цел запазване на естествените местообитания на застрашени видове птици и растения. Голямо е значението на местността като станция по време на

прелет и зимуване. От установените по време на миграция видове, 18 са застрашени в европейски мащаб, а сред зимуващите в района три са световно застрашени видове - малък корморан, червеногуша гъска и тръноопашата потапница;

6. „*Мочурището*”- буферна зона около защитена местност „Казашко” с цел ограничаване на антропогенното въздействие върху защитената местност с площ от 21.8 ха, прекатегоризирана през 2007 г. в защитена местност със запазени функции и териториален обхват;

7. „*Ятата*”- разположена на южния бряг на плавателния канал, свързващ Варненското и Белославското езеро, на 25 км. западно от град Варна - изкуствен водоем, съчетаващ няколко типа местообитания, включващи скални венци, гористи склонове и обширни ливади с характерни заблатени територии, заемащи 1/3 от площта на езерото;

8. *Лиман „Паши дере”* - на 7 км. от кв. ”Галата” и 1 км. от хижа ”Черноморец”, с наложен защитен режим за опазване на характерната блатна флора и фауна през 1978 г.;

9. „*Екопарк Университетска ботаническа градина - Варна*” - създадена през 1977 г., а от 2002 г. отворена за посещения като първият в страната екопарк, разположен върху площ от 360 дка. Растителните колекции включват повече от 300 вида екзотични дървета и храсти, а тревистите растения са повече от 100 вида.

Една природна забележителност – „Чинар” (в местността „Аладжа манастир”) на територията на Природен парк „Златни пясъци”.

Флората и фауната в община Варна формират по-скоро подходяща среда за развитието на морския ваканционен туризъм, отколкото да бъдат ядро за специализирани видове туризъм от вида на ловния и орнитоложкия. На тяхна основа би могъл да се развива екологичен, пешеходен, младежки природно-познавателен туризъм и др.

Основните изводи и проблеми относно използването на природните ресурси за развитието на туризма на територията на община Варна могат да бъдат обобщени, както следва:

1) На територията на община Варна съществуват благоприятни природни условия за развитието на летен морски рекреационен туризъм в периода от началото на месец май до края на месец октомври.

2) Обширните плажните ивици и естетически привлекателният пясък (златист на цвят) са привлекателни за туристите.

3) Атрактивността на плажовете се увеличава и от характеристиките на Черно море – относително слаба соленост и липсата на опасна за живота на човека флора и фауна. Полегатото дъно прави плажовете атрактивни за семейства с деца и детски групи.

4) Уникалното смесване на минерални и морски води обуславя условия за развитие на здравен туризъм.

5) Биоразнообразието осигурява добри условия за ловен и фото туризъм.

6) Наличие на добри природни условия за развитие на круизен, яхтен и подводен туризъм.

7) Наличие на благоприятни природни условия за развитие на екотуризм и разработени екопътеки.

8) Замърсяване на околната среда. Последните години се забелязва замърсяване на крайбрежните зони с битови и строителни отпадъци от интензивното строителство.

2.1.2. 2. Антропогенни ресурси

В община Варна съществуват материални и духовни следи от всички исторически епохи на човешкото развитие, които представляват мотиви за предприемане на туристически пътувания. (виж табл.1)

Таблица 1.

**Присъствие на материални и духовни следи от различни исторически епохи
на територията на община Варна**

Епоха	Времеви период	Открити находки
ПРАИСТОРИЯ		
старокаменна епоха (палеолит)	преди около 100 000 години	кремъчни сечива
среднокаменна епоха (мезолит)	10 000 – 7 000 г.пр.Хр	следи от обитаване местността Побити камъни до Варна.
каменно-медната епоха (енеолита) (ранният енеолит)	5 хил.пр.Хр първата половина на 5-то хилядолетие пр. Хр	сечива от камък, кост и рог, глинени и костенни антропоморфни и зооморфни фигурки и керамични съдове.
(средният енеолит)	4500-4000 г. пр. Хр	кухи поставки с формата на четириъгълен паралелепипед, паници с извит ръб на устието на високо столче и др.
(късната каменно-медна епоха)	4400-4200г.пр. Хр.	<i>Варненски енеолитен некропол и уникалните златни и медни предмети.</i>
бронзовата епоха (ранната бронзова епоха)	от 3200 до 1100 г. пр. Хр 3200-2500 г. пр. Хр.	керамични кани с дръжки и скосени устия, чаши с високи дръжки и аскоси, дървени предмети
(късна бронзова епоха)	1600-1100г.пр.Хр.	бронзови сечива и едноостър меч.
желязната епоха	първото хилядолетие пр. Хр.	керамични съдове, бронзови и железни фибули, ножове и бойни брадви.
АНТИЧНОСТТА	6-ти в. пр. Хр. - началото на 7-ми в.	останките на Одесос - едно от най-древните антични селища в България
елинистическата епоха		златни накити, скъпи бронзови, стъклени и керамични съдове, саркофази с украса от релефна теракота и плочки от кост.
СРЕДНОВЕКОВИЕТО	7-11-ти в.	колона с прабългарски знак, раннохристиянската базилика, манастир в местността Теке Караач.
ОСМАНСКИЯТ ПЕРИОД	14-18-ти в.	оръжия (мечове, копия, ятагани и боздугани, бойни снаряжения и др.)
БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ	18-19-ти в.	училищни реквизити, църковни икони, оригинални ръкописи и старопечатни издания, старинни гравюри, различни образци на оръжие, гробни находки.

А) Музеи и галерии

Основата на музейното дело във Варна е поставена през 1887 г. Тогава група учители от варненската Мъжка гимназия под ръководството на К. Шкорпил и Ан. Явашов създават дружинка за събиране на археологически материали от града и неговите околности.

Част от музеите на Варна са обединени в Регионалния исторически музей. Това са: Археологическият музей, Музеят на Възраждането, Музеят за нова история на Варна, Етнографският музей, Природонаучният музей, както и обектите: „Римски терми“, „Аладжа манастир“ и „Побити камъни“.

Освен Регионалния исторически музей в община Варна работят: Военноморски музей, Парк-музей ”Владислав Варненчик”, Музей по история на медицината, Природонаучен музей, Кораб музей – „Дръзки“, Учебен музей, Музей „Нова история на Варна“ (1878-1944), частен музей „Стара Варна”, Ретро музей, единственият по рода си Музей на куклите..

Най-посещаваният обект на Регионалния исторически музей на Варна през изминалата 2019 година е бил Аладжа манастир - 107 509 е броят на посетителите, от които 81 858 чужденци.

Вторият най-предпочитан обект е бил Археологическият музей. През него са преминали 33 537 души. От тях 19 271 са били чужденци. На следващо място с 31 090 посетители се нареждат Големите римски терми, а с 29 285 - природният феномен Побити камъни.

Към 31 декември 2019 в област Варна функционират 7 музея. Посещенията в тях през 2019 г. са 304 хил. и в сравнение с 2018 г. се увеличават с 5.8%.

Посещенията на чужденци се увеличават с 31.6% в сравнение с предходната година и достигат 166 хиляди. Общият персонал на музеите през 2019 г. е 345 души и се увеличава със 17.3% в сравнение с 2018 година. (виж таблица 2)

Таблица 2

Посещения в музеите на РИМ за периода 2015-2020г.

№	Музеи и музейни обекти	Посетители 2015 г.		Посетители 2016 г.		Посетители 2017 г.		Посетители 2018 г.		Посетители 2019 г.		Посетители От м. 01 до м. 09. 2020	
		Общо	Чужд.	Общо	Чужден.	Общо	Чужден.	Общо	Чужден.	Общо	Чужден.	Общо	Чужденци
1.	Археология	93833	39389	109734	62147	27502	10479	29199	16486	33537	19271	3729	2286
2.	Аладжа манастир	-	-	-	-	87482	36361	102125	55958	107509	81858	106078	7072
3.	Големи римски терми	-	-	-	-	20559	14121	25328	13042	31090	23102	2629	2015
4.	Малки римски терми	-	-	-	-	1054	1054	640	432	751	109	49	27
5.	Учебен музей	-	-	-	-	-	-	4080	-	4402	10	1172	-
6.	Природонаучен	26246	5771	969	10414	1153	120	1458	307	2690	272	956	52
7.	Побити калъни	-	-	38433	-	23144	8680	28965	11029	29285	11390	6818	2273
8.	Терациум	-	-	5996	-	7252	1057	5814	920	4766	1063	-	-
9.	Етнография	2100	510	5066	623	4884	934	4277	1499	4274	1364	869	171
10.	Възраждане	2637	97	3355	124	2533	157	3025	183	3304	188	710	35
11.	Нова история	3453	588	4837	523	3769	556	3763	686	3836	995	262	116
12.	Най-нова история	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Общо	128 269	46 352	168 390	73 831	179 332	73 519	208 674	100 542	225 444	139 622	123 272	14 047

Източник: Таблицата е съставена от автора по данни, предоставени от РИМ

Таблица 3.

РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – ВАРНА
ПОЛУЧЕНИ ПРИХОДИ ПО ВИДОВЕ ЗА ПЕРИОДА 2017 - 2019 ГОДИНА

МУЗЕЙ	ВИДОВЕ ПРИХОДИ ЗА 2019 Г.					ВИДОВЕ ПРИХОДИ ЗА 2018 Г.					ВИДОВЕ ПРИХОДИ ЗА 2017 Г.													
	Реклам- Билети	Реклам- ли	Беседи	Дарения арх.прор- чания	Други	Вечерко	Неплат- ли	Беседи	Други	Вечерко	Реклам- ли	Билети	Беседи	Неплат- ли	Други	Вечерко	Реклам- ли	Билети	Беседи	Неплат- ли	Други	Вечерко		
1. Археология	182566.00	3286.39	1080.00	11145.00	198077.39	188965.00	3998.87	870.00	9648.00	203481.87	143510.00	2811.89	1370.00		8762.00	156453.89						8762.00	156453.89	
2. Археология- валутна с-за				467.09	467.09					860.00					1212.77							1212.77		
3. Археология- архологод.				86838.58	86838.58			67247.35		67247.35					58237.00							58237.00		
4. Учебен музей	8895.00	80.00	1100.00	120.00	10195.00	8388.00	43.06	620.00	100.00	9151.06				920.00	920.00							920.00	920.00	
5. Аладжа манастир	319453.88	2586.03	20.00	1117.63	323177.54	304878.00	2498.68		774.00	308150.68	10335.00	111.72	840.00		11286.72								11286.72	
6. Аладжа м-р- спектакъл	10937.00				10937.00	20606.00				20606.00	215998.00	1675.45			786.20	218459.65							218459.65	
7. Аладжа м-р- Мултимедиа				204.00	204.00				252.00	252.00	71402.00				71402.00								71402.00	
8. Римски терми	83869.89	950.53	20.00	957.00	85797.42	89548.00	1248.92			90796.92					276.00	276.00							276.00	
9. Природонауч ени	3705.00	15.48	380.00	4427.70	8528.18	2755.00	14.74	60.00	9888.50	12718.24	78236.00	1288.43	40.00		320.00	79884.43							79884.43	
10. Побити камъни	65461.00	1108.20	800.00	100.00	67469.20	65682.00	1271.83			66953.83	2676.00	11.22	140.00		2827.22								2827.22	
11. Терариум	10317.00				10317.00	11375.00				11375.00	54453.00	1278.09			55731.09								55731.09	
12. Възраждане	5772.00	168.70	550.00	240.00	6730.70	5302.00	441.25	545.00	240.00	6528.25	13027.00				13027.00								13027.00	
13. Етнография	7550.00	9.36	240.00		7799.36	7957.00	24.96	270.00	5.00	8256.96	4563.00	177.33	495.00		20.00	5255.33							5255.33	
14. Нова история	5275.00	17.58	820.00	20.00	6132.58	4896.00	20.52	640.00		5556.52	6146.00	25.02	390.00		6561.02								6561.02	
15. Р И М				1000.00	1000.00					0.00	4482.00	10.56	590.00		5102.56								5102.56	
16. Малки Римски терми	573.00				573.00	679.00				679.00	1100.00				1100.00								1100.00	
Всичко:	704374.77	8222.27	5010.00	86838.58	19798.42	812613.68	711031.00	9562.83	3005.00	67247.35	21767.50	7389.71	3965.00	59157.00	11396.97	687736.68								687736.68

Източник: Таблица е съставена от автора по данни, предоставени от РИМ

През 2019 г. движимите културни ценности, които са част от Националния музеен фонд и са включени в експозициите на музеите в област Варна, са 181 хил. фондови единици и в сравнение с 2018 г. техният брой се увеличава с 5.1%. Цифровизирани са едва 4 984 фондови единици, което е с 561 повече в сравнение с предходната година.

Заради пандемията през 2020 г. се наблюдава спад на посещаемостта в музеите във Варна. В края на 2019 г. са отчетени приходи, които са с 166 хил.лева повече в сравнение с първото полугодие на 2020 г. (виж таб. 3).

Музеите във Варна разчитат основно на гости на града от цялата страна, както и на чуждестранни туристи, поради факта, че варненци се възползват от възможността да си припомнят факти за културно-историческото наследство предимно в „Нощта на музеите“.

През 2020г. организацията на пространствата в сградите на музеите е подчинена на прилагането на противоепидемичните мерки като стриктно се изпълняват предписанията на здравния министър: посетителите влизат със защитни маски, осигурени са дезинфектанти, а повърхностите и витрините се обеззаразяват редовно.

Ковид - кризата засяга и бъдещите проекти за археологически проучвания, тъй като липсва яснота как ще се разпределят държавните субсидии. Поради наложените ограничения до средата на юни 2020г. не са провеждани заседания на комисиите, на които се определя финансирането на отделните обекти.

С основна цел за възстановяване и повишаване на привлекателността и разнообразието на антропогенните туристически ресурси на територията на общината е необходимо да се предприемат следните действия:

- Създаване на условия за достъпност до туристическите обекти на хора с увреждания;

- Археологически музей Варна: реконструиране на вътрешния двор и изграждане на прозрачно покривно покритие. Адаптация на вътрешен двор в изложбена зала;
- Природонаучен музей – ремонт: изграждане на нова изложбена зала, оборудване и обзавеждане;
  - Ремонт и обновяване на обектите;
  - Ремонт и обновяване на Археологически музей;
  - Ремонт и обновяване на Етнографски музей;
  - Ремонт и обновяване на Римски Терми на Одесос;
  - Ремонт и обновяване на Аладжа манастир;
  - Ремонт и обновяване на музей за „Нова история“;
  - Ремонт и обновяване на Музей „Възраждане“;
  - Ремонт и обновяване на Музей „Стара Варна“;
  - Ремонт и обновяване на Музей "История на медицината";

Таблица 4.

Инвестиции на РИМ за периода 2021-2027 г.

Наименование на културния институт	Регионален исторически музей – Варна Обект: Археологически музей
Период на инвестицията	2021—2027 г.
Приблизителна стойност на инвестицията	1. 180 000 лв. 2. 160 000 лв. 3. 450 000 лв. 4. 55 000 лв. 5. 100 000 лв.
Описание на инвестицията	1.Ремонтни дейности фондохранилище за каменни паметници и депо за масов материал от разкопки, изграждане на климатизация; 2. Ремонт настилки вътрешен двор, главен вход и фондове; 3. Ремонтни дейности покрив (промяна наклон на корита за вътрешно оттичане, ремонт каменен корниз, подмяна капандури, частична подмяна медна ламарина); 4. Реновиране входни дървени врати,

	подмяна вратопрозорци зала „Одесос“ 5. Консервационно-реставрационни дейности зала „Одесос“.
--	---

Наименование на културния институт	Регионален исторически музей – Варна Обект: Римски терми на Одесос
Период на инвестицията	2021–2027 г.
Приблизителна стойност на инвестицията	4 500 000 лв.
Описание на инвестицията	Изготвяне на проект за консервация, реставрация и социализация и извършване на консервационно-реставрационни дейности

Наименование на културния институт	Регионален исторически музей – Варна Обект: Аладжа манастир
Период на инвестицията	2021–2027 г.
Приблизителна стойност на инвестицията	4 500 000 лв.
Описание на инвестицията	Укрепване на скалния масив и музейната сграда

Наименование на културния институт	Регионален исторически музей – Варна Обект: Етнографски музей
Период на инвестицията	2021–2024 г.
Приблизителна стойност на инвестицията	1. 23 500 лв. 2. 25 000 лв.
Описание на инвестицията	1. Ремонтни дейности зали експозиция, административни помещения, покрив, фасада; 2. Ремонт на ел. инсталация, закупуване влагоуловители

Наименование на културния институт	Регионален исторически музей – Варна Обект: Музей Възраждане
---	--

Период на инвестицията	2021–2023 г.
Приблизителна стойност на инвестицията	1. 45 000 лв. 2. 10 000 лв.
Описание на инвестицията	1. Подмяна дървена дограма, обработка около прозорци, ремонтни дейности експозиция, покрив; 2. Ремонт витрини и осветителни тела, закупуване на ново оборудване

Наименование на културния институт	Регионален исторически музей – Варна Обект: Музей История на Варна
Период на инвестицията	2021 – 2027 г.
Приблизителна стойност на инвестицията	1. 43 500 лв. 2. 25 000 лв. 3. 8 000 лв.
Описание на инвестицията	1. Ремонтни дейности по фасади, покрив; 2. Изготвяне проект за реставрация и реставрация на паролокомобил; 3. Закупуване на ново оборудване, подмяна на осветление

Наименование на културния институт	Регионален исторически музей – Варна Обект: Природонаучен музей
Период на инвестицията	2021– 2027 г.
Приблизителна стойност на инвестицията	1. 30 000 лв. 2. 80 000 лв.
Описание на инвестицията	1. Ремонтни дейности покрив, лаборатория, изграждане на вентилационна система; 2. Дизайн на експозиция (изработка на нови витрини)

Художествените галерии в община Варна са 25, предимно частни обекти. Най-голяма е Градската художествена галерия ”Борис Георгиев.” Тази галерия се помещава в уникална нео-готическа сграда, издигната през 1886 г. като гимназия за момчета. Като постоянна изложба на Варненската градска художествена галерия, тя представя развитието на българското

изкуство от началото на 20 век до по-новите художествени движения. *Largo Art Gallery* включва разнообразни изложби, представящи както утвърдени, така и млади български художници - една от основните цели на галерията е да подкрепя и популяризира млади артисти. *Художествената галерия "Льо Папион"* е изкуство, създадено от Виктория Митева и художника Димитър Тумбалов, където съвременното изкуство достига до по-широка аудитория. *Галерия 8* е открита през 1988 г. и оттогава е представена повече от 180 творци. В изложби са взели участие както български, така и международни художници, скулптори и графики, като в продължение на последните 20 години е изложена и художествена фотография. Колекциите на галерия 8 са показани в други български градове и във Виена. *Кавалет* е сред първите частни галерии, които отварят врати си след края на комунистическата ера в България. Основана през 1993 г., тя показва повече от 15 000 произведения на изкуството и е създала 10 клона в България. През 2011 г. Кавалет създава първата онлайн галерия в Източна Европа. Резултат от публично-частно партньорство е и галерия „Графити” в центъра на град Варна.

Важно културно значение, не само за град Варна, но и за региона, има *Регионалната библиотека "Пенчо Славейков"*, създадена през 1883 г. от Варненската книжовна дружина с щедрите дарения на видни варненци.

Обекти на културна дейност с масов характер в община Варна са *читалищата*. Всички те са наследници на първото българско читалище „Възраждане”, създадено през 1870 г. заедно с първото светско училище. Те наброяват 25, от които на територията на града са 21, а 4 са в селата. В тях се реализира дейност, свързана с театрални, танцови и певчески формации, чуждоезиково и музикално обучение, фестивали и др.

Б) Творчески съюзи и организации

Творците на Варна са организирани в съюзи, дружества и сдружения. *Съюзът на българските писатели* е инициатор и активен организатор на

Майския и Рождественски салон на изкуствата. *Сдружението на писателите от Варна* обединява автори на литературни творби, които не са членове на СБП. *Съюзът на българските художници*-представителство Варна, обединява членовете на СБХ, живеещи в града.

Сдружението на художниците - Варна е творческа организация, в която влизат художници, които не членуват в СБХ. *Съюзът на артистите в България и Съюзът на музикалните и танцовите дейци* организират в своите редове драматичните, куклените, музикалните и танцовите артисти в техните професионални институции.

В) Концертни зали

От създаването си през 1986 г., *Фестивалният и конгресен център* се налага като център на най-престижните събития в сферата на изкуството и културата в регион Варна. На 1000 кв.м изложбена площ се разполагат 11 многофункционални зали, в които ежедневно се провеждат концерти, кинопрожекции, семинари, конгресни събития и др. Фестивалният комплекс е средище на културни прояви като Международният кинофестивал „Любовта е лудост”, Фестивалът на българския игрален филм „Златната роза”, Международният майски хоров фестивал „Варненско лято”, Варненския театрален фестивал и др.

Дворецът на културата и спорта е многофункционален комплекс за конгресни, културни и спортни мероприятия. За периода 2007-2013 г. проявите в него надхвърлят 950, а именно: *културни мероприятия* – 393 бр.; *спортни мероприятия* /вкл. международни/ - 362 бр.; *бизнес мероприятия* /семинари, обучения, изложения и др./ - 201 бр.

Особено място в културния живот на Варна заема *Летният театър*, чиято сцена в продължение на десетилетия е гостоприемен домакин на много международни и национални прояви, като световно известния балетен конкурс и международния музикален фестивал “Варненско лято”. Голямо лятно преживяване, възникнало в подкрепа на

кандидатурата на Варна за европейска столица на културата- 2019г., с “Опера в летния театър”.

На територията на града има и други по-малки концертни зали.

Г) Сценични изкуства

Днес във Варна работят няколко професионални театъра. Трупата на *Драматичния театър ”Стоян Бъчваров”* е създадена през 1921 г. с решение на Варненския общински съвет. Основният камък на сградата, една от най-красивите в страната, е положен още през март 1912 г., но строителството ѝ продължава цели 20 години. Окончателно е готова и открита през 1932 г. *Варненската опера* е открита официално на 1 август 1947 г. Тя е предпочетена от много големи гласове, гастролирали на нейна сцена. Филхармоничният оркестър има дълга история. Още през 1926 г. любителският симфоничен оркестър на Варна участва в Първите летни музикални тържества- бъдещият фестивал „Варненско лято”. През 1946 г. става Варненски държавен симфоничен оркестър, а през 1968 г. прераства в Държавна филхармония. Свое място в културния живот на Варна има и Държавният куклен театър, създаден през 1952 г. Към театъра работи и Музей на куклите, единствен по рода си на Балканите.

През 2019 г. в действащите 3 театъра в област Варна са организирани 830 представления, посетени от 217 хил. зрители, като в сравнение с 2018 г. представленията се увеличават с 2.9%, а посещенията - с 2.5%. Средният брой посетители на едно представление е 262 и остава непроменен в сравнение с 2018 година.

Разпределението на театрите по вид и реализирани постановки през 2019 г. е следното:

2 драматични театъра с 442 представления;

1 куклен театър с 388 представления.

Дружества, сдружения и музикални компании са организирани 20 рецитала (художествено слово), посетени от 1 350 зрители.

През 2019 г. в област Варна са осъществени 395 концерта, посетени от 214 хил. лица. Най-често са организирани смесени концерти - 154, посетени от 46 хил. лица, което е 21.4% от всички посетители на концерти.

Д) Фестивални и културни прояви

Град Варна е фестивалният град на България. Градът целогодишно е домакин на много международни и национални фестивали, конкурси, изложби и др. прояви, които дават възможност на хилядите гости на града да се запознаят с културния му живот. Между тях е най-старият музикален фестивал в България - *Международният музикален фестивал "Варненско лято"*, основан през 1926 г. и който е един от фестивалите с най-дългогодишни традиции в Европа. Други по-известни събития са *Международният театрален фестивал „Варненско лято“*, *Световният анимационен фестивал*, *Международният балетен конкурс*, *Международният джаз фестивал*, *Кинофестивалът „Златна роза“*, *„Любовта е лудост“*, *„София филм фест - Варна“*, *Международният фестивал за поп и рок музика „Открытие“*, *Международният фолклорен фестивал* и мн. др. Варна е един от градовете, в които се провежда *Европейският музикален фестивал*. Събира ценители на класическата музика, които го наричат „фестивал на виртуозите“ заради блестящите музиканти, включвани в програмата. Всички тези прояви представляват сериозен туристически потенциал както за чуждестранни, така и за български туристи.

Е) Научни институти

Най-значим от туристическа гледна точка е *Аквариумът към Института по рибарство и аквакултури*. Живата експозиция обхваща представители на всички групи, които съставят фауната на Черно море. Черноморските видове са около 140, има и много видове сладководни риби, както и някои екзотични представители. *Институтът по океанология при БАН* е създаден през 1973 г. със задача комплексното

изучаване на Черно море. *Институтът по металознание към БАН с Център по хидро-аеродинамика* е изграден през 1973-1976 г., в него се извършват изследвания в областта на корабната хидродинамика, океанското и брегово инженерство, водния транспорт и др. *Варненският филиал на Националния институт по метеорология и хидрология при БАН* прави наблюдения и изготвя прогнози за времето, агрометеорологични, хидроложки и др. прогнози. С Постановление №285/21.10.2015 г. на Министерски съвет на Република България е създаден *Научноизследователски институт при Икономически университет - Варна* за извършване на дългосрочна изследователска дейност в социално-икономическата област. Институтът обединява съществуващите *6 научни центрове* на Икономически университет – Варна в една структура. Приоритети в изследователската дейност на Научноизследователския институт са: *иновации и икономически растеж на българската икономика; регионална икономика и политика; устойчиво развитие; информационни технологии в икономиката и обществото.*

Ж) Религиозни храмове и манастири

Представляващите интерес за туристите религиозни храмове са няколко. Най-старият действащ храм във Варна от 1602 г. е „*Успение Пресвета Богородица*”, който е известен сред варненци като Малката Богородица, вероятно заради интересния иконостас „*Малката Света Богородица*”. Характерни за църквата са нейните икони, чиито ликове гледат на юг, а не на запад, което е в противоречие с църковните канони. В храма се съхранява чудотворната икона на „*Света Богородица с Младенеца - Умиление.*”

Катедралният храм ”Св. Успение Богородично” е издигнат за увековечаване на паметта и за прослава на руските воители и всички загинали за Освобождението на България в Руско-турската война 1877-1878 г.

По време на службите посетителите могат да чуят и великолепните църковни песнопения, изпълнявани във варненския православен храм. Катедралата е прочута и извън пределите на страната и събира освен български и хиляди чуждестранни посетители.

Храмът "Св. Николай" е изграден през 1865 г. със средства, дарени от варненския търговец Параскева Николау. На 9 юни 1906 г. за първи път в църквата „Св. Николай“ се служи на български език. Това е единствената църква, записана в църковните регистри като морски храм. Изключителен интерес представлява средновековната обител *манастирът „Св. св. Константин и Елена"* на 11 км северно от Варна, в едноименния курорт. Най-старите сведения за построяването на православен параклис, а по-късно и храм, около който се обособява и манастир, са от времето на цар Иван Александър /1331-1371 г./. Манастирът е уникален с няколко неща. *Първо*, това е „азмото“, което е естествен извор под самия Свети Престол в олтара на храма. Манастирът е един от малкото в Европа, в чийто олтар има свят извор и „блика“ светена вода. *Второ*, манастирът е едно от трите места в света, където се съхраняват мощите на Св. Валентин- останалите две са в родното място на Светеца в италианския град Терни и в Москва. *Трето*, през ноември 2011 г. съкровищницата на манастира се обогати с още 2 светини – частица от мощите на Св. Св. Константин и Елена и частица от Св. кръст, дарени от едноименния женски манастир край Санкт Петербург. Днес манастирът в едноименния курортен комплекс се посещава от хиляди поклонници и религиозни туристи от Европа и света.

Във Варна има и много други храмове на различни религии и деноминации. Наред с българските православни храмове, съжителстват арменска църква, две католически, синагога, адвентистка, евангелистки, новонапостолска, както и мюсюлмански молитвени домове.

Територията на община Варна е осеяна с паметници на герои от историческото минало на България и града, които представляват интерес за туристите на града.

3) Символите на Варна

Историята на град Варна е неразривно свързана с нейните символи, сред които се открояват:

Дворецът „Евксиноград. Разположен е на 3 км. крайморска ивица върху високо плато на север от Варна. Основният камък на летния дворец на княз Александър е положен на 15 август 1882 г. По-късно дворецът е лятна резиденция на княз Фердинанд, а от 1918 до 1943 г. на цар Борис III. Изграждането на резиденцията е завършено в периода 1887-1900 г. Избата при „Евксиноград” е известна сред ценителите на хубавото вино, както в страната, така и в чужбина. В североизточната част на парка се намират останките от античната крепост ”Кастрици”. Възстановен е и храмът ”Св. Димитър”, в който се провеждат църковни богослужения на големите християнски празници.

Морската градина. Създадена е през 1862 г. на голото място, където варненци изкарват добитък си на паша като общинска градина. През 1881 г. Михаил Колони, кмет на Варна, дава предложение за създаване на градска и приморска градина. Нейното изграждане става на етапи. Най-големи заслуги за изграждането на парка има чехът Антон Новак.

Делфинариумът. Варненският делфинариум се намира в северната част на Морската градина в град Варна. Открит е на 11 август 1984 година и разполага с 1200 места. Размерите на басейна са 12 на 15 метра и дълбочина 6 метра, и се пълни с морска вода чрез специална помпена система. Водата се извлича от Черно море на 150 – 160 метра от брега и дълбочина 3 – 6 метра, където тя е най-чиста и се подлага на преработка преди да достигне до басейна. Идеята за създаването в България на делфинариум на черноморското ни крайбрежие за пръв път е лансирана от

зоолога Николай Боев. Понастоящем делфинариумът е и една от най-интересните атракции, който Варна предлага на своите туристи.

Превръщането на културното развитие в приоритет на местната политика включва повишаване на атрактивността, капацитета и възможностите на културно-историческите обекти за привличане и посрещане на по-широка публика. За целта е нужно осигуряване на необходимите инвестиции, поощряване на междусекторните партньорства с цел постигане на мултиплициращ ефект и активно сътрудничество с националните и международни културни институции. От гледна точка на увеличаване на дела на културния туризъм е повече от нужно културният календар да влезе в туристическите пакети и промотирането им на поголемите туристически борси и изложения, а значимите за културата на Варна събития да станат част от туроператорските програми за следващи туристически сезони. Необходимо е културните продукти на община Варна да бъдат обвързани с удължаване на туристическия сезон в община Варна. Единният културен календар може да се превърне в силен механизъм за постепенна смяна на профила на туристите, посещаващи Варна и постепенно да промени имиджа на града с акцент върху културно-развлекателния туризъм в градска среда..

Анализът на информацията относно антропогенните ресурси на общината налага следните изводи:

1. Община Варна разполага с уникални културно-исторически паметници, което е предпоставка за развитието на културно-познавателен туризъм, историко-археологически и културен туризъм.
2. Община Варна разполага с уникални религиозни ресурси, което е предпоставка за развитието на религиозен туризъм.
3. Община Варна разполага с уникални културни и спортни ресурси, което е предпоставка за развитие на фестивален и спортен туризъм.

4. Натовареността на голяма част от антропогенните ресурси с туристически посещения е все още много под равнището на капацитета им.

5. Потенциалът на антропогенните ресурси в Община Варна не се включва пълноценно в културния календар на общината, така че да привлича повече български и чуждестранни посетители в града.

6. Туристическото развитие в община Варна следва да се реализира в границите на съществуващия капацитет на конкретните антропогенни ресурси чрез управление на туристическите потоци и реализиране на планирани икономически ефекти.

7. Успешното решаване на проблемите, свързани с прага на носещия капацитет на културно-историческите ресурси в община Варна, може да се постигне посредством правилното идентифициране на неговите основни видове, определянето и точното измерване на неговите индикатори като: екологичният праг - измерващ натоварването на различните екосистеми на туристическото място; физическият - поемните способности на територията; на съоръженията (паркинг пред забележителност- ограничава броя на посетителите); социалният- определя броя посетители (в музей, парк, културно-историческа забележителност), който не влошава качеството на преживяването и т.н.

8. Ефективното развитие на община Варна изисква приложение на съответни подходи и методи за изследване на текущото и потенциално състояние на нейните ресурси. Оптималното им управление е призвано да подпомага устойчивото развитие на територията и повишаване конкурентоспособността на нейния продукт. Добре би било да се разработи методика за оценка на антропогенните туристически ресурси в община Варна и техния потенциал. Оценката на потенциала за развитие на туризма в общината следва да съдейства и за постигане на единна позиция и обединяване на усилията на заинтересованите страни и субекти на

регионалната туристическа политика за развитие на устойчив туризъм, базиран на културно- историческото наследство, местните условия и възможностите на трансграничното сътрудничество.

9. Необходима е обща концепция за естетизация на градската среда.

10. Наложително е подобряване на осветлението на туристическите обекти.

11. Необходима е проверка и коригиране на туристическата информация на информационните табели пред всички обекти.

12. Необходимо е подобряване на координацията между субектите, отговарящи за опазването на културното наследство (общински и държавни органи).

13. Липса на единна електронна информационна система и регистър на обектите от културно-историческо значение.

14. Осигуряване на средства за ремонт и модернизация на Летен театър Варна, Дворец на културата и спорта Варна, Фестивален и конгресен център, Държавен куклен театър, Ремонт и обновяване на Градска художествена галерия, Природонаучен музей - ремонт; изграждане на нова изложбена зала, оборудване и обзавеждане, както и всички ремонтни дейности на РИМ, представени по-горе в текста в табл.2

15. Поетапна социализация на терена на Варненския некропол като обект за културно-исторически туризъм.

2.1.3. Оценка на инфраструктурата на дестинацията

2.1.3. 1. Обща инфраструктура

Развитието на инфраструктурата в община Варна е свързано с геостратегическото положение на града. Развити са всички видове транспорт (с изключение на речния): железопътен, автомобилен, въздушен, морски, което е свързано с изграждане на съответната инфраструктура. Специфичното разположение на града на западния бряг на Черно море го

прави многофункционален транспортен възел с международно значение. Отличните транспортни връзки го превръщат в привлекателна туристическа дестинация и удобен логистичен мост между Европа, Русия, Украйна, страните от Кавказкия регион, Близкия и Далечния изток.

Железопътна транспортна инфраструктура.

В СИР има сравнителни добре изградена жп мрежата, чиято гъстота /50,5 км/1000кв. км / е най-висока в сравнение с останалите райони на планиране и е по-висока от средната за страната /36,7/. Повече от половината жп линии са удвоени, относителния дял на електрифицираните линии /77,7%/ е по-висок от средния за страната /70,3%/.

Железопътната мрежа във Варненска област е с обща дължина от 307 км. Основни за Варна и областта са 2-ра и 3-та републиканска ж.п. линия. Област Варна се обслужва от II главна ж.п. линия София-Варна с дължина на територията на областта 72.00км, електрифицирана и удвоена; част от III главна ж.п. линия Синдел-Карнобат с дължина 52.00км, електрифицирана без гара Варна-Фериботна и удвоена до гара Комунари, 29-та ж.п. линия с дължина 46.00км., единична и неелектрифицирана и 27-ма ж.п. линия с дължина 11.00км, единична и електрифицирана.

В началото на 50-те години на миналия век у нас се пристъпва към изграждането на т. нар. Черноморска железница – проект за жп линия, свързваща двата ни най-големи черноморски града Варна и Бургас. До онзи момент в тази посока има изградено трасе единствено между гара Юнак, Варненско и село Старо Оряхово. Понастоящем единствената и до днес жп връзка между двата черноморски центъра минава през Карнобат (VIII-ма линия) и после по III-та главна линия до Синдел и Варна, което доста удължава маршрута времетраенето на пътуването.

Съгласно Програма за развитието и експлоатацията на железопътната инфраструктура 2017-2021 г., НКЖИ планира да реконструира, рехабилитира и поднови железопътните линии,

разположени по трасетата от Трансевропейската транспортна мрежа, като една от формулираните основни задачи е възстановяване на проектните параметри на ЖП линията по направление Русе – Варна.

На територията на община Варна работят три гари – Варна “Изток”, Варна “Запад” и Тополи. Гара Варна има общо 80 коловоза с обща дължина 30 149 м., ж.п. гара Варна - Изток е предимно пътнически терминал и приемно-отправен парк за товарни влакове, обслужващи пристанищните площадки на пристанище Варна – Изток.

Относно свързания с туризма жп транспорт има предвидено трасе за електрическа железница във Варна, която ще обслужва не само градската част, но ще осигурява и връзка с курортите, летището, а в перспектива и с новата индустриална зона, която се изгражда край Аксаково

Проблемите, отнасящи се до свързаността и достъпността на дестинация Варна с железопътния транспорт са:

Първо, необходимост от изграждане на скоростна жп. връзка на град Варна с град Русе и от там с град Букурещ за обслужване на значимия за дестинация Варна румънски туристически пазар.

Второ, изграждането на скоростни ж.п. връзки на Варна с градовете Шумен и Добрич, за да се улесни движението на пътниците от транспортния поток „дом-работа“ във връзка със стратегията на ЕК за приоритетно развитие на железопътния транспорт в ЕС.

Трето, разширяването на транспортна зона „Варна Запад“ и изнасянето на товарната дейност на ж.п. гара Варна в западна посока. Преместването е обвързано и с постепенното реструктуриране на Пристанище Варна – изток и изтеглянето на товарните дейности в западна част на град Варна.

Четвърто, развитието на ж.п. гара Варна-Запад и ситуирането ѝ северно от ж.п. линия № 2.

Пето, изграждане на електрическа железница във Варна, свързваща летището с града и курортите „Св. св. Константин и Елена“ и „Златни пясъци“.

Автомобилна транспортна инфраструктура

Обобщената оценка за състоянието на републиканската пътна мрежа в област Варна е “по-скоро добра”, тъй като около две трети от пътната мрежа е в добро или средно техническо състояние.

Пътна и улична инфраструктура

Пътна мрежа. Общината се обслужва от два пътя с международно значение (Е-70 по направление Варна-Русе и Е-87 по Черноморското крайбрежие) и изградените малки участъци от АМ „Черно море” и продължаващото доизграждане на от АМ „Хемус”.

От гледна точка на настоящите туристически потоци, основни за община Варна са двата пътя с международно значение - Е-70 по направление Варна - Шумен - Русе и Е-87 по Черноморското крайбрежие, както и изградените участъци от автомагистралите ”Хемус” и „Черно море”. Двете автомагистрали са част от паневропейската пътна мрежа и в частност от коридор номер 7 и 8. Път I-9 Дуранкулак-Малко Търново е сухопътната връзка между Турция и България. Той обаче няма техническите характеристики в по-голямата си част и трудно изпълнява тази задача. Път I-2 Варна – Русе ежегодно засилва интензивното движение, поради увеличение на румънските туристи, посещаващи Варна и курортните комплекси с автобуси и лични автомобили.

Улична мрежа. Към 2018г. дължината на първостепенната улична мрежа е 128,7км., от които 2,7% улици I-ви клас, 20,3% са улици II-и клас, 25,4% улици III-ти клас и 51,6% улици IV- ти клас.

Уличната мрежа на град Варна претърпява през последните две години значими подобрения. Приоритетно през годините са влагани средства за рехабилитация и основен ремонт на основни булеварди и

улицы от първостепенно значение. За второстепенната улична мрежа са се отделяли средства предимно за текущо поддържане. През мандат 2015 - 2019 г. Община Варна реализира най-мощния си инфраструктурен проект, осъществен през последните десетилетия във Варна – ново строителство на бул. „Васил Левски“ в участъка от ул. „Подвис“ до ул. „Девня“. Новият булевард дава възможност за бърза връзка с курортите и реално градът да се прекосява за по-малко от 10 минути. Булевард „Васил Левски“ е част от цялостна концепция за облекчаване на трафика. Трасето разполага с 2 платна по 3 ленти за движение по директното трасе на булеварда, 2 локални обслужващи платна с по 2 ленти за движение

Общината разполага с недостатъчен брой налични паркоместа, липсват обществени подземни многоетажни паркинги. Според Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на Варна (ИПГВР) средно за целия град има недостиг на паркоместа в размер около 42 %. Особено остро стои този въпрос в централната градска част, поради обстоятелството, че това е зоната, в която се реализират по-голямата част от туристическите посещения, а също и пътувания с бизнес и стопанска цел. От 2017 г. бе открит нов общински паркинг с 80 места на бул. „Приморски“, в близост до големите и малките Римските терми – едни от най-посещаваните туристически обекти.

Обществен транспорт

Системата на обществения транспорт работи в синхрон, като почти цялата територия, с малки изключения, е покрита равномерно с маршрути. Недостатък в системата е износеният, остарял парк от автобуси и особено от тролейбуси. Причината за проблемите с обществения транспорт в различните райони е една и съща - липса на улична мрежа от категорията Първостепенна улична мрежа (ПУМ). През 2007-2013 бе реализиран проект „Интегриран градски транспорт на Варна“. В резултат на изпълнените дейности са закупени 70 нови автобуса, създаден е и е

оборудван Център за управление на МГОТ, изградено е Bus Rapid Transit (BRT) трасе за автобусите на градския транспорт, на 100 спирки са поставени цифрови информационни табла и е инсталирано оборудване на система за осигуряване на предимство на превозните средства от градския транспорт на кръстовищата по изградения BRT коридор. Дискусията предизвикаха внедряването на автоматизирани машини за закупуване на билети, но през последната година се наблюдава, че те вече са в изправност и експлоатация при много голяма част от превозните средства. Все още проблем остават нефункциониращите на доста спирки информационни табели за разписанието в реално време на автобусите. През 2014 година стартира втора фаза на проекта, която има за цел надграждане на реализираните компоненти от първи етап. Проектът предвижда подмяна на старите превозни средства с модерни, екологични. Въвеждането им в експлоатация ще осигури икономичност от гледна точка на поддръжката и ще доведе до спестяването на енергия. Новите електрически автобуси ще бъдат модерно оборудвани, удобни, полезни за околната среда и привлекателни за употреба в градски условия, като по този начин ще допринесат за опазване на околната среда и чистотата на въздуха и ще повишат качеството на предлаганите транспортни услуги, като ще допринесат и за увеличаване популярността на градския транспорт сред жителите и гостите на гр. Варна. Реализацията на съвкупността от дейности ще подобри качеството на транспортната услуга, като пренасочи част от пътуванията на гражданите от автомобилния към градския транспорт. По проекта се предвижда също внедряването на система за безопасност на пешеходците, която обхваща изграждането на 25 бр. интелигентни пешеходни пътеки, които започват автоматично да светят при засичане на пешеходец, който е стъпил на пешеходна пътека.

Проблемна е ограничената транспортната обезпеченост на курортните комплекси, особено извън активния туристически сезон. До

курортен комплекс „Златни пясъци“ през активните летни месеци се движат 4 линии- линия 409, която е единствената връзка между летището и комплекса. Линия 9, която тръгва от ЖП гара, през центъра, Делфинариума и до курортните комплекси и е една от най-предпочитаните от туристите. Освен посочените линии се движи и бързата линия 209-Б, предназначена предимно за служители на комплекса, тъй като покрива кварталите и не спира на всички спирки в града. Извън активния сезон линия 409 се движи само до Свободния Университет с последна спирка „Журналист“ и то на интервал от 40 минути, което изцяло прекъсва достъпа от летище Варна до курортния комплекс. Единствената линия която обслужва комплекса извън активния сезон е линия 9, която е на интервал от 1 час. Още по проблемна е транспортната обезпеченост на курортен комплекс „Свети Константин и Елена“. В разгара на летния сезон единствената автобусна линия, която стига директно до курортния комплекс „Св. Св. Константин и Елена“ е с номер 31А. Тя обаче се обслужва на около 40 минути, приключва работа много рано и често автобусите са препълнени. Преди к.к. „Св. Св. Константин и Елена“ се обслужваше и от линия номер 8, която също стигаше от центъра на града директно до комплекса но от доста години е прекратена. Друга възможност е гостите да вървят до спирките на главния път за к.к. „Златни пясъци“, където минават на автобуси на няколко линии. Извън сезона линия 31А е на интервал от 1 час.

Разписанието на градския и общественя транспорт на Варна вече е част от Moovit - Първото мобилно и транспортно приложение в световен мащаб. То позволява на пътуващите да получават упътвания стъпка по стъпка, докато пътуват до някоя забележителност, улица или основна спирка на градския транспорт и да преглеждат графициите на автобуси и влакове, времена на пристигане, сервизни известия и детайлни маршрути на картата, така че да знаят точно как да стигнат до всяка точка в гр. Варна.

Освен това когато пътуват до някоя дестинация из Варна, те могат да използват упътването на живо на Moovit с известия за слизане, за да знаят точно до къде и колко да вървят, колко време да чакат тяхната линия и колко спирки остават. Moovit известява, кога точно пътникът трябва да слезе, за да не му се налага непрекъснато да проверява дали следващата спирка е негова, което е особено полезно за туристите на града.

Общественият транспорт в общината би спечелил по отношение на информационната достъпност на разписанието на транспортните средства, ако разписанието бъде включено в платформата на Google Maps. Улеснението за придвижване на варненци и гостите на града, които ползват автобусния и тролейбусен превоз, ще е в предоставената възможност за показване в реално време на спирките на градския транспорт, алтернативни маршрути и други, включени в едно от най-използваните приложения на Google – Maps.

През 2015 година в община Варна вече има 15 километра велоалеи, като изграждането им бе част от големия проект за интегриран градски транспорт. Въпреки че, трасетата за велосипеди бяха най-критикуваната част от проекта, към днешна дата те се ползват и могат да бъдат включени в графата „успешни“. Проблем си остават местата във Варна, където велоалеите свършват внезапно. Извън централната градска част велоалеите на практика „изяждат“ тротоарите и пешеходците трябва да избират къде да нарушат правилата – по алеята или по локалното платно. Друг проблем е достъпът до създадените на места уникални клетки-велопаркинги, които остават празни и неизползваеми. Специалният режим за достъп до тези паркингите изисква използването на безконтактен чип, което затруднява ползването им от велосипедистите и на практика това атрактивно на вид решение се превръща в нефункционално.

Нерешени съществени проблеми на автомобилния транспорт са:

Първо, липсата на магистрална връзка между Шумен и Русе с цел улесняване достъпността на автотуристите до Българското Черноморие и в частност Варна. Към настоящият момент се планира автомагистрална връзка от Дунав мост при Русе в посока Велико Търново и от там през бъдещия тунел под в. Шипка към Южна България. Това би насочило и улеснило автотуристите към транзитно преминаване на страната в посока Гърция, затова приоритетно трябва да се постави и въпроса за връзка от Русе до Шумен, а от там през АМ „Хемус“ до Варна;

Второ, преминаването на Е-87 през гр. Варна, вилните зони и природен парк „Златни пясъци“. В много участъци това трасе вече е компрометирано;

Трето, изнасяне на трасето на път 1-9 извън града в западно направление, чрез изграждане на мостово съоръжение над Варненското езеро

Четвърто, изграждането на крайезерната артерия между южната и западната промишлени зони, за да се освободи донякъде Аспарухов мост от тежък товарен транспорт

Пето, включването на разписанието на обществения транспорт в общината в платформата на Google Maps.

Шесто, доизграждане на велоалеята според проекта (Естетизиране на общественото пространство и оптимизиране средата за отдих” за периода от 2007 г. до 2012), която да поеме основния поток на велосипедисти от кварталите Владиславово, Възраждане, Младост в посока центъра и някои училища. Независимо, че този проект е частично осъществен и има изградена велоалея, свързваща кв. Владиславово с централната част (Общината) и Морска градина, тя е непълноценно функционална във вида, в който се намира сега. Ако бъде напълно изградена според проекта, ще поеме основния поток на велосипедисти от кварталите Владиславово, Възраждане, Младост в посока центъра и някои училища. Проблемите на

тази алея са свързани с масовото ѝ ползване от пешеходци за разходка и от автомобили за паркиране. Завършването и във вида, в който е планирана и с по-подходяща безопасна настилка при намокряне, велоалеята ще представлява гръбнакът на велоинфраструктурата на града и няма да затруднява придвижването на пешеходци.

Седмо, недостатъчни велопаркинги и велостоянки в град Варна.

Осмо, популяризиране и насърчаване на създаването на програми и сайтове, информиращи гражданите за споделено ползване на лични превозни средства (ЛПС) за пътуване до и от работното място

Въздушен транспорт.

Международно летище Варна допринася за наличието на благоприятна среда за развиване на бизнеса в Общината. Летището е второ по големина след летище София. Международното Летище Варна е вторият елемент на транспортната инфраструктура, определящ наднационалните функции на град Варна. На 8 км. западно от Варна, летището разполага с първокласен достъп до града и курортните комплекси на север чрез международен път Е87 и автомагистрала ”Хемус”, а в южна посока чрез автомагистрала “Черно море”.

В момента Летище Варна е класифицирано с код „4 D” по стандартите на ICAO (Международната организация за гражданско въздухоплаване), оценяващ геометричните параметри на летището, наличното оборудване с аэронавигационните средства за кацане, аварийно-спасителното осигуряване и др.

Днес летище Варна е с площ 2414 дка, разполага с 5 пътеки за рулиране и 24 самолетни стоянки за машини. Пистата (ПИК) има дължина 2500 м. и ширина 55 м. Дейността на летището има подчертан сезонен характер, свързан с обслужването на чуждестранни туристи през летния сезон.

През 2012г. напълно са обновени пистата за излитане и кацане. През 2013г. е открит нов международен пътнически терминал, който има три пъти по-голяма площ за обслужване на пътниците от закрития Терминал 1. Навлизането на нискобюджетните полети през 2017 г. на летище Варна доведе до качествена промяна в туристическата индустрия. Само през 2018 г. туристите, които пътуват индивидуално за уикенд туризма се увеличават с близо 10% .

През 2018 г. летището отчита 16,6% ръст на входящите полети. Основният двигател на този растеж са нискобюджетните компании, като до Варна летят вече седем, а полетите им през 2018 година нараснат с близо 50%. За първи път през 2018 г. трафикът на летището надвишава 2 млн. души. На 26 септември 2018г. летище Варна посрещна своя двумилионен пътник.

През 2019г. са открити 4 нови маршрута и започват да оперират 9 нови авиокомпани. През 2019г. от летище Варна се изпълняват полетни програми на 66 авиокомпани до 117 дестинации в 45 страни. През зимата 2019/2020 се увеличава свързаността на летище Варна с цели 5 нови зимни дестинации, а именно: Ливърпул, Берлин-Шонефелд, Кьолн, Хамбург и Париж.

За качествено обслужване на дестинацията летище Варна следва да постигне ниво "С" на обслужване на пътниците съгласно стандартите по осигуряване на наземното обслужване на IATA.

Воден транспорт.

Пристанищен комплекс Варна. Комплексът заема ключово положение между страните от Централна и Южна Европа, региона на река Дунав, Балканските страни и Средния изток още от дълбока древност и това значение се засилва с влизането на България в Европейския съюз. Пристанище Варна е основен пункт в логистичната верига на ОЕТК №8 от Италия през Албания и Македония към Средна Азия и посредством

сухопътната отсечка Русе-Варна като алтернативен сегмент на ОЕТК №7, дава по-бърза връзка между транспортната магистрала “Рейн-Майн-Дунав” - /Пристанище Русе - Пристанище Варна/ - Кавказките страни - страните от Централна Азия, Иран и Средния изток. Включването на Пристанище Варна в европейските транспортни коридори и схеми допринася за бъдещото развитие на града, поради ключовото му положение между страните от Централна и Южна Европа, региона на р. Дунав, Балканските страни и Средния Изток. Варна е най-голямото многоцелево българско морско пристанище с модерна техника и специализирани терминали с непрекъснат режим на работа. Пристанището въвежда стандарти за качество ISO 9001/2000 и е едно от първите черноморски пристанища, сертифицирано спрямо изискванията на Международния кодекс за сигурност на корабите и пристанищата – ISPS Code.

Пристанище Варна включва няколко териториално обособени пристанища: пристанище Варна-Изток; пристанище Варна-Запад; пристанище Петрол; пристанище “Леспорт”, Железопътен фериботен терминал, пристанище ТЕЦ-Варна.

Достъпът на корабите до пристанищата, разположени във Варненското и Белославското езера, се осъществява чрез два плавателни канала и естествените дълбочини на Варненското езеро. Каналите са оразмерени за конвенционални товарни кораби до 25 000 БРТ, както и специализирани фериботни кораби.

Пристанищният комплекс Варна е разположен върху голяма територия с обща дължина около 30 км - от Варненският залив до Девненската низина и попада в три общини - Варна, Белослав и Девня. Пристанищният комплекс Варна има: 34 кейови места; обща дължина на кея - 5 765 м, 77400 кв.м. закрита складова площ; 240100 кв.м. открит складова площ; 10 терминала. Горните данни не включват мощностите на

Пристанище ”Леспорт”, Пристанищния железопътен фериботен терминал и Пристанище “Петрол”.

Пристанище „Варна Изток” е с национално значение за обработка на генерални и насипни товари, контейнери и пътници. Разположено в центъра на града и е специализирано за генерални товари, зърнени храни и контейнери. То разполага с 12 корабни места за претоварна дейност с обща дължина на кейовете 2072 m, две корабни места за пасажерски кораби и едно корабно място използвано от пристанищния портови флот. Само корабно място номер 11 не се използва. Разполага с 11 560 m² открита и 4 800 m² закрита складова площ. В експлоатация са 30 бр. различни пристанищни кранове с товароподемност от 5 до 30.5 t и един плаващ кран с капацитет 100 t.

Морска гара Варна е построена през 1968 г. и има капацитет да посреща годишно над 30 000 пътници от вътрешните и международните линии.

На територията на община Варна се намират и няколко по-малки пристанища със специално предназначение.

Яхтени пристанища

В община Варна има наложени традиции в морските спортове, но не и в яхтения туризъм. Той се свежда най - вече до посетители и туристи в курортните комплекси и се ограничава до разходки по крайбрежието, яхтени пикници, риболов и др.

Пристанище “Златни пясъци” в северната част на курортния комплекс е с капацитет за около 100 плавателни съда и освен местата за стоянка предлага различни туристически услуги.

Пристанище “Варна” е удобно за пристан на яhti и пътнически корабчета. В търговското пристанище се намира яхтклуб „Г. Георгиев”, който има традиции в посещението на чужди яhti.

Пристанище "Слънчев ден" се намира в едноименния комплекс, като се използва предимно от собственици, живущи в комплекса.

Пристанище "Евксиноград" е пристан, намиращ се в правителствената резиденция и акостирането е възможно само след вземане на специално разрешение.

Във Варненското езеро и в стария канал има няколко малки яхтклуба, удобни за зимуване на яhti.

На този етап от предходната програма частично е изпълнено поэтапното изграждане на атракционна зона на мястото на сегашните товарни кейове в пристанище „Варна-Изток” (построяване на яхтено пристанище, пасажерски терминал, Аквариум, атракционни заведения, модерни търговски центрове, бизнес сгради и други). До този момент е обособена само атракционна зона, за свободно време и заведения за хранене и развлечения.

Рибарско пристанище "Карантината". В периода 17.05.2019-15.12.2020г в район "Аспарухово" във Варна бе реконструирано и модернизирано старото рибарско пристанище. На практика бе изградено ново модерно рибарско пристанище на стойност близо 13,5 милиона лева. Проектът се реализира с 8 млн. лева безвъзмездна финансова помощ по Програмата за морско дело и рибарство, 5,6 млн. лева е съфинансирането от Община Варна. Съоръжението е многофункционално: защитава крайбрежието срещу вълнение, течения и наноси в акваторията; осигурява пускането на вода на плавателните съдове, както и тяхното изваждане на сушата за съхранение или за извършване на ремонтни дейности; осигурява разтоварване, съхранение, първа продажба и спедиция на уловите от риба; предоставя възможност за пешеходни разходки и панорамни гледки. Капацитетът на пристанището е общо 116 плавателни съда, в т.ч. 103 лодки, 8 места за кораби с дължина 18-24 м и 5 места за кораби над 24 м.

Като задачи за решаване на този етап остават:

Първо, почистването на пристанищните акватории и основно на тези по крайбрежието на Варненското езеро;

Второ, разширяването на пристанище Варна и цялостно преместване на неговата товарна дейност към езерото;

Трето, ремонт на довеждащия път до Рибарско пристанище "Карантината" и облагородяване на прилежащите площи.

Водоснабдяване, канализация и пречиствателни съоръжения

Водоснабдяването за град Варна, курортните комплекси и селата на общината се осъществява по напълно изградена вътрешна водопроводна мрежа. Водопроводната мрежа на града се развива от 1905 година до наши дни. Старите водопроводи са изключително от стоманени и чугунени тръби, а по-новите, изградени в периода 1950 – 1990 година, основно от етернитови и стоманени тръби. Водопроводите, строени в периода от 1990 до 2005 година, са предимно стоманени и от полимерни материали. Изградени са изключително от частни инвеститори, за локално решаване на инфраструктурни проблеми с краткосрочна перспектива

Състоянието на мрежата оказва пряко влияние върху загубите на питейна вода и създава предпоставки за нарушаване на водоподаването. Липсата на средства за превантивна поддръжка и навременна подмяна, недостатъчният тръбен материал и тръбни части са довели до голямо влошаване на водопроводните системи. Голямата част от тях трябва да бъдат по-скоро подменени отколкото ремонтирани, вземайки предвид количеството на загубите и броя на необходимите поправки. В повечето случаи е необходимо и увеличаване на проводимостта на тръбопроводите. Намаляването на количествата неотчетена вода е продължителна и сложна задача.

Най-сериозни проблеми във водоснабдяването има при развитието на Общината в южна посока, където водопроводите и съоръженията осигуряват със сезонен недостиг настоящите потребности. При развитие на

южните приградски територии е необходимо изграждане на главни водопроводи и водоеми, предпоставка за развитие на разпределителната мрежа. В този район е кв. „Галата”, където потребителите изпитват регулярен дефицит на вода през летния период.⁵ Решението на проблема е в реконструкция на напорния водопровод и преоборудване на помпената станция, които ще доведат до увеличаване на проводимостта на тази система.

Северните приградски територии с по-голяма надморска височина нямат устойчиво решение за осигуряване на необходимите водни количества и за тяхното развитие важно значение има изграждането на необходимите водоеми за Шеста зона.⁶ В момента на тази територия действат локални помпени станции на частни сдружения. Вилните зони „Добрева чешма” и „ТВ кула” са в този район, който е по-слабо развит по отношение на строителството и е частично водоснабден от система „Батова”. Водните количества са недостатъчни за развиване на пълния потенциал на територията и трябва да се търсят нови устойчиви решения за водоснабдяване. Важен елемент от развитието на водоснабдителната мрежа е изграждане продължението на главен водопровод „Варна – Златни пясъци III етап”, осигуряващ цялото водно количество за битови и противопожарни нужди за териториите от ж.к. „Бриз” до к.к. „Златни пясъци”. Изграждането му е предпоставка за поетапно изключване на старите магистрални водопроводи и преустройство на разпределителната мрежа, в съответствие с дългосрочната програма на „В и К – Варна” ООД за намаляване на загубите.

К.к. „Златни Пясъци” има развита водопроводна инфраструктура, която почти изцяло е в активите на собствено експлоатиращо предприятие. „В и К” ООД са във владение на малка част от системата – магистралните

---

⁵ ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА ВАРНА(АКТУАЛИЗАЦИЯ)2019 – 2023 Г.

⁶ Пак там

довеждащи водопроводи и част от водоемите връзката към в.к. „Ривиера” и др. Основното захранване с вода е от собствен водоизточник – сондаж с дълбочина около 1500 метра и дебит 100 l/s при яхтеното пристанище. Водопроводната мрежа в комплекса е реконструирана значително през последните години, така че да задоволява потребностите на новото строителство. Въпреки това все по-често се отчита недостиг на напор, като следствие от повишеното водопотребление.

В к.к. „Св. Св. Константин и Елена” е необходимо изясняване на собствеността⁷ и оттам задълженията за поддръжка на съществуващата водопроводна мрежа. Захранването е през магистралните водопроводи Варна – Златни пясъци. Варна – Златни Пясъци – II етап се явява основен водопровод, захранващ всички курортни комплекси, зони и местности на изток от концентрираната градска територия. Водопроводът Варна – Златни Пясъци – I етап е изключен в определени участъци поради множество аварии и крайно амортизирано състояние. Той се използва в определени участъци, които не могат да бъдат заменени от алтернативен водопровод към момента. Констатираното състояние на водопровода не е добро. През годините терените около него, както и в сервитута му, са застроени и заселени, което затруднява отстраняването на възникнали аварии, застрашава, както сигурността на ВС, така и намиращите се в близост жилищни сгради, изградени в свлачищен район около трасето на водопровода. Констатирани са големи водни количества, които се губят по водопровода и затрудняват захранването на к.к. „Златни Пясъци”. През последните години за подсигуряване на водопотреблението по време на туристическия сезон е изграден нов участък на Варна – Златни Пясъци III етап от водопровод Ф800 mm стъклопласт. К.к. „Златни Пясъци” се водоснабдява от собствени водоизточници⁸, разположени в близост до

---

⁷ ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА ВАРНА(АКТУАЛИЗАЦИЯ)2019 – 2023 Г

⁸ Пак там

комплекса. Водните количества се подават в НР, като те са достатъчни за нуждите на курортистите в и извън сезона. Състоянието на напорния водоем е незадоволително, особено по отношение на строително-конструктивните елементи (множество корозирали метални арматури), както и по отношение на тръбните системи, транспортиращи водни количества.

По отношение на проблемите с водоснабдяването до 2021 г. се очаква Община Варна да реализирани инвестиционни намерения (обекти) по изграждане и/или реконструкция на водоснабдителни мрежи и съоръжения, както следва:

Първо, доизграждане на трасето на магистрален водопровод „Варна – Златни Пясъци“ III етап (от СО „Траката“ до ПС „Ален мак“) . Необходимо е доизграждане на магистралния водопровод. Доизграждането на водопровода ще повиши ефективната работа на водопроводната мрежа, и ще снижи риска от прекъсване на водоподаването

Второ, реконструкция на магистрален водопровод „Варна - Златни Пясъци“ I Етап, авариращ често и криеш риск от прекъсване на водоподаването за значителна част от града. Реконструкцията на водопровода се налага от факта, че в момента преминава през различни урбанизираните територии, често аварира, което води до прекъсване на водоподаването.

Задачи от предходната програма на общината за които още не е постигнато решение са:

1. Изясняване на собствеността и оттам задълженията за поддръжка на съществуващата водопроводна мрежа в к.к. “Св.св.Константин и Елена.
2. Пълна реконструкция на захранващите връзки с разпределителните шахти към водопроводите в комплекса к.к. “Св.св.

Константин и Елена“, както и част от трасето на магистралния водопровод Е ø300.

3. Изграждане на дублираща водопроводна мрежа за техническа вода от собствен водоизточник, така че нуждите за оросяване да не се задоволяват с питейна вода в комплекса к.к. “Св.св. Константин и Елена.

Канализационна мрежа

Община Варна се характеризира с много висока степен на изграденост на канализационната мрежа в град Варна, но има и населени места, в които канализацията не е изградена. Дължината на главните канализационни колектори на „В и К – Варна” ООД към 2015 г. е 131 км, от които 90 км са на територията на община Варна. Процентът на канализация на населените места, обслужвани от „В и К – Варна” ООД, е общо 80,45%. В схемата на канализацията има общо 35 бр. канални помпени станции, от които 10 бр. са в град Варна. Изградените канализации са от смесен тип (част от канализационната система на гр. Варна) и разделна система. Град Варна е канализиран на 98%. В агломерация Варна (гр. Варна, к.к. „Св. Св. Константин и Елена”, с. Каменар и к.к. „Златни пясъци”) населението, свързано към канализационната мрежа е 95%.

Високата степен на изграденост на канализационната мрежа е предпоставка за отвеждането и пречистването на отпадъчните води и заустването им в съответния водоприемник и има важно значение за поддържането на благоприятна и здравословна жизнена среда, опазване на водните ресурси от замърсяване и поддържане на екологичното равновесие.

Пречиствателни станции

По отношение на пречиствателните станции, Варна е общината с най-много на брой пречиствателни станции, по важните от които са :

- ГПСОВ „Варна” за механично и биологично пречистване;

- СБАЛПФЗ- за битово-фекални отпадъчни води;
- ПСОВ „Златни пясъци“;
- ПСОВ „Евксиноград“;
- ПСОВ „Слънчев ден“;
- ПСОВ „Гранд хотел Варна“;
- ПСОВ „Прибой“;
- ПСОВ „Аспарухово“ и др.

През юли 2014 г. беше открит новият тласкател на помпена станция „Акациите“, който сложи край на преливането на непречистени отпадъчни битови и промишлени води в морето в района на градския плаж.

В курортния комплекс „Златни пясъци“ няма изградена дъждовна канализация. Всички видове отпадъчни води – битови, дъждовни, от басейни и др. постъпват в ПСОВ. Пречистените отпадъчни води преди реконструкцията на ПСОВ се заустваха с качество, далеч под нормативните изисквания, на 750 м. от изхода на станцията в Черно море. През 2014 г. са изградени и въведени в експлоатация съоръженията за дълбоководното заустване (на разстояние 2,2 км. навътре в морето) за пречистените отпадъчни води от ПСОВ „Златни пясъци“. През 2020г. завърши изпълнението на проекта за модернизация на пречиствателната станция на „Златни пясъци“. През първия етап на проекта - „Реконструкция, модернизация и разширение на ПСОВ КК „Златни Пясъци“ е направено усилване на пилотна конструкция №1 - част от укрепване на свлачището над пречиствателната станция. По време на втория етап са изградени съоръжения от схемата на станцията – груби решетки, сграда за механично пречистване, басейните за извършване на основните процеси на пречистване, въздуходувна станция, система за управление и др. Постъпващите отпадъчни води са превключени към новите съоръжения, за да не се прекъсва пречиствателният процес. На мястото на съборената сградата на съществуващите пречиствателни

съоръжения са изградени нови. Приключили са строително-монтажните работи, изпитанията, обучението на персонала, въвеждането в експлоатация. В новата ПСОВ е предвидена технология, която осигурява необходимото пречистване на отпадъчните води, включително отстраняване на общ азот и общ фосфор. Пречистените отпадъчни води отговарят на изискванията на разрешителното за заустване в Черно море и са отведени в пояса на санитарна охрана, на разстояние 2 200 м. от брега по изграденото и въведено в експлоатация през 2014 г. дълбоководно заустване.

Задачи за решаване на този етап остават:

1. Създаване на цялостна концепция за региона относно пречистването на отпадъчните води.

2. Ликвидацията на ПСОВ на стопанство "Евксиноград", за да бъдат насочени отпадъчните води от комплекса към к.к. „Св.Св. Константин и Елена”, където е въведена в експлоатация новата канализационна система със серия помпени станции.

3. Довършването на реконструкцията на канализационната мрежа на к.к. „Св.Св. Константин и Елена”, значителна част от строителните работи на която са изпълнени.

4. Привеждането в нормално експлоатационно състояние на две от главните съоръжения на системата за отвеждане на дъждовните води - Пристанищния колектор и Шокъровия канал, като най-големи замърсители на акваторията.

5. Завършването на изграждане на канализационна мрежа в Северната територия на община Варна.

6. Реконструкцията на основните колектори и КПС на квартал Аспарухово.

7. Доизграждането на канализационната мрежа в кв. Галата, събирането на отпадъчните води към обща Пречиствателна станция и ликвидирането на локалните съоръжения.

Електроснабдяване

На територията на Община Варна няма източници за производство на електроенергия и само се извършва преобразуване на напрежението чрез трансформатори 110 kV / 20 kV и 10 kV - (10 броя подстанции: Варна Изток, Варна Юг, Варна Запад, Варна Север, Варна Център, Чайка, Максуда, Лазур, Аспарухово и Златни Пясъци). Подстанциите се захранват с напрежение 110 kV от ТЕЦ Варна и подстанция Добруджа . Общата им инсталирана мощност е 495 MVA, като консумираната обща върхова мощност от Община Варна е 418 MVA . Преносната мрежа от 110 kV е плътна и успешно изпълнява функциите на електрозахранване .

Въздушни електропроводи 110 kV от ТЕЦ Варна са с възможност за захранване на подстанция Лазур, подстанция Аспарухово и подстанция Варна Юг, като трасето им минава южно от канала море-езеро . От тези електропроводи между подстанция Лазур и подстанция Аспарухово има връзка с подстанция Старо Оряхово. Въздушен електропровод 110 kV с две тройки от ТЕЦ Варна захранва подстанция Варна Север, откъдето има връзка с подстанция Варна Запад . Подстанция Варна Север се захранва и от подстанция Добруджа чрез въздушен електропровод 110 kV . Въздушен електропровод 110 kV от ТЕЦ Варна захранва подстанция Максуда и от там подстанция Варна Запад, като трасето му минава северно от канала море-езеро. От подстанция Варна Запад чрез въздушен електропровод 110 kV с две тройки се осъществява връзка с подстанция Варна Изток и от там с подстанция Златни Пясъци и подстанция Албена. Кабелна линия 110 kV осъществява връзката от подстанция Варна Изток през подстанция Чайка до подстанция Варна Юг. За посочените електропроводи са осигурени обслужващи коридори, необходими за профилактика и ремонт. Според

тенденциите на развитие и нарастващото строителство, съществуващите подстанции на територията на Община Варна ще се окажат недостатъчни да поемат нарастващата консумация на електроенергия . Затова още при разработката на Териториално-устройствения план на Община Варна се предлага изграждане на нови подстанции. Изграждането на подстанция Траката вече започна и пускането и в действие трябва да стане възможно най-скоро, останалите подстанции които се предлага да бъдат изградени са: подстанция Христо Ботев, подстанция Център, подстанция Изгрев, на по-късен етап подстанция Галата. За посочените за изграждане подстанции има утвърдени площадки с изключение на подстанция Галата. Освен това се предвижда разширение на подстанция Аспарухово чрез монтиране на втори трансформатор и завишение на инсталираната мощност на подстанция Лазур. Присъединяването на новите подстанции към мрежата високо напрежение ще се осъществи чрез кабелни линии 110 кV или въздушни електропроводи 110 кV .

Всички населени места получават захранване на средно напрежение, като на места, най-често в курортните комплекси, се явяват проблеми с възможностите за захранване на нови товари. Остарелите мрежи и ниската им надеждност в някои райони оказват негативно влияние на снабдяването на консуматори в рамките на нормативните параметри.

ЕНЕРГО-ПРО инвестира 124 000 лева в обновяване на електроразпределителната мрежа в селищно образувание „Зеленика“. Реконструкцията, реализирана през октомври 2019, включва полагане на 2470 метра подземни кабели. Поставени са 38 нови стоманобетонни стълба и са монтирани 4450 метра усукани изолирани проводници, които са значително по-устойчиви на неблагоприятни атмосферни условия. През последните години се наблюдава тенденция на усилено застрояване и разширяване на вилните зони около Варна и компанията се стреми да осигури надеждно електроснабдяване в тези местности. Новоизградената

електроразпределителна мрежа е съобразена с географските и климатичните особености на района, като целта е да се намалят до минимум рисковете от възникване на аварии дори и през зимния сезон.

Задачите за решаване са:

1. Изграждането на двата електропровода АСО400 до гр. Варна, предвидени в програмата на НЕК;
2. Реконструирането на мрежата от трафопостове и кабелни линии за преминаване на захранване 20 kV, което ще повиши двойно преносната възможност;
3. Участието по програмите за енергийна ефективност и производство на електрическа и термална енергия от алтернативни източници.

Топлоснабдяване

В сравнение с други градове на страната гр. Варна е сравнително слабо топлофицирана - централното топлоснабдяване на комунално-битовият сектор в града е само около 12 %. Централизирана топлофикационна мрежа има е изградена в ж.к. "Младост" (1 и 2 м.р.), ж.к. "Трошево" (частично), ж.к. "Възраждане" (1 м.р.) и ж.к. "Вл. Варненчик" (2 м.р. - "Кайсиева градина"). Топлофицирани са и 13 училища и детски градини, както и 6 стопански самостоятелни обекта. Броят на обхванатите сгради е 453 бр., а на присъединените абонатни станции е 426 бр. Дължината на топлопреносна мрежа е 28 км. Към ТУ-Варна има отоплителна централа с мощност 20 Gcal/h, в която са монтирани 2 бр. котли КМ-12 и 1 бр. ЕКМ-12. Тя топлоснабдява освен сградите на университета и общежитията към него, също и сградата на МБАЛ "Св. Марина". Отоплителна централа на ВВМУ "Н. Й. Вапцаров" е силно амортизирана. Тя е оборудвана с 2 бр. котли КМ 12 и 1 бр. ПКМ-1.6, и е проектирана за да отоплява сградата на училището, но към настоящия

момент то трябва да осигурява отоплението на 6 сгради, разположени на територията в училището.

Освен посочените топлофикационни централи в гр. Варна има още около 250 броя котелни инсталации с малка и средна мощност, които задоволяват топлинните потребности на културно-битови сгради. Промислеността на гр. Варна се топлоснабдява по индивидуален способ. В двете промишлени зони Западна и Южна са в действие около 30 броя котелни с обща топлинна мощност 250 Gcal/h.

В район Варна се използват различни енергийни източници. За промислеността е характерно използването на мазут и нафта, а за битовия и обществено-административния сектор-електричество, дърва и въглища. Основните замърсяващи околната среда компоненти, отделяни при изгарянето на дърва, въглища и мазут (нафта), са прах, сажди, SOx, NOx и CO. Отделянето на прах е свързано основно с изгарянето на твърди горива, докато SO₂ зависи от концентрацията на сяра в горивото. Разтоварищата, хранилищата, сгуроотвалите и другите транспортни и технологични съоръжения са източници на органични замърсявания с твърди, в т.ч. неразтворими и токсични отпадъци. Ефектът от газификацията на Варна се изразява в рязко подобряване на екологичния фон. Газоснабдяването на град Варна е необходимост, която вече е осъзната както от голяма част от гражданите и фирмите, така и от Община Варна и Общински съвет-Варна. Налагането на природния газ като гориво в бита и промислеността се предопределя от сравнително ниската му цена, лесна и надеждна експлоатация и положителния екологичен ефект в средно големите и големите градове, какъвто е и град Варна. Газифицирането на жилищни, обществени и производствени обекти на територията на гр. Варна се извършва от фирмите „ОВЕРГАЗ ИЗТОК“ АД и "ПРИМА ГАЗ" АД. Газопроводна мрежа в региона е с високо налягане - 55 бар., с диаметър 700 mm, собственост на "Булгаргаз" ЕАД.

„Веолия Енерджи Варна“ ЕАД реализира първия пилотен проект за децентрализирано топлоснабдяване с битово-гореща вода. Системата се състои от енергийно ефективна термopомпена инсталация с възобновяема енергия, произвеждаща топлинната енергия на покрива на сградата и топлинен акумулатор, разположен в помещението за абонатна станция. Там се събира произведената от термopомпената инсталация енергия преди тя да бъде консумирана от клиентите. Термopомпите са последно поколение на марка Carrier, като това е първият обект в света, в който са монтирани машини от този модел.

Интерес за туристическите обекти и комплекси би представлявала и възможността за използване на геотермалните източници за отопление.

Проблемите които остават неразрешени са:

1. Липсата на точен анализ за потенциала на наличните геотермални сондажи и възможността за използването им за отопление;
2. Липсата на изградена инфраструктура за използване на наличните геотермални води за отопление.

Комуникационна инфраструктура

Варна е един от градовете в България с най-добра телекомуникационна мрежа и един от най-важните телекомуникационни възли в страната. Тук се осъществяват връзките на два международни подводни оптични кабела- KAFOS и BSFOCS. Първият свързва *Варна, Истанбул (Турция) и Мангалия (Румъния)* с телекомуникационните инфраструктури на България и европейските държави. Вторият следва линията *Варна-Одеса (Украйна) - Новоросийск (Русия)*, която позволява транзитиране на големи съобщителни потоци от Русия, Украйна, Грузия и Закавказието през територията на България към Гърция и Кипър, а през тях към Средиземноморието и Северна Африка. На всеки 1000 жители във Варна се падат по 472 телефонни линии, което допринася за нареждането на страната ни сред водещите страни в Централна и Източна Европа.

Развитието на техниката и въвеждането на нови технологии в областта на телекомуникациите създаде възможност за предоставяне на нови видове услуги с високо качество.

На телекомуникационния пазар оперират много доставчици, които предлагат нови и разнообразни услуги – телефония, мобилни връзки, кабелна телевизия, интернет. Изградени са подземни телекомуникационни мрежи, като потребителите получават различни видове електронни услуги при възможност за избор на доставчик.

Наличието на голям брой оператори дава отражение върху изграждането и развитието на комуникационните мрежи, като в значителна степен са развити магистралните проводни, разпределителните мрежи и в най-голяма степен, мрежата за достъп до крайните потребители.

Понастоящем във Варна има три цифрови телефонни централи от най-висок технологичен клас на фирмите Сименс и Ериксон. Степента на цифровизиране на телекомуникационната мрежа е 21,7% на фона на 7,8% за останалата част от страната.

По отношение на комуникационната инфраструктура стоят за решаване следните задачи:

1. Изграждането на обществени информационни системи и гарантирано предлагане на Интернет услуги за целия обществен сектор.

2. Намаляването на териториалните различия в използването на ИКТ, чрез изграждането на публични места за достъп до мрежата /телецентрове/ в малките селища на Общината.

2.1.3. 2. Туристическа инфраструктура

Туристическата инфраструктура играе важна роля за използване на природните и антропогенни ресурси на общината - минерални извори, мрежата от защитени територии, културно-историческите и археологическите паметници за развитието на различните специализирани видове туризъм. Основни компоненти на туристическата инфраструктура

са инфраструктурата за спорт, екотуристическата инфраструктура, здравната инфраструктура, инфраструктурата за култура и образование и дигиталната инфраструктура на дестинацията.

Спортна инфраструктура

Варна е град с богата спортна история. На територията на Община Варна състезателна дейност развиват около 220 спортни клуба, с приблизително 25 000 картотекирани състезатели.

С на-голяма наситеност на спортни обекти е административен район „Приморски“ където са локализирани големите спортни комплекси „Спартак“, „Простор“ , покрит плувен басейн , тренировъчно игрище, футболно игрище, тенис корт „Чайка“, база за конен спорт и модерен петобой, зала за спортна гимнастика и Двореца на спорта и културата. В останалите райони спортната база е представена от няколко по-значими обекта: район “Одесос“ – плувен комплекс“ Приморски“, Младежки дом, спортен комплекс в Морската градина и др.; район“ Младост“ – спортни комплекси „Младост“ и „ Локомотив“ , ледена пързалка, плувен басейн „Делфини“ и др.; район “Владислав Варненчик“ – стадион „Владислав Варненчик“, район „Аспарухово“ – гребна база „Сия Нейкова“ за академично гребане.

Традициите в спорта и добрата спортна инфраструктура са предпоставка за развитие на спортния туризъм в общината. Доказателство за това е и че Варна бе избрана за – Европейски град на спорта 2019.

През 2019г. общината е била домакин на 200 спортни събития, от които повече от 60 са международни – световни и европейски първенства, някои от които са: Преквалификации за Европейско първенство по футбол; Европейска купа по тенис на корт за юноши до 16 г.; Световни танцови квалификации за WORD DANCE MASTERS; Международен Лекоатлетически маратон „Варна 2019“; Волейболна лига на нациите; Европейска купа по ветроходство клас „Лазер“; Европейско първенство по

хандбал за девойки; Международна регата „Кор Кароли“; Международен турнир по тенис на корт от календара на ИТФ и БФ Тенис; Международна регата „Гол шипс“; Световна купа по спортна гимнастика; Европейско купа по ветроходство клас „Лазер“; Международна регата „Кор Кароли“

Общината усилено продължава дейността си за развитие на спортната инфраструктура. Пред завършване са 3 големи спортни комплекса :

а) Спортен комплекс във „Владиславово“.

Комплексът включва: многофункционална зала с 400 места и подземен паркинг; голямо футболно игрище + 2 помощни игрища; игрища за баскетбол и волейбол; 2 тенис корта; фитнес на открито, алея за джогинг, детски кът, открита сцена, зони за отдих, както и нова прилежаща паркова зона.

б) Спортен комплекс във „Виница“.

Комплексът е парцел с площ около 6 дка. Предвижда се изграждане на детска, фитнес и спортни площадки, алейна мрежа. Над 2 дка ще бъдат с нова затревена площ.

в) Спортният комплекс на ул. Студентска“ – проектът включва открити спортни площадки за футбол, баскетбол, многофункционална спортна площадка, фитнес и тенис на маса, паркинг.

Условия за спортен туризъм предлагат и курортните ни комплекси. В близост до к.к „Златни пясъци“ се намира спортният комплекс „НСБ Спортпалас“, разположен на 63 000 кв. м. площ. Комплексът разполага с плувен басейн, отговарящ на изискванията на Международната федерация по плуване за 25 м-ви басейни; стадиони, лекоатлетическа писта с 4 коридора , 3 зали , 2 тенис корта, кросова пътека. В процес на изграждане са бар басейн в близост до открития басейн, с цел да се оформи цялостен кът за забавления и рекреация, зала за обща физическа подготовка и рехабилитационен център.

В процес на изпълнение на проекти от предходната програма с цел утвърждаване на спортните събития в общината като туристически атракции за гостите и жителите на града са изграждането на басейн за водолазно обучение в район „Одесос“, разработването на специализирани и комбинирани спортни туристически пакети извън активния туристически сезон и вземането на участие и инициативи за създаването на Черноморския велопът в рамките на туристическата мрежа от велосипедни маршрути Евровело.

Екотуристическа инфраструктура

В община Варна се намират общо 7 защитени територии (ЗТ), 1 бр. природен парк (ПП) и 6 бр. защитени местности (ЗМ), които предоставят възможности за екотуризъм.

а) Ботаническата градина – екопарк

Ботаническата градина – екопарк е разположена в к.к. „Св. Константин и Елена“. Тя е първият екопарк в страната, съчетаващ в себе си изкуствени и естествени екосистеми. Паркът е разположен върху площ от 360 дка. Растителните колекции включват повече от 300 вида екзотични дървета и храсти, а тревистите растения са повече от 100 вида. Екопаркът предлага екзотични срещи с растения от цял свят: морски борове, дърво-лале, двуделен гинко, стеркулия, желязно дърво, хартиено дърво, вечнозелен дъб, мамонтово дърво и много други. В розариума на екопарка се отглеждат повече от 30 вида рози.

б) Природен парк „Златни Пясъци“

На територията на парка са разработени 5 туристически маршрута и четири специализирани, които представят биологичното и ландшафтното разнообразие и са подходящи за:

- пешеходен туризъм;
- природо-познавателен туризъм (запознаване със специфичната флора и фауна);

- културно-познавателен туризъм (маршрут „По пътя на древните отшелници“ до историческия комплекс „Аладжа манастир“);
- велотуризм;
- детски туризъм (на територията на парка е разработен специализиран природо-познавателен детски кръгов маршрут);
- образователен туризъм (маршрут „Песента на гората“, предлагащ нов атрактивен подход за запознаване на посетителите с птичето царство);
- фототуризм- заснемане на типичната флора;
- достъпен туризъм - маршрут- „Природа за всички“, специално изграден за да осигури лесен достъп за хора с увреждания.

Създаденият посетителски център в парка предлага водачество по маршрути, планински велосипеди под наем, консултации по програма „Екоучилища“ и др.

Екопътеките са съществен елемент в туристическата инфраструктура за екотуризм. В община Варна се намират следните екопътеки:

а) Екопътека “Батаклията” край с. Чернево.

Екопътеката започва в покрайнините на селото, точно до паркинга на комплекс “Барите”, минава покрай Бановската група на Побити камъни до с. Баново. Зеленият коридор е зона за рекреация и здраве за цялото население, може да се ползва от екотуристи от различни възрастови групи и хора в неравностойно положение. Туристическият маршрут е изграден по проект на сдружение „Подай ръка“ на Суворово и е финансиран от Германски фонд „Маршал“ на САЩ, фондация „Чарлз Стюарт Мот“ и фонд „Братя Рокфелер“, чрез фондация „Екообщност“.

б) Екопътека край скален манастир „Кара пещера“.

Скален манастир “Кара пещера” се намира по еко маршрута от с. Манастир до с. Староселец. До него може да се достигне и от двете села,

като той се намира точно по средата на екопътеката. Трасето е без маркировка, но има достатъчно указателни табели.

в) Екопътека от кв. Виница до к.к. „Златни пясъци“.

Исходната точка е в края на квартал Виница при конната база. Пътеката продължава навлизайки в гъста широколистна гора и спускайки се надолу достига до Ковшак чешма, минава през Аладжа Манастир и стига до паркинга на ресторант „Колибите“. Крайната точка на маршрута е крайбрежната алея и морето при хотел „Астория“.

г) Пешеходните маршрутите на Родни Балкани на територията на общината

Туристическо дружество „Родни балкани“ е изградило и се грижи за 15 маршрута, разделени в 3 крайградски зони на град Варна. Общата дължина на маркираните пътеки е 163 километра.

- Галата – Хижа Черноморец – зелена маркировка;
- Галата – Паша дере – синя маркировка;
- Аспарухово – жълта маркировка;
- Аспарухово – червена маркировка;
- Златни пясъци - синя маркировка;
- Златни пясъци - Панорама - зелена маркировка;
- ВСУ - Златни пясъци - жълта маркировка и др.

д) Екопътеката х. „Черноморец“ – р. Камчия

Предвижда се изграждането на екопътека, чрез поставяне на маркировка на трасе с начална точка – местност „Черноморец“ и завършваща с плажната ивица на курорт „Камчия“. Ще се използват два способа за маркиране на пътеката, чрез поставяне на трайни туристически маркировки (табели) и чрез лентова маркировка (трилентов знак с боя).

В посока развитие на екотуризма е и инициативата на общината за насърчаване ползването на екологичен транспорт в града и подобряване качествата на въздуха. Две от общо 31 зарядни станции за електромобили

и електрически велосипеди вече са инсталирани на ул. "Цариброд" и на ул. "Мусала" във Варна. Всяка станция може да зарежда 2 електроавтомобила едновременно. Зареждането се осъществява чрез мобилно приложение или чрез RFID карта. Предстои да бъдат монтирани още 20 за ползване от гражданите - 8 в "синя зона-център", и 12 - в "синя зона- широк център".

Здравна, спа и уелнес туристическа инфраструктура

В град Варна, на територията на общината и в региона има огромен потенциал за развитие на балнеоложки центрове и за изграждане на инфраструктура за целогодишен туризъм с минерална вода – СПА, закрити басейни, и закрити аквапаркове.

В к.к. „Св.св. Константин и Елена“ са установени два основни дълбоки водоносни хоризонта - еоценски на дълбочина между 500 и 700 m и малм-валанжински след 1100 m. В курорта има условия за провеждане на таласолечение, калолечение и балнеолечение при хронични заболявания. В спа центровете в курорта се използва преносима кал от Варненското езеро за калолечения. През 2016 г бе построен комплекс Aqua House, който работи изцяло с минерална вода и предоставя качествени услуги за почивка, терапия, спа процедури и wellness. Със своите 14 басейна и водни пространства, разположени в непосредствена близост до морето, термалният комплекс умело комбинира почивката с възможности за спорт, възстановяване и рехабилитация.

При почивната станцията на МО са разположени два открити басейна с топла минерална вода, които са на разположение на гостите целогодишно. В единия – с размери 25/12 м, температурата на водата е подходяща за трениращите водни спортове, а температурата в малкия басейн е от 35° до 38° С, в зависимост от температурата на въздуха. Минералната вода в малкия басейн е с лековити свойства – богата на калциево-магнезиеви соли и минерали.

През 2020 г. к.к. „Св. св. Константин и Елена“ беше домакин на работна среща с представители на Германо-българската търговско-индустриална камара, Българския съюз по балнеология и СПА туризъм за позициониране на курорта „Св. Св. Константин и Елена“ като дестинация за здравен, морски и СПА туризъм на немския здравно-осигурителен пазар.

През 2019 е приет Закон за водите, с промените на който община Варна може да бъде бенефициент и да стопанисва водите на подводното езеро. В момента тече процедура по прехвърлянето на всички каптажи с минерална вода на територията на Община Варна и област Варна. Те са 140 на територията на областта, а за Варна са 72.

Културно-образователна и развлекателна инфраструктура

Варна разполага с държавна опера, драматичен театър „Стоян Бъчваров“, куклен театър Варна, както и с един частен театър – театър „Българан“. Театър „Българан“ е първият и единствен професионален частен театър на културната карта във Варна и Североизточна България. Най-голямата концертна зала във Варна се намира във Фестивален и конгресен център Варна. От създаването си той се налага като център на най-престижните местни събития в сферата на изкуството и културата. Основното културно годишно събитие и забележителност във Варна се нарича Международният балетен конкурс Варна, който е един от най-старите в света, провеждащ се от 1964г.

На територията на община Варна се намира и Дворецът на културата и спорта. Той е комплекс за конгресни, културни и спортни прояви. Разполага с 6 зали, възстановителен център, фитнес зала, пресцентър, модерен търговски център.

В общината са намират 1 регионална библиотека и 24 народни читалища. Мрежата от всички видове и степени на училищната система в община Варна обхваща общо 63 училища. По отношение на висшето

образование в град Варна функционират 6 от акредитираните университети и висши училища в страната.

Общината разполага и с няколко художествени галерии:

➤ градска художествена галерия- Варна - някогашната мъжка гимназия е един от най-забележителните архитектурни паметници на града. Романтичната ѝ сграда в неоготически стил, разположена в самия център на Варна, чудесното пространство на многобройните и зали, вътрешният и външните ѝ дворове предоставят подходяща обстановка за осъществяване на високостойностни събития от артистичния живот, както и богати възможности за експониране на всякакъв вид изложби, театрални спектакли, концерти, ревята и др.;

➤ художествена галерия и музей „Георги Велчев“;

➤ галерия „Графит“;

➤ арт-галерия „Ларго“;

➤ галерия „Le Papillon“

➤ арт галерия „Тереза Зиковска“

➤ галерия 8

За концерти и прояви на открито, общината разполага с четири сцени на открито: сцена „Раковина“, сцена „Амфитеатър“, летен театър, лятно кино (в ОСРК „Младост“).

Градът е част от Стоте национални туристически обекта на БТС с Археологически музей (Варна), Военноморския музей, Аладжа манастир, Румски терми и Парк-музей на бойната дружба „Владислав Варненчик“ или към момента общо от общината са включени 5 обекта). Аладжа манастир е най-известният средновековен скален манастир по Българското Черноморие, обитаван от монаси-отшелници през XIII – XIV век, а Римските терми са археологически останки на някогашните обществени бани на древния град Одесос. На територията на общината се намира и природният феномен “Побити камъни” .

За стимулиране развитието на културния туризъм през 2020 г. е създаден Информационен регистър на варненското недвижимо културно наследство <https://www.varnaheritage.com/>. Извършена е паспортизация на културно-историческите паметници (описване на състоянието на наличните и потенциалните туристически ресурси) на територията на община Варна. Поставени са туристически транспортни карти на всички спирки в града на културно-историческите забележителности.

Извършена е и поетапна реставрация на археологическите паметници и изграждане на модерна съпътстваща инфраструктура. При ремонтиране на тротоарните настилки в града са създадени условия за достъпност до туристическите обекти на хора с увреждания. Обновен е филиала на ДТ „Стоян Бъчваров“ - подменена е сценичната механизация на оркестрината и сцената, обособени са две репетиционни зали, едната от които за балет. Извършено е архитектурно и енергийно обследване, изготвяне на технически паспорт и проектиране за ремонт за превръщането на къщата на Антон Новак в музей на Антон Новак и на Морската градина. Обособена е атракционна зона за свободно време и заведение зона на мястото на товарните кейове в пристанище „Варна-Изток“. Все още предстои построяване на яхтено пристанище, пасажерски терминал, Аквариум, атракционни заведения, модерни търговски центрове, бизнес сгради и други.

Към момента не е извършено възстановяването и социализацията на Варненския халколитен некропол като исторически ресурс със световна значимост. На този етап проблеми със собствеността не позволяват социализацията на малко известните обекти за културен туризъм Джанавара и Караач теке.

Предвижда се изграждането на нова мултифункционална културна зала на територията до пристанището (до 5-то място на пристанището). Посоченият проект присъства в Интегрирания план за градско

възстановяване и развитие – Варна и в Общинския план за развитие на Община Варна 2014-2020 г.

Част от проектите заложили в предишната програма, които биха повлияли за стимулиране на културния туризъм в общината и които до този момент не са изпълнени са:

- Реконструкция и модернизация на Летния театър;
- Изграждане на съвременна изложбена зала на територията на общината;
- Оборудване и обзавеждане на Природонаучния музей;
- Реконструкция на вътрешния двор на Археологически музей и изграждане на прозрачно покривно покритие над него.

Инфраструктура за МІСЕ туризъм

Развитието на делови и бизнес туризъм е шанс за Варна да стане целогодишна дестинация. На територията на общината се намират качествени и многофункционални съоръжения за делови туризъм:

а) Фестивален и конгресен център Варна

ФК разполага с многофункционални фойета със свободна площ от 500 кв. м. и 280 кв. м. и дава възможност за провеждане на изложби на изцяло и приложно изкуство, на постерни сесии, придружаващи престижни международни и национални прояви, имиджови презентации, корпоративни партита и други събития. Прилежащите фойета към зала 2 /зала "Европа"/, зала 4 /зала "Пресцентър"/, зала 5, зала 6 са удобни за аранжирането на изложбени щандове, конструирани с табла тип "Октанорм" с размери 2x1 метра

б) Дворец на културата и спорта

ДКС разполага с 6 многоцелеви зали. Зала „Конгресна“ е зала за спортни, културни или конферентни събития. Височината ѝ е 13 метра, а в спортен вариант разполага с игрално поле 45 x 27 метра и 5116 седящи места. Оборудвана е с 4 електронни табла и озвучителна система. Има

възможност трибуна да се преобразува в сцена с размери 25 x 13 м. Залата разполага с 6 спортни съблекални, 6 гримьорни, медицински кабинет, кабинет за допинг контрол, коментаторски и телевизионни кабинети и др. В залата има и модерен пресцентър, оборудван с озвучителна система и интернет, който е подходящ за пресконференции, презентации и прояви от спортно-рекламен характер. Комплекс „Младост“ е съставен от 5 самостоятелни зали, с възможност за избор между отделна зала или комбинация от няколко зали. Те са функционална възможност за мероприятия от всякакво естество. Залите са преградени с шумоизолиращи електронно управляеми завеси, с възможност за обединяване при провеждане на международни спортни прояви, специализирани търговски изложения, панаири, концерти и др.

- в) Аула при Икономически Университет Варна

Аулата разполага с 600 места, сценично пространство и технически възможности за атрактивни събития, включени в Културния календар за свободното време на студентите.

Хотелите, намиращи се в общината също предлагат възможности за конферентен туризъм. На тяхна територия са разположени 34 зали с общ капацитет 10181 места.

Таблица 5

Конферентни зали в хотели в община Варна

№	ОБЕКТ	Местоположение	Брой зали
1	Хотел „Аква“	Варна	6
2	Хотел BEST WESTERN PARK	Варна	1
3	Хотел „Панорама“	Варна	1
4	Хотел „Бриз 2“	Варна	3
5	Хотел „Дивеста“	Варна	1
6	Хотел „Черно море“	Варна	3
7	Hotel Golden Tulip	Варна	2
8	Хотел „Галерия Графит“	Варна	2

9	Хотел „Модус“	Варна	1
10	Рослин Димят хотел	Варна	5
11	Бутик Сплендид хотел	Варна	1
12	Хотел „Палас“	ССКЕ	4
13	Хотел „Марина“	ССКЕ	3
14	Кристел хотел	ССКЕ	1
15	Гранд хотел Варна	ССКЕ	4
16	Хотел Астор Гардън	ССКЕ	2
17	Хотел „Азалия“	ССКЕ	1
18	Хотел „Сириус Бийч“	ССКЕ	1
19	Естрей Резиденс	ССКЕ	3
20	Хотел „Аква Азур“	ССКЕ	2
21	Хотел „Нептун“	ССКЕ	1
22	Хотел „Атлант“		1
23	Хотел Интернационал	Златни пясъци	15
24	В.к. „Ривиера“ (х-л Империял и х-л „Ривиера Бийч“)	Златни пясъци	4
25	Хотел „Адмирал“	Златни пясъци	2
26	Хотел Мелия Гранд Ермитраж	Златни пясъци	7
27	Грифид хотели (хотел „Болеро“)	Златни пясъци	3
28	Хотел „Лилия“	Златни пясъци	2
29	Хотел „Белвю“	Златни пясъци	1
30	Хотел „Централ“	Златни пясъци	2
31	Хотел „Елена“	Златни пясъци	3
32	Хотел „Мадара“	Златни пясъци	1
33	Хотел „Астера“	Златни пясъци	4
34	Хотел „Атлас“	Златни пясъци	1

Източник: автора

Това което липса на община Варна за развитие на MICE туризъм е конгресно бюро, което да организира и координира, както предлагането и търсенето, така и провеждането на по-големи събития с международен характер.

Информационна– аналогова и дигитална туристическа инфраструктура

За привличането на индивидуални туристи от голямо значение е и информационната безопасност на туристическия сайт на община Варна,

който предоставя информация на туристите за културните прояви и възможностите за туризъм. Туристическият сайт е изцяло обновен с нови рубрики, снимки, видеа, предоставящ информация за забележителности, начини за придвижване в и около града, атракции, музеи, храмове, паркове, галерии, арт пространства, възможности за спорт, културни събития. Сайтът се поддържа на 6 езика: български, английски, руски, немски, френски и румънски. В платформата VISIT.Varna.bg са разработени и добавени изцяло нови рубрики: туристически маршрути; плажове в и около Варна; информация при пътуване.

Община Варна се включи в Националния регистър за туристически атракции. Периодично тази информацията се допълва и актуализира, като на общините е предоставена възможност сами онлайн да допълват информацията с атракции от техния регион. Благодарение на усилията на общинската администрация, Варна бе включена в два национални културни маршрута, разработени от Министерството на туризма, които се рекламират на международно ниво със средства от бюджета на министерството.

ТИЦ Варна е първият сертифициран ТИЦ в страната според наредбата на МТ за въвеждане на единни стандарти за туристическо обслужване в ТИЦ – вете в България и свързването им в национална мрежа.

През 2016 Община Варна първа в страната активира новата информационна система „Туристически обекти“, с цел административно облекчаване на лицата, предлагащи нощувки и улесняване на процеса при административните процедури.

Монтирани са интерактивни терминали/киоски с достъп до официалния туристически портал на летище Варна, Морска гара, Летен театър и пред ТИЦ.

Изготвени са превантивни материали, насочени към сигурността на туристи и граждани – общи предупредителни брошури за туристите на 5

езика, превантивни табла и стикери за различни видове престъпления.

Поставени са туристически информационни табели, указващи културно-историческите забележителности в града, както и баркодове за всички културни забележителности и паметници в града.

От 2017 г. близо 350 000 туристически карти се раздават ежегодно в местата за настаняване на територията на община Варна. Създадени са три седем минутни рекламни туристически филма на 4 езика - „Морски съкровища“, „Зовът на цивилизацията“, „Варна - магнетична и достъпна“, които се предоставят безвъзмездно за излъчване на всички хотелиери и туристически обекти.

Изработена бе 360-градусова презентация/виртуална реалност на Археологически музей в две езикови версии- на български и английски език, която се представя с рекламна цел чрез VR очила.

По инициатива на Община Варна през 2019г. бе разширено представянето на дестинация Варна в Националното движение „Опознай България - 100 Национални туристически обекта“ с нови 3 туристически обекта - Римски терми, Аладжа манастир, музей „Владислав Варненчик“.

Изградена е интернет мрежа от десет точки, покриваща централна пешеходна зона и част от Морската градина за бесплатно ползване от жители и гости на града. Зоните са обозначени с информационни табели.

На територията на общината с цел стимулиране на индивидуалните туристически пътувания се предлагат и безплатни пешеходни турове водени от професионални екскурзоводи.

Предвижда се изготвянето на информационно-предупредителни материали в обществения транспорт, спирки, обществени сгради, плажни ивици, търговски центрове и други ключови места в курортните комплекси, където се наблюдава ръст на определени престъпления.

2.1.4. Оценка на суперструктурата на дестинацията

Оценка на суперструктурата на община Варна изисква анализ на нейните основни елементи, каквито са местата за настаняване и заведенията за хранене и развлечение. За нуждите на анализа са възможни два информационни източника - официалните данни от НСИ и данни от националния туристически регистър. Съществува и трети източник ЕСТИ, функционираща от 01.10.2019, но там е възможно все още не всички да са регистрирани и това би довело до неточност на анализирани данни.

При интерпретацията на данните на НСИ следва да се има предвид, че те обхващат всички *категоризирани и функциониращи* през отчетния период места за настаняване с *10 и повече легла* - хотели, къмпинги и други места за краткосрочно настаняване (туристически и вилни селища, хижи, частни квартири и апартаменти, почивни станции, ваканционни бунгала, къщи за гости и др. места за краткосрочно настаняване). Изпускането на обектите с капацитет под 10 легла изкривява до известна степен действителната структура по видове места за настаняване.

Също така при данните на НСИ имаме информация за легловата база на област Варна като цяло и на двата курорта “Златни пясъци“ и „Св.св. Константин и Елена“. Този факт затруднява анализа на динамиката на местата за настаняване в община Варна и курортните комплекси, затова за да не се изкривяват данните е направен анализ само на динамиката на двата курортни комплекса.

Таблица 6

Брой места за настаняване в курортните комплекси на община Варна 2015-2019 г.

Места за настаняване	2015	2016	2017	2018	2019
к.к „Златни пясъци“	107	112	109	110	112
к.к „Св.св. Константин и Елена“	48	55	53	51	54

Източник: НСИ

**Брой легла в местата за настаняване в в курортните комплекси на община Варна
2015-2019 г.**

Легла в местата за настаняване	2015	2016	2017	2018	2019
к.к „Златни пясъци“	39944	40519	41963	43710	43177
к.к „Св.св. Константин и Елена“	9663	9104	8932	8394	8404

Източник: НСИ

Данните на НСИ показват различна динамика в двата курортни комплекса на община Варна –к.к “Златни пясъци” и к.к ”Св.св. Константин и Елена”, където е съсредоточена и по-голямата част от хотелската база на община Варна. През 2017 година забелязваме намаляване в броя на местата за настаняване и в двата курортни комплекса, като тенденцията на намаляване продължава и за следващата година за к.к ”Св.св. Константин и Елена”. През 2019г. отново имаме нарастване на броя на обектите в двата основни курортни комплекси.

Доста по интересна е тенденцията в динамиката на броя на леглата, която не следва динамиката на броя на местата за настаняване. През 2017 година, независимо от намаляването в броя на местата за настаняване в к.к “Златни пясъци” забелязваме нарастване на легловата база с 2444 легла. Същата непропорционалност се забелязва и през следващата година когато увеличението на местата за настаняване е само с 1, докато нарастването на легловата база е с 1747 легла. Това се дължи на факта, че много от обектите направиха реконструкции и увеличиха легловата си база, за да компенсират по-някакъв начин по краткия срок на експлоатация на сезонните си обекти. През 2019 г. се забелязва обратната тенденция, въпреки увеличаване на местата за настаняване имаме намаляване на легловата база. Това може да се дължи на излизането от експлоатация на някои хотели с по-голям капацитет, и в същото време нарастване на броя на другите места за настаняване с много по-малък капацитет. При к.к

“Св.св. Константин и Елена” тенденцията на намаляване броя на местата за настаняване следва тенденцията на намаляване и на легловата им база. Едва в 2019 г. има промяна в тенденцията към увеличаване, както на местата за настаняване, така и на легловата база в тях.

Според другия статистически източник ЕСТИ на територията на община Варна за 2019 г. са регистрирани 1362 места за настаняване с общ капацитет 65943 легла. В к.к “Златни пясъци” местата за настаняване са 187 с 37 811 легла, докато в к.к “Св.св. Константин и Елена” са регистрирани 118 места за настаняване с 8222 легла.

Съпоставяйки данните от ЕСТИ и НСИ, трябва да отбележим, че съществува голямо несъответствие между двата източника на статистическа информация. Докато по данни на НСИ броят на местата за настаняване през 2019г. в к.к “Златни пясъци” са едва 112, в националния туристически регистър броя на местата за настаняване в к.к “Златни пясъци” през 2019г. възлиза на 187. Същото разминаване имаме и при к.к “Св.св. Константин и Елена”. По данни на НСИ местата за настаняване през 2019 са 54 докато при ЕСТИ са 118. Това разминаване се дължи на факта, че при НСИ не се отчитат места за настаняване под 10 легла и се отчитат само функциониращи обекти и функциониращи легла в тях. По интересно е обаче несъответствието при леглата в местата за настаняване в двата курортни комплекса. В к.к “Златни пясъци” според данни на ЕСТИ има 37811 легла, които са с 5366 по-малко от регистрираните в НСИ, независимо, че при НСИ имаме само 112 регистрирани обекта. Същото несъответствие констатираме и при к.к „Св.св. Константин и Елена“. Според данни от ЕСТИ в комплекса има 8222 легла, което е с 182 по-малко от леглата, регистрирани в НСИ, независимо, че местата за настаняване според ЕСТИ са с 64 повече отколкото тези в НСИ. Това най-вероятно се дължи на факта, че много от регистрираните обекти не са посочили въобще или не са посочили коректно легловата си база.

На основата на всички несъответствия и неточности за конкретния анализ ще използваме данните от националния туристически регистър, който съществува от по-дълго време и има данни за местата за настаняване и легловата база, както на община Варна, така и на основните ѝ курортни комплекси “Златни пясъци“ и „ Св.св. Константин и Елена“.

По данни на регистъра в структурата по видове места за настаняване преобладаващ дял имат апартаментите за гости- 58,41%, следвани от хотелите и стаите за гости. Въпреки че делът на останалите средства за настаняване е съвсем незначителен, положителен факт е голямото разнообразие по видове на средствата за настаняване. (фиг. 1)

По отношение на структурата на брой обекти по категории най-голям дял заемат местата за настаняване 2 звезди- 42,14%, следвани от обектите 3 звезди - 35,14% (фиг. 2). Делът на висококатегорийните обекти е сравнително нисък – 6.01% са 4 звездните обекти, а едва 1,07% е дела на 5 звездните. Обяснението е, че стаите и апартаментите за гости, които имат и най-висок дял по брой обекти за настаняване са категоризирани основно в 3 и 2 звезди.

Капацитетът на местата за настаняване е доста различен както по отделните обекти от даден вид, така и между самите видове, – варира между 1 стая при стаите за гости и апартаментите за гости до 500-600 стаи при хотелите. По тази причина по-ясна картина за динамиката и структурата на местата за настаняване се получава по показателя „брой стаи“. По брой стаи най-голям относителен дял имат хотелите - 83,76%, следвани от апартаментите за гости и семейните хотели. (фиг. 3)

Преобладаващият дял на хотелите по брой стаи в структурата на местата за настаняване променя и структурата на брой стаи по категории. Анализът по относителен дял на брой стаи по категории в % показва, че най-висок дял имат 4-звездните обекти- 46,61%, следвани от 3-звездните - 25,01%. (фиг. 4)

Висококатегорийните хотели, които заемат най-голям относителен дял на база капацитет, са концентрирани в туристическите комплекси, като най-голям дял има к.к. „Златни пясъци“. От общо 73 4-звездни хотела в община Варна, 53 се намират в Златни пясъци.

Таблица 8

Категорийна структура на местата за настаняване в община Варна, бр. обекти

Категория \ Курорт	5 звезди	4 звезди	3 звезди	2 звезди	1 звезда
Златни пясъци	7	53	111	86	10
Св. Св. Константин и Елена	3	12	51	36	16
Варна	3	8	265	390	164
Общо	13	73	427	512	190

Източник: Национален туристически регистър

Таблица 9

Категорийна структура на легловата база в община Варна, бр. легла

Категория / Курорт	5 звезди	4 звезди	3 звезди	2 звезди	1 звезда
Златни пясъци	2156	10904	4204	824	316
Св. св. Константин и Елена	722	1644	959	398	107
Варна	95	646	1922	2171	1239
Общо	2973	13194	7085	3393	1662

Източник: Национален туристически регистър

Независимо че във Варна има по-голям брой 3-звездни места за настаняване, спрямо к.к. “Златни пясъци” разликата в легловата база в полза на к.к. “Златни пясъци” се основава на факта, че по-големият брой места за настаняване във Варна се дължи предимно на многото апартаменти за гости, категоризирани 3 звезди, докато 3-звездните хотели с по-голям капацитет са разположени в к.к. “Златни пясъци”.

Анализът на местата за настаняване води до следните изводи:

Първо, община Варна разполага с многообразна по вид, капацитет и категория база за настаняване, за да удовлетвори различните предпочитания на клиентите и да е в състояние да реагира на изменящите се потребителски вкусове в условията на настоящата криза.

Второ, апартаментите за гости, категоризирани с 3 звезди, могат да бъдат конкуренти на по-големите леглови бази на хотелите при предлагането на качествена туристическа услуга и дори да изместят потребителското търсене, особено в условията на настоящата COVID криза.

Трето, големият брой апартаменти и стаи за гости са предпоставка за развитие и популяризиране на airbnb пътуванията.

Много по-голямо разнообразие имаме при заведенията за хранене и развлечения. На територията на Община Варна функционират 1611

заведения за хранене и развлечения, като 76% от тях са категоризирани от Община Варна.

Заведенията за хранене и развлечения в Община Варна се разграничават в следните видове и подвидове:

-ресторанти с подвидове: атракционно-тематичен ресторант , класически ресторант, ресторант-клуб, ресторант с българска кухня, ресторант с национална кухня, ресторант с чуждестранна кухня, специализиран ресторант, специализиран ресторант-барбекю, грил или скара, специализиран ресторант за риба, птици, дивеч или др. и специализиран ресторант пицария;

-заведения за бързо хранене с подвидове: бистро, бързо хранене, закусвалня, снек-бар;

-питейни заведения с подвидове: бирария, винарна, кафе-аперитив, пивница /кръчма/;

-кафе сладкарници с подвидове: кафе-клуб, кафе-сладкарница, кафене, кафетерия, сладкарница, сладоледен салон, чайна;

- барове с подвидове: бар-вариете, бар-казино, бар-клуб, бар конгресен център, бар спортен център, бар-фоайе, дискотека, кафе-бар, коктейл-бар, ношен бар, пиано-бар

В структурно отношение най-голям е броят на заведенията за бързо хранене 477, следван от баровете 475. Това което се наблюдава е, че при всичките видове заведения значителен превес имат заведенията, категоризирани от кмета. Дори при ресторантите, при които има значителен брой заведения в по-висока категория, отново броят на категоризираните от Общината е по-голям от тези, категоризирани от МТ.

Сравнително големият брой заведения за бързо хранене кореспондира с по-ниската ценова категория на различните от хотелите места за настаняване (стаи, апартаменти и къщи за гости) извън големите туристически комплекси. От друга страна фактът, че броят на ресторантите е доста висок, говори за стремежа към по-голямо разнообразие и по-високо качество на обслужване, както в местата за настаняване (където ресторантите са част от структурата на хотелския комплекс) така и извън тях, където ресторантите са самостоятелни обекти.

В структурата по категории на ЗХР по брой обекти и тук най-голям дял заемат заведенията за хранене 2 звезди- 40,00% (както е и при местата за настаняване), следвани от обектите 1 звезда - 37,00% (фиг. 7). Делът на висококатегорийните обекти е сравнително нисък – 5,00% са 4 звездните обекти, а едва 1,0 % е делът на 5 звездните. Обяснението е в големия брой

заведения за бързо хранене и барове, които са категоризирани основно в 1 и 2 звезди.

Неблагоприятен е фактът, че дори в курортните комплекси все още се срещат и ресторанти с една звезда. Сезонната експлоатация и високите експлоатационни разходи на обектите в основните туристически места води до невъзможност и нежелание на собствениците за повишаване на категоризацията на заведенията за хранене и развлечение, което се засилва и от несигурната в момента обстановка поради кризата от Ковид 19.

От направеният анализ се налагат следните изводи:

Първо, преобладаващата олинклузивна форма на изхранване е предпоставка за липсата на достатъчен брой висококатегорийни ресторанти в курортните ни комплекси, тъй като при включени изхранвания в туристическия пакет много малко туристи биха имали интерес да посещават скъпи ресторанти.

Второ, големият брой нискокатегорийни ЗХР кореспондира с нискобюджетните туристи, които посещават курортните ни комплекси.

Трето, несигурната обстановка, причинена от настоящата криза ще накара много от собствениците на ЗХР да вземат решение за реструктуриране на дейността. Това най-силно ще се отрази на баровете и ношните заведения, които са най-засегнати от Ковид 19.

2.1.5. Туристическата индустрия на територията на община Варна

Туризмът е структуроопределящ отрасъл за град Варна, поради което в него се влагат сериозни инвестиции както в инфраструктурата, така и в обновяването и изграждането на съвременна база за настаняване и отдих. Дестинацията предлага както уникални природни дадености за рекреативен и СПА туризъм, така и богато културно-историческо наследство, кулинарни и винени маршрути, фестивали, удобства за МІСЕ туризъм и т.н. Наличието на международно летище, добри връзки с трансевропейските транспортни коридори по суша, въздух и море допринасят за развитието на отрасла. Добрата финансова и счетоводна политика на България, ниските нива на данъци и облекчения за международните инвеститори спомагат неминуемо за покачване на инвестициите и в отрасъл туризъм. Не са за подценяване и мрежата от образователни и научни институции с богати традиции и съвременни подходи за обучение на висок-квалифицирани кадри, както в областта на туризма, така и в съпътстващите, туризма индустрии.

Всички тези предпоставки определят туристическата индустрия, като водеща и приоритетна за Варна, но приетите методики на статистическа обработка на данните изключително затруднява определянето с абсолютна точност на нейния принос към общинската икономика. Проблемите със статистическите данни се свеждат до:

➤ липсата на ясно идентифициране и разграничаване на туризма като стопански сектор, включващ не само хотелиерството и ресторантьорството, а и всички други негови дейности (туроператорска, агентска, транспортна, спортно-развлекателна, СПА и уелнес и др.);

- непълния статистически обхват на мултипликационния ефект от икономическите въздействия на туризма, определен чрез лесно измерими и сравними величини;
- недостатъчно развития, неточен и практически неизползваем метод на сателитните сметки в туризма у нас;
- съществените отклонения на официално отчитаните величини по основни показатели на туристическата дейност от действителните и др.

Таблица 10

Динамика на нетни приходи от продажби на нефинансовите предприятия в община Варна за периода 2017 - 2019 г. по икономически дейности (хиляди. лв.)

Икономически дейности	2017	От. дял %	2018	От. дял %	2019	От. дял %	средно %	място
Общо	13041491		14125151		14911549			
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	6170302	47.31%	6769486	47.93%	7415340	49.73%	48.32%	1
Строителство	1115226	8.55%	1499147	10.61%	1467245	9.84%	9.67%	2
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	1248164	9.57%	1023988	7.25%	957078	6.42%	7.75%	3
Преработваща промишленост	1042515	7.99%	1020441	7.22%	1073342	7.20%	7.47%	4
Транспорт, складиране и пощи	890616	6.83%	943126	6.68%	856945	5.75%	6.42%	5
Хотелиерство и ресторантьорство	575956	4.42%	624477	4.42%	675832	4.53%	4.46%	6
Административни и спомагателни дейности	395093	3.03%	429378	3.04%	449637	3.02%	3.03%	7
Професионални дейности и научни изследвания	333449	2.56%	346090	2.45%	376339	2.52%	2.51%	8
Хуманно здравеопазване и социална работа	294015	2.25%	333846	2.36%	365733	2.45%	2.36%	9
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	244552	1.88%	298537	2.11%	337282	2.26%	2.08%	10
Операции с недвижими имоти	229302	1.76%	264468	1.87%	273152	1.83%	1.82%	11
Култура, спорт и развлечения	135435	1.04%	168945	1.20%	235227	1.58%	1.27%	12
Селско, горско и рибно стопанство	133659	1.02%	156237	1.11%	180446	1.21%	1.11%	13
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	127663	0.98%	154300	1.09%	137366	0.92%	1.00%	14
Други дейности	46860	0.36%	49060	0.35%	59336	0.40%	0.37%	15
Добивна промишленост	40023	0.31%	25406	0.18%	28839	0.19%	0.23%	16
Образование	18661	0.14%	18219	0.13%	22410	0.15%	0.14%	17

Източник НСИ

Видно от статистиката в таблица 10 е, че в цифрово изражение процентът на нетните приходи от продажби средно за последните 3 години е 4.46% и поставя хотелиерството и ресторантьорството на 6-то място по

нетни приходи от продажби на нефинансовите предприятия в община Варна за периода 2017 - 2019 г. по икономически дейности. В статистиката обаче не се отчитат всички дейности, съпътстващи и обслужващи туризма, което би довело до доста по различни цифри и резултати.

През 2019 г. в група на нефинансовите предприятия в община Варна секторът „Хотелиерство и ресторантьорство“ заема дял от 5,35% в общия брой на предприятията и 14,59% в общия обем на дълготрайните материални активи. Секторът запазва почти непроменени стойностите си по основните икономически показатели на нефинансовите предприятия в община Варна за периода 2017 - 2019 г. по икономически дейности (Таблица 11)

Таблица 11

Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в община Варна за периода 2017 - 2019 г. по икономически дейности

Икономически дейности	Брой предприятия	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Дълготрайни материални активи
		хиляди левове		
<i>2017 година</i>				
Община Варна	28297	14132528	13041491	5566626
в това число:				
Хотелиерство и ресторантьорство	1600	618907	575956	733349
Хотелиерство и ресторантьорство (дял в %)	5,65	4,38	4,42	13,17
<i>2018 година</i>				
Община Варна	28463	15246104	14125151	5773116
в това число:				
Хотелиерство и ресторантьорство	1571	662850	624477	855921
Хотелиерство и ресторантьорство (дял в %)	5,52	4,35	4,42	14,83
<i>2019 година</i>				
Община Варна	28960	16118960	14911549	5700677
в това число:				
Хотелиерство и ресторантьорство	1549	734093	675832	831797
Хотелиерство и ресторантьорство (дял в %)	5,35	4,55	4,53	14,59

Източник НСИ

Функционирането и резултатите на туристическата индустрия в община Варна се характеризира и чрез показателите за дейността на местата за настаняване (таб. 11). От представените данни могат да се направят следните изводи:

Първо, по основни количествени индикатори на туристическата дейност се наблюдава тенденция на нарастване през периода на действие на предходната програма 2015-2020г с най-високи ръстове през успешната 2016г. Броя на местата за настаняване е нараснал с 23 през 2019 г. спрямо 2015г., докато броят на леглата в местата за настаняване за същия период е нараснал с 2911 (5,08%), броят на реализираните нощувки е нараснал с над 800 хиляди (с 21,54%), приходите от нощувки с 88 милиона лева (с 41,75%), заетостта на легловата база на годишна основа е нараснала от 19,57% на 22,60%.

Второ, хотелите са доминиращи места за настаняване с 93,2% от легловата база и 98,25% от реализираните приходи от нощувки в местата за настаняване за 2019г.

Трето, туристическата индустрия в община Варна развива дейността си за сметка на чуждестранните туристи, които формират 73,1% от туристопотока, 83,8% от нощувките в местата за настаняване и 87,64% от приходите от нощувки в дестинацията.

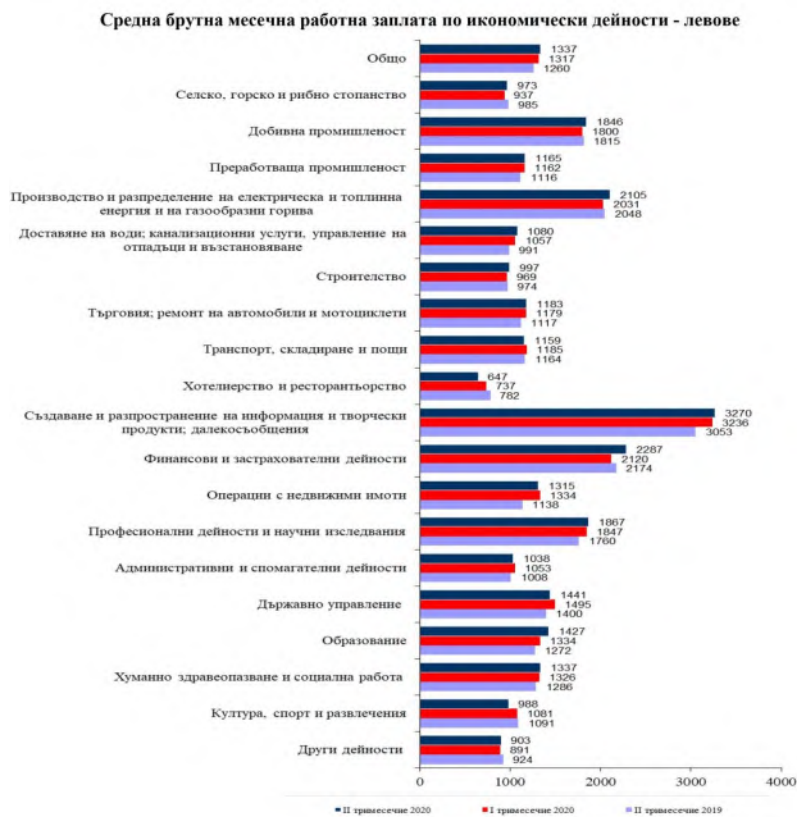
Таблица 12. Дейност на местата за настаняване в община Варна за периода 2007 – 2018 г.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Средства за подслон - бр.	488	446	435	413	377	269	287	280	278	297	301	301	307
Легла - бр.	56516	56165	55013	53411	51577	53184	55853	54114	57357	57807	59512	60868	60268
Легла депониция - бр.	11712050	11720159	11392323	10786950	10338703	9455017	9618088	9790831	9876522	10669774	10924595	11243975	11241637
Реализирани пощувки - бр.	4759063	4591025	3699893	3682241	4165920	4316310	4485311	4083534	4097665	5059435	5027687	5186434	4980494
в т.ч. от чуждени - бр.	3906351	3696513	2889380	2933736	3386717	3625118	3756117	3382173	3396356	4243972	4240382,0	4423875	4053265
в т.ч. от българини - бр.	8622712	894512	810513	748505	779203	691192	729194	671361	701309	815463	787305	762559	8175619
Експлоат. заетост на лег. база, %	40,63	39,17	32,48	34,14	40,29	45,65	46,63	41,40	41,49	47,42	46,02	46,13	44,30
Годишна заетост на лег. база, %	23,07	22,39	18,43	18,89	22,13	22,24	22,00	20,52	19,57	23,98	23,1	23,3	22,6
Пренощуващи лица - бр.	876816	853946	789681	736001	886321	871483	917666	790744	840109	1014759	1033219,0	1101344	1122325
в т.ч. от чуждени - бр.	611060	564215	524710	495923	618440	620860	660306	545497	587058	731493	749016,0	822578	820418
в т.ч. от българини - бр.	265756	289731	264971	240078	267881	250623	257360	245247	253051	283266	284203	278766	301907
Среден брой пощувки на 1 лице	5,4	5,4	4,7	4,7	5,0	4,7	5,0	5,13	4,88	4,99	4,87	4,71	4,44
Ср.бр. пощувки на 1 чуждест. турист	6,4	6,6	5,5	5,5	5,5	5,8	5,8	6,20	5,79	5,80	5,66	5,38	5,09
Ср.бр. пощувки на 1 бълг. турист	3,2	3,1	3,1	3,1	2,9	2,8	2,8	2,74	2,77	2,88	2,77	2,74	2,67
Приходи от пощувки - мил. лв.	171407	183522	153062	157932	175234	191525	205509	204636	211569	260105	285507,0	303129,0	299902,0
в т.ч. от чуждени	144387	153407	123710	131376	147988	167045	177837	178562	184381	229119	253739	271003	262821
в т.ч. от българини	27020	30115	29352	26556	27246	24480	27672	26074	27188	30986	31768	32126	37081
Приходи от 1 пощувка - лв.	36,02	39,97	41,37	42,89	42,06	44,37	45,82	50,48	51,63	51,41	56,8	58,4	60,2
в т.ч. от 1 пощувка на чужденец	36,96	41,50	42,82	44,78	43,70	46,08	47,35	52,80	54,29	53,99	59,84	61,26	62,95
в т.ч. от 1 пощувка на българин	31,69	33,67	36,21	35,48	34,97	35,42	37,95	38,84	38,77	38,00	40,4	42,1	46,1
Приходи от 1 пренощ. турист - лв.	195,49	214,91	193,83	214,58	197,71	219,77	223,95	258,79	251,84	256,32	276,3	275,2	267,2
в т.ч. от 1 пренощуващ чужденец	236,29	271,89	235,77	264,91	239,29	269,05	269,33	327,34	314,08	313,22	338,76	329,46	320,35
в т.ч. от 1 пренощуващ българин	101,67	103,94	110,77	110,61	101,71	97,68	107,52	106,32	107,44	109,39	111,78	115,24	122,82
в това число:													
Hotели - бр.	242	234	237	230	220	200	212	209	211	223	223	219	220
Легла - бр.	54158	54009	51822	50084	48523	49891	52462	50976	54106	54384	56053	57011	56172
Легла депониция - бр.	11347368	11397265	10790614	10215964	9809132	8827263	9024089	9238972	9330216	10047998	10274322	10553155	10464289
Реализирани пощувки - бр.	4702381	4535988	3526498	3515339	3996066	4164692	4329263	3924427	3971238	4907697	4860708	5007901	4788965
в т.ч. от чуждени - бр.	3900090	3690204	2881164	2924691	3373911	3600222	3728659	3360682	3374171	4217263	4199546	4374590	4119377
Пренощуващи лица - бр.	865607	844225	763369	710097	838961	838961	884765	761928	810965	979223	991333	1058915	1071646
в т.ч. чуждени - бр.	610304	563496	523226	494273	616404	616404	655865	542987	582516	725171	739528	811033	805096
Приходи от пощувки - мил. лв.	170757	182857	151338	156085	172892	188992	202695	202204	209066	257046	281604	298220	294657
в т.ч. от чуждени	144270	153274	123488	131058	147564	166223	176989	177862	183614	228145	252212	268650	260621

Източник: НСИ

2020 г. е извънредна, нетипична и до момента най-трудната в историята на туризма година в световен мащаб. Затварянето на границите на държавите и на градовете поради пандемията с Ковид-19 доведе до срив с непредсказуеми за туристическия бранш последици за следващите години. Всички прогнози са с много неизвестни и динамично, променящи се условия.

Фиг. 8. Средна брутна месечна работна заплата в страната по икономически дейности по тримесечия за 2019-2020 г.

Източник: НСИ

Кризата неминуемо се отрази и на работната сила в България, като в края на юни 2020 г. в сравнение с края на юни 2019 г. настите лица по трудово и служебно правоотношение в икономическа дейности

„Хотелиерство и ресторантьорство“ е с най-значителен спад -34.9%, както и работната заплата е най-ниска, в сравнение с всички останали сектори, а именно 2 пъти по-ниска спрямо средната и 5 пъти спрямо най-високата.

Основните проблеми в развитието на туристическата индустрия в община Варна имат специфично проявление, което се определя от преобладаващия дял на морския летен рекреативен туризъм, силната териториална концентрация на туристическо предлагане и потребление, силно изразената сезонност, по-трудна достъпност с пътнически транспорт поради незавършената магистрала „Хемус“, липсата на достатъчно паркоместа до хотелите, трудно набиране на квалифицирана работна ръка, заради ниските нива на заплащане .

Конкретните предизвикателства пред туристическата индустрия в общината са както следва.

Първо, необходимост от планиране и ограничаване на разширяването на капацитета на легловата база с цел прекратяване на претоварването на носещия капацитет на ресурсите в района на традиционните туристически центрове;

Второ, повишаване на *качеството на туристическото обслужване* в обектите за създаване на среда на здравна безопасност срещу епидемични въздействия.

Трето, трайно решаване на проблема с недостига на квалифицирани туристически кадри чрез повишаване на заплащането, увеличаване на периода на трудова заетост и подобряване на условията на труд, квалификацията и комуникацията.

2.1.6. Дейността на публичния сектор за развитие на туризма в общината

Дирекция "Туризъм" към общинска администрация Варна се сформира през 2013 г. Разделена е на два основни отдела: "Категоризация" и "Маркетинг, реклама и анализи".

Отделът по категоризация разполага със 6 служителя и организира и подпомага работата на общинската експертна комисия по категоризация и регистрация на туристически обекти. Основните функции са свързани с:

- прилагане на процедурите за категоризация на заведенията за хранене и развлечение и местата за настаняване, както и регистриране за упражняване на дейност в стаи за гости и апартаменти за гости;
- приемане и обработване на подадените заявления за категоризация и регистрация на туристическите обекти;
- извършване на проверки на място в туристическите обекти за цялостното съответствие на обекта с нормативно установените изисквания за декларираната категория;
- извършване на отказ, прекратяване, спиране, понижаване или промяна на категоризацията на туристическите обекти.

Отделът по маркетинг, реклама и анализи се състои от 4 служителя и извършва маркетингови проучвания на основни и перспективни пазари за туристически продукти. На база получените резултати се разработват рекламните и комуникационни кампании.

Основните функции на отдела са свързани с:

- презентиране и рекламиране на община Варна на национални и международни туристически изложения;
- проучване на туристическата реклама и изготвяне на обстоятелни анализи за ефективността ѝ;
- организиране на цялостната дейност по изготвянето на рекламни материали;
- поддържане на информационна база данни;
- подпомагане на община Варна в организацията за управление на туристическия район и членството на общината в туристически сдружения.

Цели и приоритети на дирекцията

➤ да подпомага община Варна в дейностите по категоризиране на заведенията за хранене и развлечения и местата за настаняване, както и регистриране за упражняване на дейност в стаи за гости и апартаменти за гости;

➤ да подпомага и стимулира развитието на туризма чрез създаване и поддържане на добри условия за туризъм и отлично административно обслужване на гражданите на града;

➤ да представя активно община Варна като привлекателна туристическа дестинация на национални и международни събития;

➤ да съдейства за развитието на туристическата и морската политика, както на община Варна, така и на целия черноморски район;

➤ да работи активно за увеличаване на качеството и размера на дела на туристическия продукт като съществена част от вътрешния брутен продукт на национално ниво.

Туристическият информационен център е също на подчинение на директора на дирекция „Туризъм“ и осъществява целогодишно дейност в помещението в центъра на града на площад „Св.св. Кирил и Методий“ /Козирката/, а през летния сезон има изнесен офис в к.к. „Св.св. Константин и Елена“. Постоянният щат на ТИЦ-а е 5 служителя, като през летния сезон чрез стажантски и доброволнически програми се включват допълнително хора, за да се покрийт и изнесените офиси в комплексите. Посетителите на центъра получават туристически карти, пътеводители на различни езици и множество рекламни брошури за протичащите събития в града, както и подробна информация за културните забележителности в града.

Регионалните и местните туристически сдружения осъществяват дейността си по правило в пряко взаимодействие с органите на централната власт и местното самоуправление.

Към настоящият момент, регистрираните сдружения със седалища в Община Варна и вписани в Националния регистър към Министерството на туризма са:

Таблица 13

Регистрираните НПО в Националния регистър към Министерството на туризма

Удост. номер	Име	Брой членове
00026/25.10.2013	Сдружение „Варненска туристическа камара“	54
00029/25.10.2013	Сдружение „Варненска асоциация на ресторантьорите и хотелиерите“	63
00036/25.10.2013	Сдружение „Съюз на екскурзоводите в България“	201
00050/20.11.2013	Сдружение „Туристическо дружество Родни Балкани“	682
00016/28.10.2013	Сдружение „Съюз на хотелиерите“	45
00074/25.11.2013	Сдружение „Съюз на собствениците за развитие на к.к. Златни пясъци“	9
00051/20.11.2013	Сдружение „Студентско туристическо дружество Академик“	162
00054/20.11.2013	Сдружение „Култура и туризъм на Българския Североизток“	15
00061/20.11.2013	Сдружение „Туристическо дружество Владислав Варненчик“	78
00104/06.01.2014	Сдружение „Туристическо дружество Черноморски простори“	71
00136/01.09.2014	Българска транспортна камара	14
00142/05.02.2015	Варненска асоциация на туристическите агенции	24
00143/05.02.2015	Българска асоциация на сомелиерите и виноценителите	74
00201/19.07.2019	Туристическо дружество Щастливо лято	7
00218/23.11.2020	Асоциация за реклама и комуникации в туризма	14

Източник: МТ

Неправителствените организации в областта на туризма на територията на Община Варна обединяват над 97% от бранша – хотелиери, ресторантьори, туроператори, турагенти, екскурзоводи, аниматори, множество бизнеси съпътстващи и обслужващи туризма, индивидуални членове – професионалисти-браншовици. Много от тях членуват и в повече от една от изброените организации, защитаващи

техните интереси в определена насока на предмета на дейността си. Положителен е фактът, че всяко едно от НПО-та, някои от които създадени още през 1991 г., приемат позиция на сътрудничество и взаимопомощ при определяне на приоритетите и стратегиите за развитие на туризма във Варна и активно работят съвместно с Кмета, Областния управител, Общинския съвет и общинската администрация за издигане имиджа на града. В следствие на това сътрудничество са и създадените обществени и консултативни съвети.

Консултативният съвет по въпросите на туризма, учреден в изпълнение на чл. 12 от Закона за туризма и се състои от 24 члена, с председател кмета на Общината, зам.председател – зам.кмета, секретар – директора на дирекция „Туризм“ и представители от общинската администрация и туристическия бизнес. Работата му позволява по-задълбоченото разглеждане на основните важни проблеми на туризма в община Варна, както и вземане на решения за предложения към Общинския съвет и комисиите му.

В сформирания със заповед на кмета на община Варна Обществен съвет по туризъм, наред с основните организации от туристическия бранш, участват и представители на морския бизнес, науката, културата, летище Варна. Тяхното присъствие и изява на заседанията на съвета подчертават значимостта на туризма за икономиката на града и региона при обсъждането на важни въпроси, свързани с подготовката на туристическия сезон, а така също и други ключови моменти, свързани с развитието на туризма в община Варна. Така чрез тези два съвета се постига и изпълва със съдържание публично-частното партньорство в областта на туризма на територията на община Варна. Механизмите на това партньорство предполагат използването на публични средства, които се осигуряват чрез заделянето на 20% от събрания туристически данък, които да се използват съгласно чл. 11. ал.2 от Закона за туризма.

С приходите от туристическия данък в Община Варна се финансират дейности в подкрепа на туризма както следва:

А. Дейности на дирекция Туризм (20% от събрания туристически данък за годината)

- Реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения;
- Изработване на печатни и електронни рекламни материали и карти на Варна и на България за разпространение на изложения в страната и чужбина;
- Организиране на експедиентски пътувания;
- Издръжка и функциониране на ТИЦ и организация на информационното обслужване на туристите;
- Поддържане на сайт за нуждите на дирекция „Туризм“ *VISIT.Varna.bg*;
- Поддържка на информационна система „Туристически обекти“ и разработка на модул „Електронно досие“;
- Провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината, в т.ч. консултантски договор за анализ на туристическия пазар в Германия;
- Взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;
- Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;
- Безплатни пешеходни и виртуални турове за индивидуални туристи и екскурзоводско обслужване съвместно със Съюза на екскурзоводите в гр. Варна;

Организиране и участие в конференции, работни срещи с туроператори и медии и други иновативни маркетингови дейности – подпомагане на провеждането на национални състезания и изложения на

територията на общината: „Най-добър млад хотелиер“; „Най-добър млад аниматор“; Празници на гроздолечението, виното и СПА терапите с грозде и гроздови продукти в курорта „Св. Св. Константин и Елена“; туристическо изложение „Туризм Експо Дестинация Варна 2020“; Черноморски туристически форум; кулинарна изложба "Да споделим Никулден", Фестивал “Вино и храна“; отбелязване на Международен ден на екскурзовода" и др.

Б. Дейности на дирекция "Култура":

ММФ "Варненско лято", Международна лятна академия, Международен фолклорен фестивал, Международен майски хоров конкурс, Артистична програма в курортните комплекси, Конференция на "Съвременно визуално изкуство"

В. Дейност на сдружение "Български бизнес форуми" - Innowave Summit

Г. Дейности на дирекция "Спорт":

Международен лекоатлетически маратон Варна, Рали "България", Международен турнир по плуване "Black Sea Cup", Международен турнир за "Приза на Н.В. Царица Маргарита Българска" , Международен турнир по тенис на корт от календара на ITF и БФТ, Плувен маратон "Галата - Варна", Международен турнир по спортна гимнастика, Международен турнир по ветроходство, Черноморски Младежки игри, "Международен турнир по художествена гимнастика "Руми и Албена", Регата Варна - Ченъл Къп , Регата "Кор Кароли", *Европейско първенство по художествена гимнастика*

Д. Дейности на дирекция "Инженерна инфраструктура и благоустрояване":

Изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристическите обекти.

Традиционно Община Варна взема участие в международните туристически изложения във Виена, Щутгарт, Истанбул, Братислава, Брюксел, Мюнхен, Хамбург, Прага, Букурещ, Будапеща, Берлин, Москва, Киев, Санкт Петербург, Минск, Екатеринбург, Баку, Алмати, Дубай, Франкфурт на Майн, Париж, Лондон, Букурещ, Лайпциг, Варшава, Цюрих и Тел Авив, както и в националните изложения в София, Русе, Велико Търново и Смолян.

Има какво още да бъде направено за регионалната реклама и промоция на туристическия продукт сред някои от побратимените с Варна градове – Хамбург, Дортрехт, Киев, Одеса, Букурещ, които са големи емитивни центрове във важни за нашия регион пазари.

През 2008г., по предложения на бранша, Община Варна сключва консултантски договор с г-н Манол Димитров за анализ и представителство на един от приоритетните за Варна пазари – Германия. Консултантът осъществява маркетингови активности, презентация на „Дестинация Варна“ по време на туристическите борси на място, връзки с чуждестранни журналисти, следпрезентационно поддържане на контакти с немските туроператори. Отчитайки полезността и резултатите от работата на консултанта, НПО-та в областта на туризма във Варна ежегодно подкрепят продължаването на консултантския договор.

За своята дейност в областта на туризма Община Варна е получила множество отличията и награди, свързани с туризма, като по-значимите от тях през последните 5 години са:

„Община на 2016г. в раздел морски туризъм“ в първите годишни награди, организирани от Министерство на туризма.

- „Община с най-големи инвестиции в туристическа инфраструктура на 2016 г., представящи пълноценно облика и културно-историческото наследство“ - годишна награда от Българска хотелиерска и ресторантьорска асоциация;

- „За социализиране на Морски порт и провеждане на най-мощното туристическо мероприятие на 2016 г. – регатата ТОЛ ШИПС“ - годишна награда от Българска хотелиерска и ресторантьорска асоциация;
- „Най-устойчива политика за изграждане на туристическа инфраструктура в региона през 2017 г.“ - годишна награда от Българска хотелиерска и ресторантьорска асоциация;
- „Морска община на 2018г.“- трето място на конкурс, проведен от Министерство на туризма.

- В категорията „Най-професионален туристически сайт“ на МТИ "Културен туризъм" и от Националния конкурс READ& TRAVEL („ЧЕТИ И ПЪТУВАЙ“) – наградата е за Община Варна за туристическия си портал.

- Община Варна е отличена с първо място в категория "Морски туризъм" по време на IV Годишни награди за туризъм за 2019 година, организирани от Министерството на туризма.

- Голямата награда за иновации „Иновационен проект на годината за съвременни технологии“ за 360⁰ презентация/виртуална реалност на Археологически музей „Зовът на цивилизациите“ в рамките на международното туристическо изложение „Ваканция и Спа“ в София

- „Най-активно представяне на дестинация“ на международното туристическо изложение „Ваканция и Спа“ в София.

- Три години поред „Община с най-добра маркетингова политика в областта на туризма“ на Асоциация на българските туроператори и турагенти

- „За най-устойчиво сътрудничество в туризма с голяма община“- годишна награда от Българска хотелиерска и ресторантьорска асоциация ;

На основание от Закона за туризма и със Заповед Т-РД-14-63/15.05.2015г. Министърът на туризма определи 9-те туристически

района на страната, тяхното наименование, териториален обхват и седалищата на организациите за управление на туристическите райони. Концепцията за туристическо райониране цели повишаване ефективността на рекламата на страната ни като атрактивна туристическа дестинация, като се използват предимствата на всеки регион. На 19.05.2017 г. бе учредена „Организация за управление на Варненски черноморски туристически район“, в който се включиха Областна администрация – Варна, 12 общини и 13 туристически неправителствени организации. За съжаление поради организационни спънки, до края на 2020 г. ОУТР все още не функционира нормално.

Въпреки отбелязания ръст на подкрепените творчески проекти на организациите на неправителствения сектор, усилията на общината трябва да бъдат насочени към изграждането на реални подходи за координация с него. Липсата на фонд за финансово подпомагане на собственото участие на неправителствените организации в програми и проекти може да се преодолее чрез включването на изявени експерти от бранша към кмета на общината, в посока развитие на гражданското общество.

През кризисната 2020г. Община Варна полага усилия за подкрепа на туристическия бизнес в дестинацията.

От началото на пандемията с Ковид-19 Кметът на Варна има издадени 72 заповеди във връзка с противоепидемичните мерки, като първата е на 28.02.2020 г., а последната на 21.12.2020 г.

През 2020 г. са предприети три пакета социално-икономически антикризисни мерки, които да подпомогнат бизнеса и гражданите в усложнената обстановка около COVID-19:

I. Първи пакет мерки - по време на извънредното положение през месец март 2020г. гражданите и бизнесът в града бяха освободени от редица такси – за детски градини и ясли, за паркиране в Синя зона, за тротоарно право и др. Опростени бяха наемите на фирмите, които ползваха общински помещения и терени и които бяха преустановили дейност.

Собствениците на имоти имаха възможност да платят такса “смет” с 5% отстъпка до 30 юни включително. Социално слабите семейства, настанени в общински жилища, също бяха освободени от наеми.

II. Втори пакет мерки- приет през юли, с който Община Варна подпомага едни от най-засегнатите сектори – туризма: хотелиерството, ресторантьорството, таксиметровия бранш. Мерките включват: намаляване на таксите за тротоарно право с 40 на сто и отсрочване на туристическия данък. Таксиметровите превозвачи са освободени от плащане на такси към общината за периода от 1 юни 2020 г. до 31 декември 2021 г. Родителите на деца, които са записани на ясла или детска градина, но не я посещаваха бяха освободени от постоянната такса от 20 лв., определена с общинска наредба.

III. Трети пакет мерки - одобрен от Общинския съвет по предложение на кмета - предприятията, които са спрели работа заради пандемията и попадащи в обхвата на заповедта на министъра на здравеопазването от 25.11.2020 г., са освободени от заплащане на такси, наеми и цени на услуги, включително от цена за сметоизвозване и такса „тротоарно право“. Облекчението важи за периода 28 ноември – 21 декември 2020 г.

2.1.7. Маркетингов микс на Община Варна като туристическа дестинация

2.1.7.1. Продуктова палитра на дестинация Варна

Концепцията за жизнения цикъл на туристическия продукт може да се използва за характеризиране на линейното развитие на община Варна като туристическа дестинация. От своето формиране до днес, туристическа дестинация Варна преминава през различни фази от жизнения цикъл на своя макро туристически продукт. Предложената крива на жизнения цикъл на Варна като туристическа дестинация е производна от наслагването на

жизнените криви на конкретните продуктови линии на дестинацията в техните различни времеви фази на проявление (фиг. 9).

Фиг. 9. Жизнен цикъл на Варна като туристическа дестинация

Фаза от жизнения цикъл на дестинацията	Въвеждане	Растеж	Зрялост	Стагнация Упадък	Подмладяване Първи етап	Подмладяване Втори етап
						Жизнен цикъл
Специфика	Нова, модерна дестинация	Усилено инвестиране в туристически продукти. Усилено търсене на продукта.	Остаряване на предлаганите продукти. Насищане на съществуващото търсене.	Свръх-предлагане на остарели продукти. Оттегляне на първоначалното търсене	Модернизация на туристическите продукти. Поява на ново туристическо търсене.	Дигитализация на туристическите продукти. Развиване на новото туристическо търсене
Период	1960-1970	1971-1985	1985-1989	1990-2000	2001-2013	2014 - 2020

Таблица 14.

Позиции на туристическите продуктови линии на Варна спрямо фазите на продуктовия жизнен цикъл

Фази от жизнения цикъл	Въвеждане	Растеж	Зрялост	Насищане	Упадък
Специфика	Нова, модерна продуктова линия	Модерна продуктова линия, която се търси усилено и в която се инвестира усилено	Традиционна продуктова линия с наситено търсене, в която инвестициите продължават	Деформирана продуктова линия, чието първоначално търсене се оттегля	Амортизирана продуктова линия с намаляващо търсене.
Продуктови линии	ЕТП/СТП				
	ЕТ	ЗТП			
	ШТ	КПРТП			
		СУБТП			
		ПТ	НБЛМРТП		
			ХТП		
			ФТ		
			СБЛМРТП	ККТП	
			СРТП	ПТП	
Легенда					
НБЛМРТП	нискобюджетен летен морски рекреативен туристически продукт				
СБЛМРТП	среднобюджетен летен морски рекреативен туристически продукт				
ЗТП	здравен туристически продукт				
КПРТП	културно-познавателен и религиозен туристически продукт				
ЕТП/СТП	екологичен/селски туристически продукт				
СРТП	спортно-развлекателен туристически продукт				
ХТП	хазартен туристически продукт				
ККТП	конгресно-конференентен туристически продукт				
ПТП	панаирен туристически продукт				
ФТ	фестивален туризъм				
ШТ	шопинг туризъм				
СУБТП	спа, уелнес и балнеолечебен туристически продукт				
ЕТ	енергиен туризъм				
ПТ	парти туризъм				

Основни промени в продуктовата палитра на дестинация Варна за периода 2014 – 2020 г.:

➤ Съсредоточаване на голяма част от крайбрежния туристически продукт (ресторантърски и развлекателен бизнес) в района на морска гара. В резултат на този процес се отварят пространства за продуктово

реновиране на значими крайбрежни площи под целия фронт на морската градина на Варна.

➤ Продължаващо развитие на спа, уелнес и балнеолечебен туристически продукт както на територията на град Варна, така и в курортните места – к.к. „Свети Константин и Елена“ и к.к. „Златни пясъци“.

➤ Шопинг дейността (за разлика от шопинг туризма), като част от туристическото пътуване е във фазата на своя зенит и е логично следствие от продължаващото реализиране на нови търговски центрове и вериги от супермаркети.

➤ Здравният туристически продукт също се намира във фаза на зрялост, предимно на фона на реализираните дентални услуги към чуждестранни туристи.

➤ Процес на освежаване на материалните елементи на религиозните туристически ресурси (основен ремонт на катедрален храм „Св. Успение Богородично“) и тяхното доизграждане (православен храм „Св. Прокопий Варненски“). Увеличаване на предлагането на организирани пътувания за религиозен и поклоннически туризъм в и извън община Варна.

➤ Задържане фазата на развитие на енергийния туризъм, поради неговата компенсаторна замяна с виртуални продукти вследствие Covid – 19 кризата през 2020.

➤ Растежът на парти туристическия продукт основно се дължи на специфичното му предлагане в морските ваканционни курорти в дестинация Варна.

Продължаващото подмладяване на община Варна като туристическа дестинация е необходимо да се извърши както чрез реализирането на нови конкурентоспособни продукти (напр. по линията на иновативните събития Innowave – 2019) така и със смарт решения към завършена смарт туристическа дестинация. Реализирането на конкурентоспособно

продуктово развитие на община Варна е свързано с необходимостта от стратегически маркетингови дейности в дългосрочен план, отразяващи в себе си ефективни решения за отреагиране на неблагоприятни конюнктурни ситуации, като тази с пандемията от Covid – 19.

2.1.7.2. Цена за потребители на дестинацията

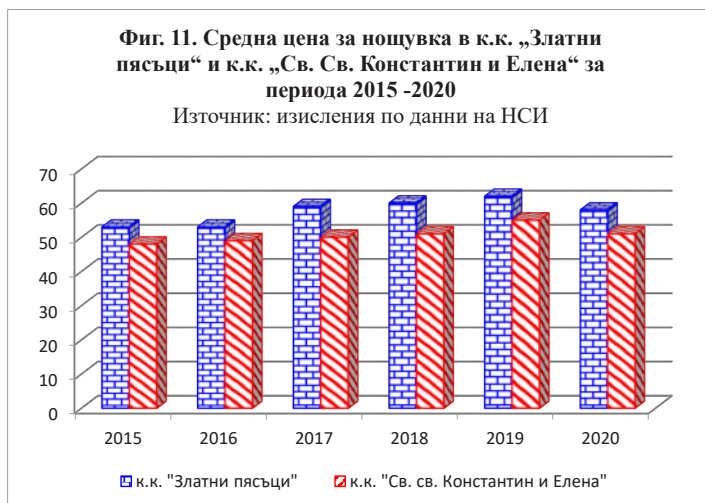
Цените на туристическите услуги и стоки на туристическите фирми в конкретна дестинация са основен фактор за формиране на туристическо търсене. Крайната цена за потребител на дестинацията е цената, която изразява плащанията на туриста за всички желани от него услуги и стоки във връзка с престоя му в дадено туристическо място.

През периода 2015 – 2020 г. община Варна продължава да поддържа статута си на евтина туристическа дестинация. Това твърдение се подкрепя и от сравнително слабата динамика на равнищата на средните приходи от нощувки в област Варна, които индикират (отразяват) и съответните средни ценови равнища за хотелско настаняване за периода (фиг. 10) В тази връзка равнището на средната цена за нощувка се повишава от 51 лв. на 59 лв. (2015 – 2019) Средното годишно увеличение на цените за хотелско настаняване е 3,71%, което кореспондира с равнищата на годишните инфлационни процеси в дестинация България и Европейския съюз.

В резултат на Covid-19 кризата, през 2020 г. средната цена на нощувка в област Варна дори се понижава на 53,2 лв. спрямо равнището от 59 лв. през 2019. Това понижение кореспондира с намаляването на средната цена на нощувка за страната, която през 2020 г. е около 50,3 лв., а средна цена за туристически пакет на ден възлиза на 65,2 лв.⁹

Аналогични са ценовите изменения относно курортната дейност в община Варна (Фиг. 11)

Средно годишното ценово увеличение за к.к. „Златни пясъци“ (2015 – 2019) е 4% при общо нарастване за периода 9 лв. докато за к.к.„Св. Св. Константин и Елена“ е 3,5% с общо ценово увеличение за периода от 7 лв. През 2020 г. средната цена за нощувка в к.к. „Златни пясъци“ спада на 58 лв. спрямо предходната година (62лв), а при к.к. „Св. Св. Константин и Елена“ е 51 лв. в сравнение с 55 лв. през 2019 г.

Пандемийната криза от 2020 г. се отразява и на ценовите равнища на услуги за крайни потребители при използването им на територията на

⁹ Изчисление по данни от НСИ: "Дейност и състояние на местата за настаняване в условията на епидимична обстановка през юли 2020 година.// www.nsi.bg"

концесионните плажове. Наблюдава се драстично намаление на ценовите равнища за използването на чадър (10 – 20 лв.) и шезлонг (5 – 10 лв.) през 2018 – 2019 към цени за съответните локации в диапазона от 1 – 5 лв. за 2020 г.

Ценовите аспекти на Варна като туристическа дестинация биха могли да се обобщят, както следва:

➤ Разумна общинска политика по отношение на ценообразуващи елементи. На фона на динамична национална правно-регулативна рамка през последните 10 години, органите на местното самоуправление в община Варна се стараят да поддържат стабилна платформа за конкурентноспособно ценообразуване от страна на туристическите фирми чрез определяне и поддържане на разумни равнища на туристическия данък и на останалите, зависещи от общината, плащания на туристическия бизнес;

➤ Продължава високото предлагане на стандартни туристически продукти. Въпреки появата на нови съвременни форми на туризма (религиозен и поклоннически, енергиен, винен, културен, спортен, здравен, екологичен, историко-археологически) в продуктовата палитра на дестинация Варна продължават да доминират стандартните туристически продукти за масово потребление (морски ваканционен туризъм), които се реализират на наситени с подобно предлагане емитивни пазари. В такава пазарна ситуация конкурентоспособността на дестинация Варна спрямо преките вътрешни и външни конкуренти продължава да се развива предимно на ценова основа. В тази ситуация през 2015 – 2019 г. продължи и отлива на българския туристически поток в посока дестинациите Гърция, Турция, Кипър;

➤ Позиционирането като евтина туристическа дестинация на община Варна продължава и до днес. Със своята търговско-ценова политика редица представители на варненската туристическа индустрия позиционират дестинацията към сегменти от потребители с ниски

платежни възможности. Процесът на увеличаване на all inclusive формите утвърждават дестинация Варна към “евтини” туроператорски марки на големите европейски концерни;

➤ Продължават да нарастват характерните за предходния период оперативни ограничения на различни доставчици на туристически услуги. Наличният в България комфорт на ценообразуване в туризма при евтини фактори на производство на практика през 2020 г. почти изчезва. Разходите на единица туристическа услуга се увеличават непрекъснато. Covid – 19 кризата ускори въвеждането на нов вид допълнителни разходи за осигуряване на безопасна среда предимно в заведенията за настаняване и хранене. Регистрират се увеличения на разходите за консумативи, храна и напитки. В края на краткия летен сезон 2020 г. голяма част от курортния хотелиерски бизнес се принуди да освободи почти целия си персонал поради невъзможност за оперативно покриване на разходите, свързани с трудови възнаграждения. От друга страна производителността на работната сила в туризма остава относително ниска, поради увеличаващия се недостиг и влошаващото се качество на човешките ресурси. Туристическият бизнес на община Варна все повече разчита на внос на работна ръка от чужбина;

➤ Необходимост от допълнително развиване на управленски умения за стратегическо и тактическо ценообразуване предимно в сферата на хотелиерството. В тази връзка все повече належащи стават използването на новите софтуерни решения като Channel Manager (максимизиране на приходите на хотела), Price Optimizer System (гъвкави решения за оптимизиране на стратегии за продажби), IDeaS (система за управление на приходите).

2.1.7.3 Дистрибуция и комуникация на туристическите продукти на дестинацията

Дистрибуцията и комуникацията на община Варна като туристическа дестинация следва да бъде подчинена на осигуряването и поддържането на

максимална достъпност за целевите потребители до предлаганите туристически продукти. Днешните потребители използват активно всички възможни канали за резервиране на посещенията си в дестинацията. Едни са лоялни клиенти на туроператорите, други се „свързват“ директно с първичните производители на туристическите продукти чрез използването на интернет и социалните медии.

Независимо, че за община Варна не е присъща ролята на пряк дистрибутор на туристическия продукт на дестинацията, общинската администрация чрез своите партньорски взаимоотношения и контакти, както и чрез действията си за разпространение на информация за туристическия продукт, участва в неговата дистрибуция и комуникация.

Системата за дистрибуция и комуникация на туристическите продукти на община Варна по основни дистрибуционни и комуникационни канали се отличава със следните характеристики:

- *Туроператори и турагенти.*

Ролята на чуждестранните туроператори и турагенти е решаваща за дистрибуцията на Варна на основните европейски емитивни пазари. В тази посока местните туристически фирми си партнират успешно с големите, средните и малките европейски туроператори – генералисти в посока на поддържане и разширяване на завоюваните позиции, както и адекватно представяне на варненските туристически продукти, заложен в техните летни и зимни програми. Липсва обаче подчертана ориентация на Варна към нови за дестинацията европейски и световни туроператори, които са специалисти спрямо целеви за дестинацията пазарни сегменти.

Общината реализира и съвместни маркетингови кампании за промотиране на специализирани видове туризъм, като Националната конференция по медицински и здравен туризъм, където участва в темата „Фактори за развитие на медицински и здравен туризъм“.

Общината участва също за поредна година съвместно с хотел Интернационал в MICE South Europe 2019, международен B2B форум.

Освен пряката полза от участието и представянето на възможностите на Варна за МІСЕ туризъм, градът ни получи покана за домакинство на престижния форум през 2021 г.

Препоръчително е Общината да продължи да разширява тази си дейност с планиране, промотиране и реализиране на съвместни стратегически и тактически маркетингови кампании от рода на “Туристическа Варна за Вас”, “През лятото във Варна”, „Историко-археологическото наследство на Варна”, „Културна Варна”, „55 + в Морската столица на България” и др.

- *Специални канали за разпределение.*

Дестинация Варна следва значително да подобри качеството на информационното обслужване на своите целеви действителни и потенциални клиенти чрез използване на възможностите на специалните канали за разпределение. Община Варна има много по-големи възможности за установяване на контакти и стартиране на съвместни маркетингови инициативи с глобални медийни, финансово-кредитни и търговски организации с цел лансиране на дестинацията спрямо конкретни пазарни сегменти от рода на инсентив туризъм, конгресно-конферентен туризъм, панаирен туризъм и др.

- *Печатни информационни материали;*

Община Варна използва печатните материали основно в ролята им на рекламни средства. В сравнение с други конкурентни дестинации, печатните материали на общината се отличават с достатъчно количество и разнообразие. Изработени са и са разпространени флаери с информация за пешеходните екскурзоводски обиколки и достъпа до безплатния безжичен интернет в града, както и са поставени карти на града по автобусните спирки в помощ на туристите. Реализирано е участие на общината в пътен атлас на България, изработено е лого по случай 100 години от обявяването на Варна за курортен град. Изработени са качествени пътеводители, но е

необходимо разработването на нова имиджова брошура на шест езика, на тематични дигитални, съвременни рекламни сувенири и др.

Посетителите на ТИЦ Варна могат да получат подробна информация за културните забележителности и мероприятия в града чрез туристически карти, пътеводители на различни езици и множество рекламни дигитални на английски език. От 2018 центърът предлага пътеводители и дигитални и на полски език, което е голямо предимство, имайки предвид нарастващия брой полски туристи през последните години. Освен това в хотелите на града и курортните комплекси са доставени туристически карти за безплатно разпространение сред туристите- инициатива, приветствана от хотелиерския бранш и оценена от гостите на града, което е и ефективен способ за запознаване на потенциалните посетители с културно-историческите забележителности и атракции на Варна. Изработени са и нови тематични дигитални, мини пътеводители, двуезични пътеводители, рекламни сувенири и други.

От 2014 до 2017 г. община Варна ежегодно участва и с презентации в каталозите на големите немските туроператори, партньори на дестинацията.

Отчитайки ефективността на тези средства в контекста на дистрибуцията и комуникацията на дестинацията, можем да констатираме, че община Варна разполага с качествен пътеводител за дестинацията. Препоръчително е и изработването на пътеводители и за основните туристически продукти на дестинацията, в които да са посочени конкретни възможности за потребление на туристически продукти (сезони, места и условия на резервации и др.)

- *Туристически информационни центрове;*

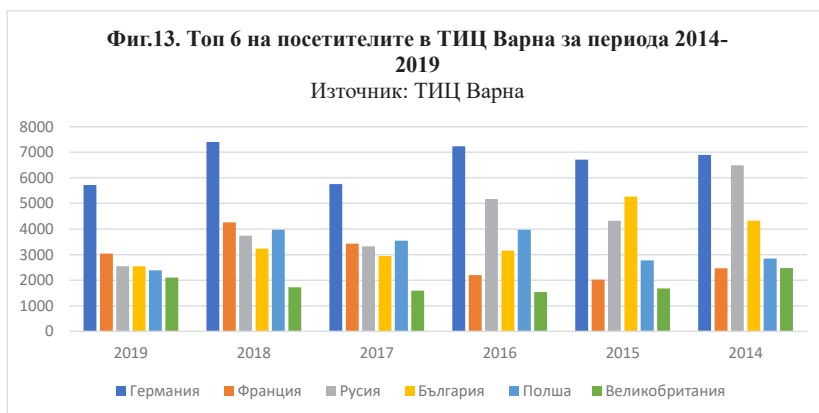
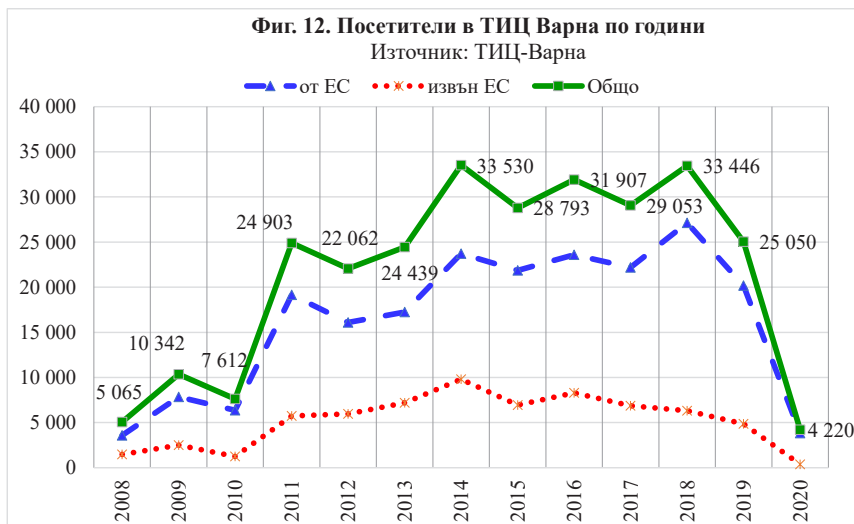
Положителен факт е, че община Варна изгради със собствени сили и средства туристически информационен център, който се намира на подходящо място в централната част на града. Същото се отнася и за

разкриването на сезонни туристически информационни центрове на Летище Варна и в курортните комплекси.

През месец април 2018 г. Туристическият информационен център на Община Варна стана първият сертифициран от Министерството на туризма в България съгласно *„Наредбата за единните стандарти и за организацията на дейността на Туристическите информационни центрове (ТИЦ) и националната мрежа на Туристическите информационни центрове“* и е вписан под №1 в Националния туристически регистър.

Варненският ТИЦ получи и стилизираната символика, включваща сертификат със срок от пет години и табела със стилизирано „i“, което представлява международно признат символ за информация. Знакът е показател за качеството на услугите за посетители, предоставяни в центъра, като само той има право да използва в наименованието си абривиатурата „ТИЦ“. Значимо постижение на ТИЦ- Варна е , че в две поредни години 2018 г. и 2019 г. получава сертификат за отличие от една от най-големите утвърдени международни туристически платформи за споделяне на мнения **TripAdvisor**.

Ежегодно ТИЦ-Варна обслужва десетки хиляди чуждестранни туристи с най-високи постижения през 2014г. (33350 посетители) и през 2018г. (33446 посетители). ТИЦ-Варна посреща и обслужва посетители от над 80 националности, както и много български туристи. (виж фиг. 12 и фиг. 13)

Данните ни дават основание да твърдим, че ТИЦ Варна предлага достатъчно широк диапазон от услуги, за да бъде посещаван и от българи, които много по лесно биха се сдобили с информация за дестинация Варна от други източници за разлика от чуждестранните посетители.

Туристическият информационен център предоставя богат набор от информация, отнасяща се до всички аспекти на туристическото обслужване. Поддържа база данни по месеци и години за туристите, като

работи тясно с различни представители на туристическия бранш - напр. със Съюза на екскурзоводите в България относно провеждането на безплатни пешеходни обиколки на града с екскурзовод. Чуждестранният опит в тази област показва, че този продукт е изключително търсен и подобрява удовлетвореността на туристите, посетили даден град. Паралелно с основната дейност по обслужване на посетителите в центъра, служителите поддържат и туристическата платформа **VISIT.Varna.bg**. Чрез изработената система за обратна връзка ежедневно, както в активния летен, така и през зимния сезон, на служебната електронна поща постъпват множество запитвания от туристи, желаещи да получат допълнителна информация или напътствия, касаещи тяхната почивка във Варна. Изпращат пощенски пликове с карти и пътеводители, на туристи които са заявили желание на посетят Варна. В момента платформата предоставя информация общо на 6 езика (български, английски, немски, руски, румънски и френски).

- *Директен маркетинг.*

Директният маркетинг постепенно увеличава присъствието си в дистрибуционната и комуникационна система на Варна. Развитието на новите информационни технологии го превръщат в основен инструмент на туристическата индустрия.

Общината осъществява директен маркетинг и чрез участието си в международни туристически борси и изложения. От 2013 г. Община Варна взема традиционно участие в международните туристически изложения във Виена, Щутгарт, Истанбул, Тел Авив, Прага, Букурещ, Берлин, Москва, Киев, Минск, Екатеринбург, Баку, Дубай, Франкфурт, Париж, Варшава и Лондон и за първи път се представя и на изложенията в Мадрид и Кишинев.

- *Онлайн дистрибуция и комуникация на дестинация Варна*

В бъдеще следва да се развият максимално дистрибуционните и комуникационни възможности, които предоставят онлайн и интернет

технологиите, включително и чрез туристическия сайт **VISIT.Varna.bg**, както и чрез включването на туристическите информационни центрове на България в Национална мрежа от туристически информационни центрове. По отношение на дестинация Варна Общината вече разполага и предоставя на своите посетители чрез сайта на ТИЦ Варна дигитална база данни за дестинацията. Дигиталната база данни включва информационни източници, средства за настаняване (има изготвен каталог), транспорт, събития (културен календар на 5 езика), курорти, забележителности, възможности за наемане на съоръжения, турове, екскурзоводи, ще спомогне допълнително в тази посока.

В комуникационно-дистрибуционно отношение Община Варна следва да инициира създаването на мобилни приложения и апликации, активно използвани не само от по-младите, но и от туристите във всички възрасти, особено за информация за забележителности и тяхната достъпност.

- *Присъствие на дестинация Варна в социалните мрежи*

Социалните медии все повече се използват от българските хотелиери като важен източник на информация и реклама и дистрибуция на продукта. Сравнително ниската им цена ги превръща в полезен инструмент за оптимизиране на заетостта на хотелите. Използват се от туристическите организации и като едно от най-добрите средства за реклама. Повечето хотели в България присъстват в поне една социална мрежа, с което преследват по-висока популярност. Опитват се да използват съдържанието, написано от потребителите като маркетингов инструмент, с който да привличат нови гости. Най-често използваните социални медии от българските хотелиери са Facebook, Twitter и Instagram.

Туристическият информационен център (като основен представител на дистрибуцията и комуникацията на туристическия продукт на Община Варна) поддържа собствени канали във:

- **Facebook** – @visit.varna.bg, където ежедневно се публикуват предстоящи културни и спортни събития с връзка към туристическия сайт

VISIT Varna. За последната 2020 година са публикувани над 220 поста, съдържащи информация за предстоящи събития, видеа и снимки на Варна и забележителностите на града и като пряк резултат се отчита ръст от 50,4% на броя посетители, харесали страницата, както и увеличение от 41,3% на потребители, последвали VISIT Varna. Към този момент харесванията са 3760, а последователите - 4090. През юни 2020г. на фейсбук страницата на **VISIT Varna** са излъчени 22 пешеходни обиколки на Варна на 12 различни езика, които достигнаха аудитория от над 65 000 зрители. През месеците септември и октомври 2020г. на Фейсбук страницата на VISIT Varna бяха излъчени 6 рекламни тематични клипа за основните видове туризъм в дестинацията.

- **YouTube** – най-голямата международна платформа за видеосподеляне, където се публикуват рекламни клипове за туристически забележителности и предстоящи събития. През 2020 г. са публикувани 8 рекламни клипа на Варна и е достигната аудитория от 10 000 души, като 196 души са абонирани да получават известия при публикуване.

- **Instagram** - <https://www.instagram.com/visitvarnabg/> - онлайн мобилната социална мрежа служи за споделяне на снимки и кратки видеа. През профилът на VISIT Varna в Instagram @visitvarnabg са публикувани 186 поста. От началото на 2021 годината последователите са нараснали до 529, което е ръст от 65.3%.

- **Twitter** - @VisitVarnaBg - социална мрежа, която позволява на потребителите да изпращат и четат статус съобщения.

- **Google My Business** профил – платформа с информация за локацията на ТИЦ – Варна и актуално работно време и предоставящ възможност на гостите да оценят обслужването в Туристическия информационен център.

- **TripAdvisor** - ТИЦ Варна има и регистрация в най-популярната туристическа социална медия, където туристите сами оценяват услугите му, дават съвети и популяризират дейността му. Качеството на

обслужването в ТИЦ-Варна в “TripAdvisor” е оценено с 4,5 от общо 5 максимални точки за оценка.

Присъствието на места за настаняване на територията на Община Варна в големите туристически портали е от голямо значение за онлайн дистрибуция на дестинацията сред индивидуалните туристи. Към януари 2021 г. данните показват брой регистрирани обекти с активни оферти в основните резервационни платформи както следва:

- Booking.com – Варна - 1369 места за настаняване /за сравнение: София – 1753, Бургас – 848, Пловдив – 792/.
- Airbnb.com – Варна - 315 места за настаняване.
- Traviago.bg – Варна - 125 места за настаняване.

2. 2. Възможности и заплахи на макросредата на Община Варна като туристическа дестинация

2.2.1. Политически условия

Съществено влияние върху развитието на туризма в световен мащаб има политиката на различните международни организации (ООН, ЮНЕСКО, СOT, ЕС и др.) и държавите за постигане на 17-те Глобални цели за устойчиво развитие на ООН, приети от Общата Асамблея на ООН на 25 септември 2015 г. с участието на 193 страни в рамките на дневен ред под наслов „*Да трансформираме нашия свят (Transforming our world)*“

Туризмът изисква преди всичко мир. Страната ни значително подобрява рейтинга си според Световният индекс на мира на Института за икономика и мир в Университета в Сидни, Австралия. Сред наблюдаваните 163 държави в света България се изкачва от 46-то място през 2008 г. до 29-то място през 2016 г. и заема 28 място през 2020г. с 1,628 пункта при най-ниска положителна стойност 1-ца. В детайли добрата класация на България е аргументирана от създадени политически отношения с настоящи и бъдещи положителни и отрицателни резултати по стълбовете на „позитивния мир“¹⁰ както следва:

---

¹⁰ Institute for Economics & Peace. Global Peace Index 2020: Measuring Peace in a Complex World, Sydney,

Първо, *функциониращи правителства*, поддържащи политическа стабилност и върховенството на закона и осигуряващи публични и граждански услуги с приемливо качество.

Второ, *преобладаващо здрава бизнес среда* – сравнително добри икономическите условия, наличие на подкрепа от страна на официалните институции на функционирането на частния сектор и на конкурентоспособността на бизнеса и икономическата производителност.

Трето, *зачитане на правата на другите* – наличие на официални закони, които гарантират основните човешки права и свободи и неформалните социални и културни норми, свързани с поведението на граждани.

Четвърто, *добри връзки със съседите* – постигнати и поддържани мирни и положителни отношения с другите държави, стабилна интеграция в рамките на ЕС и ниско ниво на вътрешни конфликти.

Пето, *свобода на информацията* – наличие на множество медии, формиращи знание за отделните хора, бизнеса и гражданското общество за информирано вземане на правилни решения и постигане на по-добри резултати и повече рационални отговори по време на криза.

Шесто, *високи нива на човешки капитал* – добра база от квалифициран човешки капитал, висока степен на образование на гражданите и насърчаване на развитието на знания с цел подобряване на икономическата производителност. Грижа за младите хора и поддържане на приемлив социален капитал .

Седмо, *справедливо разпределение на ресурсите* – осигурен е справедлив достъп до ресурси като образование, здравеопазване и в пониска степен, собствен капитал в разпределението на доходите.

През 2020г. България бе засегната силно от пандемията COVID 19, която причини съществени промени във функционирането на обществото и на бизнеса. Най –силно пострада туристическата индустрия в страната с

нейните основни сектори като туроператорска дейност, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство. Като цяло за страната ни са валидни въздействия и мерки по стълбовете на позитивния мир, като в показано в таблица 15.

Таблица 15

Въздействия на COVID 19 по стълбове на „позитивния мир“ и мерки на противодействие

Стълб на позитивен мир	Действия
Добре функциониращо правителство	Затваряне на граници, постепенна забрана на гражданските полети, изисквания на тестове за изходящи и входящи пътувания.
Добре функциониращо правителство	Създаване на пакети от помощи и стимули за поддържане на здрава бизнес среда и поддържане на високи нива на човешкия капитал (субсидиране на заетост, разсрочване на кредити, отпускане на безлихвени кредити и др.)
Добре функциониращо правителство	Затваряне на второстепенни обществени и стопански дейности, за да се изравни кривата на заразените
Добре функциониращо правителство	Пренасочване на индустрията към производство на основно медицинско оборудване
Добре функциониращо правителство и Високи нива на човешкия капитал	Правителствата затворят училищата.
Здрава бизнес среда	Бизнесът е подложен на натиск, тъй като все повече хора остават карантинирани.
Здрава бизнес среда	Работодателите позволяват на служителите да работят от вкъщи, когато е възможно, но много от работниците биват съкращавани. Безработицата надхвърля 10% в някои страни.
Зачитане на правата на други	Хората приемат правата на другите в населените места чрез социално дистанциране и избягване събирания.
Добри отношения със съседите	Прожектират се по света снимки и видеа на балконските общности, появили се в Италия по време на принудително затваряне вкъщи. Общностите приемат нови начини да останат свързани чрез онлайн платформи и социални медии.
Свободен поток от информация	Масирано разпространение на публични съобщения за болестта и вземаните превантивни мерки.
Високите нива на човешки капитал	COVID-19 се разпространява сред населението и увеличава стреса върху

	здравната система
Ниски нива на корупция	Ниските нива на корупция осигуряват доверие между гражданите и държавата, необходимо за предотвратяване на ескалацията на социалния стрес.
Ниски нива на корупция	Централните и местни власти подават регулярно информация към гражданите, за да бъдат отговорни и прозрачни в действията си.
Справедливо разпределение на ресурсите	Частната здравна система подготвя отделения за интензивно лечение за граждани, а правителството повишава разходите за социални грижи и услуги.

Източник: Institute for Economics & Peace

С изключение на последната пандемична 2020г. през второто десетилетие на 21-ви век международната политическа среда бе благоприятна за развитието на туризма в България. В контекста на военно-политическата криза в Сирия и Ирак, засягаща и Турция, и на фона на политическите и терористични кризи в Египет и Тунис, България се възприема като мирна, сигурна и безопасна туристическа дестинация.

В предстоящите години международните отношения на България ще бъдат под въздействието на съществуващото политико-икономическо напрежение между САЩ от една страна и Русия и Китай от друга страна и политиката на ЕС в сферата на това силово напрежение. В представения геополитически контекст са възможни по-скоро хладни отколкото топли политически отношения на страната ни спрямо Русия, което няма да е благоприятно за развитието и на туристическите отношения между двете държави. На Балканската политическа сцена негативно върху туризма на България ще влияят културно-историческите спорове с Република Северна Македония

Източник на потенциална заплаха за туризма на България остават породените от военните действия и бедност в Близкия Изток бежанските потоци, съсредоточени в Турция и насочени към обетованата земя на Западна Европа.

Политическата нестабилност и кризи при конкурентите от Югоизтока през 2015-2016г. пренасочиха западноевропейските туристи към България, но тази ситуация бе конюнктурно явление и не е стратегическо конкурентно предимство на българския туризъм.

Членството на България в Световната организация по туризъм (COT/UNWTO) и активното участие на страната ни в дейността на авторитетната световна туристическа институция е източник на положително въздействие върху развитието на туризма в страната. По инициатива на Министерството на туризма и под егидата на COT през 2016 г. в България се проведе първи Международен конгрес на световните цивилизации и древни маршрути. В края на 2018 г. България бе домакин и на второто издание на Международния конгрес на световните цивилизации и древните маршрути към Световната организация по туризъм.

Благоприятен политически фактор е членството на България в ЕС като източник на сигурност, европейски стандарти и правила за демокрация, политически взаимоотношения, разделение на властите и функциониране на публичните институции. Председателството на ЕС от България през първото полугодие на 2018 г. се отразява изключително положително в дългосрочен план върху туристическия имидж на страната ни. Туристическата политика на България е обвързана с туристическата политика на ЕС, която цели да позиционира Европа като водеща туристическа дестинация на световния туристически пазар. Задачата е туристическата индустрия да бъде двигател на икономически растеж, трудова заетост и доходи за населението на страните от ЕС.

Преди пандемията COVID 19 Българското правителство чрез Министерството на туризма участва активно в реализирането на политиката на ЕС за установяване и разширяване на туристическите взаимоотношения с Китай. На тази основа МТ активно работи за комуникационно позициониране на дестинация България на китайския пазар, за по-голяма разпознаваемост на българския туристически продукт

и за представянето на България като целогодишна туристическа дестинация. Установиха се контакти с крупни китайски инвеститори за изграждане и опериране на качествени и луксозни туристически обекти в страната ни, които е възможно да се рестартират след отшумяване на пандемията.

На национално се търси консенсус между заинтересованите страни по важни, стратегически за туризма на страната въпроси като: облика и градоустройството на националните курорти, концесионирането и експлоатацията на туристическите ресурси (плажове, ски писти, минерални извори, недвижими културни ценности); използването на защитените територии за туризъм; образованието и професионалната подготовка на туристически кадри; вноса на чуждестранни работници за туризма; ролята и функциите на неправителствените туристически организации.

Като хоризонтален сектор туризмът взаимодейства с множество други сектори на българската икономика и попада в обхвата на разнообразие от правни норми за регулиране на обществените отношения, в т.ч. политически, икономически, социални и други. От тази гледна точка благоприятна за развитието на сектора е синхронизацията на българското законодателство с това на ЕС, в рамките на която са приети специализирани и общи закони с положително влияние върху туристическото развитие (напр. Закон за данъка върху добавената стойност, Закон за защита на потребителите, Закон за опазване на околната среда, Закон за културното наследство и други).

Прилаганата данъчна политика, и конкретно плоският данък с данъчна ставка от 10%, въздейства благоприятно върху развитието на българския туризъм. Политиката за прилагането на ДДС в туризма също е устойчива през последните години и е в подкрепа на туристическия бизнес. В помощ на туристическата индустрия в условията на COVID 19

ДДС бе намален на 9% за целия туристически бизнес, включително ресторантьорството и туроператорската дейност.

България разполага с изграден апарат от държавни институции според стандартите на ЕС с отношение към развитието в туризма. Публичните власти се стремят да прилагат икономическа политика за подкрепа и стимулиране на развитието на МСП, отчитайки водещата им роля за развитие на националното стопанство.

От друга страна множеството регистрационни, лицензионни и разрешителни режими с приложение спрямо многообразните дейности в туризма и действията на плеядата контролни органи по прилагането им затрудняват туристическия бизнес.

За България е характерна динамична нормативна база, регламентираща държавната политика в областта на туризма и органите и организациите за нейната реализация. През последните 25 години са приети последователно три закона за туризма (1998, 2002 и 2013) като и трите са подлагани на многократни поправки. Направените през последните две години (2019-2020г. поправки в Закона за туризма целят:

1. Осигуряване на допълнителни условия за устойчиво развитие на туризма и успешно провеждане на държавната политика в туризма, включително с участието на представителите на бранша;
2. Оптимизиране на процедурите по предоставяне на административни услуги;
3. Гарантиране качеството на туристическите дейности и услуги и осигуряване на по-добра защита на правата и интересите на потребителите чрез засилен последващ контрол.

Направените промени (ЗТ) регламентират по нов начин състава и функциите на Консултативния съвет по туризъм на общинско равнище, както и съдържанието на Програмата за развитие на туризма в общината.

Обобщената оценка за влиянието на политическите условия на международно, национално и местно равнище, както и на съществуващите

съответни документи е, че те *благоприятстват* разработването и реализирането на програми и проекти за устойчив, конкурентоспособен и отговорен туризъм на територията на община Варна

2.2.2. Правни условия – нормативни актове и стратегически документи

Правно-нормативните условия като закони, наредби, международни конвенции, споразумения и др. имат съществено въздействие върху обществените отношения и бизнеса. Влиянието им се конкретизира по отношение на: възможностите за достъп до национални и международни пазари; условията за обслужване на целевите потребители; ценообразуването и съдържанието на продуктите и услугите; правата и ограниченията за потреблението им; забранените дейности и насочващите мерки; санкциите при нарушения и неспазване на разпоредбите и др.

Направленията за развитие на туризма в община Варна са заложили в основни стратегически планови документи на международно, национално и местно равнище, по-важните от които са: действащи международни стратегически документи; политика, директиви и решения на Европейския съюз; нормативната уредба на Република България; с приоритетите и целите на национални стратегически документи като Националната стратегия за регионално развитие (2012-2022г.), Актуализираната Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030г, Интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточен регион за планиране за периода 2021-2027 г./проект;/ Областна стратегия за развитие на област Варна (2021-) / в процес на разработване /; Общински план за развитие на община Варна (2021-) / в процес на разработване/; Общ устройствен план на община Варна (специфични правила и нормативи към него); Интегриран план за градско възстановяване и развитие на гр. Варна; Наредба за определяне размера на местните данъци на територията на община Варна; Бюджет на община

Варна за 2021 г.; Общински програми „Спорт” и „Социален туризъм” и съответните наредби за финансово подпомагане на проявите по тях и др.

В интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточен регион за планиране за периода 2021-2027 като част от Приоритет 1: Повишаване на динамичността на региона в глобален мащаб е заложено „...развитие на икономика, свързана с морето, аграрно производство и туризъм с повишена добавена стойност“. В същият документ се дават и препоръки за развитие на туристическия потенциал на юг от Варна – курортните зони „Варна-юг“ и „Черноморец“.

Във връзка с извънредната ситуация с обявяването на пандемична обстановка през 2020 г. се налага и съобразяване с всички наредби на Министерството на здравеопазването, препоръките на Световната здравна организация, на Европейската комисия, както и прилагането на всички правила и протоколи за безопасно пътуване и настаняване Safe Travel на Световна организация по туризъм към ООН.

Обобщената оценка за влиянието на политическите условия на международно, национално и местно равнище, както и на съществуващите съответни документи е, че те *изцяло благоприятстват, подкрепят и насърчават* разработването и реализирането на програми и проекти за устойчив, конкурентоспособен, отговорен и безопасен туризъм на територията на община Варна.

2.2. 3. Икономически условия

Икономическото развитие на община Варна кореспондира с общите характеристики на икономическото развитие на страната като цяло и със социално-икономическите проблеми на Европейския съюз. През последните години ЕС загуби своята стабилност и устойчив икономически растеж. Финансово-икономическата криза в ЕС се задълбочава на фона на извънредните разходи за преодоляване на Covid – 19 кризата; относителното намаляване на личните доходи на населението на съюза; задълбочаващите се дългове на отделни държави членки (Гърция, Италия,

Испания, Португалия); продължаващият проблем с бежанците относно тяхното социално, културно и икономическо интегриране, както и фактическото излизане на Великобритания от ЕС, водещо след себе си до други национални сепаратистични стремежи.

В структурата на икономиката на община Варна продължават да преобладават микрофирмите, като през 2017 г. техният дял е 92,95% или 26303 на брой (табл. 16.¹¹ През периода 2014 – 2017 г. намалява делът на големите предприятия, докато дяловете на средно и относително големите по размер предприятия почти не се променя.

Таблица 16

Дял на предприятията в област Варна по размерни групи (в %)

ПОКАЗАТЕЛИ	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Предприятия с до 9 заети лица	92,9	92,9	92,8	92,7	93,2	92,9
Предприятия с 10-49 заети лица	6	5,8	5,8	5,9	5,6	5,8
Предприятия с 50-249 заети лица	1	1,2	1	1	1,1	1,1
Предприятия с повече от 250 заети лица	0,1	0,1	0,4	0,4	0,1	0,2

Източник: таблицата е разработена по данни от Актуализиран документ за изпълнение на общински план за развитие на община Варна 2014 – 2020

На територията на община Варна продължават успешно да функционират клъстерите на морската индустрия, туризма, информационно – комуникационните технологии и Черноморски енергиен клъстер, които повишават икономическото развитие и конкурентоспособността на района. На територията на общината развиват дейност предприятия от подотраслите: металургия и машиностроене, хранителна и шивашка промишленост, строителство и производство на строителни материали, мебелна промишленост и електроника.

По отраслови сектори най-голямо е увеличението на броя на предприятията в сферата на „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти“, както и на „далекосъобщения“ (общо 67 предприятия). Успешно се развиват изнесени форми на чуждестранен

¹¹ Икономическите условия на територията на района са частично систематизирани и обобщени според Актуализиран документ за изпълнение на общински план за развитие на община Варна 2014 – 2020, с. 18 - 28

бизнес (кол центрове) за обслужване на клиенти, както и фирмените регионални представителства. Завършено развитие се наблюдава и в концентрирането на новоизградени търговски площи – супермаркети, хипермаркети и други видове търговски центрове и магазинна мрежа. Най-голямо намаление на броя предприятия спрямо 2016 г. се наблюдава в секторите „Операции с недвижими имоти“ (380 по-малко), „Преработваща промишленост“ (с 38 по-малко) и „Професионални дейности и научни изследвания“ (с 37 по-малко).

През 2017 г. нетните приходи от продажби на нефинансови предприятия в област Варна надхвърлят 16 млрд. лева, като това е и най-високо отчетено ниво от 2012 г. насам.

Секторът услуги (в частност туризма) формира повече от 50% от нетните приходи от продажби на област Варна и осигурява и най-голяма заетост – над 70% от всички заети лица. Секторът „Туризм“ продължава да бъде структуроопределящ отрасъл за община Варна и област Варна най-вече със своите курорти „Златни пясъци“, „Св. Св. Константин и Елена“, „Слънчев ден“ и „Ривиера“.

От 2012 г. непрекъснато нараства размера на преките чуждестранни инвестиции в нефинансови предприятия, като към 2017 той надхвърля 1 млрд. лева. Общите инвестиции в община Варна надхвърлят 1/3 от тези на Североизточния район. Съществува потенциал за привличане на чуждестранни инвестиции чрез публично-частни партньорства при изграждане на инфраструктурни обекти.

Недобрите прогнози за стабилен икономически растеж в Света по време и след приключване на Covid – 19 кризата със сигурност ще имат своето отражение върху растежа на туристическия бизнес в община Варна през следващите няколко години. Финансовата система на страната се оценява като относително стабилна с банков сектор, устойчив на потенциални социално-икономически шокове. Независимо от намаляване на благосъстоянието на населението вследствие на Covid – 19 кризата,

което формира основния дял на входящото международно туристическо търсене към община Варна, се очаква в средносрочен период дестинацията успешно да възстанови бизнес позициите си в туризма.

Община Варна е финансово стабилна, притежава добра способност за генериране на собствени приходи и е относително слабо зависима от централния бюджет. Значимо финансово перо в бюджета на общината с висок потенциал за бъдещо развитие са приходите от такси от въведената през 2018 г. „синя зона“, на която предстоят следващи етапи за разширение. Община Варна има все още значителен икономически потенциал за развитие на туристическия бизнес и за привличане на чуждестранни инвестиции в туризма.

2.2. 4. Технологични условия

В региона на град Варна е постигната приблизително 100 % цифровизация, което дава възможност за използване на върховите технологии и за нуждите на туризма. Много добре е развита мрежата и на мобилните оператори - GSM покритието в цялата Варненска област е 99.99 %. И трите мобилни оператора предлагат 3G и 4G връзка, а са проведени тестове и за 5G при положение, че се разреши използването му за съответния регион.

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет за област Варна е нараснал с 31% – от 56,5% през 2015 г. до 74,0% през 2019 г. (при средно за страната 75.1%) Увеличен е 3 пъти дела на използващите мобилна широколентова връзка (чрез мобилна телефонна мрежа - 3G или 4G, чрез използване на SIM карта или флашка за мобилен интернет, мобилен телефон или смартфон, използван като точка за достъп), която през 2015 е бил 22.9%, а през 2019 е 64.0%, докато използващите фиксирана широколентова връзка, вкл. безжична (DSL, ADSL, VDSL, LAN кабел, оптичен кабел, сателит, обществен WiFi) се запазва.

Фиг. 14.

Източник: НСИ

Според статистиката, обаче, туризмът се явява на последно място по осигурен достъп до интернет, спрямо всички останали отрасли – 85.4%, което и показва недостатъчното използване на новите технологии в бранша.

Таблица 17

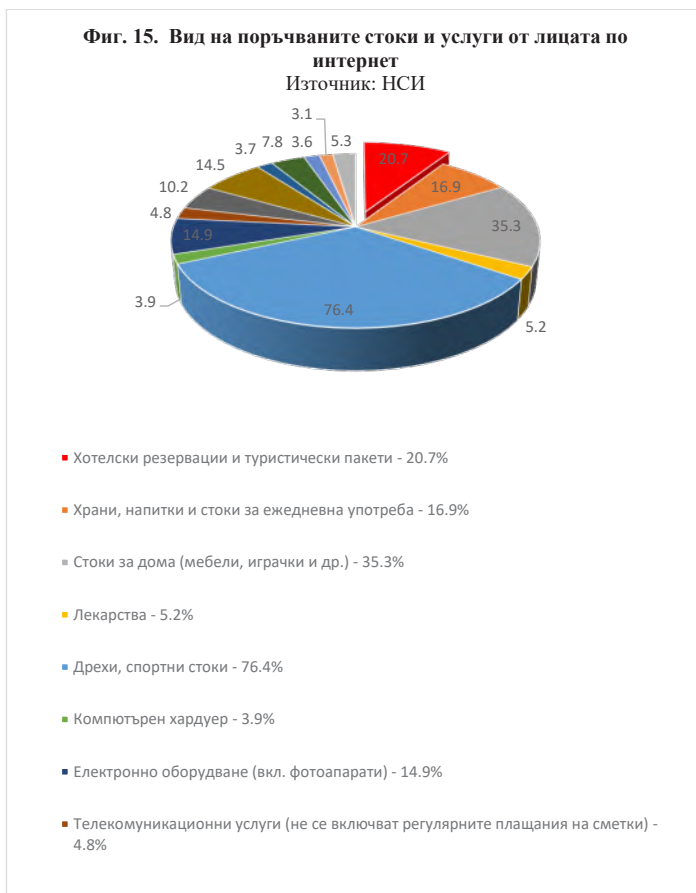
Относителен дял на предприятията с достъп до интернет по големината на предприятията и икономически дейности през 2019 година

	Интернет	Фиксирана връзка	(Проценти)
			От тях със скорост $\geq 30\text{Mbps}$
По икономически дейности			
Преработваща промишленост	94.1	81.7	59.5
Електрическа и топлинна енергия, горива; води и управление на отпадъци	98.9	84.7	69.0
Строителство	95.2	78.1	66.6
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	93.8	80.7	59.7
Транспорт, складиране и пощи	95.6	78.2	58.8
Хотелиерство и ресторантьорство	85.4	70.1	67.0
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	100.0	96.0	93.8
Операции с недвижими имоти	97.5	87.1	75.6
Професионални дейности и научни изследвания	99.7	94.0	79.6
Административни и спомагателни дейности	87.3	73.7	71.1

Източник: НСИ

От проведеното през 2019 от НСИ проучване какво се поръчва и купува през интернет, делът на хотелските резервации и туристически

пакети е 20.7%. Това не е малък процент и затова трябва да се работи в посока дигитализация на туристически бизнес и по-активно използване на модерните технологии при предлагането на услугите и маркетинговите инструменти.

Достъпът до интернет на публични места е от изключително значение, за да се преодолеят териториалните различия по отношение на използването на съвременните технологии и комуникации на територията на община Варна и страната като цяло. По инициативата WiFi4EU, която насърчава свободния достъп до безжичен интернет за гражданите на

обществени места като паркове, площи, обществени сгради, библиотеки, здравни центрове и музеи в общини в цяла Европа има изградени няколко точки с осигурена безплатна безжична връзка с високоскоростен Wi-Fi в централната част на Варна - по продължение на цялата пешеходна зона от Катедралата до входа на Морската градина и от плувен комплекс "Приморски" до Летен театър.

Варна разполага и със сериозен кадрови потенциал по отношение на обучение на ИКТ високообразовани кадри чрез няколкото висши и средни учебни заведения – Технически университет – Варна, Висше военноморско училище „Н.Й.Вапцаров“, Икономически университет – Варна, Висше училище по мениджмънт, Професионалната гимназия по компютърно моделиране и компютърни системи, Професионалната техническа гимназия, Математическата гимназия, Частната професионална гимназия по инженеринг, технологии и компютърни науки и др.

В условията на COVID 19 кризата технологична възможност в полза на туризма в Община Варна е използването на лансираната от Европейската комисия интернет платформа **Re-open EU**. Платформата функционира на всички официални езици с основна информация, позволяваща безопасно възобновяване на свободното движение и туризъм в цяла Европа. За да помогне на хората уверено да планират своите пътувания и почивки, платформата предоставя информация в реално време за границите, наличните транспортни средства, ограниченията за пътуване, мерките за обществено здраве и безопасност, като например физическо дистанциране или носене на предпазни маски, както и друга практическа информация за пътуващите. Платформата е част от оповестения от Комисията на 13 май 2020 г. пакет от мерки в областта на туризма и транспорта, който има за цел да възстанови увереността у пътуващите и да спомогне за безопасното възобновяване на туризма в ЕС при спазване на необходимите здравни предпазни мерки. Новата платформа, която има и версия за ползване на мобилни устройства (уеб приложение), събира на

едно място актуална информация от Комисията и от държавите членки и ще служи като основна отправна точка за всеки, който пътува в ЕС. С помощта на интерактивна карта хората ще могат да намират информация, актуални данни и съвети за всяка държава — членка на ЕС. Достъпът до платформата ще се извършва чрез приложение или уебсайт. Тя ще бъде на разположение на 24-те официални езика на ЕС.

2.2. 5. Социално-културни условия

Демографският потенциал на община Варна е значителен. Определя се от благоприятните икономически и социални възможности, които тя предлага като център на развит туристически район и място за успешно реализиране на инвестиционни проекти и предприемачески инициативи. По данни на НСИ населението на община Варна в края на 2019 г. е 345 151 д., което е около 5% от населението на страната, 35.89% от населението на Североизточен район и близо 73.5% от населението на областта.

Към 31 декември 2019 г. населението на област Варна е 469 885 души, което представлява 6.8% от населението на България и нарежда областта на трето място по брой на жителите след областите София (столица) (1 329 000 души) и Пловдив (667 000 души). По данни на Териториално статистическо бюро- Североизток, населението на областта през 2019 г. намалява с 1367 души в сравнение с 2018 г., или с 0.3%

Гъстотата на населението в община Варна е изключително висока – 1447 души на кв.км. За сравнение, гъстотата на населението на територията на цялата област Варна е едва 124 души на кв.км. Пренаселеността създава проблеми, по-важните от които са свързани с инфраструктурата, транспортния трафик, екологията, обслужването по време на туристическия сезон и др.

Мъжете са 228 712 (48.7%), а жените – 241 173 (51.3%), или на 1000 мъже се падат 1054 жени. С нарастване на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на областта.

Застаряване на населението

Продължава процесът на остаряване на населението. В края на 2019 г. лицата на 65 и повече навършени години са 90 397, или 19.2% от населението на областта. В сравнение с 2018 г. дялът на населението в тази възрастова група нараства с 0.3 процентни пункта, а спрямо 2001 г. увеличението е с 4.8 процентни пункта.

Застаряването на населението води до повишаване на неговата средна възраст, която през 2019 г. достига 42.4 години. Процесът на застаряване се проявява както в селата, така и в градовете, като в градовете средната възраст на населението е 42.0 години, а в селата - 44.5 години.

Намаляване на населението в трудоспособна възраст

Населението в трудоспособна възраст в област Варна към 31.12.2019 г. е 289 723 души, или 61.6% от населението в областта, като мъжете са 150 777 души, а жените - 138 946 души. Въпреки увеличаваната се възрастова граница за пенсиониране, трудоспособното население е намаляло с 1606 души, или с 0.6% спрямо предходната година.

Към края на 2019 г. над трудоспособна възраст са 104 207 души, или 22.2%, а под трудоспособна възраст - 75 955 души, или 16.2% от населението на областта.

Неравномерно териториално разпределение на населението

Към 31.12.2019 г. в градовете на област Варна живеят 394 795 или 84.0%, а в селата - 75 090, или 16.0% от населението на областта.

Към края на 2019 г. населените места в област Варна са 159, от които 11 са градове и 148 - села. Към края на годината няма населени места без население. В 12, или в 7.5% от населените места на областта живеят от 1 до 49 души включително. В съответствие с административно-териториалното устройство, област Варна е разделена на 12 общини.

Най-малка по брой на населението е община Бяла, в която живеят 3292 души, или 0.7% от населението на областта, а най-голяма е община Варна - 345 151 души (73.5%). Справка за населението на град Варна по данни на НСИ е представена във таб. 18

Таблица 18

Справка за населението на гр. Варна, общ. Варна, обл.Варна (01.11.2020 г.)

Към дата	Население	Преброяване на населението
31.12.1934	73305	*
31.12.1946	80349	*
1.12.1956	123798	*
1.12.1965	184659	*
2.12.1975	252525	*
4.12.1985	302841	*
4.12.1992	308432	*
31.12.1993	307200	
31.12.1994	304449	
31.12.1995	301421	
31.12.1996	300413	
31.12.1997	298571	
31.12.1998	299801	
31.12.1999	296204	
31.12.2000	292713	
1.3.2001	312889	*
31.12.2001	313408	
31.12.2002	313400	
31.12.2003	312155	
31.12.2004	312026	
31.12.2005	311796	
31.12.2006	311465	
31.12.2007	313983	
31.12.2008	318313	
31.12.2009	320837	
31.12.2010	321692	
1.2.2011	334870	*
31.12.2011	334781	
31.12.2012	334744	
31.12.2012	335819	
31.12.2013	335949	
31.12.2014	334446	
31.12.2015	335177	
31.12.2016	335854	
31.12.2017	336505	
31.12.2018	336216	
31.12.1934	Мин. 73305	
31.12.2000	Средно 292863	
31.12.2018	Макс. 336505	

Източник: Таблицата е съставена от автора по данни на НСИ. Текуща демографска статистика на населението

Населените места в общината са общо 6 - град Варна и селата Звездица, Казашко, Каменар, Константиново и Тополи.

Таблица 19

Население по постоянен и настоящ адрес, община Варна (15.09.2018 г.)

Населено място	Постоянен адрес	Настоящ адрес	Постоянен и настоящ адрес в същото НМ
Град Варна	367 700	350 608	326 156
• в т.число р-н „Одесос”	88 503	85 115	
• в т.число р-н „Приморски”	109 734	107 548	
• в т.число р-н „Младост”	90 659	85 001	
• в т.число р-н „Вл.Варненчик”	48 910	45 190	
• в т.число р-н „Аспарухово”	28 118	27 426	
с.Звездица	1 030	1 148	829
с.Казашко	366	368	278
с.Каменар	2 893	2 965	2 661
с.Константиново	1 225	1 371	1 092
с.Тополи	2 997	3 093	2 591
Всичко за общината	376 211	359 553	333 607

Източник: по данни на Актуализирана Програма за опазване на околната среда на Община Варна 2019 – 2023 г.

Относително благоприятните демографски характеристики на град Варна и едноименната община се дължат на значителни *стимулиращи социално-икономически фактори*, по-важните от които са:

✓ регионалните функции на град Варна като административен, икономически, културен, търговски, транспортен и туристически център в страната;

✓ образователната и научно-изследователската инфраструктура, която привлича и задържа млади висококвалифицирани хора;

✓ концентрацията на функции на обслужващата сфера и инфраструктурата по отношение на зоната на влияние на града;

✓ изградената материална база на различни отрасли на икономиката;

✓ инвестиционната привлекателност, наличието на значителен потенциал от население в трудоспособна възраст с високо образователно равнище и др.

Същевременно са налице и *фактори с неблагоприятно въздействие* върху демографското развитие на общината, свързани с общите за страната процеси на:

✓ застаряване на населението, ниска раждаемост и висока обща смъртност;

✓ безработица, породена от спад в икономическото развитие и високата цена на живота;

✓ законодателни мерки за разрешаване на социални и демографски проблеми;

✓ намаляване нарастването на трудоспособното население в полза на увеличаване на механичния прираст в различните му форми (ежедневна миграция – трудови пътувания, сезонна, постоянна), който ще компенсира понижението на трудоспособния контингент и др.

Във връзка с демографската структура и социално-културните условия в община Варна могат да се направят следните *по-важни изводи*:

➤ значителен е демографският потенциал на общината, сравнително благоприятна е възрастовата структура на населението и е висок дялът на населението в трудоспособна възраст;

➤ висок е дялът на младежката безработица и проблемите във връзка с преквалификацията на безработните във високите възрастови групи;

➤ добре развита е образователната инфраструктура по отношение подготовката на специализирани кадри за туризма;

➤ много добра е кадровата обезпеченост с висши медицински кадри, но наличие на проблеми с кадровото осигуряване и реструктурирането на бързата и неотложната медицинска помощ;

Изводи относно социално-културните условия в община Варна.

Устойчива е тенденцията на застаряване на населението на планетата и на увеличаването на относителният дял на хората в третата възраст. Днешните възрастни хора са в по-добро здравословно състояние, разполагат с повече парични средства за туризъм. Нараства туристическото търсене от страна на възрастни хора с голям туристически опит. Последствията за туристическото предлагане са следните:

➤ Търсене на качество, удобства (комфорт) и безопасност;

- Търсене на удобен транспорт;
- Търсене на съоръжения за релаксация чрез леки физически натоварвания (напр. голф игрища);
- Търсене на подходящи туристически продукти за самотни хора;

- По-голямо търсене в крилата на основния туристически сезон.

Намалява средният брой на членовете на семейството, което води до увеличаване на разполагаемия доход и на разходите на член от семейството. Очакваните последици за туристическата индустрия са:

- Повишено търсене на луксозни туристически продукти (малки глезотийки);
- Повишено търсене на специални туристически продукти, обект на импулсивни покупки;
- Повишено търсене на кратки градски пътувания в чужбина в периоди, считани обикновено за неатрактивни за пътуване.

Нараства съзнателното отношение и грижата към здравето, което влияе върху избора на дестинации и върху потребителското поведение по време на пътуване. Последствията за туристическата индустрия са:

- Отбягване на нездравословни дестинации;
- Насищане на търсенето на ваканции с единствена насоченост към слънце;
- Нарастване на популярността на активните ваканции и увеличаване на търсенето на дестинации със съоръжения за подобни активности;
- Нарастване на търсенето на „уелнес продукти”, в т. ч. на центрове за балнеология и фитнес;
- Нарастване на търсенето на гъвкави, атрактивни и мобилни ваканции от все по-платежоспособното поколение Y.

Повишаването на образователното равнище на хората води до засилване на ролята на изкуството, културата и историята във ваканциите на хората. Предизвикателствата пред туристическия сектор са:

- Повишено търсене на специализирани на основата на изкуството, културата и историята туристически продукти;
- Повишено търсене на дестинации, които предлагат събитийен туризъм на креативното поколение Y с персонално участие във фестивали, конкурси, изложби, спектакли, концерти и активно включване в спортни, екстремни, кулинарни и др. събития;
- Повишени претенции към количеството и качеството на получаваната информация;

Съвременното модерно общество изпълва ежедневието на хората със стрес, което ги стимулира да заделят повече време за почивка, но има отрицателен ефект върху разполагаемите доходи на хората. От друга страна увеличаването на платените отпуски е в застой. Туристическото предлагане се изправя пред предизвикателства като:

- Засилено търсене на продукти на ниски цени;
- Съкращаване на продължителността на основната дълга ваканция в полза на допълнителната или допълнителните кратки ваканции.

Все повече съвременни хора са с натрупан туристически опит. По-опитният турист е по-самоуверен относно своите потребности и права. Той има критично отношение към качеството на продуктите и към съотношението „качество – цена“. Предизвикателствата пред туристическия бизнес са:

- Алтернативните възможности за прекарване на свободното време и за харчене на пари ще конкурират туристическите ваканции, а в рамките на туристическото пътуване ще се конкурират дестинации и различни видове места за настаняване;

➤ Зачестява смесеното потребителско туристическо поведение – семпла ваканция следвана от луксозна ваканция, ваканция към далечна дестинация, следвана от ваканция към близка дестинация и т.н.;

➤ Лоялността към дестинациите ерозира и изисква непрекъснати колективни усилия от страна на заинтересованите страни за поддържането ѝ;

➤ Нараства критичното отношение на туристите към имитацията и бутафорността и се засилва желанието за автентичност, емоционално удовлетворение, персонално отношение – „изкуственото” предлагане, което не съдържа уникални елементи ще губи клиенти;

➤ Нараства критичното отношение на туристите към безотговорното и разрушителното отношение към природните ресурси, към консуматорството, обезличаващо дестинациите, водещи до подкрепа на различни екологични и образователни проекти за промяна на туристическата индустрия, вкл. нарастващ интерес към доброволческия туризъм;

➤ Опитът и критичното отношение стимулират туристите да посещават повторно туристически места и обекти, където са били удовлетворени;

➤ Нарасналата мобилност води до увеличаване на търсенето на автомобили под наем;

➤ Туристическите предпочитания са все повече към дестинации с комплексно, разнообразно и балансирано туристическо предлагане;

Стиловете на живот в развитите държави се променят. Това оказва влияние върху потребностите и поведението на съвременния турист в следните посоки:

➤ „Статусът” става по-маловажен, ваканционното поведение е по-лично и се засилва търсенето – провокирано и от успешни платформи като airbnb, на по-малки туристически обекти от рода апартаменти, автентични семейни хотели, хостели и туристически ферми;

➤ Напълно организирани, групови пакетни, туристически пътувания са под натиска на увеличаващите се възможности за индивидуални, неорганизиранни пътувания (DY) и на динамичните туристически пакети.

➤ Продукти, кореспондиращи със специфични хобита и специални интереси печелят все повече клиенти

➤ Нарасналият стремеж към „здрава котва“ като сигурна опора в този все по-несигурен свят е стимул за придобиване на втори дом и то в туристически дестинации в близост до малко регионално летище;

➤ Увеличава се сегментът на „онлайн туристите“ – активни потребители на информация в Интернет, участници в социалните мрежи, привърженици на електронните и мобилните възможности за избор и резервация на компонентите на туристическото пътуване.

Тенденцията за завръщане към първоначалното насочва предпочитанията на туристите към по-семпли ваканции – от хотел към бунгало, вила, частна квартира, каравана, палатка.

Общата оценка е, че демографските и социално-културните промени в глобален, регионален и национален контекст изправят туристическите дестинации пред необходимостта непрекъснато да иновират, диверсифицират и обогатяват с добавена стойност предлаганите туристически продукти и съпътстващите ги маркетингови елементи – цени, канали за дистрибуция и комуникация.

2.2. 6. Екологични условия

Екологичните условия на територията на община Варна са характеризирани и оценени по отношение на състоянието на основни компоненти: атмосферен въздух, промени на климата, водни ресурси, генериране на твърди битови отпадъци, абразионни процеси (свлачища и срутища), биоразнообразие и изградена общинска зелена система.

Атмосферен въздух

Територията на Община Варна е разположена в близост до две индустриализирани общини – Девня и Белослав, които оказват влияние върху състоянието на атмосферния въздух. Контролираната от РИОСВ - Варна територия включва административните области Варна и Добрич и в нея са обособени четири групи райони за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух. В 1-ва група райони, в които нивата на един или няколко замърсителя превишават установените норми и определени пределно допустими отклонения от тях, попада и Община Варна. За тези райони, се разработват Програми за подобряване на качеството на атмосферния въздух с цел постигане на нормативните изисквания, които периодично се актуализират. Варна се определя като град „гореща екологична точка” според докладите на РИОСВ-Варна, тъй като съществува потенциал за влошаване на здравето на населението, предизвикано от замърсяването на атмосферния въздух. Контролът върху качеството на атмосферния въздух на територията на град Варна се осъществява в шест постоянни мониторингови пункта.

От направените досега анализи и оценки се вижда, че главният проблем на Варна по отношение качеството на въздуха, са наднормените концентрации на фините прахови частици (ФПЧ10), като регистрираните превишения на нормите са с най-голяма честота, в сравнение с всички останали контролирани замърсители.

Главните фактори на замърсяване на въздуха са:

- индустриалните предприятия;
- отоплението на жилищни и обществено административни сгради;
- автомобилният транспорт;
- строителните дейности;
- товаро-разтоварни и други дейности;
- по-рядкото миене на улиците и поливане на зелените площи;
- лоша проветривост на централната градска част и в ж.к. “Победа”

поради тесни улици и несъобразена с ширината им височина на сградите;

- специфичната за града бризова циркулация.

В непосредствена близост до западните жилищни райони се намира летище Варна, което не е източник на наднормено замърсяване, но през активния туристическия сезон е един от сериозните източници на емисии на вредни газове и на шум за съседните урбанизирани територии. Поради малкия дял на случаите със западен вятър, влиянието на предприятията на територията на община Девня върху качеството на атмосферния въздух във Варна се оценява като ограничено.

Индустриалните източници на вредни емисии са концентрирани в четирите промишлени зони на града (Западна, Северна, Южна и „Клисе баир“). Битовото отопление на домакинствата и обществените сгради е главен източник на замърсяване през отоплителния сезон.

Увеличаващият се ежегодно автомобилен транспорт (леки и товарни автомобили, автобуси, мотоциклети) е съществен фактор за замърсяването на атмосферния въздух в града. Влияние върху замърсяването на въздуха в града оказват организацията на движението, условията за паркиране, недоброто състояние на пътните настилки и др., поради които се претоварват на уличните артерии в централната градска част, пристанището, разширения център на града.

Водни ресурси

Сред основните замърсители на Варненското езеро са химическата промишленост; кораборемонтните, корабостроителни, и пристанищните дейности, (особено танкерното пристанище), както и водният транспорт. Върху състоянието на водите в него пряко влияе и свързаното с него Белославско езеро.

Състоянието на повърхностните води и най-вече на морските води е от особено значение с оглед на развитието на туризма и използването на плажовите ивици за рекреационни нужди.

Основните параметри, измервани в зоните за къпане включват: рН, цвят, съдържание на масла, повърхностно активни вещества, прозрачност,

разтворен кислород, амониев азот, фосфати, температура на водата, феноли, нитрати, олово и кадмий. Отклонения от нормите се наблюдават непостоянно при четири от изследваните параметри: прозрачност, разтворен кислород, амониев азот и фосфати. В резултат на анализа на показателите на водите в зоните за къпане на Община Варна се прави изводът, че с най-неблагоприятни резултати са пунктовете: Офицерски плаж- гр. Варна, Централен плаж- гр. Варна и Карантина- кв. Аспарухово. При анализа на въздействието в Черноморския басейнов район езерата Варненско и Белославско, Варненски залив и свързващите ги канали са идентифицирани като водни тела в риск предвид натоварването, предизвикано от силния антропогенен натиск. Направено е по-детайлно зонироване на морските и езерните води, от гледна точка на тяхното качество и от гледна точка на устройствените мерки, които трябва да се предприемат, за да бъде то подобро. Определени са осем зони с различно качество на морските и езерните води в тях

Отпадъци

Организацията по сметосъбирането и сметоизвозването в община Варна е по райони, кметства и курортни комплекси на север от града. Не са обхванати около 7% от населението на общината: част от с. Константиново, части от прилежащи земеделски земи, вилни зони и селищни образувания около Варна, поради липсата на инфраструктура, затруднен достъп и неясен статут на собствениците (постоянно или временно пребиваващи). Проблемна е ситуацията с отпадъците в кв. „Максуда” като има риск от зарази и като цяло е неприятна гледка в тази част от курортния град. Нараства броят на незаконните сметища за строителни отпадъци. Общината е предвидила изграждане на инсталация за рециклирането им в промишлена зона „Клисе баир”.

Геоложки условия и еволюция на бреговата линия

Проблемът с гравитационните геодинамични процеси на територията на Община Варна е много разпространен и търпи

задълбочаване във връзка с туристическата дейност и архитектурно-строителните решения.

Сложният строеж и механизъм на свлачищата обуславят спецификата на тяхната динамика и степен на активност. Проявяващата се свлачищна активност понастоящем е привързана, най-вече, със съвременния ерозионен базис и антропогенно въздействие. Само част от свлачищните участъци са укрепени. Част от свлачищата няма изградени и наблюдателни системи. В много случаи укрепителните мероприятия не са извършени в необходимия обем или са недостатъчно ефективни, което създава риска за активизиране на свлачищните масиви. Подобен пример е свлачището при спирка “Журналист”. За това е необходимо да продължат брегоукрепителните мероприятия, доизграждането на канализационната мрежа в засегнатите райони и разрешаване на строителството при строг контрол за спазване на всички изисквания за свлачищни райони.

Морфолитоложките особености на брега предопределят оформянето на клиф със стръмни, почти отвесни склонове. За участъците от брега, лишен от пясъчни ивици, или с такива, но с ограничена ширина, прякото вълново въздействие непрекъснато подработва в основата свлачищните масиви. Комбинацията с изветрителните процеси създава условия за срутищни прояви. Колкото по висок е склонът и колкото условно са “поздрави” изграждащите го скали, толкова по мащабни са срутищните процеси, например при м. “Траката”, м. “Почивка” и особено при нос Галата през 1996 и 1997 г. Срутищни процеси се генерират и след проява на „пакетни” свличания по бреговата линия, където последвалото абразионно въздействие силно се проявява.

Свлачищните и срутищни процеси са в резултат на масирано застрояване, липса на канализация и укрепителни работи. С настъпващите климатични промени и съпътстващите ги внезапни поройни дъждове и бури, с неадекватна антропогенна намеса, процесите биха могли да се засилят.

Почви

Общото количество на почвения ресурс в държавния горски фонд по площ на територията на Община Варна е 6 249.5 ha. Общият брой на пунктовете за мониторинг и контрол на замърсяването на почвите с тежки метали, контролирани от РИОСВ –Варна, е 31. Не са констатирани завишения на концентрациите на вредни вещества в почвите. Тенденцията е за намаляване на концентрациите спрямо базовото състояние. От извършения мониторинг на почви става ясно, че съдържанието на вредни вещества в почвата е под допустимия минимум.

През последните години се наблюдава тенденция за намаляване на замърсяването на земите и почвите и поради факта, че става поетапно закриване и рекултивация на нерегламентирани сметища. На територията на Общината не са регистрирани замърсявания с негодни и с изтекъл срок на годност препарати за растителна защита.

Промени в климата

Според проучванията на Междуправителствения комитет по изменение на климата (IPCC) и Европейската агенция по околна среда (ЕАОС) през последните 30 години са се случили значими климатични промени и глобалното затопляне ще продължи още десетилетия напред, оказвайки въздействие върху екосистемите и обществото.

Промяната на климата променя предпочитанията на туристите към различните туристически дестинации и създава затруднения на туристическия бизнес. Прогнозите в по-дългосрочен план са, че България ще се изправи пред сериозни предизвикателства, поради силната чувствителност на летния морски и зимния планински ски туризъм към климатичните промени.

България участва в международните инициативи за намаляване на негативните климатични промени и климатични въздействия върху Земята. Като страна по Протокола от Киото (в съответствие с Член 10, ал. б от Протокола и чл. 9 от Закона за ограничаване изменението на климата),

както и като държава членка на ЕС и в съответствие с разпоредбите на чл. 9 от Закона за ограничаване изменението на климата, България е поела ангажимент да разработи Национална стратегия за адаптация към изменението на климата. Министерството на туризма е сред институциите, отговарящи за разработката и изпълнението на политики за ограничаване на климатичните промени и адаптация към тях.

Акустична среда

Жизненият и екологичен комфорт на околната среда зависи от степента на физически замърсявания, шум, вибрации, вредни лъчения и др. В общината съществуват райони с шумово натоварване и влошени акустични показатели, заради недоизградена пътна инфраструктура, градоустройствени пропуски, значителен (сравнително амортизиран) автомобилен парк, акустичен дискомфорт от летищния комплекс, липсата на достатъчно зелени площи и др. За намаляване нивото на шума приоритетно значение имат мероприятията по оптимизиране на уличното движение и въздушния трафик, подобряване на пътната настилка, контрола по спазването на нормативните разпоредби. Община Варна е първата в страната, която разполага с два собствени уреда за измерване на шума.

Зелена система

В обхвата на “Зелената система” на Община Варна са включени всички действащи (изградени и отредени) паркове; вътрешно -квартални озеленени пространства; градини и скверове; улични линейни озеленявания; мелиоративна растителност по водосборите, формирани във Франгенските възвишения и пресичащи града; растителността по склоновете на езерния и заливния бряг; горската растителност по склоновете. Бързото развитие на града в последните години консумира значителна част от зелените площи, при което курортните качества на града се губят. Обитаването и условията на труд се влошават, рекреационните обекти се компрометират. Ресурсният потенциал е

локализиран предимно в крайградските залесени терени, но са застрашени от промишлено, жилищно и курортно застрояване.

Бездомни животни

Община Варна води последователна политика за решаване на проблема с бездомните животни в градската среда. С решението на местния парламент във Варна фондация "Лъки Хънт" поема грижата за бездомните кучета в морската столица. Надеждата е с това да се сложи край на проблемите с безстопанствените кучета в града. След дълга дискусия съветниците от ПК "Обществен ред и сигурност" дават положително становище Община Варна и неправителствената организация да подпишат договор за съвместна дейност. Двете страни обединяват усилията си, за да бъдат постигнати целите на Националната програма за овладяване на популацията на безстопанствените кучета. Сред тях са намаляването на бездомните четириноги по ефективен начин чрез масова кастрация и установяване на контрол върху популацията на домашни кучета. Общината ще предостави на фондацията хале 2 от общинския приют за безстопанствени животни в с. Каменар

Характеристиката на екологичните условия в община Варна показва, че *основните проблеми* са свързани със: завишената концентрация на фини прахови частици в атмосферния въздух; значителното количество замърсяващи товари в зоната на северния бряг на Варненското езеро и ЮПЗ „Острова“; замърсените води, попадащи в морето от района около ЮПЗ „Острова“ и порт „Варна-Изток“; недостатъчния контрол върху нерегламентираните сметища; активизирането на свлачищните процеси; акустичен дискомфорт от заведенията по крайбрежната алея, наличие на бездомни кучета в града и в курортните комплекси.

2.3. Анализ на пазарната среда

Анализът на пазарната среда на община Варна като туристическа дестинация е извършен на основата на данни от НСИ. Въпреки че официалната статистическа туристическа информация се характеризира с

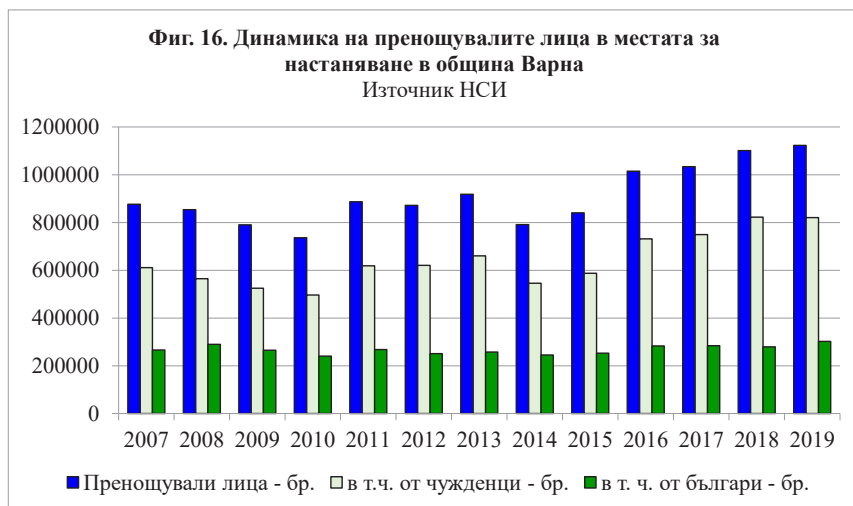

непълнота по редица показатели, тя дава представа за позициите и тенденциите в представянето на община Варна на туристическия пазар.

2.3.1.Туристическо търсене на Община Варна

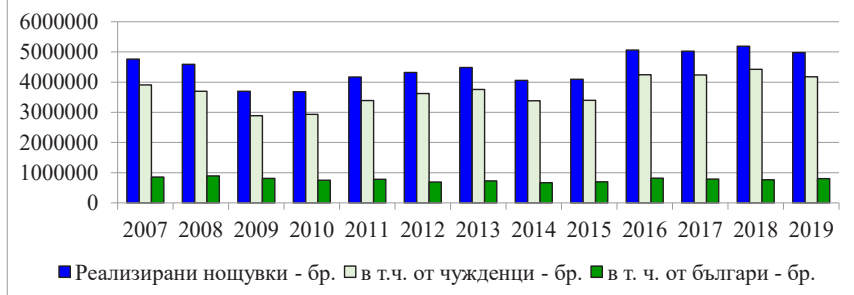
В резултат на негативни геополитически въздействия и девалвацията на руската рубла и украинската гривна 2014г. и 2015г. са трудни за дестинация Варна. През 2014 г. броят на пренощуващите лица спада с 13,8% спрямо предходната година и нараства едва с 6,2% през 2015 г. спрямо 2014г. Броят на реализираните нощувки спада с 9,6% през 2014 г., а през 2015 нараства само с 1,1% спрямо 2014 г.

Променената геополитическа обстановка и сложената се благоприятна пазарна конюнктура водят до успешната 2016 г. За пръв път в историята след 1990г. в община Варна броят на пренощуващите лица в местата за настаняване надхвърля един милион и достига - 1 014 759 туристи. Ръстът на база 2015 г. е 20,8%. През рекордната година реализираните в общината нощувки са 5 059 435, което е нарастване с 23,5% спрямо предходната година (фиг. 16 и 17).

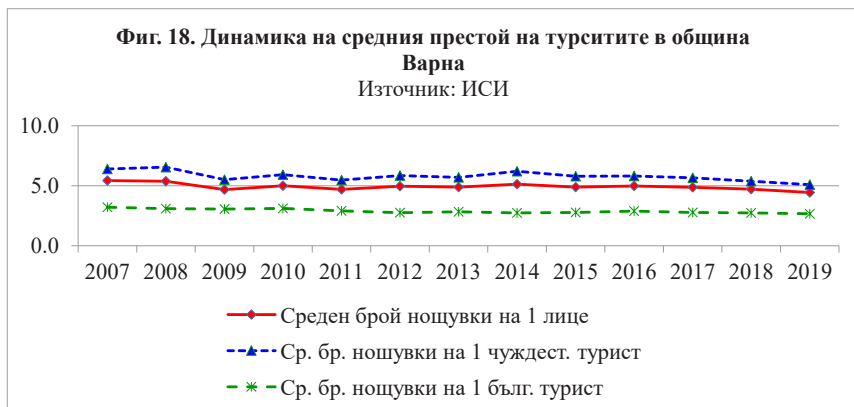
Фиг.17. Динамика на реализираните нощувки в местата за настаняване на община Варна по години

Източник: НСИ

През следващите 2017, 2018 и 2019 г. туристическото търсене към дестинация Варна се колебае между спадове и ръстове. Докато броят на пренощуващите лица на база предходна година нараства с 1,8% през 2017г., с 6,6% през 2018г. и с 1,9% през 2019г., броят на реализираните нощувки спада с 0,6% през 2017г., нараства с 3,2% през 2018г. и отново спада с 4,0% през 2019г.

Неблагоприятна тенденция в изменението на туристическото търсене към дестинация Варна се забелязва по отношение на средния престой, изразен в брой нощувки на един турист. За периода от 2015 г. до 2019 г. средният престой намалява от 4,6 нощувки на 4,4 нощувки. Общото намаление се дължи на съкращаването на средния престой на чуждестранните туристи - от 5,8 нощувки на 5,09 нощувки. При българските туристи също се наблюдава намаление от 2,8 на 2,7 нощувки на турист. (фиг. 18)

Туристическото търсене към община Варна се отличава със силно изразена сезонност с незначителни изменения през години в посока на по-равномерно разпределение през различните годишни сезони.. През 2019 г. 84,68% (87,97% за 2013 г.) от нощувките в дестинацията се реализират в периода от месец юни до месец септември, като само през юли и август делът на реализираните нощувки е 53,32%. (55,59% за 2013 г.) (фиг. 19)

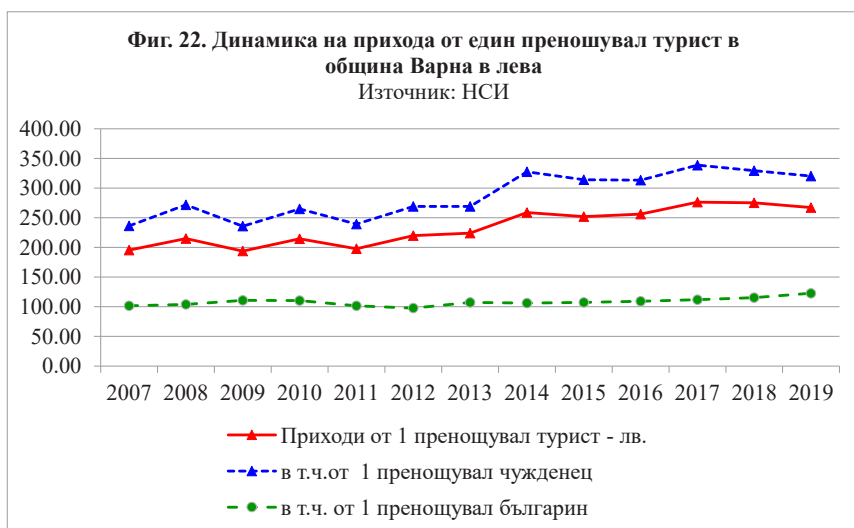
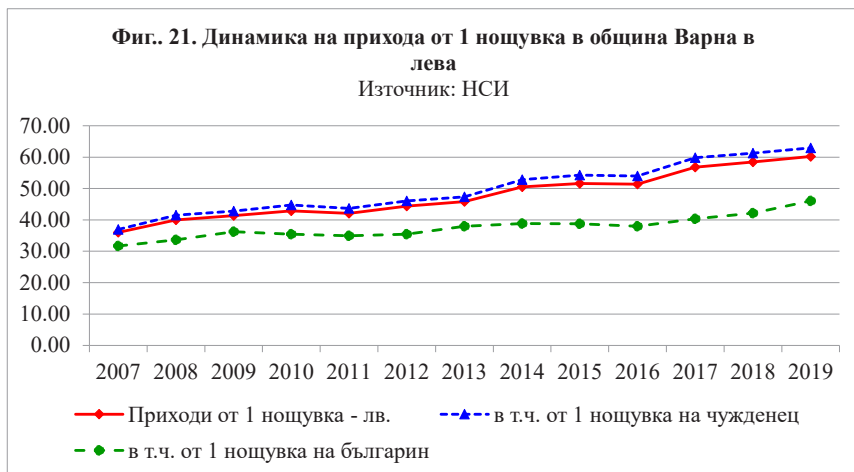
Динамиката на стойностните показатели на туристическото търсене към дестинация Варна подчертава ежегодно им нарастване в периода 2015-

2018г. и спадове през 2019г. В проценти нарастванията на обема на приходите от нощувки в местата за настаняване на база предходна година са: през 2015г. – 3,4%; през 2016г.-22,9%; 2017г.-9,8%; през 2018г. – 6,2%; и спад с 1,1% през 2019г.. В абсолютни изражение през рекордната 2016 г. са реализирани 260 милиона и 105 хиляди лева приходи от нощувки на туристи в община Варна. (фиг. 20)

Сравнително положителна е тенденцията на изменението на прихода от една нощувка, като същият нараства от 51,63 лв. през 2015г. на 60,20 лв. през 2019г. По този показател община Варна надвишава средната стойност за страната, която през 2015г. е 48,30 лева от една нощувка, а през 2019г. е 56,04 лв. от нощувка. През периода 2015-2019г. години нараства прихода от една нощувка както при чуждестранните туристи (от 54,29 на 62,95 лв.), така и при българските (от 38,77 на 46,10 лв.). (фиг. 21).

Приходът от нощувки на един турист също се увеличава от 251,34 лева през 2015 г. на 267,8 лева през 2019 г. и надхвърля значително средния за страната приход от нощувки на един турист от 164,59, лева за 2015г. и 185,87 лв. през 2019г. Същият се променя колебливо през последните години – на база предходна година спада с 2,7% през 2015г., нараства с 1,8% през 2016г. и с 7,8% през 2017г., спада с 0,4% през 2018г. и с 2,9% през 2019г. Колебанията са обусловени от колебанията в средния престой на туристите. (фиг. 22)

Анализът на обема на туристическото търсене към община Варна като туристическа дестинация в натурално и стойностно изражение налага следните изводи:

➤ През периода 2015-2019 г. дестинацията се развива възходящо с ниски темпове, въпреки неблагоприятната пазарна конюнктура през 2014 и 2015 г. През 2016г. постига рекордни нива на брой пренощували лица в

местата за настаняване, брой реализирани нощувки и приходи от реализирани нощувки.

➤ Неблагоприятна дългосрочна тенденция е съкращаването на средния престой на туристите в дестинацията, но това е резултат и от глобалната тенденция за ориентиране на ваканционните туристи към по-кратки, но по-чести пътувания в рамките на годината;

➤ Туристическото търсене към дестинацията е с изключително силно изразен сезонен характер – натоварване на легловата база е основно през месеците юли и август, като сезонността намалява с много ниски темпове през последните години.

➤ Положителна тенденция е, че през наблюдавания период нарастването на приходите от нощувки изпреварва нарастването на броя на нощувките, в следствие на което приходът от една нощувка също нараства.

➤ Положителна е тенденцията на увеличаване на прихода от нощувки на един турист и надхвърляне на средните за страната равнища по тези показатели.

Значително изпреварващото нарастване на прихода от една нощувка спрямо нарастването на прихода от един турист подсказва, че причина за нарастване на прихода от една нощувка е не само съкращаването на средния престой на туристите, но и преминаването на повече хотели към формулата на престой „всичко включено в цената“. Цената на нощувка нараства, поради включването на голямо количество услуги в пакета, което обаче води до спестяване на разходи на туриста по време на престоя му на територията на общината като цяло.

2.3.2. Пазарни сегменти на Община Варна

Туризмът се оказа не един от най-засегнатите, а най-поразеният от COVID 19 сектор на бизнеса. Общо за деветмесечието е отчетен спад от -55,5% при броя на пренощуващите лица и -69,9% в броя на реализираните

нощувки в местата за настаняване на територията на община Варна. (фиг.23 и фиг. 24)

Безпрецедентните условия на лято 2020 доведоха до пълна промяна в структурните сегменти на общината. Отменянето на полети заради влошената ситуация с Ковид 19, забраната за страни извън Европейския съюз да извършват полети до България, изискването на PCR тестове за други доведоха до отлива на туристи от водещи дестинации като Германия, Русия, Украйна и други. От чуждестранните туристи най-голям брой посещения са реализирани от румънските туристи, тъй като близкото

разстояние до страната ни не ги обвързва с полети и не затрудни придвижването им, както се получи с много други националности поради отмяната на полети. Значителен ръст бележат и българските туристи, но не бива да пренебрегваме факта, че причината за това се крие най-вече в сложната обстановка продиктувана от пандемията това лято и невъзможността, риска или затрудненията да изберат други дестинации за своята почивка. Данните за пренощуващите лица през 2020 (на територията на община Варна) спрямо 2019 в % показват един значителен ръст на български туристи за най-активните летни месеци – юли -15,8%, август – 54,9% и септември -13,6%. Ръст има и при румънските туристи за септември от 29,3% спрямо предходната година, но през останалите месеци отбелязват спад спрямо 2019.

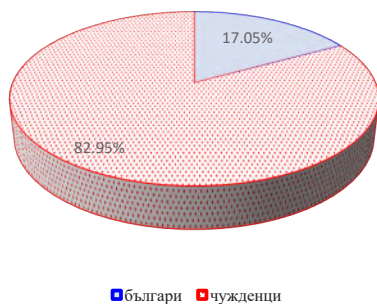
Туристическия сезон бе извънредно кратък. През април месец тази година в общината работиха само 49 места за настаняване спрямо 207 за същия период през 2019. Местата за настаняване по курортните комплекси отвориха едва в средата на юни, като по-голямата част дори след 1.07. Много от обектите на втора линия останаха затворени за целия сезон.

Необичайната обстановка през сезон 2020 би затруднила и до известна степен изкривила анализа на пазарните сегменти на община Варна затова за по реалистичен и точен анализ ще се използват данните от сезон 2019, с условието, че не бива да се пренебрегва опасността за повторението на сезон 2020 и през следващите няколко сезона.

Община Варна като туристическа дестинация е обвързана доминиращо с чуждестранния туристически пазар. С дял от 72% чуждестранните туристи формират основния сегмент на община Варна като туристическа дестинация. Те реализират 83% от ношувките в дестинацията.

Фиг. 25. Дял на реализираните нощувки от българи и чужденци в община Варна през 2019г. в %
 Източник: авторът по данни от Община Варна, Общинска програма за категоризация

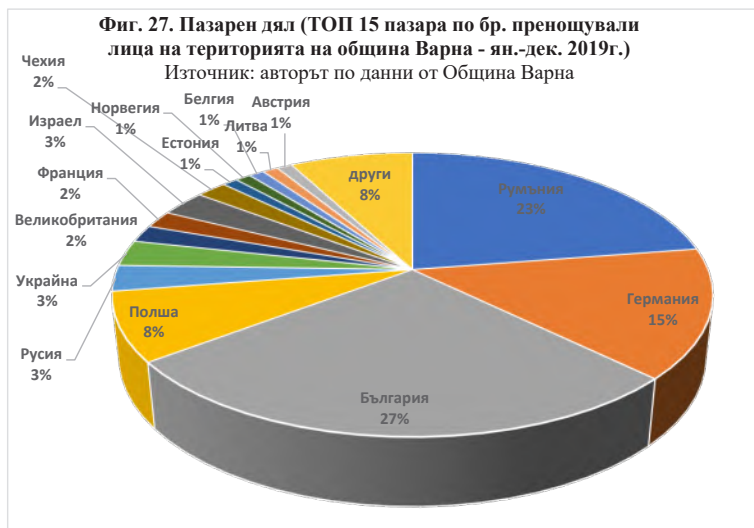

Фиг. 26. Пазарен дял (ТОП 15 пазара по бр. реализирани нощувки на територията на община Варна - 2019 г.)

Източник: авторът по данни от Община Варна

По пазарен дял на брой реализираните нощувки за 2019г. най-много са реализираните нощувки от туристи от Румъния 21%, следвани от Германия 20%, България 17%, Полша 11%, Русия 5% и др.

По пазарен дял на брой туристи, посетили дестинация Варна за 2019, когато разглеждаме пазарните сегменти по националности, българският пазар се явява най-големият генериращ пазар за Варна. Въпреки неговата ниска численост спрямо общия брой посетители (разглеждано българи спрямо чужденци), не е за пренебрегване факта, че през 2019 г. той изпреварва дори румънския пазар по брой туристи. Министерство на туризма обяви 2019-та година за Година на вътрешния туризъм, с което постави сериозен акцент върху насърчаването и развитието му. Вътрешният туризъм има особено важно значение за развитието на община Варна като целогодишна дестинация. Предимството на този пазар е, че за него не съществуват проблемите, съществуващи пред чуждестранните пазари: езикови и визови бариери, достъпност, информационно обезпечаване, познаване на дестинацията и т.н. Недостатък е, че българите обикновено осъществяват почивки за кратки периоди и реализират много по-малко нощувки от чужденците.

Тенденциите в изменението на туристическото търсене към дестинация Варна по национални емитивни пазари по показателя „брой

реализирани нощувки“ за последните години очертават като основни емитивни пазара за дестинацията Румъния, Германия, Полша, Русия, Украйна, Великобритания, Франция, Израел, Чехия, Естония.

Таблица: 20

Динамика на броя реализирани нощувки в община Варна от туристи от основни национални емитивни пазари за периода 2017-2019 г.

		2017	2018	2019	От. дял в % за 2019
1	Румъния	625912	729543	924368	21.16%
2	Германия	1124796	1134619	886736	20.30%
3	Полша	480423	545304	486768	11.14%
4	Русия	357627	274766	208800	4.78%
5	Украйна	96271	118103	154177	3.53%
6	Великобритания	60596	119947	122079	2.79%
7	Франция	100364	139424	112323	2.57%
8	Израел	111968	119958	101547	2.32%
9	Чехия	100473	124267	96774	2.22%
10	Естония	63150	63320	53885	1.23%
11	Други	1306272	1298952	1221158	27.95%
Общо:		4427852	4668203	4368615	100%

Източник: изчисления по данни от Община Варна, Общинска програма за категоризация

За периода 2017-2019. дестинацията променя позициите си по разграничените основни пазари, отчитани в брой реализирани нощувки и в брой пренощували лица в местата за настаняване на територията на общината, като най-интересното е, че не се променят дестинациите присъстващи в първите 5 позиции, а само първите три променят позициите си през всяка от трите разглеждани години.

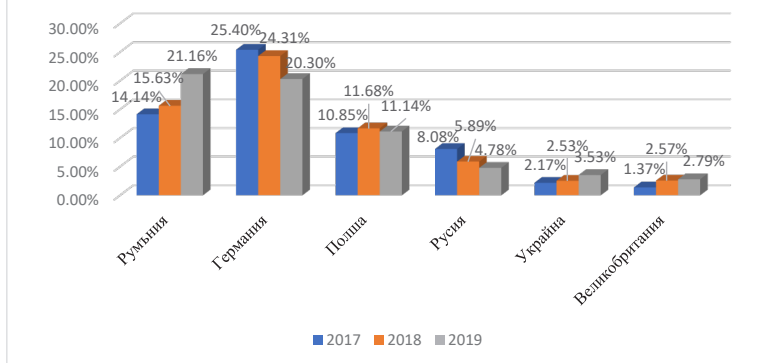
Таблица 21

Петте основни емитивни пазара за дестинация Варна през периода 2017-2019г.

2017	2018	2019
1.Германия	1.Германия	1.Румъния
2.България	2.Румъния	2.Германия
3.Румъния	3.България	3.България
4.Полша	4.Полша	4.Полша
5.Русия	5.Русия	5.Русия

Източник: автора по данни от Община Варна, Общинска програма за категоризация

Фиг. 28. Относителен дял на брой нощувки на 6-те най-големи емитивни пазара за община Варна за периода 2017-2019
Източник: авторът по данни от Община Варна

При анализа на относителния дял на брой нощувки на 6-те най-големи емитивни пазара за община Варна за изследвания период, се наблюдава значително нарастване на нощувките, реализирани от румънци. От 625912 за 2017г, нощувките нарастват на 924368 за 2019, като относителния дял на този основен пазар спрямо останалите скача с 7.02% само за 2 години. Спад с 5% обаче регистрира Германия, като нощувките му от 1124796 за 2017 намаляват на 886736 през 2019г. При полският пазар не се наблюдават големи колебания и той остава стабилен през изследваните години, тъй като разликата между относителните дялове през 2017 и 2019 е едва 0.29%. Постоянен спад отчита и руския пазар, като за две години неговия дял е паднал почти на половина. Обратната тенденция на непрекъснато увеличаване има при пазар Украйна, но поради малкия му относителен дял това увеличение не се отразява осезаемо върху хотелите в община Варна. Същата тенденция на нарастване при малък относителен дял се наблюдава и при пазар Великобритания.

По отношение на използвания транспорт до 2018 г. най-голям брой посетители на община Варна като туристическа дестинация пристигат с въздушен транспорт през летище Варна.

Доминиращ сегмент сред посетителите с въздушен транспорт са пътниците по международните редовни линии с дял от 67,13%, следвани от пътниците по международните чартърни линии с дял от 32,87% . Динамиката на изменение на относителния дял на пътниците по видове линии показва, че след 2015 г. се увеличава делът на международните редовни линии и намалява делът на международните чартърни превози. Причина за реструктурирането до голяма степен се дължи на появата на нискотарифните компании. Навлизането на нискобюджетните полети през 2017 г. на летище Варна довежда до качествена промяна в туристическата индустрия. През 2017 за първи път полетите на редовните линии са повече от тези на чартърните линии (фиг. 29). През 2018 г. туристите, които пътуват индивидуално за уикенд туризма се увеличават с близо 10%. Тази промяна благоприятства за удължаването на туристическия сезон и дори за превръщането на община Варна в дестинация за четири сезона. През 2019г. от летище Варна се изпълняват полетни програми на 66 авиокомпани до 117 дестинации в 45 страни.

Динамиката в броя на посетителите на община Варна с въздушен транспорт по основни национални емитивни пазари е както следва:

Сред пазарите от Западна Европа доминира Германия, от където с въздушен транспорт са обслужени между 370 000 и 600 000 пътници. Броят на посетителите с въздушен транспорт от Великобритания и Франция е значително по-нисък, но бележи нарастваща тенденция през изследвания период.

Броят на обслужените пътници на летище Варна от страните от Бенелюкс показва интересен обрат. През 2015 и 2016 доминира Белгия с над 33 000 пътници, следвана от Люксембург. Холандските пътници отсъстват изцяло през първите две години от изследвания период. След пика обаче на белгийския пазар през 2018 с 59 965 обслужени пътници, през 2019 той бележи рязък спад и холандския пазар го изпреварва с 39 255 пътници спрямо 25 584 пътници от Белгия.

Броят обслужени пътници на летище Варна от Австрия поддържа трайна тенденция на нарастване от 63 929 през 2015 до 124 284 през 2019, докато броят на швейцарските пътници е символичен и след покачването си през 2016 поддържа трайна тенденция на намаляване.

От скандинавските страни най-голям и сравнително стабилен през годините е броят на обслужените пътници от Норвегия, който нараства до 2018 и след това спада рязко през 2019. Стабилен, въпреки, че не толкова многоброен е броят на обслужените пътници от Дания между 24 070 и 25 857. Тенденция на леко нарастване до 2018 има и при броя пътници от Финландия и Дания, но през 2019 се наблюдава спад и при двата емитивни пазара.

При страните от Централна и Източна Европа доминира Полша с обслужвани близо 170 000 пътници. Нараства броят на пътниците от Чехия, който през 2018 достига 66 174 души, но през 2019 бележи спад от 4348 души. Обезпокоителни са символичния брой пътници от Словакия и Унгария.

Прибалтийските страни присъстват на летище Варна с приблизително 45 000 обслужени пътници. С по 20 000 пътници

доминират Естония и Литва, като при Литва се наблюдава нарастване на броя пътници до 2017 , и намаляваща тенденция през последните две години. При Естония нарастването на броя пътници продължава до 2018, но през 2019 и на този пазар има спад с близо 4000 пътника. Латвия остава стабилна през годините в броя пътници, но техния брой е по-малко от 1/5 спрямо броя на останалите две републики от прибалтийските страни.

Неблагоприятна е ситуацията със страните от ОНД. При пътниците от Русия се наблюдава силно изразено колебание през годините. Техния брой нараства през 2016, намалява през 2017, след това отново има увеличение през 2018 , последвано от спад през 2019. Нестабилността на този пазар показва, че община Варна трудно може да разчита или че има утвърдени позиции на този пазарен сегмент. Подобни колебания се наблюдават и при пътниците от Беларус. Този пазар рязко пада през 2016 с близо 14000 пътника. През 2017 се покачва леко, но след това противно на силния за общината сезон 2018, при този пазар има спад с близо 9000 пътника и тази тенденция на намаляване се запазва и през 2019 година. Другите две държави от ОНД показват доста по-голяма стабилност. Техния брой пътници почти не се променя през годините, но затова пък са с много незначителен брой.

Сред пътниците от Близкия Изток доминират израелците, като техният брой нараства в периода 2015-2018 г. и намалява през 2019 г. При пътниците от Иран се наблюдава доста голямо увеличение през 2016, последвано от лек спад през 2017, но през следващите два сезона 2018, 2019 има почти наполовина намаляване на броя на пътниците от този емитивен пазар. Броят на обслужените пътници от Ливан и Кувейт е почти символичен, което показва, че община Варна не успява да предизвика интерес и да създаде позиции на тези два емитивни пазара.

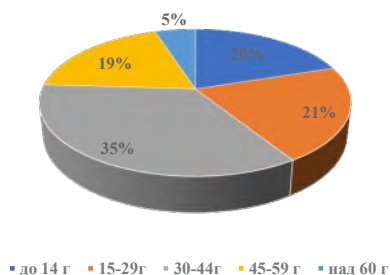
През 2019 г според данните на Общинската програма за категоризация на община Варна 50% от посетителите на дестинацията са от Румъния и България. За разлика обаче от другите емитивни пазари за

община Варна, румънските граждани пътуват до България най-вече с автомобил (64%), а понякога и с автобус (25%). Тази тенденция важи и за българите, които избират да почиват в България. Тази статистика показва, че автомобилния транспорт като средство за придвижване придобива все по-голям дял и води до изостряне на проблема с недостатъчното паркоместа в курортните комплекси на общината. Също така независимо, че няма точна статистика според данни от туроператори голяма част от полските туристи също използват автобуси за своето пътуване. Отчитайки факта, че те са четвъртия емитивен пазар за дестинацията се очаква за в бъдеще този проблем да се задълбочава все повече.

На базата на наличната информация от ЕСТИ за сезон 2020 е възможен анализ на пазарните сегменти и по възрастов признак, посетили к.к „Златни Пясъци“. Предвид факта, че това е най-големият курорт на общината и в него е съсредоточен основния поток от туристи, тази информация може да се използва за да се очертае възрастовия профил на пазарните сегменти и на община Варна. Въпреки нестандартния сезон, можем да се направи извода, че преобладаващата теза за АСО туризма доминиращ като мотив за посещение на дестинация Варна не се потвърждава, защото дори при условията на сезон 2020 където се очакваше, че много от семействата с деца и по-възрастни туристи ще се откажат от пътуване заради епидемичната обстановка се наблюдава едно равномерно разпределение по възрастови групи. (фиг. 30)

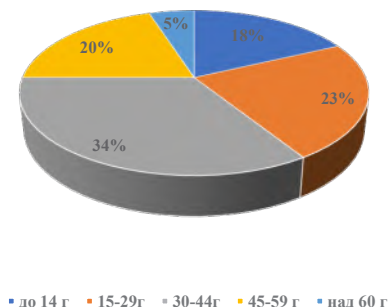

Фиг. 30. Възрастов профил на туриста в к.к "Златни пясъци "
 Източник: Годишна програма за национална туристическа реклама
 2021 по данни от ЕСТИ

Аналогична е ситуацията и при основния конкурент на к.к “Златни пясъци“. Данните от ЕСТИ очертават необичайна възрастова структура на почиващите туристи в к.к „Слънчев бряг“ за периода юни-август 2020г. Само 23% от туристите в комплекса са били в младежка възраст между 15 и 29 години. Най-много туристи са били във възрастовата група 30-44 години – 34%. Делът на туристите над 45 години също е висок около 25%.

Фиг. 31. Възрастов профил на туриста в к.к "Слънчев бряг"
 Източник: Годишна програма за национална туристическа
 реклама за 2021 по данни от ЕСТИ

Тези факти затвърждават тезата, че и за в бъдеще община Варна може да разчита на равномерно разпределение на пазарните сегменти по възрастов признак.

В обобщение на анализа на представянето на община Варна по основни национални емитивни пазарни сегменти могат да се направят следните изводи.

Първо, дестинацията търпи свиване на позициите си на основния за морския ваканционен туризъм пазар в Европа и света, както се явява Германия. През 2019г. Германия е изпреварена от Румъния по относителен дял в реализираните нощувки в дестинация Варна.

Второ, дестинацията разширява и затвърждава позициите си на пазар Полша.

Трето, дестинацията търпи породените от геополитически въздействия силни приливи и отливи на туристи от пазар Русия;

Четвърто, общината запазва стабилни позиции на румънския пазар.

Липсва надеждна статистика за посетителите по видове туризъм. Община Варна се посещава основно от туристи с цел морски ваканционен туризъм. За туристите с подчертана културно-познавателна цел може да се съди по броя на посещенията на музейните обекти на общината, за които има контролиран достъп. За 2019г. са реализирани 225 444 посещения на 12-те обекта с платен вход на територията на община Варна, което е с 16770 повече от 2018г. Най-голям брой посетители постига Аладжа Манастир-107509, следван от Археологическия музей, Римски терми и Побити камъни Аладжа манастир, докато другите музеи в дестинацията посрещат много по-малко посетители.

2.3.3. Профил на чуждестранните туристи и потребителски оценки

Структурата на **европейското туристическо търсене** се променя от началото на Covid - 19 кризата. Данните от Monitoring Sentiment ¹² разкриват, че през 2021 г. се очаква най-предпочитаните видове пътувания да имат следните дялове в предпочитанията на респондентите: море, слънце и плаж - 23,3%; градска почивка (city breaks) - 19,2%; природа и на

---

¹² Monitoring Sentiment for Domestic and Intra – European Travel. Wave one (2020) European Travel Comission

открито - 15,6%; култура и наследство - 14,7%; уелнес и релаксиране - 8,5%; кулинарни, хранителни и винени продукти - 4%; обиколки и пътувания в дестинацията - 3,7%; ски и пътуване в планината - 3,3%. Докладът също така посочва, че всеки двама от трима респонденти ще разчитат на дигитални източници, когато планират бъдещите си пътувания. Очаква се делът на пътуванията със собствен автомобил да се увеличи до над 35%, като се приближи до дела на въздушния транспорт (49,3%). Мерките за здраве и безопасност (21%) са преосмислени като най-важните условия за предприемане на пътуване, последвани по значимост от спокойствие и релаксация (14%) и достъпност на дестинацията (13%). В същото време въздушните превози продължават да се възприемат като най-малко сигурната част от туристическото пътуване. Европейците, които са готови да променят вида и начина си на пътуване (изцяло или частично), са на възраст между 35 и 44 години. Част от резултатите от цитираното изследване се използват в анализа на профилите на чуждестранните туристи в настоящия параграф.

Рангирането в низходящ ред на основните емитивни чуждестранни туристически пазари на община Варна се извършва на база на тяхното количествено представяне през периода от 2018 до месец ноември 2020 г.

Основни причини за пътуване на *румънски туристи* към дестинация Варна, освен слънце, плаж и море са ниските цени, културно-историческите забележителности и природата. Румънските пристигания в дестинация Варна се осъществяват предимно с лек автомобил – над 83% от пътуващите, като над 50% от румънците резервират своята ваканция седмица преди пътуването. Румънците, идващи в България основно разчитат на собствен опит от предишни посещения, както и на препоръки от близки и приятели. През 2020 г. от всички чуждестранни пазари на община Варна, най-слабо е намалението в броя на пренощуващите румънски туристи (- 38,5%) и съответно с най-малко намаление в броя на нощувките с – 57,2% спрямо 2019 г. Средният престой на румънски

турист в община Варна за 2018 г. е 4 дни, докато за 2020 г. намалява на 3 дни.

През 2021 г всеки втори германски респондент изразява намерение за туристическо пътуване без значение във вътрешно или международно естество. *Германските туристи* са привлечени от дестинация Варна поради факторите слънце, плаж и море, близки и приятели, природните дадености и културни събития. Практикуващите културен туризъм германски туристи освен културни интереси са повлияни и от относително ниските цени. Според проучване през 2020¹³, в състоянието на пандемия при германците намалява дела на предпочитанията за слънце, плаж и море на 31,2% за сметка на други активности сред природата (21,9%). Общото намаление на броя на пренощували германски туристи в община Варна през 2020 г. спрямо 2019 г. е – 85%, както и – 88% е спадът в броя на нощувките. Германските туристи, посещаващи дестинация Варна обикновено организират ваканциите си от 2 до 6 месеца предварително с предпочитания към пакетните пътувания. През 2020 г. спрямо 2018 г. намалява и средния престой на германския турист в Общината от 6,4 дни на 4,8 дни.

Три четвърти от полските респонденти изразяват силно желание за пътувания в чужбина през 2021 г. За последните три години броят на *полските туристи* и техните посещения формират третия по значимост чуждестранен пазарен сегмент за туристическа дестинация Варна. Основните мотиви за посещение са слънце, плаж и море, ниски цени (относително висока ценова чувствителност), културно-исторически забележителности (общо историческо минало, свързано с района на Варна), спа и уелнес, балнеология. Спадът в броя на поляците, посетили община Варна през 2020 г. е с – 76% спрямо 2019 г., докато при нощувките

---

¹³ Monitoring Sentiment for Domestic and Intra – European Travel. Wave one (2020) European Travel Commission

е с – 80%. Леко намалява и средния престой на полския турист в Общината – от 6 дни през 2018 г. до 5,3 дни през 2020 г.

Руските туристи в дестинация Варна извеждат на второ място културните атракции, като причина за посещения след най-желаните слънце, плаж и море. В топ 5 на предпочитанията им попадат още гастрономия и разглеждане на забележителности. Средният престой на пребиваване на руските туристи възлиза на 7 дни през 2018 г., който тогава е и най-продължителен за водещите топ 12 емитивни туристически пазара към дестинация Варна. Характерно за руснаците пътуващи в чужбина са относително високата им покупателна способност, както и съчетаването на ваканционен с културен и здравен туризъм. Особено популярни са комбинациите от плаж и градски туризъм, съчетани с шопинг. Пакетните пътувания са популярни през летните месеци, свързани основно с морски туризъм, които са предприемат от над 60% от руските посетители. Допълнително привличащи фактори са културно-историческите забележителности, природата и относително ниските цени. Руските посетители се ръководят силно от препоръките на близки и приятели, както се осланят и на собствения си опит в дестинацията. Около 50% от руснаците резервират ваканцията си между 2 и 6 месеца преди началото на пътуването, докато около 36% от тях – около месец по-рано. Най-голямо намаление на обема на чуждестранен емитивен пазар, община Варна регистрира в броя на руските туристи през 2020 г. с – 94% спрямо 2019 г. За същия период спадът в броя на нощувките от руснаци е още по-драстичен с - 97%. През 2020 г. средният престой на руски турист в Общината намалява на 3 дни.

Израелският емитивен пазар към дестинация Варна също показва значимо свиване с над 63% в броя на посетителите и със – 74% в броя на нощувките през 2020 г спрямо 2019 г. Основните мотиви за посещение на израелски туристи в община Варна са хазарт, секс, алкохол, шопинг, близки и роднини. В недалечното минало силен фактор за израелските

посещения в Общината бяха бракосъчетанията и сватбените празненства. Ниските цени също оказват притегателно въздействие към израелските туристи. Значим фактор за развиване на лоялността на израелските посетители към дестинация Варна е възможността за потребяване на „кашерни“ храна, напитки и други услуги на територията на Общината. Основни предпочитани места за престой са курортите „Златни пясъци“ и „Св.св. Константин и Елена“. За периода 2018 – 2020 г., средният престой на израелски турист в община Варна намалява от 3,6 на 2,6 дни.

Над 70% от посещенията на *украинските туристи* в община Варна се осъществяват с цел почивка и екскурзии, като около 15% от посетителите практикуват форми на културен туризъм, независимо, че като цяло украинските граждани слабо асоциират страната ни с този вид туризъм. В тази връзка, основните причини за украинските посещения представляват изгодните оферти към и в дестинацията, както и препоръки от близки и приятели. Средният престой на украински турист в Общината намалява от близо 6 дни през 2018 г. на около 5 дни през 2019 г. Намаленията по основни показатели не са толкова драстични както при руския емитивен пазар, но все пак броят на украинците, посетили община Варна е с – 77,6% по-малък и броят на нощувките с – 80,7% през 2020 спрямо 2019 г.

През 2021 г. всеки втори респондент от *Франция* предпочита осъществяването на домашни пътувания. Посетителите от Франция проявяват подчертан интерес към семейни и групови почивки в курортните зони на дестинация Варна, към обиколни турове по Черноморието и във вътрешността на страната, към местни забележителности и културно-историческо наследство, балнео и спа продукти, както и към етнографски традиции, типични продукти на гурме и винения туризъм. Намаленията в броя на френските посетители и реализираните от тях нощувки в община Варна започва още от 2018 г., като през 2020 г. съответстващите им

равнища са на кота - 87% спад. За сметка на това средният престой на френски турист в Общината се запазва на около 5 дни.

През 2021 г. 40% от британските респонденти изпитват колебания за предприемане на туристически пътувания поради трудност в планирането им, а от друга страна за същата година предпочитанията надделяват към вътрешните пътувания. Независимо от пандемията за *британците* остава относително висок дела за пътуване според причините слънце, плаж и море – 36,5%, както и практикуването на градски туризъм – 24,5%. За британските туристи, културния мотив за пътуване и специалните събития попадат в топ 5 на изразените от тях предпочитания. Над 55% от британските туристи, посещаващи дестинация Варна резервират ваканцията си между 4 и 6 месеца предварително, докато 33% - около месец преди пътуването. Около 90% от британците пристигат в дестинация Варна с въздушен транспорт. Британците идващи у нас заради културен туризъм също се влияят от сравнително ниските ценови равнища в дестинацията, като се доверяват на препоръки от близки и познати. Средният престой на британския турист в дестинация Варна намалява от 6 дни през 2018 г. на 3 дни през 2020 г. Като цяло 2020 г. се оказва трагична за британския емитивен пазар към дестинация Варна с отчетени антирекорди в брой посетители с - 88% и брой реализирани нощувки с - 93,6% спадове спрямо 2019 г.

Чешкият и унгарският емитивни туристически пазари имат сходни профили на потребление относно дестинация Варна. Като типични за страните от Вишеградската четворка, отново наличието на слънце, плаж и море са водещите притегателни фактори за посещения на Общината. Следват почивки сред природата и природни забележителности, етнографски и екотуризм, културно-познавателни обиколки (общо историческо минало, свързано с района на Варна) и винени турове. Относително ниските цени в дестинация Варна, предимно за шопинг също оказват благоприятно въздействие за посещение. Средният престой на

чешките туристи в Общината намалява от 6 на 5 дни за периода 2018 – 2020 г., докато този при унгарските посетители се запазва на около 5 дни.

Средно всеки втори белгийски респондент изявява желание да посети Европейска страна през 2021 г. Община Варна е популярна дестинация за посетители от *Белгия* за ваканция на море, културен туризъм и обиколни културно-познавателни пътувания, а продуктите с потенциал за развитие са балнео, спа и уелнес, city breaks, индивидуални почивки с каравани и др. Туристите от Белгия са силно заинтересовани от директен контакт с местното население, информация за местната култура и опитване на местни храни и напитки. Водещи фактори за избор на дестинация са природата, море и слънце, култура, забавление и нощен живот, спортни събития, а топ причините за повторна почивка са качество на настаняване и културни забележителности. Средният престой на белгийски турист в община Варна се понижава от 6 дни през 2018 г. до 4 дни през 2020 г. Броят на белгийските посетители в Общината спада с близо 86% през 2020 г. спрямо 2019 г., като за същото време се наблюдава и значим спад в броя на реализираните нощувки с – 90%.

Гръцките туристи осъществяват посещения, свързани с градски и културен туризъм в дестинация Варна предимно поради по-ниски цени. Над 90% от гръцките посетители пътуват към община Варна с автомобил и автобус, като 40% резервират пътуванията си две или по-малко седмици преди тяхното начало и още 49% - един месец преди започването на пътуването. Гръцките туристи предимно разчитат на предишен опит в дестинация България, както и на препоръки от близки и приятели. За 2018 г. реализираният среден брой нощувки от гръцки турист в дестинация Варна е близо 3, който се увеличава през 2020 г. на около 4. Гръцкият емитивен туристически пазар към дестинация Варна, заедно с израелския се нарежда на второ – трето място след румънския по най-слабо намаляване на равнищата на показателите брой посетители (- 73%) и брой нощувки (-62%) за периода 2019 - 2020 вследствие на Covid – 19 кризата.

На този етап, извън топ 12 остават емитивни туристически пазари към дестинация Варна като Швеция, Норвегия, Дания, Финландия, Словакия, Иран и други, относно които тепърва предстои трудния процес за тяхното „съживяване“ и развиване в новите социално-икономически условия след края на пандемията.

2.4. SWOT анализ на Община Варна като туристическа дестинация

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Туристически ресурси	
<ul style="list-style-type: none"> • Геостратегическо географско положение. • Разнообразен релеф. • Два флористични района, наличие на защитени местности; • Благоприятни природни условия за развитието на летен морски рекреационен туризъм в периода от началото на месец април до края на месец октомври. • Морско крайбрежие – около 32 км. плажна ивица, с общо 220 пясъчни плажове, част от които са сертифицирани по програма „Син флаг“. Обширните плажните ивици и естетически примамливият пясък (златист на цвят) са привлекателни за туристите. • Характеристиките на Черно море – относително слаба соленост и липсата на опасна за живота на човека флора и фауна; Полегатото дъно правят плажовете атрактивни за семейства с деца и детски групи. • Минерални води, подходящи за балнеолечение и балнеопрофилактика на редица заболявания. • Находище на лечебна кал във Варненско езеро. • Биоразнообразието осигурява добри условия за ловен и фото туризъм. • Уникално културно-историческо наследство от различни епохи и цивилизации. • Богато разнообразие на международни културни събития. • Уникални религиозни ресурси, което е предпоставка за развитието на религиозен туризъм. • Уникални антропогенни ресурси, които са предпоставка за превръщане на община Варна във водеща сватбена дестинация. 	<ul style="list-style-type: none"> • Замърсяване на околната среда; замърсяване на крайбрежните зони с битови и строителни отпадъци от интензивно строителство. • Множество случаи на мащабни свлачищни процеси. • Проблемно стопанисване на морските плажове от страна на държавата чрез отдаването им на частни фирми на концесия. • Натовареността на голяма част от антропогенните ресурси с туристически посещения е все още много под равнището на капацитета им. • Потенциалът на антропогенните ресурси в Община Варна може да се използва още по-активно за развитието на туризма. • Проблемите, свързани с прага на носещия капацитет на културно-историческите ресурси в община Варна.

Инфраструктура

<ul style="list-style-type: none"> • Развити всички видове транспорт (с изключение на речния) • Удобен логистичен мост между Европа, Русия, Украйна, страните от Кавказкия регион, Близкия и Далечния изток. • Две трети от пътната мрежа е в добро или средно техническо състояние (най-мощабния инфраструктурен проект бул. „Васил Левски“) • Реализиран проект „Интегриран градски транспорт на Варна”. (закупени 70 нови автобуса, създаден е и е оборудван Център за управление на МГОТ, изградено е Bus Rapid Transit) • Разписанието на градския и обществения транспорт на Варна вече е част от приложението Moovit • 15 километра велоалеи • Летище Варна с модерен пътнически термина, класифицирано с код „4 D” по стандартите на ICAO • Модерно рибарско пристанище "Карантината". • 8 пречиствателните станции в добро състояние • Много добра телекомуникационна мрежа – важен телекомуникационен възел в страната • Много телекомуникационни доставчици с разнообразни услуги; • Изградени са подземни телекомуникационни мрежи • Голяма наситеност със спортни обекти и съоръжения • Голям брой защитени територии (7 защитени територии (ЗТ), 1 бр. природен парк (ПП) и 6 бр. защитени местности (ЗМ), които предоставят възможности за екотуризъм • Голям инфраструктурен потенциал за развитие на балнеоложки центрове за целогодишен туризъм с минерална вода – СПА, закрити басейни, и закрити аквапаркове • Създаден Информационен регистър на варненското недвижимо културно наследство https://www.varnaheritage.com/. • Извършена е паспортизация на културно-историческите паметници (описване на състоянието на наличните и потенциалните туристически ресурси) на територията на община Варна. 	<ul style="list-style-type: none"> • Липса на скоростни ж.п. връзки на Варна с градовете Шумен, Добрич, Русе и Букурещ • Липса на електрическа железница, свързваща летището с града и курортите • Липса на магистрална връзка Русе-Шумен, свързваща Варна през АМ „Хемус“ до Варна • Недостатъчен брой налични паркоместа, (липсват обществени подземни многоетажни паркинги. (42 % недостиг на парко места за целия град) • Недобра осигуреност на курортните комплекси с обществен транспорт извън активния туристически сезон. • Разписанието на градския и обществения транспорт на Варна не присъства в платформата Google Maps • Непълноценно изградени велоалеи - остават местата във Варна, където велоалеите свършват внезапно. • Извън централната градска част велоалеите „изяждат“ тротоарите и застрашават пешеходците • Неизползваеми уникални клетки-велопаркинги • Преминаването на Е-87 през гр. Варна, вилните зони и природен парк „Златни пясъци”. • Необходимост от изнасяне на трасето на път 1-9 извън града в западно направление • Необходимост от доизграждането на крайзерната артерия между южната и западната промишлени зони, за да се освободи донякъде Аспарухов мост от тежък товарен транспорт • • За качествено обслужване на дестинацията летище Варна следва да постигне ниво ”С” на обслужване на пътниците съгласно стандартите на IATA • Незавършено разширяване на пристанище Варна и цялостно преместване на неговата товарна дейност към езерото • Неизяснена собствеността и оттам задължения за поддръжка на
--	---

<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на качествени и многофункционални съоръжения за делови туризъм • Модерна информационна– аналогова и дигитална туристическа инфраструктура (Изградена е интернет мрежа от десет точки, покриваща централна пешеходна зона и част на града) 	<p>съществуващата водопроводна мрежа в к.к. “Св.св. Константин и Елена.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Необходимост от реконструкция на захранващите връзки с разпределителните шахти към водопроводите в комплекса к.к. “Св.св. Константин и Елена“, както и част от трасето на магистралния водопровод Е ø300. • Липса на дублираща водопроводна мрежа за техническа вода от собствен водоизточник, така че нуждите за оросяване да не се задоволяват с питейна вода в комплекса к.к. “Св.св. Константин и Елена“ • В курортния комплекс „Златни пясъци“ няма изградена дъждовна канализация • Липсва цялостна концепция за региона относно пречистването на отпадъчните води. • Ликвидацията на ПСОВ на стопанство "Евксиноград", за да бъдат насочени отпадъчните води от комплекса към к.к. „Св.св. Константин и Елена“, където е въведена в експлоатация новата канализационна система със серия помпени станции. • Привеждането в нормално експлоатационно състояние на две от главните съоръжения на системата за отвеждане на дъждовните води - Пристанищния колектор и Шокървия канал, като най-големи замърсители на акваторията. • Завършването на изграждане на канализационна мрежа в Северната територия на община Варна. • Реконструкцията на основните колектори и КПС на квартал Аспарухово. • Доизграждането на канализационната мрежа в кв. Галата, събирането на отпадъчните води към обща Пречиствателна станция и ликвидирането на локалните съоръжения • Изграждането на двата електропровода АСО400 до гр. Варна, предвидени в програмата на НЕК; • Реконструирането на мрежата от трафопостове и кабелни линии за
--	--

	<p>преминаване на захранване 20 kV, което ще повиши двойно преносната възможност;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Участието по програмите за енергийна ефективност и производство на електрическа и термална енергия от алтернативни източници. • Липсата на точен анализ за потенциала на наличните геотермални сондажи и възможността за използването им за отопление; • Липсата на изградена инфраструктура за използване на наличните геотермални води за отопление. • Намалването на териториалните различия в използването на ИКТ, чрез изграждането на публични места за достъп до мрежата /телецентрове/ в малките селища на Общината. • Към момента не е извършено възстановяването и социализацията на Варненския халколитен некропол като исторически ресурс със световна значимост • Необходимост от изграждането на нова мултифункционална културна зала на територията до пристанището (до 5-то място на пристанището). • Необходимост от реконструкция и модернизация на Летния театър; • Липса на съвременна изложбена зала на територията на общината; • Необходимост от оборудване и обзавеждане на Природонаучния музей. • Необходимост от реконструкция на вътрешния двор на Археологически музей и изграждане на прозрачно покривно покритие над него. • Липса на конгресно бюро за развитие на МІСЕ туризъм на територията на общината
Суперструктура	
<ul style="list-style-type: none"> • Община Варна разполага с многообразна по вид, капацитет и категория база за настаняване • Наличие на значителен брой апартаменти с 	<ul style="list-style-type: none"> • Нисък дял на най-високо категорийните 5-звездни хотели • Малко на брой места за настаняване, функционират извън сезона

<p>категория 3 звезди, предлагащи качествена услуга на неорганизиран туристи</p> <ul style="list-style-type: none"> • Голям брой апартаменти и стаи за гости - предпоставка за развитие и популяризиране на airbnb пътуванията • Голямо разнообразие на видове ЗХР • Висок относителен дял на ресторантите сред видовете ЗХР 	<ul style="list-style-type: none"> • Липса на целогодишно работещи висококатегорийни хотели • Преобладаващата олинклузивна форма на изхранване е предпоставка за липсата на достатъчен брой скъпи висококатегорийни ресторанти в курортните ни комплекси,
Туристическа индустрия	
<ul style="list-style-type: none"> • Нарастване на приходите от дейността на предприятията в сектор "Хотели и ресторанти". • Нарастване на нетните приходи от продажби на в сектор "Хотели и ресторанти". 	<ul style="list-style-type: none"> • Намаляване на броя на предприятията в сектор "Хотели и ресторанти" и намаляване на относителния им дял в общия брой предприятия в общината (1600 през 2017г. и 1549 с дял 5,35% през 2019г.); • Намаляване на стойността на дълготрайните материални активи на предприятията в сектор "Хотели и ресторанти" през отчетния период (от 855 921 000 през 2017. На 831 797 000 лв. през 2019г.); • Хроничен недостиг на квалифицирани туристически кадри поради ниско заплащане, кратък сезонен период на трудова заетост и неблагоприятни в отделни обекти условия на труд.
Маркетингов микс	
Маркетингов микс-продукт	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> • Силно развит морски ваканционен туризъм • Развитие на спа, уелнес и балнеолечебен туризъм • Развитие на здравен туризъм • Развитие на културно-познавателен туризъм • Развитие на шопинг дейността, като част от туристическото пътуване • Развитие на парти туризма • Широка мрежа от канали за дистрибуция на туристическите продукти • Възможности за продуктово реновиране на крайбрежната алея • Възможности за ново продуктово изграждане на „Южен бряг“ _ Варна • Възможности за развитие на самостоятелен шопинг туризъм • Възможности за самостоятелно развитие на религиозния и поклоннически туризъм извън ограничаващите рамки на културния туризъм • Възможности за изграждане на общината като смарт туристическа дестинация със 	<ul style="list-style-type: none"> • Спортен, конгресен и панаирен туризъм са в упадъчно развитие • Доминиращ ниско бюджетен летен морски ваканционен туризъм • Конкуренция в различните туристически сектори предимно на ценова основа • Силна детерминираност на рентабилността на летния морски туристически продукт от дистрибуцията на големите транснационални туроператори • Заплаха за развитието на енергийния туристически продукт, поради неговите заместващи варианти в онлайн среда

смарт туристически продуктови елементи	
Маркетингов микс – цена	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> • Изгодно съотношение качество-цена на предлаганите туристически продукти • Разумна общинска политика по отношение на ценообразуващи елементи, туристическа такса и други плащания на бизнеса • Намаляване на ДДС в ресторантьорството 	<ul style="list-style-type: none"> • Намаляване гъвкавостта в ценообразуването на туристическото предлагане поради оперативни разходни ограничения • Непрекъснато увеличаване на разходите на единица туристическа услуга • Относително ниска производителност на работната сила • Недостатъчно използване на модерни софтуери за ценови решения • Допълнителни разходи за безопасност при пандемийни кризи и свързаните с тях социално-икономически ситуации
Маркетингов микс – дистрибуция и комуникация	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> • Широка мрежа от канали за дистрибуция на туристическите продукти • Наличие на ТИЦ на подходящо място в центъра на град Варна • Разкриване на информационни точки на ТИЦ-Варна на летище Варна, в к.к. „Св. св. Константин и Елена“ и в к.к. „Златни пясъци“ • ТИЦ-Варна води статистика и има база данни за посещенията и интересите на посетителите • Модерен дизайн на официалния сайт на общината с туристическа информация на 6 езика • Наличие на разнообразни печатни и дигитални рекламни материали (рекламни видео филми по видове туризъм, видеофилми на обиколки на Варна с екскурзоводи от СЕБ) • Участие на общината на подбрани туристически изложения на основни за дестинацията пазари (Германия, Великобритания, Полша, Чехия и др.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Силна зависимост на дистрибуцията на летния морски туризъм от големите транснационални туроператори • ТИЦ-Варна без право да продава сувенири и информационни материали
Туристическо търсене	
<ul style="list-style-type: none"> • Стабилно търсене на културно-познавателен туризъм и нарастващо посещение на обектите от музейната мрежа • Нарастване на броя на пренощуващите туристи и на броя на реализираните нощувки от чужденци през последните 5 	<ul style="list-style-type: none"> • Наситено търсене на стандартен масов морски ваканционен туризъм • Слабо търсене на круизен туризъм към дестинацията • Стагнация на броя на пренощуващите лица и на броя на реализираните

<p>години</p> <ul style="list-style-type: none"> • Запасяване на средния престой на българските туристи • Нарастване на приходите от една нощувка на чуждестранен и от български турист и от един чуждестранен и един български турист за целия му престой • Нарастващо туристическо търсене на румънци и поляци към дестинацията 	<p>нощувки от българи</p> <ul style="list-style-type: none"> • Съкращаване на средния престой на чуждестранните туристи • Силно изразена сезонност на туристическото търсене към дестинацията. • Колебания в туристическото търсене на германци и руснаци към дестинацията • С пандемията се преминава от вариант „ранни записвания“, към „last minute“
Пазарни сегменти	
<ul style="list-style-type: none"> • Дестинацията има сравнително стабилни позиции на сегмента «морски ваканционен туризъм» • Общината запазва стабилни позиции на румънския пазар. • Дестинацията разширява и затвърждава позициите си на пазар Полша. • Дестинацията има балансирано разпределение на търсенето по възрастов признак 	<ul style="list-style-type: none"> • Дестинацията е позиционира доминиращо спрямо сегмента “слънце, море, пясък“ • Дестинацията присъства символично на сегмента на културно-познавателен туризъм • Дестинацията все още няма позиции на сегмента «целогодишен здравен туризъм» • Дестинацията свива на позициите си на основния за морския ваканционен туризъм пазар -Германия • Дестинацията присъства символично на пазар Великобритания • Слаби са позициите на дестинацията на пазар Скандинавски страни – Норвегия, Швеция и Финландия • Дестинацията търпи породените от геополитически въздействия силни приливи и отливи на туристи от пазар
Общинска администрация и координация	
<ul style="list-style-type: none"> • Правилна политика и ефективна дейност на Общинския съвет относно създаването на благоприятна нормативна и данъчна среда за развитие на туристически бизнес в общината. • Изградена ефективна специализирана административна структура за управление на туризма в общината - зам. кмет по туризъм, ефективно работеща дирекция “Туризъм” и ТИЦ; • Конституиран и ефективен Консултативен съвет по туризма в общината • Конституирана и ефективно работеща Общинска експертна комисия по категоризация на туристически обекти (ОЕККТО); 	<ul style="list-style-type: none"> • Неизползван капацитет за маркетингова дейност на ТИЦ- Варна относно реализация на резервации и продажба на сувенири • Инцидентни разминавания на интересите и визитите на НПО на територията на общината относно регулирането и развитието на туризма в дестинацията.

<ul style="list-style-type: none"> • Организиран и поддържан Общински регистър на категоризираните по ЗТ туристически обекти. • Своевременно разработвани и приемани дългосрочни програми за развитие на туризма в общината. • Наличие на 15 туристически НПО на територията на общината 	
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Политически условия	
<ul style="list-style-type: none"> • Постигане на политически консенсус и провеждане на единна политика в рамките на ЕС за преодоляване на последиците от пандемията COVID 19 • Развитие на евроинтеграцията, създаване на условия за по-ефективно усвояване на средствата за регионално развитие на туризма по отделни програми; • Развитие на трансграничното сътрудничество в туризма, особено между районите от страните в Черноморския басейни; • България се стреми да бъде стабилизиращ фактор на геополитическите отношения на Балканите; • Активна политика на Министерството на туризма за позициониране на България на западните и източните туристически пазари • Приоритетност на здравния и културно-познавателния туризъм в туристическата политика на България 	<ul style="list-style-type: none"> • Продължаващо изостряне на политическото противопоставяне между САЩ, от една страна, и Русия и Китай– от друга страна и колебливата позиция на ЕС в този контекст; • Изостряне на военно-политическите конфликти в Близкия Изток и нови бежански вълни към България • Резервираност на външната политика на България към Русия като основен емитивен пазар за дестинация България. • Задълбочаване на стратегическото партньорство между Русия и Турция, в т.ч. и в областта на туризма • Напрежението между Гърция и Турция относно сондажи и добив на природни ресурси в крайбрежните води на о. Кипър. • Опасност от терористични актове от страна на ислямския фундаментализъм • Усложнена процедура при издаване на визи на държави извън ЕС /основни пазари като Русия и Турция/, а би могло да се премине на електронен вариант на издаване или на самата граница
Правни условия	
<ul style="list-style-type: none"> • Усъвършенстване на нормативната база на туризма; • Институционална и законодателна подкрепа за развитието на публично-частното партньорство в туризма и засилване ролята на НПО в него; • Правни промени за облекчаване на вноса на сезонни кадри за туризма от трети страни; • Стимулиране развитието на малкия и средния бизнес в туризма чрез европейски програми; 	<ul style="list-style-type: none"> • Пандемични ограничения и забрани за пътуване на държавно ниво; • Визов режим за туристи от страни, генериращи масово търсене към Варна като туристическа дестинация, който отклонява голяма част от него към други конкурентни дестинации; • Изостряне на конкуренцията на пазара на труда, което се отразява неблагоприятно върху кадровото осигуряване на туристическите

<ul style="list-style-type: none"> • Включване на туризма в Националния план за възстановяване и устойчивост на България. 	<p>дейности в общината;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Динамичност в нормативната уредба на туризма
Икономически условия	
• ВЪЗМОЖНОСТИ	• ЗАПЛАХИ
<ul style="list-style-type: none"> • Относителна финансова стабилност на национално и общинско ниво • Мерки за подобряване на бизнес климата и условията за привличане на чужди и местни инвеститори за усвояване на нови туристически територии и места; • Усилия на Министерството на туризма за привличане и увеличаване на преките чуждестранни инвестиции в туризма; 	<ul style="list-style-type: none"> • Икономическа нестабилност в средносрочен план на национално и общинско ниво • Неблагоприятно влияние на пандемийни кризи • Неблагоприятно влияние на бъдещи икономически рецесии • Намаляване на интереса и доверието от страна на чуждестранни инвеститори в областта на туризма;
Демографско-социални условия	
<ul style="list-style-type: none"> • Демографският потенциал на община Варна е значителен. • Увеличаване на сегмента на хората в третата възраст с доходи за туризъм • Повишаване на образователното равнище на населението в Европа и засилен интерес към културно-познавателни пътувания • Засилване на грижата за здравето и на интереса към здравния и рекреационен туризъм • Нарастване на дела на самостоятелно организираните ваканционни пътувания чрез използване на електронните канали за дистрибуция. • Формирането и реализирането на държавната и общинска политика в областта на културата; • Непрекъснато да се иновират, диверсифицират и обогатяват с добавена стойност предлаганите туристически продукти и съпътстващите ги маркетингови елементи – цени, канали за дистрибуция и комуникация. • 	<ul style="list-style-type: none"> • Миграция на квалифицираните туристически кадри към конкурентни общини и дестинации • Недостиг на кадрови потенциал за туризма с относително високо образователно равнище и добра професионална квалификация; • Проблеми от пренаселеността, са свързани с инфраструктурата, транспортния трафик, екологията, обслужването по време на туристическия сезон и др. • Застаряване на населението, ниска раждаемост и висока обща смъртност; • Безработица, породена от спад в икономическото развитие и високата цена на живота; • Законодателни мерки за разрешаване на социални и демографски проблеми; • Намаляване нарастването на трудоспособното население в полза на увеличаване на механичния прираст в различните му форми (ежедневна миграция – трудови пътувания, сезонна, постоянна), който ще компенсира понижението на трудоспособния контингент и др.
Екологични условия	
<ul style="list-style-type: none"> • Висока степен на съответствие на питейната вода в страната и в общината; • Отлично и добро качество на водите за къпане в страната и по крайбрежieto на 	<ul style="list-style-type: none"> • Прогресивно увеличаване на автомобилния трафик и риск от замърсяване на въздуха на територията на общината;

<p>общината;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Въвеждане на принципите на кръговата икономика в туристическата индустрия; • Адекватна национална и общинска нормативна уредба за опазване на околната среда; 	<ul style="list-style-type: none"> • Запращаност на въздуха в селищните територии (от строителни площадки и запращаност на улиците); • Висока степен на пространствена концентрация на туристическите производствени обекти в непосредствена близост до уникални природни и културни ресурси (плажове и архитектурно-археологически паметници); • Презастрояване на част от крайбрежието, причиняващо негативен ефект върху околната среда; • Опасност от замърсяване на крайбрежните води за къпане от преминаващи големи товарни плавателни съдове • Опасност от природни катаклизми (свлачищни и ерозионни процеси, бурни вълнения др.) върху цялостната туристическа дейност в крайбрежните зони; • Опасност от акустичен дискомфорт от заведенията по крайбрежната алея, • Наличие на бездомни кучета в града и в курортните комплекси
Технологични условия	
<ul style="list-style-type: none"> • Дигитализация на създаването, дистрибуцията и комуникацията на туристическия продукт; • Много високо ниво на цифровизация и покритие на 100% на мобилната мрежа на територията на Община Варна • Голям процент потребители на смарт устройства и възможности за навигация и обслужване на туристическото предлагане 	<ul style="list-style-type: none"> • Нарастване на разходите на за хардуер, софтуер и професионални кадри за работа в дигитална и онлайн среда • Опасност от нарушаване на правата на потребителите с подвеждаща информация и неизпълнение на договореното онлайн количество и качество на предлагания туристически продукт • Риск от хакерски атаки и нарушаване на сигурността на обмена на конфиденциална информация, както и на лични данни на потребителите
Курорти и туристически зони	
К.к. „Златни пясъци“	
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на модернизирани, висококатегорийни хотелски комплекси. • Наличие на апартаментни комплекси. • Парти туризъм 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатъчни парко места при засилен интерес от страна на вътрешни туристи и посетители от съседни балкански държави • Неатрактивни вътрешни пространства

	<p>и на места компрометирана инфраструктура (ален, тротоари, зелени площи).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Силна детерминираност на рентабилността на летния морски туристически продукт от дистрибуцията на големите транснационални туроператори
К.к. „Св. св. Константин и Елена“	
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на висококатегорийна туристическа база. • Добре развита търговска инфраструктура. • Обособени паркинги с голям брой паркоместа. • Голям потенциал за здравен туризъм – модерен аквахаус. • Относително спокойна дестинация, подходяща за развиването на заведения за настаняване от тип „втори дом“ • Ваканционен туристически продукт за „третата възраст“ 	<ul style="list-style-type: none"> • Продължаващо строителство и опасност от презастрояване • Наличие на зони с необлагородена среда (в южната част на комплекса)
Курортна зона „Южен бряг“	
<ul style="list-style-type: none"> • Изградено рибарско пристанище. • Облагороден приморски парк. • Изградени спортни площадки. 	<ul style="list-style-type: none"> • Компрометирана крайбрежна туристическа инфраструктура

3. Стратегическа рамка за развитието на Община Варна като туристическа дестинация

3.1. Визия за развитието на община Варна като туристическа дестинация

Визията представлява желаното и постижимо туристическо състояние на община Варна към 2030 г. и определя рамката за реализация на програмата за устойчиво развитие на туризма в дестинацията.

През плановия период община Варна ще се развива като здравословна, сигурна и безопасна, предпочитана целогодишна дестинация за устойчив туризъм, отговарящ на нуждите на посетителите и индустрията и генериращ добро качество на живот на местното население.

Общинският съвет, кметът и общинската администрация на община Варна ще работят отговорно за създаване на среда, която е здравословна, сигурна, безопасна и стимулираща за туристическия бизнес за развитието на видове туризъм, насочен към постигането на 17-те Глобални цели за устойчиво развитие на ООН на територията на общината.¹⁴

Фиг. 32. Глобални цели за устойчиво развитие на ООН¹⁵

Източник: Европейска комисия

¹⁴ Глобалните цели за устойчиво развитие са приети на 25 септември 2015 г. от 193 страни от Общата Асамблея на ООН в Ню Йорк. Приет е т.н. Нов дневен ред на ООН, озаглавен „Трансформиране на нашия свят: Дневен ред 2030 за устойчиво развитие“ (*Transforming our world*).

¹⁵ ЕК. Документ за размисъл. Към устойчива Европа до 2030 г. Брюксел, 30.1.2019 (Online) Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0022&from=EN> (Accessed on 23.01.2021)

Органите на местното самоуправление и местната администрация са призвани да играят ролята на *лидери и вдъхновители на процеса на устойчиво туристическо развитие, реинвестирайки адекватна част от туристическите доходи на Общината в улеснения за туристическата дейност на частните предприемачи – пряко в маркетинга на общината като туристическа дестинация и косвено в необходимите за рентабилен туристически бизнес факторни условия (туристически ресурси, инфраструктура, кадри, публично-административен капацитет, нормативна уредба).*

В разгърнат вариант, визията за туристическо развитие на община Варна съдържа следните основни желани и възможни постижения:

➤ *Здравословна, сигурна и безопасна дестинация.* Осигуряване на всички условия за спазване на световните протоколи и придобиване на световните сертификати за безопасен туризъм

➤ *Възстановяване и ръст на туризма.* Възможно най-бързо връщане на равнищата, достигнати преди пандемичната 2020г. и осигуряване на ежегоден ръст по основни показатели над средния за страните от ЕС

➤ *Пазарна информираност и компетентност.* Поддържане на информираност за тенденциите на сегментирания международен и вътрешен туристически пазар и използването на пазарната информация за диференциране на предлагането по устойчиви видове туризъм за четири сезона;

➤ *Привлекателни природни и антропогенни туристически ресурси.* Поддържане, възстановяване и усвояване на високия потенциал на природните и антропогенните туристическите ресурси на общината като основа за развитие на устойчиви видове туризъм в четири сезона;

➤ *Качествена инженерна и туристическа инфраструктура.* Изграждане, възстановяване и поддържане на модерна, функционална,

достатъчна по капацитет инфраструктура, осигуряваща достъпност и привлекателност на туристическите забележителности, обекти и дейности.

➤ *Благоприятна административно-нормативна рамка.* Създаване на нормативни и административни улеснения и стимули за туристическия бизнес, функциониращ на територията на общината;

➤ *Ефективно и устойчиво партньорство.* Изграждане и поддържане на мотивиращо развитие партньорство с частния туристически сектор, местното население и туристите на дестинацията;

➤ *Ребрандиране на дестинацията.* Проектиране и изграждане на имиджа на община Варна като предпочитана туристическа дестинация за съвременни видове туризъм в четири сезона, внедрена в съзнанието на всеки свой посетител като трайни положителни спомени и удовлетворяващо усещане за получена по-голяма от очакваната полза срещу платените пари.

3.2. Мисия на публичната администрация на община Варна

Мисията на публичната администрация на община Варна под ръководството на кмета е да бъде *лидер, мотиватор, медиатор и подкрепящ партньор за развитие на устойчив туризъм в дестинацията, предоставяйки качествени публични и административни услуги на заинтересованите страни.*

В широк аспект, извън тясната специализирана административна дейност, ролята на общинската администрация е да *мотивираща, обединява и координира* усилията на всички заинтересовани страни за създаването и поддържането на необходимите за *рентабилен туристически бизнес* факторни условия (туристически ресурси, инфраструктура, суперструктура, кадри, нормативна рамка /правила/). Важна роля на общината е комуникационното маркетингово на дестинацията чрез предлаганите *качествени туристически продукти на достъпни цени, в достъпна дистрибуционна мрежа и с утвърден имидж.*

3.3. Сценарии и количествени стратегически цели за развитието на община Варна като туристическа дестинация

В условията на започналата през 2020г. и продължаваща през 2021г. пандемия от COVID 19 е изключително трудно да се прогнозира бъдещето на туризма в света, Европа, България и община Варна.

Чрез панел от експерти COT периодично изготвя краткосрочни и дългосрочни прогнози за развитието на туризма. Според експертите на COT, краткосрочната перспективата за туризма е неясна. За 2021г. почти половината от респондентите (45%) посочват по-добра перспектива, 25% са по-скоро несигурни за обръщане на тенденцията в положителна, а 30% считат, че ситуацията през 2021г. ще се влоши спрямо 2020г. Влошената икономическа среда, довела до загуба на работни места, фалити на предприятия и драстично съкращаване на туристическото предлагане, както и свиващата се държавна подкрепа за туристическия бизнес ще пречат на бързото възстановяване. Експертите подчертават като сериозни предизвикателства неблагоприятно въздействие на Брексит, както и намаляването на капацитетите на въздушния транспорт.

Експертното мнение е, че ваксината ще допринесе за по-бързо ограничаване на вируса и за безопасно и ефективно рестартиране на туризма. Две трети от експерти (67%) твърдо очакват ваксината да ускори възстановяването на международния туризъм, докато около 30% са колебливо положително настроени с отговор „може би“ и само 4% дават отрицателен отговор. Възстановяването ще зависят от скоростта, обхвата и ефикасността на разпространението на ваксинацията. Ако голям дял от населението в емитивните и рецептивните страни бъде ваксинирано до лятото, пътуванията ще се отрицят през втората половина на 2021г. Респондентите са убедени, че пътуванията на къси разстояния, близо до съседни държави и в същия регион, ще се възобновят по-бързо, докато пътуванията на дълги разстояния ще се възстановят сравнително бавно.

Половината от анкетираните виждат възход в международния туризъм през 2022 г.

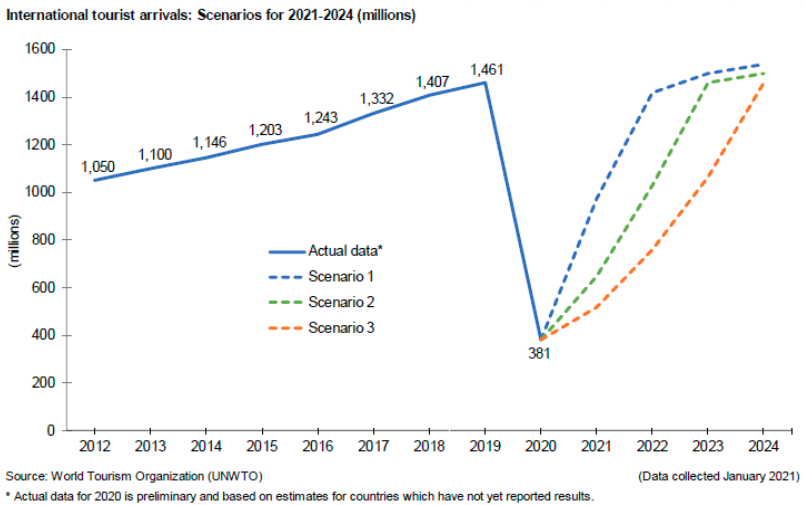
Повечето експерти (43%) са на мнение, че връщането до нивата преди пандемията през 2019г. няма да се случи преди 2023 г., докато 41% очакват, че връщането към нивата от 2019 ще стане през 2024 г. или по-късно. За регион Европа най-големият дял от експерти (86%) считат, че връщането на позициите на 2019 г. ще се случи през 2023 г. или по-късно. Според експертите бавното ограничаване на вируса и наложените срещу неговото разпространение ограничения за пътуване продължават да бъдат основната бариера пред възстановяването на международния туризъм. Други възпиращи туризма фактори са ниското доверие на потребителите, влошаването на икономическа среда, липсата на координиран отговор на страните за осигуряване на хармонизирани протоколи и координирани ограничения, както и бавното възобновяване на въздушния пътнически транспорт. Експертите са почти единодушни, че всички фактори са взаимосвързани и представляват важни пречки за възстановяване на потребителското доверие и възобновяване международните пътувания.

В краткосрочен план рестартирането на туризма е възможно само чрез координирани действия на държавите относно разхлабване на ограниченията за пътуване, налагане на общи, стандартизирани протоколи за здраве и безопасност, включващи процедури за тестване, удостоверения за ваксинация, надеждни данни и базирана на факти комуникация.

На фиг. 33 са представени сценариите за възстановяване на международния туризъм с хоризонт на прогнозата до 2024г.

Фиг. 33. Международни туристически пристигания: Сценарии за 2021-2024 г. (милиони)¹⁶

Източник: UNWTO

Съобразно състоянието и очакванията за развитието на външната и вътрешната среда и оценката на рисковете, визията за развитие на община Варна като ядро на туристическа дестинация за отговорен туризъм може да се конкретизира в *количествени и качествени дългосрочни цели* в три сценария – песимистичен, реалистичен и оптимистичен.

А. Песимистичен сценарий

Песимистичният сценарий отразява невъзможността да се възстановява туризмът в общината по основни показатели на равнището на 2019г. в рамките на 5 години - до 2025 г.

Рисковете и предпоставките за песимистичния сценарий са следните:

- Забавяне на справянето с пандемията CPVID 19 и нови пандемични вълни от нов щам
- Продължителна политическа следизборна криза в страната след април 2021г. и неадекватна помощ за туристическия бизнес.

¹⁶ World Tourism Organization (UNWTO) (Data collected January 2021)* Actual data for 2020 is preliminary and based on estimates for countries which have not yet reported results.

➤ Фалити на туристически предприятия - хотелиери, ресторантьори, туристически агенции и оператори, в следствие на кризата от 2020 г. и евентуалното и продължаване през по-голямата част от 2021 г.;

➤ Финансово-кредитна криза, която не позволява на хотелите и ресторантьорите да бъдат подготвени за експлоатация в съответствие с новите анти-епидемиологични протоколи в периода 2021-2023г.;

➤ Пренасочване на критична маса квалифицирани туристически кадри към реализация в други икономически сектори.

➤ Силна конкуренция спрямо Българското Черноморие от страна на конкурентни дестинации в резултат на по-големи държавни дотации за туристическия бизнес и постигане на по-добро съотношение „качество-цена“ на пакетите за пътуване и хотелското настаняване.

Количествени стратегически цели за периода 2021-2030:

➤ Задържане до 10% намаление на равнището на брутните и нетни равнища на капацитета на легловата база в общината за целия период 2021-2030

➤ До края на 2025г. възстановяване на туризма в общината по основни показатели на равнището на 2019г.

➤ В периода 2026-2030 г. постигане на среден годишен ръст от 3 % (три процента) на броя на туристите (нощуващи посетители) в границите на общината;¹⁷

➤ В периода 2026-2030г. нарастване на броя на реализираните нощувки с 2% средно годишно

➤ Задържане намалението на равнището на средния престой на туристите в дестинацията, така че през 2030г. престоят да бъде 4,2 нощувки на един турист;

➤ Увеличаване на заетостта на легловата база в общината през месеците на годината извън главния сезон – юли и август, така че в края на

---

¹⁷ Tourism Towards 2030 / Global Overview - Advance edition presented at UNWTO 19th General Assembly - 10 October 2011, 3.3% (2010–2030),

плановия период през 2030г. да се достигне заетост от 27,3% на годишна база.

➤ В периода 2026-2030г. нарастване на приходите от реализирани нощувки с 1% средно годишно.

В. Реалистичен сценарий

Предпоставките за реалистичния сценарий са следните:

➤ Трайно справяне с пандемията CPVID 19 до края на 2021г. и наличие на ефективни ваксини за предотвратяване на нови пандемични вълни от нови щамове.

➤ Налагане на ефективен международен протокол за здравословен, сигурен и безопасен туризъм.

➤ Сравнително стабилна политическа следизборна криза в страната след април 2021г. и адекватна държавна и общинска туристическа политика.

➤ Финансово-кредитна подкрепа за туристическия бизнес и предотвратяване на фалити на туристически предприятия - хотелиери, ресторантьори, туристически агенции и оператори, в следствие на кризата от 2020-2021г.;

➤ Запазване на критична маса квалифицирани туристически кадри на работа в туристическия бизнес.

➤ Запазване на конкурентоспособността на Българското Черноморие спрямо конкурентни дестинации в резултат на адекватни държавни дотации за туристическия бизнес в България и постигане на по-добро съотношение „качество-цена“ на пакетите за пътуване и хотелското настаняване.

Количествени стратегически цели за периода 2021-2030:

➤ Запазване на равнището на брутните и нетни равнища на капацитета на легловата база в общината за целия период 2021-2030 с реструктуриране към висококатегорийни целогодишни места за настаняване.

➤ До края на 2023г. възстановяване на туризма в общината по основни показатели на равнището на 2019г.

➤ В периода 2024-2030 г. постигане на среден годишен ръст от 3 % (три процента) на броя на туристите (нощуващи посетители) в границите на общината;¹⁸

➤ В периода 2024-2030г. нарастване на броя на реализираните нощувки с 4% средно годишно;

➤ Повишаване на равнището на средния престой на туристите в дестинацията, така че през 2030 г. престоят да достигне 4,72 нощувки на един турист;

➤ Увеличаване на заетостта на легловата база в общината през месеците на годината извън главния сезон – юли и август, така че в края на плановия период през 2030г. да се достигне заетост от 29,7% на годишна база.

➤ В периода 2024-2030г. нарастване на приходите от реализирани нощувки с 5% средно годишно.

---

¹⁸ Tourism Towards 2030 / Global Overview - Advance edition presented at UNWTO 19th General Assembly - 10 October 2011, 3.3% (2010–2030),

➤ В периода 2024-2030г. изпреварващо нарастване на обема на общите приходи от посетителите в общината с 1 % (един процента) ежегодно спрямо нарастването на броя на реализираните нощувки

С. Оптимистичен сценарий

Предпоставките за оптимистичния сценарий са следните:

Независимо, че цялата 2021г. се очаква като преходна (трансформационна) година за борба с Covid – 19 кризата, при наблюдаващо се текущо развитие на процеса на ваксиниране, съществува възможност за по-бързо преодоляване на пандемията в европейски и частично в световен мащаб. Относително кратките срокове на разработване, масови производства и приложения на варианти на ваксини са добри предпоставки за по-бързо разрешаване на проблема с вируса в сравнение с предварителните прогнози, които визираха стартирането на този процес едва към края на 2021 г. Към настоящия момент с най-високи темпове на ваксиниране се отличават важни за община Варна емитивни туристически пазари – Германия, Великобритания, Русия, Франция, Израел. Очаква се към втората половина на 2021 или началото на 2022 г. в значителна степен да се възвърне и обичайния начин на живот на

населението в Европа и в други части на света. От друга страна още през 2021 г. престоят революционни иновации в авио-индустрията във всички приложни полета и фази на наземно обслужване и обслужване на борда, като: създаване на биометрични терминали; използване на високотехнологични дезинфекционни нанопрепарати; внедряване на мобилни приложения за резервации от типа „зелени, защитени коридори“; високотехнологични вендинг машини за храни и напитки; високотехнологични лед системи за ограничаване на струпванията на пътници; ултравиолетови кабинни системи и светлини на борда; нови системи за филтриране на въздуха на борда; нови мобилни приложения за управление на индивидуалното пътуване и др. В тази връзка на стратегическо ниво се очакват и са възможни следните действия:

- От краткосрочно към средносрочно подготвяне на капацитета на материално техническата база на туризма в Общината за посрещане на увеличено туристическо търсене по-рано отколкото предвиждат действащите консервативни прогнози;

- Ускорено приемане на национално ниво на Единни глобални протоколи за пътуване в и извън страната на базата на правилата от “Safe Travels” Global Protocols & Stamp for the New Normal (WTTC) и съответно тяхното бързо внедряване във всички сектори на туристическия бизнес и свързаните с него индустрии.

- Ускорено внедряване на иновационни технологии (повечето от тях до лятото на 2021 г) в авиоиндустрията, които се генерират в частния сектор - в случая Фрапорт – Варна.

- Ускорено внедряване на допълнителни иновационни технологии в хотелиерския и ресторантьорския бизнес.

- Присъствие на България и в частност община Варна в списъците със сигурни и безопасни международни дестинации за пътуване.

➤ Възникване на благоприятна конкурентна среда за Българското Черноморие поради факта, че Covid – 19 кризата заличи до голяма степен съществуващите до началото на 2020 г. конкурентни предимства на водещи туристически дестинации на Балканския регион.

Количествени стратегически цели за периода 2021-2030:

➤ За периода 2026-2030 увеличаване на равнището на брутните и нетни равнища на капацитета на легловата база в общината с 1% (един процент) средно годишно или с общо с 6% през 2030 спрямо 2019г. с реструктуриране към висококатегорийни целогодишни места за настаняване.

➤ До края на 2022г. възстановяване на туризма в общината по основни показатели на равнището на 2019г.

➤ В периода 2023-2030 г. постигане на среден годишен ръст от 4 % (четири процента) на броя на туристите (нощуващи посетители) в границите на общината;¹⁹

➤ В периода 2023-2030г. нарастване на броя на реализираните нощувки с 9% средно годишно

➤ Повишаване на равнището на средния престой на туристите в дестинацията, така че през 2030 г. престоят да достигне 6,04 нощувки на един турист;

➤ Увеличаване на заетостта на легловата база в общината през месеците на годината извън главния сезон – юли и август, така че в края на плановия период да се достигне заетост от 42,4% на годишна база.

➤ В периода 2023-2030г. нарастване на приходите от реализирани нощувки с 12% средно годишно.

➤ В периода 2023-2030г изпреварващо нарастване на обема на общите приходи от посетителите в общината с 3 % (три процента) ежегодно спрямо нарастването на броя на реализираните нощувки

---

¹⁹ Tourism Towards 2030 / Global Overview - Advance edition presented at UNWTO 19th General Assembly - 10 October 2011, 3.3% (2010–2030),

3.4. Качествени стратегически цели за периода 2021-2030:

Успешното представяне на Община Варна като туристическа дестинация и при трите сценария е възможно чрез постигане на качествени стратегически цели в рамките на възможния общински бюджет както следва.

- Осигуряване на необходимите условия за спазване на световните протоколи и придобиване на световните сертификати за *здравословна, сигурна и безопасна туристическа дестинация*;

- Поддържане, възстановяване и усвояване на високия потенциал на природните и антропогенните туристическите ресурси на общината като основа за развитие на устойчиви видове туризъм в четири сезона;

- Изграждане, възстановяване и поддържане на модерна, функционална, достатъчна по капацитет инфраструктура (паркинги, тротоари, велоалеи, зелени площи, сигнализация и улична маркировка),

осигуряваща достъпност и привлекателност на туристическите забележителности, обекти и дейности;

➤ Разширяване на продуктовата палитра на територията на общината с развитие на туристическите зони и специализираните видове туризъм в тях в четири сезона: здравен (балнеолечебен, дентален, спа и уелнес), културно-познавателен, фестивален, историко-археологически, спортен, религиозен, сватбен, МІСЕ чрез използване на познати и включване на нови и малко познати места и обекти;

➤ Проектиране и изграждане на имиджа на община Варна като предпочитана туристическа дестинация за съвременни видове туризъм в четири сезона, внедрена в съзнанието на всеки свой посетител като трайни положителни спомени и удовлетворяващо усещане за получена по-голяма от очакваната полза срещу платените пари;

➤ Създаване на благоприятна *административно-нормативна рамка*, улесняваща и стимулираща функционирането на туристическия бизнес;

➤ Изграждане и поддържане на партньорски взаимоотношения, мотивиращи частния туристически сектор, местното население и туристите за развитието на дестинацията;

➤ Контрол и въздействие върху туристическия бизнес за спазване на установения ред за извършване и отчитане на туристическа дейност на територията на общината

3.5. Стратегически подходи и приоритети за постигане на целите

За реализирането на формулираната визия и постигането на поставените във връзка с нея стратегически цели за устойчиво развитие на туризма в общината са подходящи *следните стратегически подходи*:

а. Промяна на имиджа на общината като “дестинация- стока” предимно за ниско бюджетен морски ваканционен туризъм и брандирането и като качествена дестинация за различни специализирани съвременни видове туризъм

b. Стремеж към диференциация (разграничаване) на продуктовете линии на дестинацията по целеви пазари и целеви пазарни сегменти чрез създаване и поддържане на отличими качествени характеристики на продуктовете съдържателни елементи;

c. Фокусиране върху определени подсегменти на специфичните сегменти на туристическия пазар (например: семейства с деца, младежи, младоженци, трета възраст, културна общност, спортисти, организационен пазарен сегмент) и реализиране спрямо тях на диференциация в сравнение с конкурентните дестинации.

Посочените по-горе като подходящи за община Варна стратегии кореспондират задължително с прилагането на диференциран маркетингов подход в комбинация с концентриран маркетингов подход.

Поставените стратегически цели се конкретизират в шест приоритета за развитие на община Варна като туристическа дестинация, както следва:

Приоритет 1. Създаване на здравословна, сигурна и безопасна среда за туризъм.

Приоритет 2. Управление и опазване на туристическите ресурси и обекти.

Приоритет 3. Развитие на обща и туристическата инфраструктура

Приоритет 4. Развитие на туристическите зони на територията на общината

Приоритет 5. Развитие на туризъм в четири сезона

Приоритет 6. Пост COVID 19 ребрандиране на дестинация Варна

Приоритет 7. Лидерство, административен капацитет

4. Система за управление и реализация на Програмата за развитие на туризма в Община Варна за периода 2021-2030 година

4.1. План за действие за реализиране на програмата

Планът за действие за реализиране на Програмата за развитие на туризма в община Варна за периода 2021-2030 г. интегрира стратегическите цели, приоритетите, специфичните цели и проектите по приоритетите в едно цяло. На тази основа планът осигурява вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието, възможните ресурси, необходимите дейности и партньорствата във времето. Документът отразява възможностите за финансиране, институционалната подкрепа и техническата помощ за реализирането на предвидените в Програмата проекти.

Планът обвързва приоритетите, специфичните цели и мерките (проектите) със съответните финансови ресурси и техните източници, административните структури и заинтересованите страни за изпълнение и контрол на планираните дейности, периодите и индикаторите за цялостна реализация на предвидените проекти, действията за осигуряването на комуникация и публичност при изпълнение на планираните дейности.

Таблица 22

Приоритети, специфични цели и проекти

Приоритети	Бр. спец. цели	Бр. проекти
Приоритет 1. Създаване на здравословна, сигурна и безопасна среда за туризъм.		
Приоритет 2. Управление и опазване на туристическите ресурси и обекти.		
Приоритет 3. Развитие на обща и туристическата инфраструктура		
Приоритет 4. Развитие на туристическите зони на територията на общината		
Приоритет 5. Развитие на туризъм в четири сезона		
Приоритет 6. Пост COVID 19 ребрандиране на дестинация Варна		
Приоритет 7. Лидерство, административен капацитет		

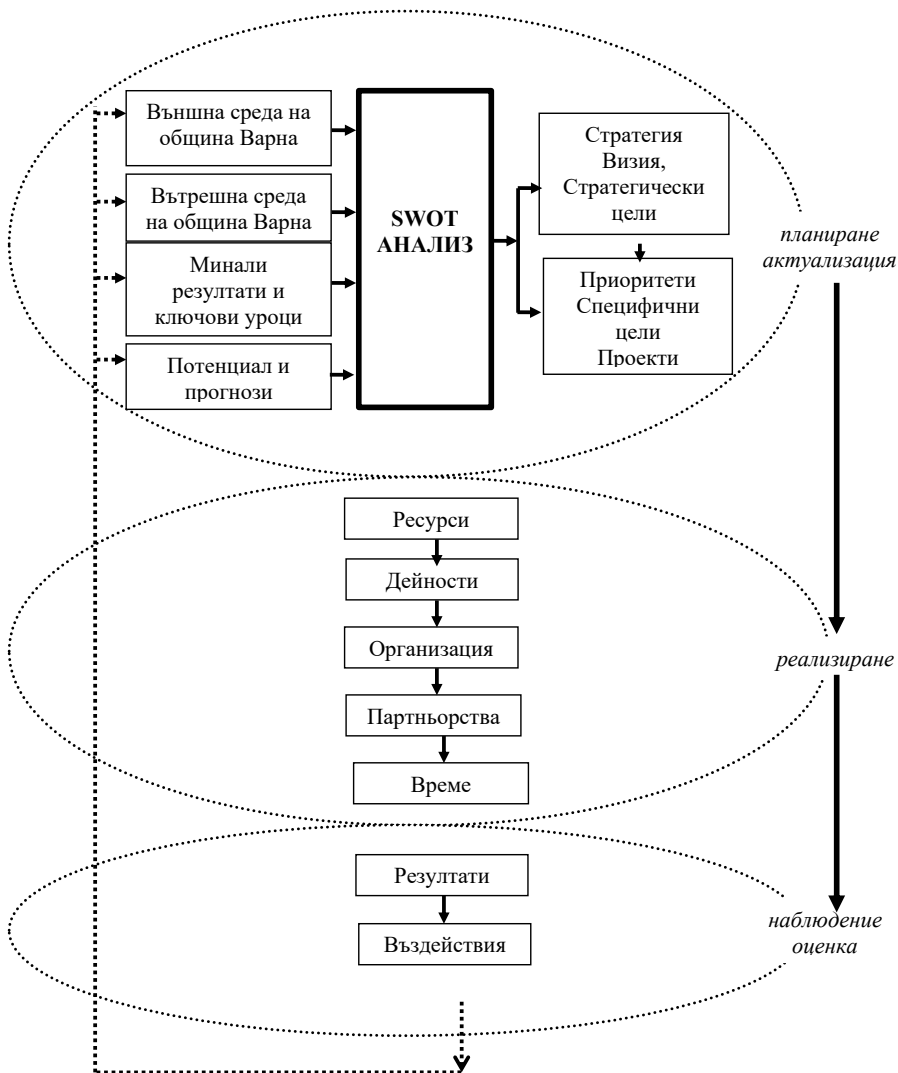
Планът за реализиране на Програмата за развитие на туризма в община Варна за периода 2021-2030 г. включва 7 приоритета с общо 31 специфични цели и 186 проекта, както следва в таблица 23.

4.2. Методика за мониторинг, оценка и реализацията на програмата

4.2.1. Процес на мониторинг и оценка на изпълнението на програмата

Процесът на планиране, реализиране и оценка на изпълнението на Програмата за развитие на туризма в община Варна е непрекъснат през целия планов период 2021-2030 година. Същият може да се представи схематично както е показано на фиг. 37.

Фиг. 37. Процес на планиране, реализиране и оценка на изпълнението на Програмата за развитие на туризма в община Варна 2021-2030

За осъществяването на процесите на мониторинга, оценката и актуализацията на Програмата е удачно да се използва методологията за социално-икономическо планиране, отразена в Общински план за развитие на община Варна (2021 – 2030).

4.2.2. Оценка на изпълнението на програмата

Оценката на изпълнението на Програмата за развитие на туризма в община Варна през периода 2021-2030г. е свързана на първо място с мониторинг на изпълнението на специфичните цели и проектите, заложиени в съответните приоритетни направления. Мониторингът следва да се извършва съгласно определени натурални и стойностни показатели, организацията и методите на изпълнение на Програмата, прилагани от община Варна, предвидените мерки за осигуряване на информация и публичност за резултатите от реализацията на Програмата.

В цялостния процес на мониторинг и при спазване на принципа за партньорство следва да участват:

- кмета и зам.-кметовете на община Варна;
- кметовете на кметствата в общината – кметовете на с. Звездица, с. Каменар, с. Казашко, с. Константиново и с. Тополи;
- кметовете на райони в общината – кметовете на район „Аспарухово“, район „Приморски“, район „Одесос“, район „Младост“ и район „Владислав Варненчик“.
- представители на общинската администрация и на общинския съвет – Варна;
- представители на РИОСВ - Варна;
- представители на РЗИ – Варна;
- представители на РДВР-Варна
- Комисия за защита на потребителите – Варна;
- представители на неправителствените организации на територията на общината, вписани в регистъра на неправителствените организации в Министерството на туризма.

Системата за мониторинг и оценка на изпълнението на Програмата за развитие на туризма в община Варна за периода 2021-2030 г. следва да осигурява ефективност и ефикасност на стратегическото планиране, програмиране, управление и ресурсното осигуряване на развитието на

община Варна като туристическа дестинация. При разработването на системата следва да се отчетат механизмите и процедурите, предвидени в нормативните документи с оглед постигането на целите за интегрирано устойчиво развитие на туризма и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти.

Системата за мониторинг и оценка на изпълнението следва да обхваща следните подсистеми:

- показателите за мониторинг и оценка на реализацията на Програмата;
- източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на необходимата информация;
- органите за мониторинг, организацията и методите на тяхната работа;
- подсистемата на докладване и осигуряване на информация и публичност за реализирането на Програмата.

а) Показатели за мониторинг и оценка на изпълнението на Програмата

Подсистемата от показатели за наблюдение на изпълнението на Програмата 2021-2030г. позволява да се отчита напредъка и степента на постигане на заложените в Програмата приоритети, специфични цели и проектни цели. От гледна точка на възприетата методология на социално-икономическото планиране в общината е препоръчително да се използват два вида показатели:

- *показатели за резултат* – показват изпълнението на заложените в Програмата конкретни мерки и проекти за развитието на туризма в плановия период. За гарантиране на обективността на направените оценки е задължително показателите за резултат да бъдат количествено измерими;
- *показатели за въздействие* – чрез тях се отчита изпълнението на специфичните цели и те имат значение за цялостната оценка на ефективността на разработената Програма за устойчиво развитие на туризма

в общината до 2030 г. Степента на въздействие се отчита основно с количествено и/или качествено измерими показатели. В допълнение отчитането може да стане с качествени оценки относно достигнатата степен в икономическото и социалното развитие на територията на общината.

Показателите, които ще се използват за мониторинга и оценката са:

- *общи индикатори* – за измерване на цялостния ефект от реализирането на Програмата;

- *специфични индикатори* - за проследяване на изпълнението на приоритетите и специфичните цели на Програмата, включващи споменатите *индикатори за въздействие* и *индикатори за резултат*, в т.ч. *индикатори за ресурси* и *индикатори за продукта* от заложените мерки и дейности.

Поради ограниченията от страна на официалната национална статистика е трудно да се определят общи количествени показатели, отразяващи цялостния национален и регионален ефект от реализирането на Програмата. Може да се подберат общи показатели за наблюдение на ефекта от реализирането ѝ. Качеството и полезността на оценката ще се повиши, ако избраните общи показатели се поставят на сравнителна основа с конкурентна община. В табл. 23 предлагаме възможни общи показатели за наблюдение и оценка на реализирането на Програмата.

Таблица 23

Общи количествени показатели за мониторинг и оценка

ОБЩИ ПОКАЗАТЕЛИ	СТОЙНОСТ
Разходи за реализиране на Програмата	
Общи разходи (инвестиции) в подобряването на туристическата инфраструктура (лв. на км.) в т.ч.: <ul style="list-style-type: none"> • Европейски проекти • Средства от общината • Средства от държавния бюджет 	
Брой чуждестранни и български посетители	
Брой нощувки от чуждестранни и български посетители	
Брой нововъведени легла в експлоатация в местата за настаняване (новопостроени обекти)	
Среден приход от една нощувка	

Среден приход от един турист	
Среден престой на един турист	
Среден приход от едно легло/стая	
Средства за подслон - бр.	
Легла - бр.	
Легладенонощия - бр.	
Реализирани нощувки - бр.	
в т.ч. от чужденци - бр.	
в т.ч. от българи - бр.	
Експлоатационна заетост на лег база, %	
Годишна заетост на лег. база, %	
Пренощували лица - бр.	
в т.ч. от чужденци - бр.	
в т.ч. от българи - бр.	
Среден брой нощувки на 1 лице	
Ср. бр. нощувки на 1 чуждест. турист	
Ср. бр. нощувки на 1 бълг. турист	
Приходи от нощувки - хил. лв.	
в т.ч. от чужденци	
в т.ч. от българи	
Приходи от 1 нощувка - лв.	
в т.ч. от 1 нощувка на чужденец	
в т.ч. от 1 нощувка на българин	
Приходи от 1 пренощ. турист - лв.	
в т.ч.от 1 пренощувал чужденец	
в т.ч. от 1 пренощувал българин	
в това число:	
Хотели - бр.	
Легла - бр.	
Легладенонощия - бр.	
Реализирани нощувки - бр.	
в т.ч. от чужденци - бр.	
Пренощували лица - бр.	
в т.ч. чужденци - бр.	
Приходи от нощувки - хил. лв.	
в т.ч. от чужденци	

Чрез специфичните количествени индикатори ще се проследява изпълнението на приоритетите, специфични цели и проектите на Програмата. Дефинирани са количествени индикатори за въздействие и за резултат там, където е възможно количествено измерване и е наличен официален източник на информация, което да гарантира обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения. За някои от т.нар. „меки мерки“, за които не могат да бъдат определени обективни количествени индикатори,

приносът им за постигане на специфичните и стратегическите цели следва да бъде оценяван посредством качествени оценки в годишните доклади от наблюдението на изпълнението на Програмата, междинните и окончателната оценки.

б) Източници, начини и периодичност за събиране, обработка и анализиране на информацията относно реализирането на Програмата

Информацията и данните за наблюдението и оценката на Програмата ще се събират от Националния статистически институт, Териториално статистическо бюро – Варна, Националния, в т.ч. общинския регистър на местата за настаняване и заведенията за хранене и развлечения, от функциониращата ЕСТИ и от ТИЦ-Варна..

Данните следва да се събират, обработват и анализират ежегодно с цел да послужат за наблюдението на изпълнението на Програмата.

в) Органи за наблюдение на изпълнението на Програмата, организация и методи на тяхната работа

Орган за наблюдение на изпълнението на Програмата може да бъде Консултативният съвет по туризъм. В процеса на наблюдение на изпълнението на Програмата, *Консултативният съвет* ще осигурява участието на заинтересуваните органи, организации, физически и юридически лица при спазване на принципа за партньорство, публичност и прозрачност. Функциите на *Консултативния съвет* като орган за наблюдение на изпълнението на Програмата ще включват:

Първо, осигуряване на необходимата информация и прилагане на система от показатели за мониторинг и оценка по отношение на реализацията на стратегическите цели, приоритетите, специфичните целите и мерките за развитието на туризма на територията на общината.

Второ, координация на дейностите по мониторинга и оценката между местните органи на изпълнителната власт и други заинтересувани органи, организации и юридически лица на основата на принципа за партньорство.

Трето, осигуряване на съответствие на действията по мониторинга и оценката с условията и правилата в областта на обществените поръчки, опазването на туристическата среда и насърчаването на равните възможности и социалното включване за местното население и посетителите в общината;

Четвърто, обсъждане и одобряване на предложения за повишаване на ефективността на процеса на мониторинг и оценка в случай на установяване на проблеми и пропуски;

Пето, определяне и изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност относно постигнатите резултати от мониторинга и оценката с цел да се гарантира прозрачност при изпълнението на документите за стратегическо планиране на регионалното и местното развитие.

г) Система на докладване и осигуряване на информация и публичност

Резултатите от мониторинга и оценката на Програмата ще се обсъждат и приемат от *Консултативния съвет* при кмета на община Варна. Председателят на *Консултативния съвет* ще внесе за обсъждане и одобрение от Съвета доклади за резултатите от междинната и последваща оценка на изпълнението на Програмата.

Органът за наблюдение – Консултативния съвет, със съдействието на общинската администрация и дирекция “Туризм” ще осигурява дейностите по публичност и разпространение на резултатите от оценката, гарантирайки прозрачност на извършените действия и информацията за тях.

Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по мониторинга и оценката на изпълнението на Програмата се осигуряват от бюджета на община Варна.

Екип за мониторинг и оценка на изпълнението на Програмата

Мониторингът и оценката на изпълнението на Програмата е препоръчително да се извършва от общинската администрация, като за целта кметът следва да определи със заповед *Работна група за мониторинг и оценка на Програмата (РГМОП), ръководена от директора на дирекция „Туризм“*.

Към РГМОП могат да се привличат експерти по туризъм и управление на туристическа дестинация Варна.

РГМОП ще изпълнява следните основни функции:

- Анализирани и актуализирани на показателите за мониторинг и оценка на изпълнението на Програмата;
- Извършване на периодичен преглед на постигнатия напредък в изпълнението на Програмата;
- Разглеждане на резултатите от изпълнението на мерките (проектите) и степента на постигане на целите, заложи в Програмата;
- Разглеждане на резултатите от междинната оценка на изпълнение на Програмата;
- Приемане, анализирани и внасяне за разглеждане от Консултативния съвет на предложения за преразпределение на средствата по заложените мерки (проекти);
- Формулиране и внасяне на предложения в Консултативния съвет за актуализиране на Програмата с цел нейното подобряване.

Периодичност на мониторинга и оценката на изпълнението на Програмата

РГМОП ще осъществява мониторинговата и оценъчната си дейност чрез изпълнение на конкретни действия в график както следва:

- а) *Ежегоден мониторинг* и оценка за изпълнението и напредъка по реализацията на Програмата. За резултатите от мониторинга и оценката на изпълнението се изготвя годишен доклад.

б) *Наблюдения и оценка при необходимост* – при значима промяна в средата, при задание от Консултативния съвет и др. *РГМОП* изготвя доклад, съгласно поставената задача.

в) Мониторинг и оценка в края на периода на програмата. *РГМОП* изготвя доклад за цялостното изпълнение на Програмата, с оценка на постиженията и въздействието от реализацията на плана, оценка на ефективността на вложените ресурси, анализ на изпълнението, изводи и препоръки.

Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на Програмата осигуряват информация за изготвяне на нейната *междинна и последваща оценка*.

Съдържание на годишния доклад за мониторинг и оценка

Годишният доклад за мониторинг и оценка на изпълнението на Програмата трябва да съдържа информация за:

а) промяната във външната и вътрешната среда на община Варна и влиянията на промените върху изпълнението на Програмата;

б) постигнатите резултати и въздействия от изпълнението на целите и мерките на Програмата въз основа на показателите за наблюдение и оценка;

в) действията на компетентните органи и субекти с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на Програмата, в т. ч.:

- мерките за наблюдение и усъвършенстване на създадените механизми за събиране, обработване и анализ на данни;

- преглед на проблемите, възникнали в процеса на изпълнение на Програмата през съответната година и мерките за преодоляването им;

- мерките за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на Програмата;

- мерките за постигане на необходимото съответствие на Програмата с другите политики, планове и програми на територията на общината;

- мерките за прилагане принципа на партньорство;
  - резултатите от извършени оценки към края на съответната година;
- г) заключения и предложения за подобряване на резултатите от процеса на мониторинг и оценка.

Оценката на Програмата за развитие на туризма в Община Варна за периода 2021-2030г. обхваща всеки стадий от жизнения цикъл на Програмата и бива предварителна, междинна и последваща.

Предварителната оценка се прави от независим рецензент-оценител. Тя трябва да съдържа прогнозна оценка за въздействието на Програмата.

Междинната оценката на Програмата ще се извършва по описаната система за мониторинг и оценка, която включва методика за измерване по определени показатели, подходяща организация на действие, събиране, обработка, анализ на съответната информация. Подходящо е тя се извършва в края на всяка една година от началото на периода на действие на Програмата, който е 10 години.

Междинната оценка включва:

- оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
- оценка на степента на постигане на съответните цели;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изводи и препоръки за актуализация на Програмата.

Междинната оценка на изпълнението на Програмата дава информация за провежданите политики и подпомага общината да подобри прозрачността на планираните дейности и използването на съществуващите ресурси. На база резултатите и препоръките от оценката на Програмата се решава необходимостта от нейната актуализация.

Резултатите от извършваната оценка на Програмата за развитие на туризма в община Варна се отчитат пред Консултативния съвет при кмета на общината. Кметът на община Варна или упълномощено от него лице внася за обсъждане и одобряване от Консултативния съвет на доклади за резултатите от междинната и последваща оценка на изпълнението на

Програмата. Консултативният съвет осигурява дейностите по публичност и разпространение на резултатите от оценката.

Последващата оценка на изпълнението на Програмата се извършва не по-късно от 1 година след изтичането на периода на нейното действие.

Последващата оценка включва:

- оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите от реализирането на Програмата;
- оценка на общото въздействие от реализирането на Програмата ;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси за реализирането на Програмата;
- изводи и препоръки относно провеждането на политиката за устойчиво развитие на туризма в общината;

През периода на действие на Програмата могат да се извършват допълнителни тематични оценки и оценки за специфични случаи по преценка на съответните органи на местно самоуправление и местна администрация.

4.2.3. Актуализация на програмата

При актуализацията на Програмата следва да се анализира и оцени динамичното въздействие на външните и вътрешните фактори върху развитието на туризма в община Варна, на неговите влияния върху социално – икономическите характеристики на развитие. На тази основа следва да се актуализира SWOT анализа на дестинацията, да се прецизират стратегическите цели, приоритетите, специфичните цели и заложените проекти, както и да се направят иновации в системата за управление на изпълнението на Програмата до края на съответния период.

Програмата се актуализира при следните обстоятелства:

- съществени промени на икономическите, екологичните, технологичните и социалните условия в границите на община Варна;
- съществени промени в условията на туристическия пазар – туристическо търсене, туристическо предлагане и конкуренция;

- промени в свързаното национално законодателство и това на ЕС;
- съществени промени в секторни стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на Програмата;

- според резултатите от междинната или последваща оценка.

За актуализиране на Програмата трябва да се разработи документ за изпълнение за остатъка от периода на нейното действие. Изработването и приемането на Актуализирана програма се извършва при условията и по реда за изработването и приемането ѝ.

5. Програмна част

5.1. План за реализация на програмата в таблична форма

6. Приложения

6.1. Анкетно проучване сред представители на туристическата индустрия и неправителствени организации във гр. Варна, декември 2020 г.

7. Използвани източници на информация

Законо:

1. Закон за общинската собственост;
2. Закон за местното самоуправление и местната администрация;
3. Закон за устройството на територията;
4. Закон за регионалното развитие;
5. Закон за публичните финанси (в сила от 01.01.2014 г.);
6. Закон за местните данъци и такси;
7. Закон за туризма;
8. Закон за устройството на Черноморското крайбрежие;
9. Закон за концесиите;
10. Закон за водите;
11. Закон за рибарството и аквакултурите;
12. Закон за опазване на околната среда;
13. Закон за защитените територии;
14. Закон за управление на отпадъците;
15. Закон за почвите;
16. Закон за чистотата на атмосферния въздух;
17. Закон за културното наследство;
18. *Закон за закрила и развитие на културата;*
19. Закон за защита на потребителите;
20. Закон за общинските бюджети;
21. Закон за здравето и др.

Международни документи:

22. ЕС. Next Generation EU (Следващо поколение. **Европейски съюз**)
  23. ЕС. Механизъм за възстановяване и устойчивост
  24. ЕС. Кохезионна политика
  25. ЕС. Механизъм за справедлив преход
  26. ЕС. REACT – EU
  - 27.
  28. Agenda 21 for Tourism & Travel Industry. Towards Environmentally Sustainable Development. WTO, WTTC, Earth Council, 1996;
  29. Европейска комисия (2017 г.) Бяла книга за бъдещето на Европа. Размисли и сценарии за ЕС-27 до 2025 г. // https://ec.europa.eu/commission/white-paper-future-europe_bg
  30. Глобален етичен кодекс на Световната организация по туризъм;
  31. Европейска комисия. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Европа – водеща туристическа дестинация – нова политическа рамка за европейския туризъм“;
  32. Стратегия „Европа 2020“ на Европейския съюз;
  33. Декларация за мир и туризъм на Световната организация по туризъм;
  34. Декларация за екотуризъм на Световната организация по туризъм;
  35. Доклад на Европейската група за устойчив туризъм.
- Национални и регионални стратегически планови документи:**
36. Националната програма за развитие: България 2030
  37. Национален план за възстановяване и устойчивост. 30 октомври 2020г.
  38. Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г. (Актуализация 2019 г.)
  39. Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г.
  40. Националната програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Република България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие 2015-2020 г.
  41. Стратегия за развитие и управление на водоснабдяването и канализацията в Република България за периода 2014-2023 г.
  42. Интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточен регион 2021-2027
  43. Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие
  44. Стратегически план за действие за опазване на околната среда и възстановяване на Черно море
  45. Стратегия за развитие на транспортната система на Република България за периода до 2020 г.
  46. Стратегически план за развитие на културния туризъм
  47. Актуализирана Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г. (одобрена с Решение № 65 от 2 февруари 2018 г. на Министерския съвет)

48. План за действие за периода 2017-2020 г. към актуализираната Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България, 2014-2030 г.
49. Актуализирана Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012–2030 г.)
50. Иновационна стратегия за интелигентна специализация на Република България 2014–2020 г.//
<https://www.mi.government.bg/bg/themes/inovacionna-strategiya-za-inteligentna-specializaciya-na-republika-balgariya-2014-2020-g-1806-287.html>
51. Интегрирана транспортна стратегия в периода до 2030 г., одобрена с РМС № 336/23.06.2017 г.
<https://www.mtitc.government.bg/bg/category/42/integrirana-transportna-strategiya-v-perioda-do-2030-g>
52. Национална стратегия за адаптиране към климатичните промени, проект. МОСВ, 2018 г.,
<https://www.moew.government.bg/bg/nacionalna-strategiya-za-adaptaciya-kum-izmenenieto-na-klimata-i-plan-za-dejstvie/>
53. Национална стратегия за насърчаване на малките и средни предприятия в Р. България (2014–2020 г.)
<https://www.mi.government.bg/bg/themes/nacionalna-strategiya-zanasarchavane-na-msp-v-balgariya-2014-2020-small-business-act-11-285.html>
54. Стратегия за развитие на пътната инфраструктура в Република България 2016– 2022 г.
<http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1005>
55. Национален стратегически план за управление на отпадъците от строителство и разрушаване на територията на Р. България за периода 2011–2020 г,
<https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/file/Waste/cdw/NSPUOSR-final.pdf>
56. Национална стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта в Република България 2012–2022,
http://www.mh.government.bg/media/filer_public/2018/06/06/reshenie361-29-05-2018-nzk.pdf
57. Областна стратегия за развитие на област Варна 2014–2020 г.
58. Социално-икономически анализ на районите, септември 2020 г. // Национален център за териториално развитие ЕАД
59. Ситуационен анализ на състоянието на сектор „Рибарство“ в България
60. Анализ „Социално-икономическо развитие на България 2007-2017 г. Определяне на националните приоритети за периода 2021-2027 г.“, 2018г.

Оперативни програми

61. Проект на Споразумение за партньорство 2021 – 2027, октомври 2020г.
62. Оперативна програма за развитие на регионите за периода 2021-2027
63. Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ за периода 2021-2027 г.
64. Оперативна програма за електронно управление и техническа помощ за програмен период 2021-2027 година
65. Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане за периода 2021-2027 година
66. Оперативна програма „Наука и образование“ за периода 2021 – 2027 година
67. Оперативна програма за иновации и конкурентоспособност в предприятията за периода 2021-2027 година
68. Оперативна програма „Транспортна свързаност“ за периода 2021-2027 година
69. Оперативна програма „Околна среда“ 2021-2027 година
70. Програма за морско дело, рибарство и аквакултури;
71. Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони;
72. Национална програма по Инструмент за финансовото подпомагане за управлението на границите и за визите като част от Фонда за интегрирано управление на границите;
73. Национална програма по фонд „Вътрешна сигурност“;
74. Национална програма по фонд „Убежище и миграция“.
75. Оперативна Програма „Черноморски Басейн 2014-2020“

Други национални документи

76. Консолидиран Национален туристически регистър, включващ данни за категоризираните туристически обекти от държавната и общинската администрации - Регистър на „Места за настаняване и заведения за хранене и развлечения“;
77. Национален концесионен регистър
78. Регистър на балнеолечебни (медикъл СПА), СПА, уелнес и таласотерапевтични центрове;
79. Регистър на екскурзоводите, планинските водачи;
80. Регистър на регистрираните туроператори и туристически агенти;
81. Регистър на туристическите атракции в България,
<http://rta.tourism.government.bg/TARegister.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1>
82. Регистър на туристическите сдружения, организации за управление на туристическите райони и туристическите информационни центрове;
83. Регистър на туристическите фестивали и събития;

Общински документи:

- 84.Актуализирана програма за управление на отпадъците на Община Варна, 2015 г. – 2020 г.
- 85.Общински бюджети и отчети за тяхното изпълнение;
- 86.План за действие на общинските концесии в община Варна за периода 2019 – 2022 г.
- 87.Програма за намаляване на емисиите и достигане на установените норми за вредни вещества в атмосферния въздух на Община Варна
- 88.Програма за овладяване популацията на безстопанствените кучета на територията на община Варна 2016 г. – 2019 г.
- 89.Програма за опазване на околната среда на Община Варна 2019-2023 г.
- 90.Програма за развитие на туризма на територията на Община Варна за периода 2014 г. - 2020 г.

Проучвания

- 91.Проведени анкетни проучвания сред представители на заинтересованите страни в Община Варна: общинска администрация, местно население, туристическата индустрия, неправителствени организации.
- 92."Проучване на потенциала за развитие на културния туризъм в Черноморския регион България" Асоциация на Българските Черноморски Общини - Януари 2020г.

Публикации

- 93.Актуален списък на недвижимите културни ценности с категория „национално значение“ (НИНКН) <http://mc.government.bg/page.php?p=58&s=429&sp=430&t=244&z=576>
- 94.Анализ и оценка на риска и уязвимостта на секторите в българската икономика от климатични промени, Оперативна програма „Околна среда 2007–2013 г.“, https://www.moew.government.bg/static/media/ups/articles/attachments/0bshta_chast5e_a57b35e2e39fef724cd5e98a2514dd.pdf
- 95.Анализ на териториалния обхват на естествено възникнали териториални туристически образувания, МТ, 2015 г., <http://www.tourism.government.bg/sites/tourism.government.bg/files/uploads/raionirane/p5.pdf>
- 96.Едрева, В. 2017, Минералните води на България – предпоставка за развитие на балнеоложки медицински туризъм <http://www.voda.bg/news-12/info-723>
- 97.Индекс за регионална конкурентоспособност (RCI), Световен икономически форум за изчисляване на Глобалния индекс на конкурентоспособността https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/

98. Публичен портал на Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020 (ИСУН 2020) <http://2020.eufunds.bg/>
99. The Travel & Tourism Competitiveness, Report 2017, Paving the way for a more sustainable and inclusive future, http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf
100. WHO European Healthy Cities Network, Health 2020 A European policy framework and strategy for the 21st century, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0011/199532/Health2020-Long.pdf
101. WTTC, Report 2018, Importance & Economic Impact of Domestic Tourism, <https://www.wttc.org/publications/2018/domestic-tourism/>
102. WTTC G20's Public & Private Sector Recovery Plan // <https://wttc.org/COVID-19/G20-Recovery-Plan>
103. UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex, January 2021
104. UNWTO. International Tourism Highlights, 2020 Edition
105. UNWTO Inclusive Recovery Guide – Sociocultural Impacts of Covid-19, Issue I: Persons with Disabilities
106. UNWTO Inclusive Recovery Guide – Sociocultural Impacts of Covid-19, Issue I: Persons with Disabilities

П Р И Л О Ж Е Н И Е 1

План-график за реализиране на Програмата
за устойчиво развитие на туризма в
община Варна
2021-2030 г.

П Р И Л О Ж Е Н И Е 1¹
План-график за реализиране на Програмата за устойчиво развитие на туризма в община Варна
2021-2030 г.

N	Приоритети, специфични цели, проекти	Източници на финансиране	Отговорни организации														
			2	2	2	2	2	2	2	2	2	2					
	ПРИОРИТЕТ 1: СЪЗДАВАНЕ НА ЗДРАВОСЛОВНА, СИГУРНА И БЕЗОПАСНА СРЕДА ЗА ТУРИЗЪМ		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Специфична цел 1.1. Създаване на здравословна среда		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3
	Проект 1.1.1 Поставяне на автомати за дезинфекция на ръцете на входовете на всички общински културни обекти (опера, летен театър, музеи и др.)	ДБ,ОБ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0					
	Специфична цел 1.2 Сигулна и безопасна среда																
	Проект 1.2.1. Създаване и поддържане на звено "Туристическа полиция"	ОБ															
	Проект 1.2.2 Осигуряване на командировани полицаи за охрана на к.к. "Златни пясъци" и к.к. „Св. Константин и Елена“ през активния летен туристически сезон.	ДБ,ОБ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Проект 1.2.3. Опазване на обществения ред и контрол на шума, осигуряване на безопасна и сигурна среда	ОБ, ДБ, ЧФ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Проект 1.2.4. Изготвяне на превантивни материали, насочени към сигурността на туристите и гражданите – общи информационно-предупредителни брошури за туристите на 5 езика, превантивни табла и стикери за различните видове престъпления	ОБ, ДБ, ЧФ															
	Проект 1.2.5. Решаване на проблеми с безопасността на животни	ОБ, ЧФ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	ПРИОРИТЕТ 2. УПРАВЛЕНИЕ И ОПАЗВАНЕ НА																

¹ Легенда: ОБ-Общински бюджет; ДБ-Държавен бюджет; ЕФ-Европейски фондове; ЧФ- Частни фондове; ОС-общински сектор; ДС-държавен сектор; ЧС-частен сектор; ПЧП – Публично-частно партньорство, НПО – Неправителствени организации. Посочените индикативни проектни стойности са за целия период на реализация на съответния проект.

Проект 2.2.10. Ремонт и модернизация на зала "Младост" и прилежащите пространства в Дворец на културата и спорта Варна.	ДБ, ОБ, ЕФ	ДС, ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 2.2.11. Ремонт и обновяване на Фестивален и конгресен център	ДБ, ЕФ	ДС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 2.2.12. Ремонт и обновяване на Държавен куклен театър	ДБ, ЕФ	ДС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 2.2.13. Ремонт и обновяване на Градска художествена галерия,	ДБ, ОБ, ЕФ	ДС, ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 2.2.14. Обособяване на границите на историческото ядро на града (Гръцката махала) и маркиране на границите на Архитектурен и археологически резерват "Одесос - Варна"	ДБ, ОБ, ЕФ	ДС, ОС	X	X	X	X	X	X	X				
Проект 2.2.15. Проучване, консервация и социализация на Раннохристиянски манастир в местност „Джанавара“	ДБ, ОБ, ЕФ	ДС, ОС	X	X	X	X	X	X	X				
Проект 2.2.16. Проучване, консервация и социализация на Старобългарски манастир в местността "Съзница" („Караач теле“)	ДБ, ОБ, ЕФ	ДС, ОС	X	X	X	X	X	X	X				
Проект 2.2.17. Консервация и социализация на раннохристиянска епископска базилика на ул. „Хан Крум“	ДБ, ОБ, ЕФ	ДС, ОС	X	X	X	X	X	X	X				
Проект 2.2.18. Проектиране „Ремонт и поддръжка на сектор от късноантичната стена на Одесос (датировка от края на IV – началото на VII в.)	ОБ	Дирекция АГУП	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 2.2.19. Възстановяване и адаптиране на Аспаруховия вал в културното пространство на кв. "Аспарухово", гр. Варна	ОБ	Район "Аспарухово"	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 2.2.20. Изобрафисване на църковния древноправославен храм в село Казашко	ОБ	Кметство Казашко	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
ПРИОРИТЕТ 3: РАЗВИТИЕ НА ОБЩА И ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА													
Специфична цел 3.1. Транспортна мрежа - развитие чрез разширение, достъпност и удобство													
Проект 3.1.1 Изграждане на електрическа градска железница, свързваща Индустриален парк Аксаково – Летище Варна – център – курорти	ДБ, ЕФ, ОБ	ДС, ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 3.1.2. Проектиране и създаване на безопасни велоотрасета за излизане и влизане в град Варна	ОБ, ЕФ	ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Проект 3.1.3. Промяна на плана за велосипедно движение в ОУП на Варна.	ОБ, ЕФ	ОС	X	X	X			
Проект 3.1.4. Инфраструктурно трасиране на направления за развитие на велосипедния туризъм	ОБ,ЕФ	ОС	X					
Проект 3.1.5. Изграждане на тротоари и обезопасяване на пътя от «Т-образното» кръстовище до Аладжа манастир	ДБ, ЕФ	ДС, ОС	X	X				
Проект 3.1.6. Ежегодно почистване на растителността, която възпрепятства движението по пътя Варна – Златни пясъци – Аладжа манастир	ДБ, ОБ	ДС, ОС	X	X	X	X	X	X
Проект 3.1.7. Ремонт на всички подземи от централната част на града до Златни пясъци	ДБ, ОБ, ЕФ	ДС, ОС	X	X				
Проект 3.1.8. Поддръжка и рехабилитация на общински алеи на територията на к.к. «Св.Св. Константин и Елена»	ОБ,ЕФ	ОС	X					
Проект 3.1.9. Ежегодно актуализиране на транспортна схема в курортите с определяне на достатъчно паркоместа и наситена с информационни табели	ОБ, ЧФ	ОС, ЧС	X	X	X	X	X	X
Проект 3.1.10. Ремонт и електрификация на алеите, които водят към морето в района на Ален мак и Тракага	ОБ, ЕФ	ОС	X	X	X			
Проект 3.1.11. Поставяне на камери за наблюдение и регистриране на нарушения на обществения ред и контрол	ОБ, ЧФ	ОС, ЧС	X	X	X			
Проект 3.1.12. Построяване на многоетажни паркинги в централната зона на град Варна	ОБ, ЧФ, ЕФ	ОС, ПЧП	X	X	X			
Проект 3.1.13. Разработване на транспортна схема за връзка на курортите в културно-историческите места, най-вече до Аладжа манастир и Побити камъни	ОБ	ОС	X	X				
Проект 3.1.14. Организиране на директна автобусна линия до к.к. «Св. Св. Константин и Елена»	ОБ	ОС	X	X	X	X	X	X
Проект 3.1.15. Изграждане на спиркозаслони (и в двете посоки) на автобусните линии, свързващи Варна и к.к. Златни пясъци на подходящо и безопасно място в близост до Т-образното кръстовище до Аладжа манастир	ОБ, ЧФ	ОС, ПЧП	X	X				
Проект 3.1.16. Интегриране на Google Maps с разписанието на	ДБ, ОБ,	ДС, ОС	X	X				

„Градски транспорт“ АД, автобусите и влаковете.		ЕФ													
Проект 3.1.1.7. Изграждане на транспортна връзка по маршрут Златни пясъци – Св. Св. Константин и Елена – Морска гара Варна – Рибарско пристанище в кв. Аспарухово – Белослав– и др.		Об, ЕФ	ОС, ПЧП												
Проект 3.1.1.18. Разширяване на яхтеното пристанище на Морска гара		ДБ, Об, ЕФ	ДС												
Специфична цел 3.2. Подобряване системите за водоснабдяване, канализация и пречистване на отпадните води в община Варна															
Проект 3.2.1. Реконструкция на ВиК мрежа в курортните зони		Об, чФ	ОС, ЧС												
Проект 3.2.2. Почистване протежението на Шокърското дере и дълбоководно заустване на водите му		ДБ, Об, ЕФ	ДС, ОС												
Проект 3.2.3. Изграждане на дълждовна канализация в курортните зони		Об, чФ	ОС, ЧС												
Специфична цел 3.3. Модернизация и разширение на електроснабдителната система															
Проект 3.3.1. Електрификация на неосветената улична мрежа в курортните зони		Об, чФ	ОС, ЧС												
Проект 3.3.2. Реконструкция на електроразпределителната мрежа в в курортните зони		Об, чФ	ОС, ЧС												
Специфична цел 3.4. Изграждане на газификационна мрежа															
Проект 3.4.1. Газифициране на курортните комплекси		Об, чФ	ОС, ПЧП												
Специфична цел 3.5. Усъвършенстване на системата на третиране на битовите отпадъци															
Проект 3.5.1 Изграждане на мрежа от подземни контейнери за битов отпадък в курортните комплекси и териториите с висока концентрация на туристически поток (централна градска част)		Об, чФ	ОС, ЧС, ПЧП												
Проект 3.5.2. Подобряване на система за контрол и периодичност на сметноизвикването в курортните комплекси		Об	ОС												

Проект 5.1.1.1. Развитие на еко туризъм	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Проект 5.1.1.2. Развитие на МІСЕ туризъм	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Проект 5.1.1.3. Развитие на кулинарен и винен туризъм	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Проект 5.1.1.4. Развитие на интелигентен туризъм: Варна – “смагт” туристическа дестинация	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Специфична цел 5.2. Маркетинг на туристическите продукти																			
Проект 5.2.1. Кампании за увеличаване на туристопотока в крилата на сезона	ДБ, ЧФ, ОБ, ЕФ	ДС, ОС, ЧС, НПО, ПЧП	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Проект 5.2.2. Популяризиране на културния календар на община Варна с цел привличане на посетители	ОБ, ЧФ	ОС, ЧС, НПО	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Проект 5.2.3. Провеждане на световна научна конференция „Варна – корените на цивилизацията” на всеки 2 години	ДБ, ОБ, ЧФ	ДС, ОС, НПО	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Проект 5.2.4. Създаване на музей на туризма	ДБ, ОБ, ЕФ	ДС, ОС, НПО, ПЧП		Х															
Проект 5.2.5. Разработване на виртуални културно-туристически маршрути	ОБ, ЕФ,	ОС, НПО, ПЧП		Х															
Проект 5.2.6. Усъвършенстване, разнообразяване и виртуално представяне на продукта на общинска фирма «Обреди»	ОБ	ОС, ПЧП	Х	Х															
Проект 5.2.7. Популяризиране на спортен календар на община Варна	ОБ, ЧФ	ОС, ЧС	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Проект 5.2.8. Партньорство с водещи организации от областта на криузните пътувания	ДБ, ОБ, ЧФ	ОС, ДС, ЧС	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Проект 5.2.9. Организиране на туристическо информационно обслужване на круизните пасажери	ОБ, ЧФ	ОС, ЧС	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Проект 5.2.10. Популяризиране на ресурсите за религиозен туризъм във Варна –православни (български и арменски), мюсюлмански, еврейски, политенстични и т.н.	ОБ	ОС, ПЧП		Х															
Проект 5.2.11. Разработване на маршрути с религиозни обекти	ОБ, ЕФ	ОС	Х	Х															

Проект 5.2.12. Популяризиране на възможностите за здравен туризъм	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС, НПО, ПЧП	X	X	X				
Проект 5.2.13. Разнообразяване на възможностите чрез акцент върху съществуващи „нишови“ направления на здравия туризъм (апитерация, ароматерапия, билколечение и др.)	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ, ПЧП	ДС, ОС, ЧС, НПО	X	X	X				
Проект 5.2.14. Популяризиране на възможностите за езотеричен туризъм	ОБ, ЕФ	ОС	X	X	X				
Проект 5.2.15. Разработване на тематичен езотеричен маршрут, представящ възможностите за посещение и комбинация с други видове туризъм	ОБ, ЕФ, ЧФ	ОС, ЧС	X	X	X				
Проект 5.2.16. Популяризиране на възможностите за велотуризъм	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС, НПО, ПЧП	X	X	X				
Проект 5.2.17. Разработване на дневни маршрути за велосипеден туризъм	ОБ	ОС, НПО	X						
Проект 5.2.18. Включване на Варна в транснационални, национални и регионални велосипедни маршрути.	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧС	ДС, ОС, ЧС, НПО, ПЧП	X	X					
Проект 5.2.19. Популяризиране на възможностите за екотуризъм	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС, НПО, ПЧП	X	X	X				
Проект 5.2.20. Създаване на ефективни междусекторни партньорства с институции, организации и фирми	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС, НПО, ПЧП	X	X	X	X	X	X	X
Проект 5.2.21. Популяризиране на възможностите за MICE туризъм	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС, НПО, ПЧП	X	X	X				
Проект 5.2.22. Популяризиране на възможностите за кулинаруен и винен туризъм	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС, НПО, ПЧП	X	X	X				
Проект 5.2.23. Разработване на тематични маршрути за кулинаруен и винен туризъм	ДБ, ОБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС, НПО, ПЧП	X	X					
Проект 5.2.24. Разработване на нови туристически продукти	ОБ, ЕФ, ЧС	ОС, ЧС, НПО, ПЧП	X	X	X	X	X	X	X
Проект 5.2.25. Интелигентна мобилност	ОБ, ЕФ	ОС, НПО, ПЧП	X	X	X				
Проект 5.2.26. Интелигентни услуги за сигурност	ОБ, ЕФ	ОС, НПО,	X	X	X				

	Проект 5.2.27. Разширена и виртуална реалност									ПЧП				
		ОБ, ЕФ								ОС, НПО, ПЧП				
	Проект 5.2.28 Умни градски ботове – (интелигентните чат-ботове, задвижвани от AI, могат да станат надеждни градски асистенти.													
		ОБ, ЕФ								ОС, НПО, ПЧП				Х
	Проект 5.2.29. Интегрирани системи за дигитален туристически маркетинг													
		ОБ, ЕФ								ОС, НПО, ПЧП				
	ПРИОРИТЕТ 6. ПОСТ COVID 19 РЕБРАНДИРАНЕ НА ДЕСТИНАЦИЯ ВАРНА													
	Специфична цел 6.1. Изграждане и функциониране на ТИЦ и информационно обслужване													
	Проект 6.1.1. Създаване и поддържане на мрежа от интегрирани ТИЦ-ве в централна градска част, к.к., Св. Св. Константин и Елена“, к.к. „Златни пясъци“ и кв. Аспарухово	ОБ					Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
	Проект 6.1.2. Иновативни интериорни решения за туристическа информация	ОБ					Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
	Проект 6.1.3. Възможност за продажба на сувенири, рекламни-информационни материали, карти и други в мрежата на ТИЦ.	ОБ					Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
	Специфична цел 6.2. Маркетингови проучвания, анализи и прогнози													
	Проект 6.2.1. Маркетингови проучвания и анализи за пазарните позиции на дестинацията	ОБ					Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
	Проект 6.2.2. Създаване на бранд «Варна» и брендинг на дестинацията	ОБ, ЕФ, ЧФ					Х	Х		ОС, ЧС, НПО				
	Проект 6.2.3. Проучване на потенциала на бранд «Южен Бряг»	ОБ, ЕФ, ЧФ					Х	Х		ОС, ЧС				
	Проект 6.2.4. Проучване и анализ на дигиталното позициониране на туристическия информационен портал VISIT.Varna.bg и свързаните с него социални мрежи.	ОБ					Х	Х	Х	ОС				Х
	Проект 6.2.5. Пазарен анализ на дейността на ТИЦ	ОБ					Х	Х	Х	ОС				Х
	Проект 6.2.6. Проучване и анализ на профила на туристите в	ОБ					Х	Х	Х	ОС, ЧС,				Х
														Х
														Х

Дескриптор	ЧФ,	ДС, ОС, ЧС,	НПО	ОС, ЧС	ОС	ОС	ОС	ОС	ОС	ОС, ЧС,	НПО	ОС, ЧС,	НПО	ОС, ЧС,	НПО	ОС, ЧС,	НПО	ОС, ЧС,	НПО	ОС, ЧС,	НПО	
дестинация Варна на бартерен принцип																						
Проект 6.5.2. Изработване на рекламно-информационни материали (печатни и дигитални)	ДБ, ОБ, ЧФ, ЕФ	ДС, ОС, ЧС, НПО	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.3. Актуализиране на информационно-указателни елементи	ОБ, ЧФ	ОС, ЧС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.4. Насищане на възлови туристически места с карти на района и отбелязване на важните туристически обекти	ОБ	ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.5. Поддръжка на карти и транспортна схема по спиркозаслоните от градския транспорт	ОБ	ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.6. Маркетингови инициативи с медии, финасово-кредитни институции и търговски организации	ОБ, ДБ, ЕФ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.7. Осигуряване на безплатни туристически карти в местата за настаняване	ОБ	ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.8. Изработване на мобилно приложение към туристическия сайт VISIT.Varna.bg	ОБ	ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.9. Реализиране на експедидентски и журналистически пътувания	ДБ, ОБ, ЕФ	ДС, ОС, ЧС, НПО	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.10. Поддръжане на актуален бюлетин за полезна туристическа информация в онлайн каналите.	ОБ	ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.11. Представяне на дестинация Варна на изложения, форуми, конференции и др.	ОБ	ОС, ПЧП	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.12. Реализиране на домакинства и подпомогане на значими събития от различни сфери	ДБ, ОБ, ЧФ	ДС, ОС, ЧС, НПО, ПЧП	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.13. Поддръжка и редизайн на потребителско ориентирано съдържание и визия на официалните туристически онлайн канали на VISIT.Varna.bg	ОБ	ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.14. Ежедневна комуникация през социалните платформи	ОБ	ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.15. Поддръжане на база данни с актуални визии, фотографии и мултимедийни продукти	ОБ	ОС	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.16. Комуникация чрез журналистически материали и журналистически публикации	ОБ, ЧФ	ОС, ЧС, НПО	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.17. Комуникация с целеви аудитории чрез инфлуенсъри, влогъри, блогъри и «посланци» на дестинацията	ОБ, ЧФ	ОС, ЧС, НПО	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Проект 6.5.18. Осигуряване на пешеходни и виртуални турове с	ОБ	ОС, НПО	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Специфична цел 7.7. Координация на административните структури																	
Проект 7.7.1. Дейност на Консултативен съвет по въпросите на туризма	ОБ	ОС, НПО							X	X				X	X	X	X
Проект 7.7.2. Функциониране на работни групи от заинтересовани страни по определени направления и въпроси	ДБ, ОБ	ДС, ОС, НПО, ЧС							X	X				X	X	X	X
Проект 7.7.3. Използване на информационни технологии с цел повишаване на координацията	ДБ, ОБ	ДС, ОС							X	X				X	X	X	X
Проект 7.7.4. Подобряване на координацията между субектите, отговарящи за опазването на културното наследство – общински и държавни органи.	ДБ, ОБ	ДС, ОС						X	X								
Специфична цел 7.8. Контрол на туристическите дейности и туристическите обекти																	
Проект 7.8.1. Дейности по категоризация и регистрация на местата за настаняване и ЗХР	ДБ, ОБ	ДС, ОС							X	X				X	X	X	X
Проект 7.8.2. Дейности по контрол на търговската дейност в туризма	ДБ, ОБ	ДС, ОС							X	X				X	X	X	X
Проект 7.8.3. Дейности по контрол на таксиметровите услуги	ДБ, ОБ	ДС, ОС							X	X				X	X	X	X
Проект 7.8.4. Дейности по контрол на шума и вредните въздействия	ДБ, ОБ	ДС, ОС							X	X				X	X	X	X
Проект 7.8.5. Дейности по контрол на строителните процеси в курортните места на община Варна	ДБ, ОБ	ДС, ОС							X	X				X	X	X	X
Проект 7.8.6. Създаване и поддържане на система за мониторинг на екологичните въздействия на туризма в общината	ДБ, ОБ	ДС, ОС							X	X				X	X	X	X
Проект 7.8.7. Създаване и поддържане на система за измерване на икономическите въздействия на туризма в общината	ДБ, ОБ	ДС, ОС							X	X				X	X	X	X
Проект 7.8.8. Създаване и поддържане на система за измерване на социо-културните въздействия на туризма в общината	ОБ	ОС							X	X				X	X	X	X
Специфична цел 7.9. Координиране на интересите на местното население, туристите и бизнеса																	
Проект 7.9.1. Популяризиране на ползите от развитието на устойчив туризъм пред заинтересованите страни	ДБ, ОБ	ДС, ОС							X	X				X	X	X	X
Проект 7.9.2. Дейности по минимизиране на негативните въздействия	ДБ, ОБ	ДС, ОС							X	X				X	X	X	X

	от туристическата дейност																
	Проект 7.9.3. Дейности по повишаване на положителните ефекти от туристическата дейност		ДБ, ОБ	ДС, ОС	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х
	Проект 7.9.4. Приобщаване на местното население към инициативи за утвърждаване на устойчива туристическа дестинация		ДБ, ОБ	ДС, ОС	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х	Х

Извадка от Закон за туризъм

В сила от 26.03.2013 г. Обн. ДВ. бр.30 от 26 Март 2013г., изм. ДВ. бр.68 от 2 Август 2013г., изм. и доп. ДВ. бр.109 от 20 Декември 2013г., изм. ДВ. бр.40 от 13 Май 2014г., изм. ДВ. бр.9 от 3 Февруари 2015г., доп. ДВ. бр.14 от 20 Февруари 2015г., изм. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 2015г., изм. и доп. ДВ. бр.20 от 15 Март 2016г., изм. ДВ. бр.43 от 7 Юни 2016г., изм. ДВ. бр.59 от 29 Юли 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.75 от 27 Септември 2016г., изм. ДВ. бр.58 от 18 Юли 2017г., изм. ДВ. бр.85 от 24 Октомври 2017г., изм. ДВ. бр.96 от 1 Декември 2017г., изм. и доп. ДВ. бр.37 от 4 Май 2018г., изм. и доп. ДВ. бр.77 от 18 Септември 2018г., изм. и доп. ДВ. бр.86 от 18 Октомври 2018г., изм. ДВ. бр.17 от 26 Февруари 2019г., изм. и доп. ДВ. бр.60 от 30 Юли 2019г., изм. и доп. ДВ. бр.100 от 20 Декември 2019г., доп. ДВ. бр.13 от 14 Февруари 2020г., изм. и доп. ДВ. бр.17 от 25 Февруари 2020г., изм. ДВ. бр.21 от 13 Март 2020г., изм. ДВ. бр.60 от 7 Юли 2020г.

Чл. 11. (1) (Изм. - ДВ, бр. 17 от 2020 г.) Общинският съвет определя политиката за развитие на туризма на територията на общината, като включва в програмата за реализация на общинския план за развитие самостоятелен раздел, съдържащ общинска програма за развитие на туризма.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 17 от 2020 г.) Общинската програма за развитие на туризма е в съответствие с приоритетите на областната стратегия за развитие на туризма и стратегите по чл. 5, ал. 2. Общинската програма за развитие на туризма предвижда конкретни проекти, включващи мероприятия за:

1. изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристически обекти;
2. изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите;
3. изграждане и поддържане на туристически обекти, които са общинска собственост или за които правото за ползване и управление е предоставено на общината;
4. организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;

5. провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината;
6. реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения;
7. взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;
8. подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти;
9. (нова - ДВ, бр. 17 от 2020 г.) благоустрояване, изграждане и поддържане на инфраструктурата - общинска собственост, в националните курорти, когато на територията на общината има такива.

ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ВАРНА 2021-2030

Автори:

Проф. г-р Стоян Маринов, инж. Георги Филипов,
доц. г-р Соня Алексиева, г-р Галина Илиева,
зл. ас г-р Красимира Янчева и зл.ас. г-р Тодор Дянков

Отпечатана декември 2022 г.

ISBN 978-954-9741-53-7

Издателство „ФИЛ“ ООД, Варна
ул. „Л. Каравелов“ №77
office@fil.bg

www.fil.bg